

DE LUE VENEREA LIBRI QVATVOR,

In quibus ejusdem species singulæ, nedùm recensentur, verùm non vulgari examine signa, causæ, prognoses, & sanationes exacta methodo pensantur, atque diriguntur juxta recentiorum doctrinam, Galenicorum, aliorumq; ex veteribus depravato usu rejecto.

HIS QUOQUE PECULIARIS FERE CUIQUE
*Symptomati medicina accessit, hætenùs ignota,
propriâque tamen industriâ secundum veram
philosophantùm normam excogitata,
atque omnium commodo
facta.*

AUTHORE
D. CAROLO MVSITANO
Civitatis Castri-villarum

Utriusque phisiatros Professore.

NEAPOLI, Ex Nova Officina Sociorum
Dom. Ant. Parrino, & Michaelis Aloysii Mutii 1689.

SUPERIORVM PERMISSV.

HIERONYMUS PIPERİ

A T A B E R N I S

Medicinæ professor

LECTORI.

Qui ad naturam contemplandam animum adjecerunt, ita ut reliquis posthabitis summa cura studio sapientiae incitati meliorem vitae partem in perquirenda tot admirandarum rerum varietate collocarent, id egerunt potissimum incessanti labore singula conquirere, atque attentè considerare, quae omnium oculis obversantur quotidie, ut jucunda harum rerum cognitione quisque sibi beatam vitam pararet; atque veram animo medicinam faceret. Et quidem cum non simplici malorum genere nos undique premamur; tum illud certè absque dubio omnium gravissimum est, quod neque ferre, neque faciliter vitare possumus: illud nimirum quod nobiliorem nostri partem tangit; quapropter à veteribus illis; qui omnes sapientiae partes excoluerunt; una solummodò philosophia fuit adinventa, & ad magnos usus illustrata, qua animus secunda pulchriorum rerum inquis-

tione , omnibus expectatum sapientiae fructum adipisceretur ; idque iure optimo quandoquidem homines ita de corpore , quod brevi est duraturum, solliciti sint: animus autem, cum immortalis sit, atque ejusdem imperio cuncta pareant, bonis artibus imbui , & juxta virtutum viam institui necesse est. Itaque cum in antiquorum monumentis maximè hoc vitae institutum animadvertisset D. CAROLUS MUSITANUS : ab ineunte adolescentia, ut sibi beatam vitam compareret , multa coepit in rerum natura assidua inspectione meditari; unde cum hinc factum esset, ut nonnullis amicis non vulgari eruditione praeditis , quibus, cum saepius sua cogitata communicaverat , mirifice arrisissent , eorundem hortatu nonnulla divulgavit , quae, ut in publicum prodire, frequenti eruditorum virorum, tum praecipue exterorum consensu fuerunt recepta : & quamquam non eò spectasset suus labor , ut inde aliquid suo nomini gloria accederet ; quippè qui non ea mente ad scribendum appulisset : attamen cordi fuit sapientissimorum hominum judicio probari , quae veluti Apelles è tabula eorum oculis objecisset , ut quandoque preconceptam spem firmaret , naturam aliqua ex parte fuisse consecutum , nec ab ejusdem legibus abhorreere, vel saltem plurimum dissidere , quae tamdiu longa ob-

ser.

servatione experientia edocuiſſet , quorum omnium ſola cogitatio vitam facit beatiorem. Nunc verò denuò ex multis , quæ de Lue Venerea orſus eſt ſcribere , non invitus paſſus fuit nonnulla prodire , ultrò ſaniora iudicia experturus ; & quidèm Lector, quod ad me attinet , his te alloqui volui , non ut mea oratione (ut multorum mos eſt) ad hæc legenda libentiùs te adducerem, quãdoquidẽ hac hedera non erat opus: ſat namq; prima ſui fronte tanti viri nomine inſcriptus liber , meliori laudis fructu ipſemet ornatur ; ſed ut te monerem, antehac numquàm aliàs multa fuiſſe detecta, nec exactiori diligentia undequãque conquiſita , quæ vel ad naturam explorandam, vel ad vitæ uſum magnoperè conducerent, ut magno argumento ſit naturam, eſſi in difficili eſſe poſitam, & multis obſtruſtam difficultatibus; attamen ſecundum naturam ineſſe animis noſtris quandam vim, qua eandem attingere valeamus, ità ut injuria, & noſtri iudicii infirmitas culpetur, & ipſa uti noverca accuſetur ; itaque nè plus nimio forſan hac ſcriptione te diutiùs, quàm par ſit, morer , tuamque expectationem longiùs protraham, ſat erit certè hoc tractu multa, velut è longinquo, obumbraſſe, quæ cùm propriùs accedendo attentè perſpexeris, majora, & digniora in cõſpectũ prodibũt. Interim lector te benè valere iubeo.

PRÆFATIO.

UM multa sint in naturâ rerum; quæ in abstruso demersa ad hanc usque diem nostræ mentis vim eludant, quarum cognitio, & usus ne dùm utilis, verum & necessaria nobis omnibus foret; tùm illud maximè perdifficile semper existimavi, ea potissimum assequi animo per nos licere, quæ præter omnium expectationem, ac veluti ex abdito in conspectum se exhibent, ut admirationi esse non debeat, si in tantâ rerum varietatē, ac novâ quotidie mirandarum rerum ubertate nostra mens deficiat, atque densâ velut involuta caligine in summo errore, atque

atque maximâ ignoratione versari sit ne-
cesse : Hinc naturam ipsam mirari licet ,
cujus è sinu , velut ex perenni fonte inex-
hausti passim promanant thesauri ; attamen non sine invidiâ eandem cum Demo-
critô, uti nôvercam potius accusare, quàm
nostram inscitiam sæpissimè culpâre li-
bentiùs duxerim : quandoquidè corporis
vitio sublimiora attingere nobis non
fuit concessum . Et certè quidè hinc fa-
ctum est ; ut de unaquaque re variè nunc
quoque extent philosophorum sententiæ,
& de multis sūmâ inter ipsos cum dissen-
tione certetur, nec dabitur unquàm idem
omnium fore placitum, & consensum . In
tantâ ergò multiplici de naturâ rerum,
opinionè spes omnis non penitùs abiiciē-
da , ità ut prorsùs desperandum sit , velut
acta res esset ; quippè, etsi in profundo ve-
ritas deliteat, non ità tamen natura illam
abstrusit, ut quandòque nobis non liceat,
velut è longinquo, prospicere : quippè su-
dan-

dando, nitendo, atque assiduâ rerum contemplatione ea nobis suoptè genio se demonstrant, quæ nunquàm antehac cognosci potuerint; tùm maximè earum, quarû notio apud veteres, doctissimosque viros in perdifficili existimabatur reposita. Quapropter semper dignum libero homine reputavi in hoc admirabili naturæ libro inquirere multa, atque curiosè explorare, quæ passim in hoc terrarum orbe fiunt, quarum contemplatio ad agnitionem animi pulcherrima quidè est, ad corporis verò valetudinem tuendam valdè necessaria; namque alterum alterius ope viget, & consilio. Undè cum non pauca meditatus fuisssem per id temporis, quod mihi licuit, quarum plurima memoriæ hominum tradidi, multa animo retinui: nunc consilium mihi fuit ex his aliqua deligere, & in vulgus edere, & quæ nostra usque ad hanc diem fuère, cum aliis conferre, ut nostra studia aliorum commodo quoque cedere

dere omnibus pateat . Itaque de Lue Venerèa non pauca proprio labore conquiſita tradere hoc præſentì libro inſtitui , nè injurius viderer , ſi humanum genus multis longo uſu expertis, atque probatis fraudarem, quod ſine livoris notâ vitari non poſſe ſatiùs duxi; eoq; magis quandoquidè hæc dira Lues, & contagio non multis abhinc annis noſtras oras repentè oborta incumbuerit, ità ut longè, latèq; totum orbem vaſtaverit . Undè non mirum, ſi adhuc in obſcuro inter tot diffidentium philoſophorum placita res ipſa maneat ; illud tamen non ambigitur ampliorem viam nos inſiſtere, nec inter tenebras totà viâ aberrare , ut omnibus ex ſuperioris ætatis viris contigit . Undè ſpes mihi facta eſt aliorum inventis noſtra ſtudia per experimenta probata non parum luminis, & utilitatis fore adveſtura .

EMI-

EMINENTISS. REVERENDISS. SIG.

D Carlo Musitano desidera dare alle Stampe un' opera intitolata, *De Lue Venerea*, supplica in tanto humilmente V. E. à voler rimetter la rivisione di detta Opera à chi meglio li parerà, e l'haverà à gratia, ut Deus.

Die 4. Martii 1689.

E Xtra Congregationem de ordine Eminentiss. Domini Cardinalis Pignatelli Archiepiscopi Neapolitani fuit mandatum, quòd Magnificus Carolus Prudens Medicinæ Doctor videat, & in scriptis referat eidem Eminentissimo Domino.

Sebastianus Perissius Vic.Gen.

D. Eligius Caracciolus C.R. Ind. Secr.

J Ussu Emin. V. perlegi *De Lue Venerea tractatum* D. Caroli Musitani, & nihil contra fidem, neque contra bonos mores inveni; sed novis ornatum philosophiis, remediis, & experiètiis, qua de re dignum si placet E. V. typis mandari existimo. Neapoli 25. Martii 1689.

Humillimus Ser. Carolus Prudens A.M.D.

I N Congregatione habita coram Eminentissimo Domino Cardinali Pignatello Archiepiscopo Neapolitano sub die 13. Aprilis 1689. fuit decretum, quòd stante relatione suprascripta Revisoris, Imprimatur.

Sebastianus Perissius Vic.Gen.

D. Eligius Caracciolus C.R. Ind. Secr.

EC-

ECCELLENTISS. SIGNORE.

D Carlo Musitano desidera dare alle Stampe un' Opera intitolata *De Lue Venerea*, supplica per tanto V.E. a voler rimettere la rivisione di detta Opera à chi meglio li parerà, e l'haverà da V.E. à gratia, ut Deus.

Adm. D. Pompeius Prudente Videat, & referat.

Soria Reg. Moles Reg. Miroballus Reg. Iacca Reg.

Provisum per S.E. Neap. 10. Martii 1689.
Mastillonus.

Spectabilis Reg. Carrillo non interfuit.

D Ignissimum le&itavi de Mandato Ecc. V. Librum compositum *De Lue Venerea* à D. Carolo Musitano, & quia nihil contra bonos mores, neque contra Regiam Iurisdictionem, sed magnam eruditionem, & Charitatem medendi infirmis invenì, judico Typis dari; si ità est cordi Ecc. V. Neap. die 27. mensis Martii 1689.

Devotissimus, & Observantissimus.
Pompejus Prudens.

Visa supradicta relatione imprimatur, & in publicatione servetur Regia prammatica.

Soria Reg. Moles Reg. Miroballus Reg. Iacca Reg.

Provisum per S.E. Neap. die 18. Aprilis 1689.

Mastellonus.

Spectabilis Reg. Carrillo non interfuit.

INDEX

I N D E X

C A P I T V M.

LIBER PRIMUS.

- Cap. I. **Q**uid pro Lue Venereâ intelligant medici. pag. 1
II. De Luis Venereâ nominibus. 3
III. De Tempore, quo hæc Lues in humanam irrepsit carnem. 5
IV. An Veteres medici ante annum 1494. de hac Lue aliquid tradiderint, vel eam cognoverint? 14
V. Ratio diffusionis Luis Venereâ per Europæ, Africæ, & Asiæ provincias. 20
VI. De Venereâ Luis duratione prolatum à scriptoribus iudicium. 22

LIBER SECUNDUS.

- Cap. I. **O**pinionum de Luis Venereâ essentiâ examen. pag. 27
II. De Essentiâ morbi in genere. 35
III. De Luis Venereâ essentiâ. 43
IV. De Luis Venereâ sede. 55
V. De Luis Venereâ signis. 64
VI. De Luis Venereâ præsagiis. 68

LIBER TERTIUS.

Cap. I.	V ulgarium præsidia in examen adducuntur.	pag. 72
	<i>De Phlebotomiâ.</i>	74
	<i>De Purgatione.</i>	78
	<i>De Ligno guajaco.</i>	82
	<i>De Salsa parillâ.</i>	90
	<i>De China radice.</i>	97
II.	<i>De Gonorrhœâ.</i>	104
III.	<i>De Testium tumore.</i>	119
IV.	<i>De Carunculâ penis.</i>	123
V.	<i>De Bubone Venereo.</i>	126
VI.	<i>De Pustulis.</i>	139
VII.	<i>De Cariebus.</i>	142
VIII.	<i>De Vlceribus in præputio.</i>	147
IX.	<i>De Vesiculâ cristallinâ.</i>	151
X.	<i>De Vlceribus, quæ per universam cutim erumpere solent.</i>	152
XI.	<i>De Vlcere narium.</i>	155
XII.	<i>De Oris Vlceribus.</i>	160
XIII.	<i>De Tonsillarum vlceribus.</i>	166
XIV.	<i>De Columellæ exulceratione.</i>	170
XV.	<i>De Alopeciâ.</i>	174
XVI.	<i>De Rhagadibus.</i>	179
XVII.	<i>De Moris, cristis, verrucis &c.</i>	182
XVIII.	<i>De Doloribus Venereis.</i>	192
XIX.	<i>De Gummatibus.</i>	132
XX.	<i>De Ossium corrosione.</i>	237

LIBER

LIBER QUARTUS.

Cap. I. **D**E Nominibus, quę Synonima cum tabe existimantur. pag. 246

II. De Habituali viventium corporum affectione in genere. 248

III. De Habitualis affectionis differentiis. 257

IV. De Indicatione curativā tabis in genere. 264

Vltimum. De Praservatione à Lue Venerea. 274

LIBER

LIBER PRIMUS.

CAPUT PRIMUM.

Quid pro Lue Venereâ intelligant Medici.

T eorum, quæ passim trademus, clarior sit intellectus, quid per lue Veneream medici in eorum mente concipiant, describere præstabit ; Quoties igitur vir sanus in mulieris contaminatum uterum cojerit, pustulosum, pollutumque os osculatus fuerit, vel è contrâ mulier sana virum in pudendis, vel in ore pollutum admiserit, virus quoddam in pudendis, vel in ore contrahunt, quod in aliquibus citò, in aliquibus multos post dies, verum non ultra 40. sub diversis se pandit apparentiis in iisdem partibus, cujuscumque sunt pustulæ cum profundâ, & durâ radice, erodentem eructantes saniem, quas caries vocant. . Gonorrhœa virulenta, ac purulenta cum urinæ acredine, & in erigendo pene intenso dolore. Venerii bubones in inguinibus, vel ob hujus virulentiam extuberantes glandulæ absque suppurationis spe ; & hæc primitiæ sunt jam concepti veneni exterius efflorescentes, quæ parùm accuratos passim decipiunt medicos

A

D. Carolus Musitanus de lue venerea.

dicos, ex eo quia earum curationi tantum vacantes, nil de latente intus veneno, quod externi morbi fuit in causâ, deinde amplius cogitant. Porro ex hac medicorum incuriâ, temporis curriculo corpora, quæ haustum fouerunt venenum, in diem semper novas representant ab ipsâ lue pullulantium variorum morborum scenas; etenim, ut communi utamur loquendi modo, si impetus facientes spiritus hoc contaminat venenum, ephemeram febrem; si humores, putridam; si solidas partes, hecticam producit. Deinde quis memoret urinæ vitia, suppressiones, stillicidia, & mingendi difficultates à carneis excrescentiis, ardores ab acrimoniâ, & ulceribus? Quis caries, & pudendorum corruptiones, gangrænas, & in totum præcisiones? Quis laryngis, facium, gurgulionis, tonsillarum erosiones, raucedines, aphonias, palati foramina, labiorum consumptiones, gingivarum putredines, nasi casus, ossis ethmoidis iacturam? Quis calvaria, cæterorumque ossium omnium corruptiones? Quis oculorum strabismos, lippitudines, cæcitates, aurium surditates, tinnitus, graves auditus? Quis nodos, & gummata circa, & nervos, & cum his, & sine his dolores, cruciatusque acerbissimos, quibus aliqui brachiis, aliqui cruribus manci redduntur? Quis serpiginosas rimas, & squamosas in manibus, & pedibus? Quis cerebri epilepticos insultus, melancholias, vigilias? Quis cordis palpitationes, & syncopes, pulmonis marasmos, asthmata, tussis, tabes? Quis hepatis ardores, fluxus varios, lieuteriam, cœliacam, diarrhœam, atque dysenteriam? Quis totius corporis laxitudinem, mem-

bro-

Cap. I. Quid pro Lue Ven. intelligant medici. 3
 ororum omnium languorem? Quis capillorum,
 pilorum omnium casus, ut alii sine barbâ, alii sine su-
 perciliis, plerique glabro capite ridiculi appareant?
 Quis tandem quicquid horroris, feritatis, turpitudi-
 nis, doloris, languoris, hoc virus in corporibus su-
 sceptrum imaginari potest, unquam commemorabit?
 Cùm nullum sit morborum genus, nulla symptoma-
 tum species, quæ ex hac lue pullulare non possit, nul-
 lumque membrum, nullaue corporis pars ab eius
 virulentia immunis; in humani corporis theatro tot
 representat scenas, sub tot insignibus se pandit hæc,
 de qua nunc agimus, venerea lues, nec cessabit, imò
 in æternum, & ultra horribilioribus se pandet modis.

CAPUT SECUNDUM.

De Luis Venerea nominibus.

Hujus luis multiplex, ac varius lædendi mo-
 dus, symptomatumque ab ea pullulantium
 diversitas, nominum quoque multiplicita-
 tem, & varietatem induxit; quippè medici, præter-
 missâ veneni radice ad omnes producendi morbos
 idonea, tantùm pro læsionis modo invenère nomina,
 præter ea, quæ è provinciis, in quibus hæc lues suam
 exercuit stragem. Dicta enim propterea fuit lues
 Gallica, lues Hispanica, & lues Neapolitana; quippè
 cùm in Neapolis obsidione circa 14. sæculi finem,
 ut infra dicemus, omnes dictæ nationes concurre-
 rint, ac lues tunc primò emergens affligerit, una-
 quæque earum reliquis sceleratum illud facinus vi-

tio verrebatur. Reduces ab Indiis Hispani ad Neapolitanos in subsidium missi suspicionem dedere illam, luem ab Indiis eos secum Neapolim attulisse, quam cum Neapolitani, & Galli cum mulieribus ab Hispanis compressis coeuntes contraxissent, Hispanicam, & Indicam illi dedere denominationem, at Gallorum plerique Neapolitanos ab Hispanis non, distinguentes, cum ex Galliis luem secum non attulissent, obsidentesque Neapolim illius paterentur furores, Neapolitanam indigitare. Tandem Neapolitani cum nunquam antea fuissent hanc experti luem, eamque a Gallorum obsidione experirentur, Gallicam dixere: Hispani interea utrosque Neapolitanos, & Gallos vicissim pro tanto scelere exprobabant. Sanioris deinde iudicii viri cum cognovissent a luxu, venerisque congressibus hanc lue erumpere, ac inter homines grassari, relictis nationum litigiis, non ab re hanc luem dixere veneream, quod nomen modum, quo lues propagatur, designat, non autem essentiam.

Medici deinde, dum sub hujus luis initiis effectus observabant, ob horum diversitatem diversa illi indidere nomina ab antiquis desumpta secundum symptomatum proprietates. Fuisse ex his, qui ob lationem, quam pluribus hæc lues inferre solet, per Albotin Avicennæ, & per Terminthon græcorum eam designarunt; Alii Sahafatum, seu scabiei pustulosa speciem; Aliqui Arthritidem ob artuum dolores; Quidam Pforam, seu cutis defædationem; Quamplures antiquorum Elephantiasim eam esse dixere; Plerique hanc luem malorum omnium congeriem

em existimârunt; Nonnulli morbum vagum, anci-
item, erronē luem esse, ac sub nullo certo morborū
nere collocandam; & tandē scabies scortatoria;
entagra, vel potiùs Mentulagra lupanaris, & ab
iquibus pudendagra, caries venerea, pustula obsca-
a, variola magna dicta fuit; omnium tamen optimē
Hieronymus Fracastorius vetustissimus poeta pro-
rio, ac speciali Siphylidis nomine, dūm eliganti
armine huius luis materiam pertractavit, insignivit:
uit enim Siphylus primus æger, ut ipse putavit,
qui hac lue contaminatus fuit, dūm inquit:

Siphylus (ut fama est) ipsa hæc ad flumina pastor.

Nos verò infra cūm huius luis essentiam, & ejus
adendi modum demonstrabimus, nomen, quod illi
adæquatè correspondere possit, proponemus, quo
nulla infametur natio, & omnes à notâ adeò infami
vindicerentur.

CAPUT TERTIUM.

*De tempore, quo hæc Lues in humanam
irrepsit carnem.*

DE tempore, quo hæc innotuit Lues autho-
rum sententiæ tam variæ, & discrepantes
sunt, ut illi ipsi, qui illo tempore vixerunt,
in hac re non convenerint, multo minùs nos, qui
ab illo tempore jam jam ferè per duo sæcula remoti
sumus, eos conciliare valebimus. Itaque eorum
opiniones recensēbimus, & transverso notabimus sti-
lo, ut nostram deindē stabilire possimus.

Nonnulli , & præcipuè Leonicens Veneream ,
 Luem aeris vitio tribuunt , asserunt aerem hoc con-
 traxisse vitium ex magnâ Tyberis , aliorumque flu-
 minum alluvione sub Alexandro VI. Pontifice Ro-
 mano, quæ universam ferè Italiam, & præcipuè Ro-
 mam devastavit, & tota navigabilis reddita fuit . In
 cujus funesti eventûs memoriam in publicâ colum-
 nâ hæc insculpta fuere carmina :

*Tempore Alexandri sexti, nonisque Decembris ,
 Intumuit Tybris bis senas circiter ulnas .*

*Insula quæque domus facta est, mediisque repente
 Circumducta viis, æquebat cymba fenestras .*

Æstate.n.sequenti sordes, & illa colluvies ab aquis
 relicta radiorum solarium æstu recanduit, totumque
 aerem putredinalibus effluviis infecit , undè hæc di-
 ra lues mortalibus irrepsit . Verùm illi aquarum
 inundationi perperam hæc Lues tribuitur , cùm po-
 tissimum hoc malum tantum Romæ acciderit , &
 Venerea lues Neapoli primò innotuit . Prætereà
 aquarum inundationes potius pestilentes quandòq;
 excitare solent morbos ad breve tempus, nec per sæ-
 cula , & ultra duraturos . Imò tales inundationes
 etiam sæpissimè antè acciderunt, nec antea talis ve-
 nereus excitatus fuit morbus .

Alii hunc morbum epidemicum dijudicavêre ;
 ejusque causam ab astris mendicârunt , inter quos
 fuit Nicolaus Massa , & Hieronymus Fracastorius ,
 scribit namque uterque, quòd mirum non videri de-
 bet novos, insolentesque morbos certis apparere
 temporibus , idque variorum morborum historiis
 probat , & præcipuè de sudore Anglico . Credidit
 hujus

Cap. III. De Tempore, quo hæc Lues irrepsit. 7

hujus morbi noviter exorti causam ex malâ planetarum configuratione, maleficisque Cælorum influ-
xibus inductam fuisse; Refert namque eam in Satur-
ni, Martis, & Iovis conjunctionem, quæ tali accidit
tempore, undè cecinit:

Intremuit, tactusque novis defluxibus æther.

Paulatim aerei tractus, & inania lata

Accepere Luem, vacuasque insuetus in auras

Marcor iit, Cælumquetulit contagia in omne.

Sed Massam, & Fracastorium alitra deceperunt,
nam eorum effectus æquè sunt benigni, & nil mali-
gni ab ipsis per se dependet, per accidens tamen fieri
potest, hoc, vel illo modo aerem, aquam, terram, &
humana alterando corpora, cum rerum naturalium
generationis, & corruptionis sint excitatores, ut inde
mali producantur effectus; quomodò verò hunc in-
specie, & non alium morbum producere potuerint,
non explicant hi authores.

Crediderunt alii hunc morbum non epidemicum,
sed sporadicum. i. sparsum, ejusque originem Valen-
tia, in Hispania Terraconensi habuisse, eo namque
loci Gallus quidam elephantiasi laborans, integram
à nobili, & pulcherrimo scorto 50. aureis emerit no-
ctem, illudque ità infecerit, ut hanc diram genuerit
luem, & inde factum fuerit, ut omnes alii, qui cum
eodem rem habuerint, coinquarentur, & hinc brevi
tempore infectio plurimis communis facta fuerit,
quali nulla antea mulier elephantiaci commissa
fuisset. Verùm differt elephantiasis à Luis venerea
ideà, ac proinde elephantiacus hanc Luem excitare
nequivit.

Multi hanc pestem ex Indiâ Occidentali , ubi populariter grassatur, ab Hispanis in Gallorum exercitum ad Neapolim delatam fuisse autumant ; Refereunt namque historici: Christophorus Columbus ex novo invento orbe rediens, plurimos reduxit milites , qui non minùs auro , quàm hac peste gravati, hanc appellentes urbem à Gallis obsessam, cum ferè, biennium in navigatione consumpsissent , ubi primum nostram Civitatem occupârunt , nulli temperantiæ, & continentię generi pepercerunt, ac præcipuè cum Scortis avidissimè luxuriantes furibundæ libidinis æstro plus justo perciti , hujus mali generationi ansam dederunt . Dùm Galli obsidione magis, magisque hanc premerent urbem, ob annonæ caritatem ejecta scorta avidè exceperunt Galli ignorantes hostiles dolos, & Hispanorum versutias, cum illis effrenatè coeuntes se infecerunt , & insueta illuxit Lues, nec nostro priùs cognita Cælo . Undè inquiunt Hispanos hanc pestem non tantùm in hanc nostram urbem, verùm in Italiam, & totum in orbem invexisse . Verùm errant historici hanc Luem in quibusdam Indiæ regionibus epidemicam esse contententes ; nam aliud à lue Venereâ morbus est, qui an sit aeris, vel aquarum, vel victûs vitio , non dùm ab ipsis explicatus fuit.

Aliam hujus morbi originem adducit Andreas Cæsalpinus traditam à quodam milite Aretino , qui in eo bello militavit. Referebat is, oppidum in monte Vesuvio, quod dicitur Summa , ubi generosi copia vini est, quod lacryma appellatur, clam noctû ab Hispanis derelictum , obsidentibus Gallis , sed vino infecto,

fecto, admixto sanguine, & ex iis extraxerant, qui in Nosocomio Sanctorum laborabant. Ingressos enim Gallos, cum se morbo explevisent, cœpisse laborare morbis, & frangere ossibus elephantiasim referentibus. Verum non hoc esset, elephantiasis potius, quam venerum hoc stratagemate excitata fuisset.

Leonhardus Fioravanti empiricus de hujus morbi origine aliam pecuniâ petentem sententiam, quam apud nullum alium scriptorem legimus. Narrat ferè rerum causas, inde tractandum aliquandò Neapoli fuisse, cumque variandi gratia conversationem iniisse, inter quos senex quidam nomine Paschalis Gibilotto Neapolitanus annorum 98. sibi re-
zulerit, tempore, quo Iohannes, filius Renati Ducis Andegavenfis bellum gereret in Alphonsum, Neapolitanum Regem, circa annum 1456. se sapius à suo patre audivisse, qui fuisse cuiusmodi mercator in Regis Alphonsi exercitu, sed cum magna tùm inter exercitus annonæ caritas, & præcipuè carniū extitisset, utriusque exercitus mercatores noctu clam, cæforum militum cadavera in frustra concidissent, & varia edulia ex eis parata militibus vendidissent, qui avidè ea in scii assata, cocta, in artocreatibus satis longo tempore comedissent, antequàm nullus id scelus resciverit; eadè hæc lues in toto Gallorū exercitu vagari cepit, adeo ut vix unus invētus sit inter ones, qui pusulis, bubonibus, doloribus, capillorūve defludio non laborarit. Quibus auditis, Fioravanti ut certior hac de re redderetur, per experimentum certiorari voluit, an humanæ carnis comestio hunc mor-

morbum in specie producere posset . Domi suæ suem alere cœpit , omnique ejus pabulo axungia porcinæ aliquid immiscuit, atque intra paucos dies sui pili , seu setæ deciderunt, & undique pustulæ, tumores, seu bubones protubuerunt . Hoc non contentus experimento, etiam in cane periculum fecit, clauso in peculiari conclavi, ac nihil escæ ipsi dando præter caninā carnem per 2. menses , & idem in eoprehendit , qui dolorum, & pustularum plenus , pilosque amiserit , & die , ac nocte dolorem suum hominis ægroti instar misero ululatu testatus fuerit . His duobus experimentis tertium addidit, idemque in Bubone, ac tentavit, eundemque notavit effectum . E quibus experimentis concludit unumquodque animal propriæ speciei carnibus nutritum hunc morbum, qui hodiè Gallicus appellatur, incurere . Atque hanc ipsam causam esse putat, quod in Indiā morbus hic sit epidemicus , utpotè in qua Antropophagi carnibus vescantur humanis .

Miror sanè tantum Empiricum, idest bonum tonsorem, his experimentis luis Venereæ causam indagasse, & tot scriptores Italos, Gallos, & Hispanos de hujus mali tali causâ mentionem non fecisse . Nec Neapolitani senis relatio fidem facit , nec tempori quadrat propter falsam annorum computationem, nam lues hæc non innotuit anno 1456. quo tempore Iohannes, Renati Ducis Andegavenfis filius , contra Alphonsum, Neapolitanum Regem bellum gessit, sed illuxit circa annum 1494. in bello , quod Carolus VIII. Galliarum Rex cum Alphonso , Neapolitano Rege gessit . Præterea demus verum esse , quod falsum

Cap. III. De Tempore, quo hæc Lues irrepsit. 11

um nos experientia docuit, animal suæ speciei caribus nutritum, pustulis, & doloribus affici, ac pilorum casu corripitur, adhuc sub iudice lis esset, an morbus iste esset ipsissima venerea lues, & talis, qui per contagium, & præcipuè Venerem in alios transplanari possit. Insuper rationem reddere deberet, cur animal ejusdem speciei caribus nutritum, pustulas, dolores, & pilorum casum patiat, alterius verò speciei non? fabulosum judicamus Antropophagos, quia humanis vescuntur carnibus, hoc corripitur morbo, cum multi inscii nostris in regionibus ad longum tempus humanis pasti fuerint carnibus, nec hoc correpti fuerint morbo. Pustulas, dolores, & depilationes endemicum esse malum aliquibus Indiæ populis, non humanarum carniū comestioni, sed aeris, quæ, victusvè vitio verti certum est.

Aurelius Minadous credidit hanc luem ex impurissimarum mulierum foedissimis uteris irrupisse. Hanc luem illuxisse putavit, cum foeminae impurissimæ redditæ sunt, quando variam seminum conjunctionem recipere cœperunt: Inquit enim, sicut unum semen uni utero tantum familiare, ac sanum est, & foecunditatem promovet, ita seminum multitudo, & varietas uterum infœcundum, & infectum reddit, ut ex optimâ substantiâ, prava, imò pessima corruptela fiat venefica, & explicatu difficilis, unde contagiosa generatur lues. Sed falsum est ex nimia lenere semen putrescere, nam citra contagium hæc lues genita fuisset, cum assiduus, immodicusque veneris usus ab orbe infantulo fuerit & præcipuè post iracem illam benedictionem: *Crescite, multiplicamini,*

ni, replete terram, & per tot annorum decursus nunquam interruptus fuit, cum ad speciei humanæ conservationem spectet; ideòque :

Per victum, & coitum pugnant animalia quæque.

Libido nunquam satiatur, & extincta reaccenditur, usu crescit, in cæteris satietas, in coitu nulla, & præsertim in mulieribus effervescens prurigne vulvæ per libidinem inflata, perpetuò exardescit, unde jure Juvenalis Satyr.6. inquit:

Et laxata viris nondùm satiata recessit.

Igitur experienciâ constat, ex quavis immodicâ venere, & multorum putrescētiâ seminum nunquam genitam fuisse hanc luem citra contagium. Nec hujus observationis mentionem aliqui fecerunt auctores, quòd utique non omisissent, si aliquam hujus rei notitiam habere potuissent. Præterea falsam quoque existimamus variam seminum commixtionem in utero, ac proindè corruptionem veneficam fieri: Credimus Minadom parùm versatum fuisse in veneris palæstrâ; nam mulieres meritoria post coitum semen non retinent, sed indè spontè labitur, cum lubricam, & sine rugis hanc habeant partem. Si quandoque illud retineri accidat, vel post aliquod tempus reiiciunt, vel si non, concipiunt, & uteri os ita clauditur, ut specilli aciem non admittat, vel ita statim se comprimunt, ut illud reiiciant. Unde in coitu duplicem veneris voluptatem sentiunt mulieres, unam in seminis virilis ejaculatione, alteram in ejus expressione; ideòque harum mulierum uterus non fit diversorum seminum colluviarium. Insuper semen ut plurimum intra uteri vaginam ejaculatur, unde

Cap. III. De Tempore, quo hæc Lues irrepsit. 13

unde spontè labitur, & mulieres à coitu statim indufio, vel petia ad id parata pudenda abstergunt.

Univocus est historicorum, & medicorum consensus in assignando hujus luis originis tempore, ajunt enim: anno 1494. Carolo VIII. Galliarum Rege cum Alphonso Rege bellum gerente, numerosissimo exercitu Neapolim obsidente, primum hæc Lues in Gallorum castris innotescere cœpit. Cum ob annonæ caritatem Neapolitani inutilem propellerent multitudinem, milites Galli scorta exceperunt, & quia hos non pudet etiam turpissima scorta palàm futuire, eorū pulchritudine allekti magno libidinis cæstro insatiabiliter fornicari cœperunt; undè totum inquinârunt exercitum, & vix unus inventus fuit, qui cariebus, pustulis, ulceribus, gonorrhoeâ, bubonibus, doloribusvè non laborârit. Tunc primum tam viro- rum, quàm mulierum partes generationi dicatas hac lue laborare fuit observatum, undè Fracastorius eruditè cecinit:

*Qui casus rerum varii, quæ semina morbum
Insuetum, nec longa ulli per sæcula visum
Attulerint: nostrâ qui tempestate per omnem
Europam, partimque Asiæ, Lybiæque per urbes
Sæviit: in Latium verò per tristia bella
Gallorum irrupit, nomenque à gente recepit.*

Verùm an obsidentes Galli, an obsessi Neapolitani, & Hispani tantum nefas primi in humano patrârint genere, vel passi fuerint, est in tenebris, ac, ut suprà dictum est, ex incertitudine originis una gens alterum luis increpabat exercitum, atque gentis cognomentum addebat, Gallicum tamen frequentius fuit,

tuit, ex eo quia Gallorum occasione lues irrepsit.

CAPUT QUARTUM.

An Veteres medici ante annum 1494. de hac lue aliquid tradiderint, vel eam cognoverint?

NIL inter homines tam vetus agitatum, quod aliquandò novum non fuerit; unde ridiculi sanè sunt ii, qui veluti Medusæ spectrum attoniti novitatem exhorrent: actum jam esset de rebus humanis, si quod semel novum, & insolitum fuit, in humani generis usum admissum non fuisset, viverent nunc homines pecudum more, aliorumque brutorum, quæ cum artium facultate inventivâ careant, hæcenus ab eorû origine herbis, glandibusq; vescuntur, sub aperto æthere degunt, nulla apud ipsa futurorum præventio, nulla præteritorum memoria. D.O.M. nō omnia primo homini manifestavit, vel saltim quicquid ille callebat, amisit; reservavit ipsemet Deus determinatis temporibus passim ea propalare, quæ nunquam prius innotuerant: sic suum fuit creationi tempus, suum transgressioni, suum universali diluvio, suum incarnationi, suum denique redemptioni tempus, & licet potuerat, non hæc omnia simul disposuit.

Quis negabit novam olim non fuisse Hippocratis doctrinam, quis recentiorem illam Galeni, attamen si dùm nova iis authoribus eam profitentibus vivis inter homines emerfit, non fuisset recepta, nunc doctorum authorum doctrina vetus, & antiqua dici mini-

Cap. IV. An Vet. med. ante 1494. de lue aliquid? 15
minimè posset , ac promittimus , quòd quæ à nobis
nunc nova , & insueta medicorum vulgo odiosa tra-
duntur , post 3.4. aut 10. sæcula , non secùs ac Hip. &
Gal. placita pro antiquis , vetustisque habebuntur.
Tàm itaque est in hoc inferiori orbe novitatis neces-
sitas , ut ipsamet natura multoties exorbitet , mon-
stra, prodigia, resque producat insolitas, ac si tribu-
li , & spinæ ex ingluviis, aliisque luxibus in humanâ
naturâ novi pullulant pro inexpertis hæcenus mor-
borum causis , pigra non est novis patefaciendis re-
mediis , quibus novis succurratur languoribus . Ut
nunc ad nostrum redeamus propositum , certum est
non omnes morbos, quorum hæcenus plenam habe-
mus notitiam, simul in humanam irrespisse carnem ,
sed passim nunc unus , nunc alter pro vivendi homi-
num modo emerfit. Antiquitùs simplices erant mor-
bi, & medicina paucis erat contenta medicaminibus.
Prisci homines solidiora habebant corpora, facili ci-
bo, nec voluptate , & arte degenerato nutriebantur ,
non ad appetitum excitandum, sed auferendum, ea-
que opere, labore, cursu, aut versatâ glebâ solidaban-
tur, undè nec innumerâ medicorum grege opus erat,
nec tot ferramentis , pyxidibusque medicina referta
erat . Nunc non mutata est humana natura , sed vi-
ta à multis ferculis , quæ multos fecerunt morbos .
Bone Deus una gula tantorum morborum cohortem
in humanam invexit naturam! Addimus & gulæ ho-
minum cupidines, luxus, luxurias, ocia, omniumque
sensuum illecebras passim per ætates, & sæcula exce-
dentes, quæ ità naturam laceffunt, subvertunt huma-
nam, ut novorum insolitorum inexplicabiliumque
mor-

morbis semper fiat fecundior ager, ac ut laceffita natura tota jam degener novis est producendis morbis proclivis, ita passim novis opus est medicis, novis medicinis, novis medicaminum preparationis modis, ut novis irruentibus morbis obviam eatur; quod ut illa crepent iis, qui antiquitati strictissimo jure eorum assensum sacrarunt, lues venerea jam cunctis se patefecit hominibus, & cognitis prius remediis nullo modo cedebat, ex eo quia licet symptomatica, & effectus, quibus lues hac venerea nobis se pandit, fuerint antiquis cognita, novum tamen aliquid in obsidione Neapolitanâ acquisivere, quod iis remediis, quibus tunc olim expugnabantur, amplius postea expugnari non poterant: fuit sane illud novum, quod contagium vocamus, quo lues de corpore in corpus per contactum transfunditur.

Non desunt medici, qui pervicaciter Hippocrati hoc malum innotuisse affirmant, & ab ipso lib. 3. epid. sect. 3. accuratè descriptum fuisse, ubi ossium, denudationes, capitis, & menti glabrities, carnum, & nervorum suppurationes, sacros ignes cum ulcisculis, variorum membrorum dolores, abscessus circa fauces, dentes, gingivas, & genitalium exulcerationes recenset. Sed levia procul dubio sunt prædicta, & inefficacia ad demonstrandum, quod quærimus; nam nec quidem Hippocrates citato loco veneream luem describere somniauit, sed tantum pestilentialē ibi refert constitutionem, in qua relatæ affectiones sunt vagatæ, quæ majori ex parte, acutis, febribusque malignis copulatæ fuere, cum venerea Lues ex propria vi febrem non afferat. Præterea Galeni testimo-

nio

nio constitutio illa epidemica, & popularis fuit, qualis profectò non est Lues Venerea. Adde, quòd curationes longè inter se diversa idem declarant. Insuper morbi epidemici non semper durant, sed tandèm finiuntur, hæc verò Lues nunquàm ut malum epidemicum vagatur, & ex quo incepit ad hoc usque tempus durat, & durabit.

Non defuerunt alii, qui luem hanc elephantiasim esse dixerunt, ex eo quia venerè lue apparente, cessavit elephâtiasis, undè Gabriel Falloppius refert, quòd tunc temporis elephantiacorum nosocomia vacua reddita sunt, & Gallorum contrà innumeris repleta ægris. Idem, inquiunt, in utroque affectu est inficiendi modus, si quis c. ex. in lecto sudet cum infectis, si os ori coniunxerit, si cum infectâ cojerit. In utroque affectu pili, & capilli decidunt, pustulis, squamis, & ulcusculis defœdatur cutis, quare eadem utriusque affectus erit natura, & si voces, & nomina sint diversa. In æquivoco volutantur, qui cum elephantiasi luem confundunt veneream; nam illa affectus cutaneus est, ac tota cutis redditur crassa, dura, ostreosa, ejusque sanum nil remanet, labia intumescunt, & crassiora fiunt, sub lingua tubercula, & glândulæ sub auribus innascuntur, & tota transformatur facies; hæc verò totius corporis est affectio, nec solâ cutim, sed partes liquidas, carnes, cartilagine, nervos, & cõtaminat ossa: nò semper, vel infrequèter fœdatur cutis, sed intimæ impetuntur partes, bubones in inguinibus protuberât, partes generationi dicatè exulcerantur, & pustulæ, quæ in cute nascuntur, nunc plures,

B

D. Carolus Musitanus de lue venerè.

res, nunc pauciores, nunc majores, nunc minores existunt, & nunquā totā obfident cutim, sed semper aliquid sani inter ipsas mediat, & minū sēpē videntur in facie. Elephantiaci perpetuō inficiunt, & proles progignunt elephantiacas sanandi spē destitutas; Gallici autem non semper filios generant infectos, & non agrē restituuntur. Ad rationes in oppositum facilis est responsio, & ad primā: Verum quidē est in Italiā, ubi Venerea Lues est frequentissima, & copiosissima, rarō elephantiasim vexare; non tamen aliis in locis, & præcipuē in Gallia, ubi innumera ferē sunt pro elephantiacis nosocomia, adeō ut nullus sit ferē pagus, in quo, non sit hoc nosocomium, & tamen alia ex parte innumera etiam Lue Venereā pollutorum multitudo. Ad secundā, idē inficiendi modus naturę identitatem non arguit; non. n. quia phthisis contagiosa est, ut lepra, inferre licet ejusdem fore naturę. In pilorum defluvio diversitatem in utrisque cognoscimus, nam in hac Lue decidunt quidē pili, capitisque capilli, non autem axillarum, & pubis; elephantiaci autem omnibus spoliantur, imō à pube, & axillis incipit casus.

Cœterum ficos, sordida ulcera, & pustulas antiquis homines, scēdasse, præter Celsi testimonium apud Martialem non pauca legimus, & præcipuē lib. 7. epigrammatum epigrammate 70. hæc habet carmina;

Ficosa est uxor: ficosus & ipse maritus:

Filia fcosa est: & gener; atque socer.

Nec dispensator: nec villicus ulcere turpi:

Nec rigidus fossor: sed nec arator eget.

Cum

Cap. IV. An Vet. med. ante 1494. de lue aliquid? 19

Cum sint ficosi pariter juvenesque, senesque

Rēs mira est: ficos non habet unus ager.

Et Iuvenalis Satyrarum lib. 2. carm. 8.

Quis enim non vicus abundat

Tristibus obscænis? Castigas turpia, quum sis

Inter Socraticos notissima fossa cinædos.

Hispida membra quidem, & dum a per brachia setæ

Promittunt atrocem animum, sed podice levi

Ceduntur tumida, medico ridente, mariscæ.

De hoc quoque morbo scripsit Gal. 5. de compos. med. per loc. c. 4. Expresse quoque apud eundem bubones in inguinibus descriptos legimus. 6. de simpl. med. facult. & 2. de sympt. causis c. 2. & 6. de loc. aff. c. 6. de Gonorrhœâ prolixè disputat, ut non prætereamus ea, quæ in lib. habet de tumoribus p. n. & 11. de simpl. facult. ubi de uvis, & 9. de compos. med. per loc. c. 8. quibus in locis, diversis sub capitibus quamplures ulcerum, pustularum, ac tumorum species proponit, quas passim nunc in Lue Venereâ affectis præcipuè, quàm in cæteris hominibus ab hac Lue immunibus, observamus.

Avicennas quoque, reliquorumque Arabum cohors multas tumorum, ulcerum, ac pustularum species describit, quæ grassantis nunc Luis Venereæ affectibus adæquatè respondent: at ut suprâ notavimus non defuere, qui Arabum *sahafatum*, *mentagram*, ac *puhendagram* hanc Luem, quam nunc Veneream vocamus, esse crediderunt.

Verùm nos cum accuratè antiquorum libros ad hanc rem percipiendam eolverimus, certi sumus apud veteres inter morbos acutos pestem tantum

B. 2

per

per contactum non solum, sed etiam per fomitem ex contaminatis corporibus in non contaminata irrep-
 sisse; in chronicis verò de scabie, & leprâ idem quoq;
 evenisse tradunt: reliquos deindè morbos omnes per
 contactum sana corpora contaminandi hac præro-
 gativâ omninò expertes fuisse legimus. E contrâ
 observavimus Luem, de qua nunc agimus, Veneream
 nil novi secum habere præter sui in sana corpora per
 contactum propagationem; affectus verò, & sym-
 ptomata, quibus se pandit, in veterum sunt autho-
 rum observationibus diffusè descripta, nec hætenùs
 in duorum millium Lue infectorum numero, quos
 observavimus, symptoma vidisse accidit, quod apud
 Celsum, Galenum, & Avicennam notatum non inve-
 nerimus. Undè concludimus Luem hanc Veneream
 anno 1494. dùm Galli Neapolim obsidebant, anti-
 quis morbis fermentale tantùm addidisse virus, quod
 per contagium ægri corporis cum sano, morbus, qui
 antea non propagabatur, deindè propagaretur, non
 secus ac scabies, & lepra antiquis quoque contagio-
 se fuere.

CAPUT QUINTUM.

*Ratio diffusionis Luis Venereæ per Europæ, Africæ,
 & Asiæ provincias.*

Venerea hæc Lues non solum Gallos, Hispa-
 nos, ac Neapolitanos, in quibus sui appa-
 ruere primordia, afflixit, sed annorum lapsu
 extra Europam in Lybiam, & Asiam transfretavit, ut
 in-

innumeræ testantur historiæ, quod multam afferre debet admirationem, nam cum inter has mundi partes ob frequentatam nostris temporibus navigationem perenne sit hominum commercium, totaque, ut prædiximus, consistit hujus Luis essentia in acquisito contagio: quoties Europæi lue contaminati in Lybiam, & Asiam navigârunt, & cum mulieribus Lybicis, Asiaticisque injêre commercium, hujus Luis seminarium jam in dictas provincias transplantârunt, quod deindè per individua serpens, vulgaris morbus devenit, ut in Europæ magnis urbibus experimur; atque hoc eodem modo ubivis gentium, hæc Lues hætenus suum non diffusit virus, diffundere illud potest, cum sufficiat polluti hominis cum sanâ contactus, ut Luis Venereæ fiat transplantatio.

Agitari hîc curiositatis gratiâ dubium posset, an bruta animantia huic Luis Venereæ contagio sint obnoxia, cum experientia nos doceat hominum pestem, pestem non esse brutorû, sicut contrâ brutorum animantium pestis, licet homines cum his commercium habeant, in eos non serpit, neque in sanitate, neque in vitâ læduntur; quapropter requiritur quædam mumialis ejusdem speciei dispositio in vivente, ad hoc ut fiat pestilentis auræ transfusio, & impressio: homo itaque peste correptus si equum ascendat nudum, ut simul immediatum habeant contactum, equi pili contagium suscipiunt, alteri homini communicabile, si illius fiat approximatio, sed equus nihil ab impresso contagio patietur, ex eo quia humana caret mumiâ humani contagii susceptivâ. Idem eveniet, si in specie equinâ sit pestis, nam

licet homines cum equis contaminatis commercium habeant, nil tamen in salute læduntur.

Contrarium tamen de Lue Venereâ nos docuit casus, enimverò meretricem aliquandò observavimus Lue Venereâ undique putrescentem, & sordidis ulceribus foedam, quæ catulam habebat familiarem, hanc lingendis sibi ulceribus assuefecerat, quæ post aliquod tempus carcinomate in ore corrupta, totaque scabiola, & in generationis loco exulcerata, tabefacta perit. Differt sanè pestis simplex à peste Venereâ, illa enim vitam immediatè adorat, illamque extinguit; hæc immediatè nutrimentum, corrumpit, proptereâ illa acuta est, hæc chronica, illa speciei mumiam requirit, hæc minimè quidem.

CAPUT SEXTUM.

De Venereæ Luis duratione prolatum à scriptoribus judicium.

JAM supra, quæ ad Luis Venereæ historicam narrationem attinent, diffusè tradidimus, superest, ut quid de eâ scriptores prædixerint, subiungamus.

Hieronymus Fracast. asservit hanc pestem propriâ sponte aliquandò finem habituram, ac ut enormitico irreptit modo, ita certâ adveniente planetarum revolutione, eam à ledendo desistere, existimavitque eam suo tempore senescere, & paulo post planetæ interituram, ac longa post sæcula, eadem planetarum revertente conjunctione, reversuram, unde sic recitit.

Nam-

*Nàmque iterùm, cū fata dabunt, labentibus annis,
Tempus erit, cū nocte atrâ sopita jacebit
Interitu data: mōx iterùm post sæcula longa
Illa eadem exsurget, cælumque aurasque reviset,
Atque iterùm ventura illam mirabitur etas.*

Hujus Luis causam Fracastorius è cœlo evocavit, cœlestemque ei tradidit originem, tanquàm è matre Venere natam, & à sideribus expositam, mendicavit, quorum conjunctiones perennes non sunt, sed labente tempore mutantur; ideòque morbū esse credidit epidemicum, quem interiturum secūm trutinavit, quia tempore, quo primum hæc grassari cœpit Lues: statim à coitu pustulæ ex nigro virecebant, ulcera sordida innumera, & exedentia usque ad ossa, ac sanies ab his emanans ita prauum spirabat odorem, ut cujus nares attigisset, is mox infici crederetur, & ipso magis aspectu, quàm dolore ægros torquebant. Gonorrhœæ foetidæ, in mingendo ob acrimoniam luctuosi ejulatus, in erigendo atrocissimi sentiebantur dolores. Bubones ante suppurationem sævissimis noctis torturis, & aliis hujus Luis inficiebant symptomatibus, quæ nullis medicis, nulla arte, tolli, aut saltim sedari poterāt. Imò adeò truculētior hæc grassabatur Lues, ut omnes ægrorū aspectū fugerent, contactu verò sic abstinerent, ut morbi præterea nullius. Tunc suo tempore mitius se gerere accipiebat, quia pustularum, ulcerumque foeditas cicurata, gonorrhœæ, bubones, gummata, dolores, &c. amicitiis se gerere intuebatur; perperam credidit tuam senectutem attigisse, & postmodò interituram. Verū planetarum conjunctiones, eorumque rota-

tiones Fracastorium luserunt , is non optimè astrologiâ callebat ; credimus multoties hæc Lues in humanam irrepisset carnem , si ex planetarum conjunctione accidisset . Nec luem senescere , nec experientiâ cessare videmus , imò quo senior , eò evadit fortior , & licet pustularum , ulcerumque fœditas tolerabilior evaserit , dolorum tamen cruciatus , gummata , &c. immaniùs torquent . Ea est hujus Luis conditio , ut non statim perimat , estò in primâ origine , violentiùs irrepserit , non per hoc ultimam habebit periodum , ea enim quę p. n. sunt , ac vi fiunt , perpetuis carènt caussis : Verùm est nil præter naturam , & violentum durabile , & ex se perpetuum esse , si tamen caussa perpetua sit , ipsum quoque perpetuum erit . Potest pestis quandoque extinguï , ut de facto extinguitur , si eadem , quę in peste præcavendâ , & curandâ adhiberetur sedulitas : modò quia semper dantur homines , qui hac laborant lue , aliosque inficere possunt , alii verò ab eorum consortio non se abstinēt , etiâ hæc tamdiù durabit Lues , quâdiù istę cōversationes cum infectis , vagę libidines , & coitus durabunt , & tamdiù eâ propagaturâ , & duraturâ judicamus . Præterea experientiâ comprobatum est , quòd quoties morbus in humanâ pullulavit carne per contactum diffusibilis , chronicus , non autem acutus , nunquàm ampliùs cessavit , sed diffuso undequaque , semine , semper messem multiplicavit : Lues ergò venerea cùm iam in cunctis orbis terrarum provinciis suum transplantavit semen , atque per sæcula semper ulterius serpet , eam in humanâ specie ad supremam usque periodum duraturam cognoscimus .

Eu-

Eustachius Rudius sibi persuasit posse medicorum ope, & artis auxiliis extinguere, inquit enim: Si unus esset mundi Princeps, aut una multorum adversus hunc morbum conspiratio, medicorum ope planè extirpari posset. Si nimirum ii, qui hac premuntur lue, cuncti medicis curandi consignarentur, & interim ab aliorum consortio sequestrarentur, ac illud idem cum hac lue infectis perageretur, quod cum infectis peste, vel leprosis fieri assolet, spes utique esset hanc luem extirpari posse; & eò magis, quia Venerea Lues non ut pestis ad distans est contagiosa, sed per concubitum propagatur. Optimum profectò pro lue venereâ extinguendâ remedium excogitavit Rudius, sed inutile, quia facilius est dictu, quàm factu. Est remedium, quod contra selem excogitarunt mures, de suspendendo nempe in ejus collo tintinnabulo. Si unus esset mundi princeps, & præcipuè si ipse fuisset, totâ suâ solertiâ in id incubuisset, & tanto consulisset malo, sed plures sunt orbis terrarum principes, nec omnes eodem viuunt voto.

LIBER SECUNDUS.

De Venereæ Luis essentiâ.

D Luis Venereæ essentiâ percipiendam operæ pretium fuit, quæ historica sunt, prius de hac Lue præmittere; multum enim ad essentiæ cognitionem iuvat quemque esse conscium huius Luis originis, diffusionis, lædendi modi, symptomatum, accidentium, aliarumque circumstantiarum eam comitantium: verum quæ sequuntur, quia altioris sunt indaginis, attentissimū unūquēque exhortamur, etenim pollicemur, quòd si qua ad Venereæ Luis essentiæ intelligentiam trademus, intellexerit, verissimam omnium morborum theoriam percipiet, à qua curationis iudicatione desumptâ, nunquam curandi morbos certitudine frustabitur. Quapropter veteres cum humores, & intemperies pro morborum causis tantum agnoverint, sintque humores occasiones tantum, quibus animal infirmatur, causâ pro efficiendi occasionali desumptâ, morbi quidditatem non intellixere, quam omni conatu suggerere aggrediemur.

CA-

CAPUT PRIMUM.

Opinionum de Luis Venereę essentiã examen.

HUc usque secundum scriptorum libidines multæ ac diversæ fuere circa Luis Venereę essentiã sententiæ; alij enim illam dixere causam, non morbum, alij spirituum alterationem; aliqui venenum; quidam læsionem proprietatis temperamenti; alij excrementum; nonnulli symptoma nominarunt, qui verò morbum illam esse asseverarunt; alij arthritidem, pforam, elephantiasim, varicellas, morbum epidemicum; continui solutionem, intemperiem calidam, & siccam; nonnulli calidam, & humidam; alij frigidam, & siccam; quidam morbum à totâ substantiã, & qualitate occultam; Multi omnium morborum congeriem; Tandem Minadous nec causam, nec morbum, nec symptoma illam esse dixit.

Ex tot opinamentis, quàm intricatum sit negotiũ hujus luis essentiã assequi, quisque colligere potest; de tot namque authoribus, qui de hoc scripsere morbo, vix pauci inter se conveniunt, quin potius phantasie ductu per vanas coniecturas peculiarem habet sententiã: sed omnes eodem amiciuntur pilo, eodemque inficiuntur cœno; cum ex caudâ vulpem, & ex ungue Leonem cognoscere profiteantur. Horum rationes in examen adducere joci gratiã juvat, licet non conducatur, utpotè nimis rusticanæ, cum confusionem animis inducant, & ignorantiam pariant.

Her-

• Hercules Saxonia Luem hanc esse tantum causam, non verò morbum, nec symptomata asserit, quia extra corpus humanum existere potest, in linteis nempe, vel aliis id genus vestimentis, in sudore, facibus, præterea semine, & sanguine jam à corpore secretis; intra corpus humanum etiam, quia partes non viventes, morbisque subiectas inficit, & obsidet, nempe humores, & spiritus.

Iohannes Manardus esse morbum in solutâ unitate ab exustis humoribus contagio affectis pendentem scribit, probat primò ex Hip. lib. de loc. in hom. num. 47. ubi habetur: *Morbi quicunque ulcera sunt*, cum Venerea Lues ex morborum numero sit, ad ulcera reducitur, quæ in solutâ unitate consistunt. Secundo, præcipua hujus Luis symptomata sunt pustulæ plurimæ universum afficientes corpus, nec non ulcuscula, quæ statim à Lue contractâ pudenda afficiunt: sicuti etiam faucium, columellæ, narium erosio, & casus. Tertiò, dolores nimium atroces, qui infectos torquent ægrotos, quamvis non sint ulcera jam facta, saltem sunt dispositiones ad ipsa, cum in doloribus continuum solvatur solùm, licet non sit solutum: itaque hoc mali genus ad solutam unitatem, aut unitatis solutionem reducitur, & quicquid in eo observatur, est ulcus factum, vel fiens.

Hieronymus Capivaccius, Aurelius Minadous, & alii sustinent hanc Luem non esse morbum, & primò quia ad nullum morbi genus reduci potest; non ad intemperiem, ut pustulæ ostendunt; non ad solutam unitatem, ut docent gummata, bubones, & cætera;

nec

Cap. I. Opinionum de Luis Venereę essentia, &c. 29
 c tandem in malâ compositione, ut ulcera suadent.
 cundò, morbus est constitutio p.n. primò, & per se
 erationes lædens: Lues verò hæc primò, & per se
 n lædit: itaque morbus dicendus non est. Minor-
 m probant: ubi quis post coitum Luem contraxit,
 ulto intercedente temporis spatium, benè valet, nul-
 inque persentit incommodum, quousque tandem
 grotare, & dolere incipiat. Ità multi post duos,
 es, vel plures menses, & ferè omnes post aliquot
 ies Luis incommoda percipiunt. Imò nos quendam
 nilitem hispanum post 40. annos ex carie, quendam
 nonachum post 45. ex gonorrhœâ contractâ, attamē
 nte religionis ingressum, in gummata, & dolores
 ncidisse observavimus. Hoc intermedio tempore,
 ulla adest sensibilis læsio, cum tamen adsit contra-
 cta Lues; igitur Lues non est constitutio lædens, cum
 ipsa sine actuali læsione reperiatur: itaque non est
 morbus. Tertiò, Lues contracta quamvis lædat, non
 primò lædit: igitur non est morbus, cum non quæ-
 cumque læsio sit morbus, sed illa solum, quæ primò,
 & per se fit, ut à morbi causâ differat, quæ non læ-
 dit primò, sed introducto morbo: itaque estò lædat
 Lues, quia dum lædit, læsionem primò non facit,
 morbus non erit. Absumptum probant, quia læsio
 facta à Lue est ulcus; bubo, gonorrhœa, caries, & si-
 milia, quæ sunt vel verissimi morbi, aut symptomata
 uos sequentia morbos: ergò Lues, ut lædat, requiri-
 ur morbi introductio, cum nunquam lædat, nisi fa-
 cto morbo: ergò ipsa non erit morbus. Quartò, Ve-
 nerea Lues conservatur in subiecto non vivente: igi-
 ur non est morbus, qui est sola, & mera viventis pas-
 sio,

fio, nō viventi subiecto nullatenus communicabilis. Antecedens probant. Primò, quia est nonnullorum assistentium sententia Luem Veneream posse communicari per sudorem, fluentem à corpore infecto, & conservari in linteis, similibusque subiectis nullā gaudentibus vitā. Quomodò ergò Lues erit morbus, si in hisce inanimatis recipi potest subiectis? Secundò, Lues insidet sanguini, & semini adhuc à seminante deciso, quapropter semine infecto non minùs inficiuntur coeuntes, quàm foetus, si gignitur, nascitur infectus: sed neque semen, neque sanguis vivit, præcipuè post decissionem, & ejectionem è corpore: ergò non est morbus. Quintò, Venerea lues est quid corporeum, imò verum corpus: ergò non potest esse verus morbus, cum hic sit de genere qualitatum. Antecedens patet, quia aliud non est Lues, quàm vapor, seu seminarium quoddam contagiosum, transiens de uno in aliud, quod omninò distat à qualitate, & accidentibus, & necessariò corporis, seu substantiæ rationem importat; undè Lucretius canit:

Tangere enim, & tangi, nisi corpus, nulla potest res.

Si ergò huiusmodi rationem habeat Lues, morbus esse non poterit. Sextò, ex multis coeuntibus cum infectā muliere, non omnes inficiuntur, sed aliqui, alii nullā tentantur labe, & tamen omnes eundem excipiunt vaporem, seu idem seminarium: ergò Lues ista non est morbus, alioquin omnes ægrotarent, quod falsum esse constat experimento à Falloppio adducto 12. scolarium, qui dum rem habuerunt cum muliere infectā, tres tantum ex illis Venereæ Lue correpti fuere, ex quibus liquet Luem non esse morbum.

Ne-

Neque symptoma esse potest, quia hoc est inseparabile à morbo, sicut umbra indissociabilis est à corpore .

Neque morbi causam esse, quia causa p.n. est illa, inter quam , & actionem læsam cadit medium, morbus nimirum, cum morbus sit id, quod proximè lædit actionem, cum autem hæc morbi intervētu lædat.

Capivaccius hunc affectum non morbum , sed excrementum putavit, dum eum definivit, quod sit excrementum p. n. toto genere potens multifariam, lædere hominem , genitum ex humanâ substantiâ à simili .

Alii medici, dogmata quorum sunt caloris, frigoris, siccitatis, & humiditatis, relictis supranotatis litigiis , ad causas manifestas hanc luem reducere, scilicet ad intemperiem calidam , & siccam , conati sunt, huius farinae sunt Alexander Massaria, Iohannes Baptista Montanus, & cœteri, & probant primò, quia proprius caracterissimus, sine quo hæc Lues non elucescit, non consistit, nec viget, est exustio, ut apertissimè accidentia demonstrant supervenientia, quæ affectionis cuius sunt, materiam declarare valent. Ità pustula universum ferè occupantes corpus, gingivarum, erosio, faucium ulcera, capillorum defluvium , columellæ imminutio, ossium caries, & similia, quæ luem comitantur, atque ostendunt, certissimæ faciunt exustionis fidem: sed talis, tantaque exustio , non nisi à calore morbofo excedente dependet: ergò in calidâ intemperie reposta est Lues. Secundò hoc idem deducitur ex bubonibus suppuratis, qui præcipuè hunc sequuntur morbum ; eorum namque labia multum, cla-

callosa , & nimis indurata observantur , maleficio scilicet caloris exurentis, & callum inducentis. Confirmat tertio eorum assertionem mordax, & acerrima gonorrhœa, quæ primò , & plerumque ab hac lue induci solet; adeò enim mordax esse cõsuevit, ut genitalia frequenter exulceret, & urinę ardorẽ afferat, sic discurrendum de aliis incommodis à lue inductis, quæ non nisi prævalentem consequi calorem possunt . Excreta tandem omnia in infectis hac lue si bene observentur, utpotè acria multum , mordacia calidã intemperiem certo certius arguunt : comitantia igitur, & subsequencia signa calidam intemperiem in hac lue significant.

Nonnulli medentes, ut Nicolaus Massa, Rondoletius , & cœteri , desumpto à curatione argumento, quia Venerea Lues remediis omninò calidis , imò in calore multum prævalentibus curatur : siquidẽ extenuans diætã calida , & sicca ab omnibus practican- tibus præscribitur itã infectis; validiora, acriora, calidiora pharmaca eisdem administrantur; vehemẽtiora adhibentur sudorifica ex falsã, guajaco, & similibus parata; uno demum verbo, quicquid pro hujus Luis curatione usurpatur, calidum est, ut ignis naturã sapere videatur, calidam, siccamque intemperiem pro hujus Luis causã repudiârunt, eum calidissimis, & siccissimis curetur præsidiiis; meditantes præcipuè famigeratum illud in ore medicorum theorema, quo sancitur curationem instituendam esse à contrariis : sed quia in eodem volutantur luto , dixerunt hujus Luis causã in intemperie frigidã, & humidã consistere , id probant primò eodem argumento à curatione

tione desumpto : curatur calidis , & siccis : ergo intemperies erit frigida, & humida. Secundo, Gummata, diuturni dolores, rebelles fluxiones, crassi, & coenosi sanguinis generatio, & alia similia, frigiditate, & humiditatem prævalentem demonstrant: igitur.

Iudicate vos quantum à tantâ sententiarum multiplicitate absit hætenus veritas , & quæ in tanto morbo curando usque adeò adæquata ex theoriis sumpta fuerit indicatio , quòd si in cognitione Luis Venereæ, quæ tam palam nobis alloquitur , in tantâ confusione jactantur medentes, in quantâ sanè erunt in aliis morbis, quorum latentior est fiendi, & lædendi modus, quisque judicare poterit . Pendet quidem tanta confusio, sententiarumq; contrarietas ab imposturâ, & falsitate doctrinæ temperamentorum versutè à Gal. in rem medicam introductâ.

Alii multa hujus Luis symptomata considerantes, modò calida, modò frigida, modò exustionis signa, quæ siccitatem habent adnexam, modò humiditatis, qua interdum copulantur , & tandem solutam unitatem, ut à tot se tricis expedirent, syndromen , seu congeriem omnium morborum dixerunt , quia hæc Lues nullum denotat peculiare , & determinatum morbi genus, sed per omnia excurrit, & vagatur.

Multi, ut Fallop. Mercurialis, Zacutus Lusitanus, Fernelius, Sennertus, & alii, Luis admirandos , contrariosque effectus meditantes, ac nullis primis, vel manifestis qualitatibus agere, imaginati sunt ad nullam reduci posse intemperiem , nec unitatis solutionem , nec formæ, seu structuræ lapsum ; etenim cum major

C

mor-

D. Carolus Musitanus de lue venercâ.

morborum pars , & eorum , qui homines crudelitatis vexant, intemperiebus accomodari non possint, ut à tot se eriperent tricis, necessarium fuit illis, qui præter temperamenta sciebant nihil , ut majorem ingenii hebetudinem patefacerent, inter secundi generis causas recensere, scilicet ad occultas qualitates recurrere, tanquam ad sacrum ignorantiae asyllum , & ad speciosum vocabulum , quo apud imperitum vulgus ignorantiam tegere valeant ; aliis verò nasutioribus ad plausibiles confugere terminos , uti sunt: Lues Venereâ est morbus occultus , à totâ substantiâ, à deleteriâ facultate , à proprietate occultâ , à venenatâ aurâ, similesque, qui si rectè examinentur , eos ignorantiae arguunt . Id colligunt, quia virulentæ Luis natura est arcana, & prorsus ignoratur, nam licet quandòque sublata sit, & expugnata videatur , nisi tamen occulta illa qualitas expugnetur , homo inculpatam nunquam recuperat sanitatem . Observatum enim est ex parvâ pustulâ , vel carie malè curatâ, luem veneream occultam per 30. vel 40. annos furtivo modo in corpore delituisse, post quos in actû dolores, gummata, ulcera, &c. erupisse, quasi occultarum qualitatum actione. Ut etiam ex proprio , ac specifico curationis modo erunt ; putant enim remediis à totâ substantiâ agentibus expugnari, non quia calida, vel frigida sunt, sed quia modo nobis incognito, & occulto operantur . Hujusmodi credunt signum Indicum, falsamparillam, hydrargirum, &c. Lignum namque calidissimum est, frigidissimum hydrargirum, quare si hæc Lues calida , aut frigida foret, horum usu intenderetur potius , quam remitteretur,

Nos

Nos, ut hos vitemus scopulos; & nè in barbatorum syrtes impingamus, non ex nostrâ phantasiâ, sed à rebus, circa quas philosophamur, veritatem hauriemus, quid sit morbus in genere, & quomodò in vivente sano exoriat, in vestigabimus, ut deindè ad Luis Venereâ quidditatem tutius accedamus, unde sit.

CAPUT SECUNDUM.

De essentia morbi in genere.

DUM vivens animal, quod intra se efficere, à naturâ sibi datum est, efficere potest, vel si efficit, vel diminutè, vel depravatè, vel cum dolore, hoc tale vivens animal, vel in toto corpore, vel in aliquâ sui corporis parte morbum habere dicimus. Præcedunt morbum vitæ, & vitæ integræ, inculpatæque actiones; itaque ut, quid sit morbus, intelligamus, quid in vivente vitæ sit, & quid requiratur ad inculpatas actiones peragendas, prius cognoscere necessarium erit; ab hac suppositione neque Gal. ipse recessit, nam Gal. morbum non agnovit, nisi in facultatibus læsis, constituatque apud Gal. essentiam morbi facultatum læsio.

Videndum nunc est, an facultates in vivente propriam habeant substantiam, & à temperamento tantum dependeant, ut Galeno placuit, an verò ipsæ à simplici quadam entitate æthereâ, & enormentiâ in spermaticis viventium partibus implantatæ exercentur, ut Hippocrates prius, deindè Plato, & Aristoteles sensière.

Galenī sententiā, præterquamquòd Atheismum includit, & animæ substantiam, præter temperamentum obstinatissimè negat, ut toto titulo de substantiâ facultatum naturalium, & titulo, an animi mores corporis temperiem sequantur, hac demonstratione de fallitate convincitur: Nemo dat, quod non habet: elementa vitam non habent: ergò vitam dare non possunt. Respondent distinguendo minorem, vitā non habent elementa separata, & simplicia, concedunt; non habent vitam elementa mista, & negant. Sed iterum contra: si mistio elementorum vitam efficèret, ubivis fuerit elementorum mistio, ibi vita foret: sed omnia corpora universi, in Galenī sententiā, ex elementorum misturā constant: ergò omnia universi corpora vitam habent: sed hoc est falsum: ergò, &c. Prætereo, quod jam apud omnes sanæ mentis viros, elementorum quaternarium, eorum qualitatum mistura, & ex eā resultantia temperamenta indifferenter pro fabulamentis habentur.

Ad firmiorem Hippocratis sententiam transeamus, quæ vitam, spiritum impetum facientem asserit æthereæ naturæ, & hoc Hippocratis placitum ultrò confirmavit Aristoteles, qui relictis elementis, eorum misturis, & complexionum figmentis, naturam, & vitam dixit spiritum proportionem respondentem elemento stellarum; & in definitione, quam de naturā tradidit, (idem enim est vita, ac natura in viventibus) profundiori intellectu hanc veritatem expressit, dùm dixit: *Natura est principium motus, & quietis in iis, in quibus inest per se, & non per accidens*, quod motus principium nullo modo in elementis concedi

po-

potest, cum moveantur, & non moveant, & cum in elementis tali, & tali modo misceri, & non misceri sit merè per accidens, elementorum miscela vitam nullo modo efficere potest, quæ per se, & non per accidens in vivente inest. Didicerat id fortassè Aristoteles à Platone, qui vitam, sive animam è corpore separabilem, non autem cum complexione corporis dissolubilem docuit.

Horum nos philosophorum sententiam libenter amplectimur, quia veram agnoscimus illam, & cum illis sustinemus vitam in viventibus esse spiritum, æthereæ naturæ, simplicis, & homogeneæ, motus principium in se habentem, in spermaticis corporis partibus stabulantem, & secundum organorum dispositiones, in iis vitam exercentem. Hic spiritus per artus diffusus corporis agit molem, & ubique unus, & idem membrorum diversitate diversas molitur functiones, non secius ac eadem manus cum calamo scribit, penicillo pingit, gladio ferit, habenâ equû regit; ita vitæ spiritus cum naribus olfacit, auribus audit, palato gustat, manibus apprehendit, &c. ut fusiùs egimus in nostrâ Trutinâ Medicâ lib. I. cap. 2. de Apoplexiâ.

Itaque nobis concipienda est vita in viventibus pro entitate quadam simplici, homogeneâ, simili, undequaque corpus penetrans, partibus spermaticis, & tenuibus earum fibris inserta; quam ut percipiamus, sciendum est, quòd vita animalium est de naturâ lucis, sive ipsa lux est, id quod intellexit Aristoteles, dum illam dixit *proportionem respondentem elementis stellarum*, nam elementum stellarum lux est, ac eo-

demmodo se habet vita in corpore viventis , ac se habet lumen cereum in medio obscuri cubiculi positum , quod sui diffusione aerem cubiculi æqualiter penetrans, circumstantes parietes illuminat, ac sicut lumen candelæ in elychonii fibris subsistit: ita animalium vita in fibris spermaticis ex semine productis subsistit; nec aliter lumen candelæ cerâ , sevo , vel oleo per fibras elychonii resolutio inducendo perseverat, ac vita animalium nutrimento ex cibis parato , & per fibras spermaticas dituso vivendo perseverat.

Se habet ergo vita in corpore viventium ad modum lucis , quæ in cubiculo tunc circumstantes parietes claro splendore illustrabit , cum nullum corpus opacum inter lucem, & parietes interponitur, & cum circumstans aer purus , & absque uliâ nebulâ præbet illi transitum , denique, ut si aliquod corpus diaphanum sit inter lumen, & parietes positum, illud simplex sit, & crystallinum omni prorsus colore expers . Nam è contra, si inter lumen, & parietem ponatur corpus opacum , intercipitur luminis continuitas, reliquitque parietem obscurum ; si verò ambiens aer purus non sit, sed nebulosus , tunc languidum , & inæqualem splendorem lumen in parietes diffundet; ac tandem si corpus diaphanum luci opponatur, quod sit viride, vel rubro colore tinctum , tunc radii per illud corpus tinctum transeuntes, colore polluti transibunt , ac in pariete colorem corporis diaphani pinger .

Exemplum lucis ad vitam transferte viventium , vel imaginamini ipsam viventium vitam lucem esse , calidam, se moventem , & in corpore viventis veluti
in

...coram ...
 ...gloriam ...
 ...fratres ...
 ...candela per ambientem ...
 ...res est ...
 ...observabitur, om- ...
 ...illuminaverunt, om- ...
 ...vivens ...
 ...abique illo impe- ...
 ...per corpus ...
 ...diffundit. Salus ...
 ...tunc in- ...
 ...cuius quicquid ...
 ...perfectionem, & perfecti- ...
 ...ad hoc ut, in illud ...
 ...imperatur, ac tunc ...
 ...corporis, singula ...
 ...in cubicu- ...
 ...dicimus, quod non ali- ...
 ...ac umbra, ...
 ...cubicu- ...
 ...medio clarifi- ...
 ...circum- ...
 ...quod nullum corpus ...
 ...in portam, per ...
 ...cubiculum ...
 ...discussit, locum ...
 ...ut inter lumen, & ...
 ...in pariete

pingetur umbra corporis, quę umbra licet occasionaliter à corpore causetur, tamen & effectivè à lumine fit, nam umbra aliud non est, nisi spatium alio spatio, in quo non est umbra minùs illuminatū. Finge etiam in cubiculo illuminato nullum adesse corpus solidum opacum, sed quòd ejus medium sit tenebricoso fumo turbidū, tam caligans, debile, exilique lumen observabitur, & tam in medio, quàm in parietibus, quicquid occasione fumū advenit, sed efficienter, & effectivè caligo illa à lumine nascitur. Estò demum fumum non turbare medium aerem, neque corpus opacum interponi, sed corpus diaphanum, illudque viridi colore tinctum observabitur, quòd lumen, quod trans corpus diaphanum fertur, ubi in pariete terminatur, viridem umbram efformat, quę etiam à lumine efficienter fit, occasionaliter verò à corpore diaphano viridi. Interest multum in hac morborum physiologiâ, ut differentiam participantis inter causam occasionalem, & causam efficientē cognoscamus, quę differentia clarissimè innotescet, si mente percipiamus, quòd causa occasionalis est illa, quę indifferens est ad aliquem effectum producendum, & perseverare potest, absque eo quod talis effectus sequatur, & hujusmodi in allatâ doctrinâ sunt corpus opacum, fumus, seu nebula, & corpus diaphanum tinctum, quę umbram, caliginem, & tincturam in lumine induxerunt, nam si lumen à cubiculo auferatur, licet ibi dicta corpora remaneant, ut prius erant, umbram, caliginem, & tincturam tamen non inducent: Causa verò efficiens est illa, quę ad effectum producendum non est indifferens, sed neces-

cessaria, uti est lumen, quod si à cubiculo auferatur, remanent ibi supranotata corpora, neque umbra, neque caligo, neque coloratio producetur.

Exemplum nunc lucis ad viventium vitam transferamus, quam in corpore sanitatem producere diximus, quoties summam humorum puritatem, per quos transit, ut corpus vivificet, invenit, inculcata sanitas adest; & quoties in iis nil degeneratum, vel corruptum reperit, sed caliginosi sunt humores, vel in iis aliquid corruptum, vel degeneratum adsit, statim morbus in promptu est; ac ut nil ab allato lucis exemplo discedamus: finge tibi humoris particulam jam corruptam esse respectu vitæ, veluti corpus opacum respectu lucis, ac quoties id accidit, producit in illo membro ob interpositionem humoris corrupti, per quem vita penetrare non potest, ac tunc morbi eveniunt, qui apud Galenum solutæ unitatis nomen meruere. Si verò impuritas sit aliqua humoribus commissa, illosque turbidos reddat, tunc lumen vitale per illos transiens caliginosum reddit, depravatasque operationes tunc in membris exerceri necesse est, producitque illos morbos, quos Galenus, & Galenistæ ad intemperies reducunt. Demùm si humores degenerati fuerint. s. quod ubi falsi esse deberent, facti sunt acidi, ubi fluidi, visceri, ubi volatiles, & resolubiles, fixi, & costantes, tunc vitæ evenit, quod luci ab opposito vitro colorato evenire prædiximus. s. quod radii vitales per tales humores degeneratos trāsēuntes, secūm ferant in membra degenerati humoris colorem, quo colore polluti puritatem, & simplicitatem vitæ exercere non possunt, sed mēbro-

brorum functiones degeneres erunt, ut degener est vita, quæ illas efficit, & hi morbi respondent illis morbis, quos Galenus, & Galenistæ à tota substantia, à deleteria qualitate, & à causa arcana, & latenti procedere adstruunt. Occasiones ergo, quæ ad morbos omnes producendos vitam disponere possunt, ad tria genera reducuntur .s. ad humores in corpore corruptos, vel ad aliquod aliud, quod licet corruptum non sit, vitalitate capax esse non potest, ad humores impuros, & degeneratos. Vel tamen semper est memoriæ tenendū has causas ad hæc tria genera redactas, semper occasionales existerre, ut supra notavimus, nam illæ post mortem viventis adhuc in cadavere perseverant, tamen morbum non producant, ex eo quia vita cessavit, quæ umbram, caliginem, sive colorem ab his causis nata efficiens, causa morbi esset: ergo ex integrâ hac doctrinâ, quam tradidimus, hanc insinuamus conclusionem, scilicet quod morbus in genere sit ens naturale phisicum in viventibus, constans ex ipsâ vitâ, tanquàm ex materiâ, & ex umbrâ, caligine, vel colore à causis occasionalibus in vitâ productis, tanquàm ex semine, cujus deindè entis naturalis effectus sunt functionū membrorum læsiones. Superesset pro doctrinæ integritate hic explicandum entia omnia naturalia phisica generabilia, & corruptibilia ex duabus tantum causis, materiâ .s. & semine in universo produci; verum de his fusiùs in nostra Pyrotechnia egimus.

CA-

CAPUT TERTIUM.

De Lūs Venerea essentia.

MOrbi in genere constitutā essentiā ; ad
Lūem Veneream aliam traduceimus ; ad
eā quā exacte intelligendam dicimus ; quod
quidā librorū retulimus de huius morbi origine ;
alii in aliis Indias, alii impellerutabilem causā,
&c. alii ad causā naturalem physicā,
&c. alii ad corpus produciibilem reduci-
m. Nos demonsttrandū aggredimur.

Primum tractat chronicū, quod in vivente cor-
poris durat longitūdine, & ex contractā pravi-
tate, quā si bene malignū factū est, suam
eructā durā, & odore, & fide ac redine viru-
lentia, & aliis perhorribis, quā famēs un est
omnium quēdam consensus alius non est, nisi ul-
ceris, & aliis, tam ob continui solu-
tionem, quā ob eorū ibi pravitatem degenera-
tionem, & alia, & alia in hoc aliquid acutum, &
ad aliud, & alia, & alia, & alia, & alia, & alia,
nutrimentum, & alia, & alia, & alia, & alia,
sua, & alia, & alia, & alia, & alia, & alia,
unde succedit
quidam, & alia, & alia, & alia, & alia, & alia.

Hac quā postea, dicimus ; quod si invenere-
tur homo, & alia, & alia, & alia, & alia, & alia,
ut lingua, vel denudatū
per, & alia, & alia, & alia, & alia, & alia,
ut halitus calidi ulceris
impingeret, si statim aliquo

lavacro distarum partium non fieret absterfio, hic in linguâ, & glande jam ulcus æstiomenum contraheret, verum id non evenit, nam talis approximatio existimatur cuilibet homini sani iudicii impossibilis, atque si fortassè talis eveniret contactus cum partibus corporis perfectâ cute obductis, non autem tenui epidermide, non induceretur quidè

u
m ulcus, ex eo quia ulceris halitus ob cutis duritiem spiritum sensitivum attingere non possunt, qui deindè halituum ideis imbutus, proprium corrumperet nutrimentum ad ulceris productionem; etenim si quis digitum in saniosâ Lue Venereâ infectæ mulieris vulva detineret, digitus Luem non contraheret, quam illico contraxisset, si glandem, non digitum immisisset. Confirmat id quotidiana experientia, nam si in congressibus Lue Venereâ pollutis pustulæ, caries, ficius nunquàm in cute externâ penis pullulant, licet illa cum contagiôsâ vulvâ contactum habuerit, sed in glande, in parte internâ præputii, ac circa coronam efflorescunt, & ratio est, quia non sufficit halitum virulentum viventis carnem attingere, ut illam polluat, sed requiritur, ut spiritus sensitivus illius carnis virulentiam halitus sentiat, quod in partibus, quas tenuissima epidermis cooperit, statim accidit, in cute verò, aut nunquàm, aut ex longâ applicatione.

Ex his observationibus, & experimentis deducimus id, quod suprà proposuimus. s. quod ex phisicis causis in vivente corpore existentibus Lues Venereæ originem duxit; enim verò si demus casum aliquam mulierem ex causâ non gallicâ ulcus malignû intra uteri vaginam contraxisse, illudque saniosum. Demus

nus casum virum illius ulceris inscium cum dictâ muliere coire : dicimus talem virum ulcus in parte aliquâ sub præputio contrahere, ex eo quia sanies in ulcere mulieris exaltata penetrat suâ acredine epidermidem partium intra præputium contentarum, ac spiritus sensitivus sub ipsâ exorbitans ob Venereæ actionis motum labem illius faniei contrahit, quam deindè nutrimento sibi proximo imprimit, quod à sua degenerans indole, & in corrosivum transiens, ulcus extemplò aperit. Sic contrâ, si vir in præputio tali laboraret ulcere, & cum sanâ coiret muliere, mulier ulcus contraheret : nam cum ob concubitûs turpitudinem, neque mulier virum, neque vir mulierem intra pudenda inspiciat, alter alterius ulcus non advertit, ac proptereâ ab eo non exhorret.

Et hac ratione sacræ litteræ totò Levit.XV. huic suspicioni consulunt, quòd tam severè gonorrhœâ laborantes, ad alios accedere prohibuerint, omneque quod attingerint pro immundo habèdum, & si testaceum quid sit, frangendum, ligneum verò, & cætera aquæ immergenda, mandaverint, nè àliquis ab eis inficeretur. Non negarim tamen antiquitûs hunc morbum fornicatoriam non exercuisse turbam, sed à suis ægris semper fuit cælatus; est. n. pudibundus, & in illis locis incipit, quibus à pudore nomen est, & à mulierum sexu nec in optimâ constitutione, multò minùs adeò spurcè pustulatâ, & non nisi extremâ necessitate lethali medicis ostenduntur, quòd ubi um forsan quandòque observatus, pro alio acceptus fuit.

Hoc posito, quod dubium non admittit, dicimus, quòd

quod in obsidione Neapolitanâ cum è Civitatis Lupanaribus meretrices expulsæ fuissent, illæque in Gallorum tentoria se recepissent, facili negotio earum plures tali ulcere in uteri vaginâ laborabant, in quibus cum se exerceret militum incontinentia, & alternatio, quid mirum fuit, si totus exercitus in pudendis saniosa contraxerit ulcera? Quid mirum fuit, si meretrices ab exercitu in civitatem reduces Neapolitanos deindè infecerint? Et tandè quid mirum fuit, quod Galli in Galliam redeuntes, in illam regionem ulcerosum illum morbum transplan-
tarint? Quod idem de Hispanis quoque Neapoli Hispaniam revertentibus existimare possumus. Con-
cludimus ex his itaque nostram hanc esse sententiam .s. Luem Veneream semel originem duxisse ex ulcere maligno in utero mulierum, vel intra præputium vi-
rorum ab extrinseco producto, non autem ab exter-
no contagio.

Præterea ex hoc modo originis Luis Venereæ de-
ducimus id, quod à nemine in dubium vertetur, id
est, quod sanies, pus, halitus, sive effluviū illud ab
infectâ muliere resultans, quod adhærendo epider-
midi, præputium sani viri inficit, omnes suæ activi-
tatis gradus, & contaminandi energiam in polluta
mulieris utero acquisivit, ita ut indè emanans, omnes
habeat proprietates, quæ necessariae sunt ad epider-
midem viri penetrandam, ac spiritum sensitivum sub
eâ latentem attingendum, illique imprimendum id,
quod suam subvertat œconomiam, ut proximum
nutrimentum degenerem efficiat; nam si dictas pro-
prietates in mulieris pollutæ utero non acquisivisset,
quic-

quicquid in virò sano producit , producere non posset: Exemplum est in septicis, & escharam producentibus , quæ nisi activitatis gradum à naturâ , vel ab arte exegerint, cutem ure re, & escharam inducere non possunt .

Quomodo hos activitatis gradus acquirat sanies illa , & quomodo sanum aliquin nutrimentum ad suam convertat virulentiam , philosophandum est .

Dicimus igitur, quod pars ciborum , quæ ab illis pro nostro nutrimento educitur, spiritus est salsus, & volatilis , ut fusiùs in Trutinâ Medicâ lib. 4. c. 1. de vètriculi actione tradidimus, hic per corporis fibras se insinuans, nos recreat, & sustentat, ac deindè in halitus, & effluvia insensibilia per cutim resolvitur: verum si spiritus iste ob expultricis defectum , vel ob ejus resistantiam totus non resolvatur , & pars illius in aliquo remaneat membro , membri calore agitur fermentescit, & ex salso fit acidus, ut mæchanicè de ciborum actione in ventriculo probavimus: evenitque illi spiritui nutritio id, quod vino accidit , dùm ex novâ sui spiritûs motione in acerrimum mutatur acetum, quod erodit, exulcerat, spiritum irritat sensitivum, lapides, perlas, & corallia solvit, quæ omnia, dum vinum erat, non efficiebat, ac si deindè vi caloris naturalis ulterius exaltetur, in septicum, & exulcerantem transit liquorem : Ut de sale nitro observamus , quod si caloris vi in retortâ cum bol. armen. agitur, exaltatum emittit liquorem, qui si nostræ carni applicetur, in illa ulcus inducit, quod non faciebat, dùm erat in formâ salis; & hoc modo quoties nutrimentum nostrum non omninò resolvitur
se.

secundum naturæ leges, & in membris remanet, fermentescit, acescit, & in erodentem, exulcerantemque abit saniem.

Videndum nunc, quomodo parva particula hujus degenerati nutrimenti, & in saniem verti, magnam, quantitatem præfati, & sani nutrimenti in sui malitiam convertat, quod idem est, ac causam cognoscere, cur una aceti libra vini cadum in acetum convertat, & vini cadus aceti libram in vinum cōvertere nequeat; & pastæ fermentatæ uncia paulatim quāta-vis azimæ pondera in fermentatam convertat, & mille libræ azimæ unciam fermentatæ in azimam convertere non possunt; Quæ exempla respondent interrogationi, cur in corpore viventi parva pars gangrenata, vel corrupta reliquum sanum corporis mortificet, vel corrumpat, & reliquum corporis sanum, parvam partem gāgrēnatam vel corruptam sanitati, vel vitalitati restituere non possit. Tanquam rem arcanam insinuant antiqui: *Quod tangitur à putrido, putridum fit*. Sed animadvertere debebant, quod id est rusticis notum, philosophi judicii erat, quomodo id eveniebat, nam evenire ex re ipsâ patebat.

Ut luce clarius hoc quod valde arcanum est in naturâ, innotescat, supponendum primò est, quod ad hoc ut inter duo corpora actio, vel motus succedat, debet inter ea intercedere symbolum, scilicet, quod unum alterius naturam participet, nam aliter ex amborum contactu nulla succedet alteratio, nullusque motus; nam si acetum cum oleo, vel melle miscetur, neque mel, neque oleum in acetum convertet, quia mel, & oleum aceti naturam non participat.

pat: verum si acetum cum vino misceatur, quia ejusdem sunt naturæ, acetum vinum ad sui naturam convertit.

Secundò, supponendum est, quòd quoties liquor volatilis in aliud corpus se fixius ejusdem naturæ agit, liquor volatilis fixatur; & in naturam corporis, in quod agit, transit, juxta illud chymicorum: *omne volatile agens supra fixum, fixatur*. Sic vini spiritus, si cum sale tartari misceatur, pro ea parte, qua sal, in salt tartari transmutatur. Sic spiritus salis communis, vel vitrioli cum sale communi, vel tartari misceantur, fixantur, & in fixa salia transmutantur. Idem accidit de aceto destillato, quòd si corpus aliquod rodit, cum eo figitur, & in sal transmutatur.

Tertiò supponendum est, quòd quilibet liquor falsus, volatilis, & crenabilis, dum ex falso in acidum degenerat, fit fixus, amplius non inflammatur, & caloris actioni resistit. Clarum est hoc in vino, quod si destillatur, spiritum reddit falsum, volatilem, & accensibilem; sed si dictus spiritus in ipsomet vino acescat, ita ut vinum acetum fiat, tunc si destilletur, acetum, non amplius spiritum falsum, volatilem, & accensibilem reddet, sed liquorem acetosum, non accensibilem, & ab actione caloris in salem fixum reducibilem.

Ex his suppositionibus deducimus, quòd ideò aceti libra mille vini libras in acetum convertit, & non contrà mille vini libræ unam aceti libram in vinum mutare possunt, quia inter vinum, & acetum intercedit symbolum ejusdem naturæ, & quia vini spi-

D ritus

D. Carolus Musitanus de lue Venereâ.

nitus volatilis, & salsus tangit in aceto alium spiritum acidum, & fixum; sed ex secundâ suppositione, quoties volatile tangit fixum, fixatur, & in fixi naturam convertitur: ergo necessario evenit, ut parva aceti quantitas quantum vini tangat, tantum in acetosam sui naturam convertat.

Exemplum hoc nunc ad rem nostram traducamus. Ut supranotavimus, quoties nutrimentum, in aliquo membro viventis non resolvitur, acescit, & ex volatili fit fixum, ita ut natura, & membri calor illud resolvere non possit, hoc nutrimento fixato in membro existente, dum sanum nutrimentum salsum, ac volatile in membrum advenit, & fixatum illud attingit, acescit illico, & in naturam illius fixi fixatur, & hæc est fundamentalis ratio, cur parum putridi multum sani corrumpat, & multum sani parum putridi sanum reddere non potest, scilicet quod fixum, constantius est volatili, & transmutat, non transmutatur à volatili, cujus participat naturam. Eodem modo de Venereâ lue discurrendum est, nam nutrimentitius liquor volatilis est, & salsus, ac quoties fermentum venereum, quod acutum, & acidum exaltatum est, nutrimentum sub epidermide gliscens inficit, degenerem reddit, exaltat, vel figit, proximas inquinando partes, per exaltationem, & fixationem, erodentem acquirit acorem. Fermentum hoc non est neque admodum fixum, neque summè volatile, sed medium quid, nam oritur ex congressu cum muliere infectâ, & raro, vel nunquam per simplicem communicatur contactum, sed vel aliqua requiritur mora, vel concubitus, nec omnes cum eadem infectâ coeuntes inficiuntur.

ciuntur, nec eodem modo. Undè ut ex his theoriis finem imponamus, ex traditis doctrinis hanc definitionem veram Luis Venereæ essentiam constituentem deducere possumus: *Lues Venerea est ens naturæ, & physicum in viventium corporibus productum ex spiritu sensitivo, tanquam ex materiâ, & ex Ideâ corrosivâ, & corruptivâ proprietatis à contactu saniei in contaminato membro productæ, desumpta tanquam ex semine, quod in vivente proximum prius nutrimentum, deinde sanguinem, tertio partes spermaticas molles, tandem cartilagines, & ossa corrumpit.*

Liceat nobis aliquantulum digredi, & aliqua adducere problemata, quæ ad ulterioris hujus Luis notitiam, ejusque causarum faciunt intelligentiam, &

Primum est, cur hæc Lues hic Neapoli ubi primum innotuit, ferè adeò sæva, & formidabilis fuerit, ut ferè semper perniciofa, & lethalis extiterit, quam nunc temporis adeò mitius, & amicus se gerat, ut nunquam ferè sit perniciofa, & lethalis?

Respondemus primo, id accidisse à corporū eorū, qui inficiebantur dispositione; cum enim in castris magna fuerit fames ob annonæ caritatē, pravisque cibis se impleverint milites, magnus, pravusque in eorum corporibus fuit apparatus, in quē cū Lues inciderit, in eo majores exercuit vires, tū ob passī dispositionē, tū ob Luis agentis activitatē. Secūdo, morbi novitate id accidisse, quia initio vehemens timor, & terror omnes capiebat; in malis namque contagiosis gravius afficiuntur, fortiter pertimescentes. Tertiò, quia initio hujus Luis curatio non nota fuit, unde omnes morbi cōtagiosi magis in eorum initiis sunt

ſaviores,quã in declinatione.Oterq;quaterq; miſeri, quibus ſub horum morborum initio ægrotare contingerit,cùm ferè omnes occumbuerint,nãm medici per hominũ mortes tentant experimenta, antequãm ad alexipharmacum deveniant. Nunc multò miſius agit Lues;tũm quia, quæ inficiuntur corpora, non adeò,ut tunc,pravo detinentur apparatus; tũm quia Lues parvi æſtimatur, imò flocci fit; tũm etiam quia, & verior ratio eſt, adinventæ eſt ejus curatio, nec ampliùs pernicioſa,& lethalis exiſtit.

Secundum eſt,cur quandòque hæc Lues illicò poſt unicum venerẽum congreſſum manifeſtetur; interdũ plures poſt concubitus, & maximã cum difficultate contrahatur; & quandòque diutiùs lateat, ut poſt hebdomadam, menſem, & tandẽm etiam poſt 30.annos, ut refert Fernel.de abditis rerum cauſſis, quo tempore nullum ſui exhibeat indicium?

Reſpondemus id partim fieri ex lue, partim verò ex corporis conſtitutione. Ex parte Luis, quandò fermentum venerẽum eſt adeò exaltatum,activius,& volatilius,ut activitate ſua, & volatilitate epidermidem penetret, & liquorem alimentitium volatilem exaltet,vel figat,ut in hujus Luis initio evenit. Multoties nos quosdam ægrè curavimus amicos, qui gonorrhœas,caries,&c. contraxerunt non ex membri virilis in vaginam ingreſſu, ſed tantũm ex penis perfrictione circa labia cunni quarundam puellarum, quia ſe virgines ſimulabant, concepto venerẽo fermento exeffluviis, quæ ex iſtarum colluviariis exhalabant. Eulſtachius Rudius ſe vidiffe narrat quaſdam meretrices tam volatili, & exaltato veneno venerẽo

infectas, ut omnes, qui cum iis rem haberent, non solum illicò inficerentur, sed gravissimis corripiebantur symptomatibus, quæ nullâ arte, & præfidiis tolli, vel saltim mitigari potuerint, imò nonnulli non multò post suum obierint diem. Tum ex parte Luis, quando fermenti est magis fixum, quàm volatile, & otiosè penetrat; undè diutissimè delitescit absq; sanitatis læsione, nò seciùs ac favillæ sub cineribus, & ejus semen per decennium, & ultra reconditum manet, ejusque progressus est insensibilis, donec tandè penetrandi vi majori præditum fuerit, magisque subtile, & in vetustatem abjerit. Ex parte corporis, quando est optimæ constitutionis, compactum, & densum, crassis exuberans succis, & præcipuè si ictu oculi venereum compleat actum. Hinc prostibulæ non faciliè labem concipiunt, quæ membranam uteri vaginam constituentem, lævem, lubricam, & humore oblitam viscido habent ex assiduâ perfricatione, quia immissum semen eodem ferè momento labitur, cum quo simul faciliùs secedit virulenta illa materia, quæ adhæsiōni sufficiens non suppetit tempus. Vel ex parte corporis, si pravis scateat succis, si molle, laxum, veluti raræ texturæ sit; si penem longum, glandem laxam, & præputium contactum, & præcipuè si diù in concubitu moretur venereo, major inducitur fermenti agitatio, & faciliùs contrahitur lues.

Tertium problema est, an vir, & mulier non infecti inficere possint?

Respondemus, quòd non, ex famigerato illo axioma: *Nemo dat, quod non habet*. Hoc tamen non

obstare, dicimus tum virum, tum mulierem posse inficere licet actu non infectos. Hoc facile intelligetur, si in actualem, & radicalem distinguamus infectionem. Unde non infecti nec actualiter, nec radicaliter sine dubio inficere non possunt; actualiter infectos experientia notum est inficere; radicaliter infecti licet hac non molestantur lue, continent intra se ejus radicem per actualem luem jam olim susceptam, non curatam, vel negligenter, quæ non otiosa in corpore latet, sed lente inficit, donec tandem, superatam resistantiam, infectio fiat actualis. Unde accidit quandoque mulieres radicaliter infectas, & absque actuali infectione inficere, & præcipue tunc cum menstruas patiuntur purgationes, quia tunc periodicè natura, pravorum humorum cum aliquâ Luis portione inquinatum colluvies per uterum purgat, & facili negotio inficere possunt. Hinc scortatorum vulgus sanguinum contrarietati conceptam refundit labem. Contra vero quæ nullatenus luem passæ fuere, esto menstruorum tempore rem habeant cum viris, nil mali reportant isti, nisi virile membrum sanguinolentum, & veluti elixum, vel vibicibus obsignatum ad breve tempus. Accidit etiam quandoque, quod meretrices nulla prorsus labe infectæ rem habent cum aliquo Lue Venereâ infecto, coinquinatum in utero excipiunt semen, si postmodum illico alteri coniungantur viro, semen illud coinquinatum in secundo concubitu excernunt, à quo secundus scortator inficitur, & ipsæ liberantur, & sanæ permanent. Idem accidere potest in viris, & nos novimus quendam amicum, qui rem cum habuisset cum quadam postribula.

bula, statim adivit quandam mulierem castam, & cōnubio sociatam, quam pluries incassum ad veneris palēstram sollicitaverat, & paucis suam comprefit, cui virulentam transfudit gonorrhœam à postribulâ contractam, & ipse liber extitit; & hanc mulierem breviter, & clām curavimus.

CAPUT QUARTUM.

De Luis Venerea sede.

HActenus de Luis essentiâ, nunc de ejus sede inquiramus, oportet, in qua statuendâ una, eademque sententia est, sed ingens sententiarum varietas, & quot in medicinâ sectæ, tot emerferunt sententiæ.

Nonnulli cum Leonicensio hanc sedem esse cutim voluerunt, quia hæc non minùs quàm in scabie, lichene, & similibus exulceratur, & inficitur. Sed non semper sola afficitur cutis, verùm, & aliæ partes internæ, ut pudenda, fauces, nervi, cartilagines, & ossa, quæ cariosa fiunt; ideòque hæc Lues inter cutaneos non conumeranda est affectus.

Alii hujus subiectum esse caput affirmant, tanquā illud, à quo semen manare creditur, & quod frequentius ulceribus, acoribus, capillorum defluvio, & dolore Luis vitio tentatur. Verùm id non est perpetuum, sed quandoque accidit; ideòque perperam pro Luis veneris regiâ caput assignant.

Multi pudenda primariò affici existimârunt, quia in pudendis ex impuro concubitu prima Luis vesti-

gia apparent, quæ nisi suo curentur alexipharmaco, statim affectio invalescit. Sic glans, & præputium cariat, & exulceratur, caro callosa sæpè longo tempore durescit, accedunt gonorrhœæ, & bubones in inguinibus tuberant. Sed estò negari non possit à pudendis Luis originem esse, & præcipuè sese eo loci prodere, tamen id non est perpetuum, licèt ut plurimum accidat, sed etiam per oscula, amplexus, sudores, & vestes idem morbus contrahi potest; attamen per amplexus, sudores, & vestes non ità faciliè contrahitur Lues, nisi longum post contactum. Imò infantes etiam per lac, quod à nutrice sugunt, inficiuntur, & qui hoc inficiuntur modo, nil in pudendis apparet. Verùm id experientia nos falsumprehendere fecit, nam moniales quædam cum ferè omnes formosam infantem ubera infectæ nutricis sugentem, deosculatæ fuissent, intra 40. dierum spatium aliæ gonorrhœas, aliæ caries, pustulas, vel ulcera, & aliæ bubones in pudoris sinu contraxerunt, & nos multoties luem in puerorum, & nutricum pudendis ex lactatione contractam curavimus.

Aliqui hujus Luis subiectū partes spermaticas dictas, nervosas, ac membranosas subiectum esse crediderunt. Verùm hic morbus non solum nervosas, & membranosas afficit partes, sed etiam carnosas.

Plerique omnes nostri corporis partes esse Luis subiectū asseverant, cum nullum membrum peculiare in nostro sit corpore, quod perpetuò in lue non inficiatur; ideòque nullam partem certò assignare possunt, quæ illam determinatè recipiat, & subiectet. Hoc verumprehendimus, ut infra suo modo dicemus.

cemus, cum nunc hanc, nunc illam afficiat partem.

Hercules Saxonia triplex huic malo assignat subiectum, aliud in principio, scilicet dum recens est, pro subiecto ei spiritum naturalem, seu partem massæ sanguineæ vaporosam, & deinde succos excrimentitios, & tandem alimentitios. In medio, scilicet dum progreditur, succos adustos, & ex partibus ventriculi, & hepar affici, atque hinc chylosim, & æmationem ladi. In inveterato affectu subiectum fore subdit succos pituitosos, crassos, & seminales particulas, ossa scilicet, nervos, & membranosa corpora. Verum Saxonia cespitat in Luis assignando subiecto; sive enim Lues recens sit, sive antiquata, idem subiectum habere debet, & non migrare de subiecto in subiectum. Præter quamquod istum chylum nunquam natura cognovit à p.r. nisi in medentium phantasiis, ut rationibus, & experimentis in nostrâ Trutinâ medicâ lib. 4. cap. 1. de Ventriculi actione fusiùs probavimus. Nec hepar est sanguinis officina, ut hætenus creditum est, sed tantum viscus, per quod sanguis transcolatur venalis.

Omnes nostri barbatî, scilicet Galenistæ, nemine discrepante, sanxerunt hanc Luem hepati figere sedem, his suasi ineptiis: Lues hæc est affectio diuturna nimis, imò ubi fixerit radices, ferè nunquam evulsas vidimus illas; ideòque necessè est perennem in aliquo viscere habere fomitem, cujus maleficio tam pertinaciter perseveret. Præterea universum compati, & condolere corpus in hac Lue videtur, dum nulla extat pars, quæ ejus infectionem non perferat: necessum igitur est aliquam statuere partem,

qua

qua dum cœtera noxium recipiunt succum, inficiantur, & in infectione conserventur, alioquin, deficiente hoc aſtiduo accuſſu, difficile non eſſet priorem receptum ſuccû diſſipari, & evinci, eòque magis quòd aliqua per intervalla fœdus initum videtur, dum per aliqua temporis interſtitia feriata tanti hoſtis arma obſervâtur; ſed quia poſtmodû nova accurrit materia ſimiliter infecta, hinc affectionis perennitas oritur: aptior pars ad huiusmodi perennitatem fovendam, excogitari non poteſt, quàm hepar, cujus actio toti corpori neceſſaria eſt, cum partes omnes nutritione indigeant, & hepate, à quo ſanguificatio pendet: hoc igitur viſcere malè conſtituto, depravatèque operante, noxæ, & læſiones, quæ hac in Lue accidere ſolent, ſunt hepatis, & functionum ejus, ac naturalis facultatis, quæ in ipſo reſident. Huiusmodi ſunt vitioſa nutritio, per quam corpus pravè, & vitioſè nutritur ob excrementorum copiam, quæ ex hoc proveniunt: hoc totum indicat floridus faciei color deſloratus, excrementorum in corpore cōgeries, ſanguineæ maſſæ conſpurcatio, coctionum læſiones, corporis emaciatio, pilorum caſus, puſtularum, aut ulcerum proventus, oſſium adheſiones, variaque tuberculorum, ac tumorum genera. Concludunt tandèm luem hanc ſpecificam habere inimicitiam cum hepate, & per unum contrahi membrum, ejus tamen fontem, ſeu primariam ſedem eſſe hepar, illudque primario à virulentâ infeſtari lue, & per id reliquas partes hanc contrahere luem.

Ab Ariſtotelis ævo ad Galeni, uſque ſæculum hepar viſcus abiectum, inutile corporis pondus, & igna-

ignavum parēchyma nullius usus, nullius functionis vixit, per accidens tamen corpori necessarium . At suo sæculo dūm medicinā faciebat Galenus , abjecti hepatis partes fovere cœpit, & græcalicā loquacitate absolutum in animantis republicā dominium illi tribuit, ad thronum evexit , illudque omnium partiū corporis Monarcham constituit , ipsum vitæ œconomix præfecit, & reliquarum in corpore partium famulatum dicavit . Ab eo ventriculum calorem , intestina fotum, cor, & arterias sanguinem, cerebrum materiam pro spiritibus animalibus creandis , generationis organa materiam pro semine, univèrsūque corpus sanguinem pro nutrimento mendicare sancivit , unde credula , & inepta medicorum posteritas hepati plaudere cœpit . Sed parvo quodam venarum lactearum phœnomine à Pecqueti propalato per sacculum lacteum, deinde per lacteas thoracicas chylum in subclavias ascendere , ac demū in dexterum cordis ventriculum ; hepar suspectum esse , & acceptum per tot sæcula imperium , quod usurpaverat , amittere cœpit , & fatali quoque necessitate hoc nostro sæculo Galeni auctoritas cū declinare cœpisset, ejus quoque sectatores declinare cœperunt, & ferè omnes medentes resipiscere, & vertere terga Galeno, solum pauci remansere barbatī hirco obstinatores , sed præter hos, quod maximè in republicā medicā dolendum, Salernitanū collegium cū Galeni procurator per epistolam illius tueretur causam, medicinæ tyrones cogendo , antequam diplomate impunè necandi insigniantur, ut jurent in verba Galeni . Estò chirurgorum præclaris-

issimus ille nostri temporis, AEsculapius alter, Iohannes Antonius Vitalis in omni meliorum disciplinarum genere nulli secundus, ut ejus testantur opera typis commissa, & unus ex decem Hippocratici collegii Doctoribus, perpetuò in collegas clamat: nostrum collegium Hippocratis caractere insignitur, doctorandorum itaque examen circa Hippocratis, & non Galeni dogmata versari debet; attamen de errore admoneri, & resipiscere nolunt, ac in obstinatos fudit questus, & jure merito, dediscere enim, quod tantum sciunt, & discere deberent. Adeò isti unius viri præjudicio alligati hepar morborum omnium patronum tutantur, ut quemlibet sivè magnum, sivè parvum morbum hepatis tantum culpâ fieri, ùel causari communiter arbitrentur, & nil corporibus accidit, quod despoticâ non patretur hepatis lege, quod adeò verum est, ut Veneream luem, quæ ab externo in corporibus creatur contagio, in insonante hepate suam habere sedem unico consensu infinuetur. O bella medicina, quæ ita quemlibet agasonem unâ horâ reddere medicum potes, ut inter proceres galenicos assideat! Sed ad Galenistarum hepar noster redeat sermo.

Hepar in Lue Venereâ primariò affici, falsum esse probatur Primò, qui per impurum congressum statim primò pudendorum cariem, pustulam, ulcus, gonorrhœam, &c. contrahunt, certè nemo negabit luc affectos esse Venereâ, & tamen in his hepar non dum laborat, cum Luis initia sint. Eadem ratio procedit in iis, qui per osculum ex. c. hanc Luem ab initio contrahunt, vel in faucibus citra hepatis infectionem.

nem. Secundò, curatur nulla hepatis habitâ ratione, imò brevi temporis spatio, adhibito medicamento, quod luem extinguit, quod sequi non posset, si communicata hepatis labes esset, necessariò namque in ejus gratiam plurima, & valida adhibenda essent medicamenta, quemadmodum facimus in reliquis affectionibus tale viscus affligentibus. Tertiò, Nulla malè affecti hepatis indicia post contractam luem apparent, cum diù multùmque perseveret floridus faciei color; facies namque (ut inquiunt) est hepatis probatissimum speculum, & index: quare si illud sèper in hac afficeretur lue, semper etiam faciei color immutaretur, quod falsum deprehendimus; observavimus enim plures viros, pluresque mulieres hac labes infectos floridum faciei habere colorem, quod evidens signum est bonæ hepatis dispositionis, eique nullo modo labem fuisse communicatam. Quartò, quando impurus, exercetur concubitus, quærimus, quomodò à pudendis non primò infectis Lues deferatur ad hepar, & ab hepate ad has remeet partes? Quomodò ad hepar deferatur, absque eo quod in itinere non inficiat partes? Quis fidus ductor, & remeator? Qua semitâ id facit? Credunt forsan luem ventris crepitui non absimilem esse, qui ad calcaneum collimat, & nasum ferit; ità collimare ad pudenda, & hepar afficere.

Aliqui barbatî nasutiores hujus sententiæ ineptias meditantes, ut hos effugerent scopulos, luem in duplicem statum discriminârunt, unam incipiëntem, cui nullam certam consignârunt sedem, quæ illam determinatè subjeçt; alteram confirmatam, quam
in

in hepate radicatum constituerunt. Sed perperam distinguunt luem, nam confirmata non tantum hepar, verum, & omnes in humano corpore partes inficere potest, quod barbitonsores etiam sciunt.

Hermetici tandem Luis sedem, & portitorem spiritum naturalem esse volunt, præcipue illum, qui in sanguinis malsâ consistit, infici, & inquinari à spiritibus venenatis ex alio sanguine infectis similiter exeuntibus. Verum hæc sententia Hermeticos fallit, nam, ut docuimus in nostrâ Trutinâ medicâ, præter spiritum Vitalem non datur alius in corpore nostro. Verum Hermeticorum sententia nec pilo differentior est à Galenistarum placito; nam isti etiam volunt Luis causam esse venenum sanguinem depulans, & jecur primariam offendens sedem.

Pro nostrâ sententiâ de Luis Venereæ sede præmittimus quod Lues nunquam partibus corporis perfectâ cute obductis communicatur; nam si quis digitum in vulvam lue contaminatam immitteret, utique digitus luem non contraheret. Præterquamquod chirurgi, & barbitonsores infectorum curationi vacantes, caries, ulcera, bubones, &c. non semper volfellâ, sed ut plurimum manibus tractant, quas frequenter virulentâ conspurcant sanie, & tamen omnes infectionis sunt immunes, ut quisque in Incurabiliû xenodochio observare potest, ubi horum infectorum ingens jacet numerus. Hinc colligimus multo minus credendum ex vestium, cubilium, linteorum, indusiorum, &c. usu posse hanc contrahi luem. Deridendus itaque est Falloppius, qui refert quendam venereâ correptum fuisse lue, quia, easdem adhibuerat calic

caligas, quibus utebatur tempore, quo lue laborabat. Et idem quandam castam irridet Matronam, quæ ex aquæ lustralis aspersione se hanc luem contraxisse affirmabat. Solent quandòque bonæ notæ medici simulare, & credere videntur tali pacto contractam fuisse luem, nè ægrorum famæ detrahant: Ità asservit Averroes quandam mulierem concepisse, quia semen exceperat in balneo antecederenter emissum, & reverà eodem in loco semen exceperat, sed more consueto.

Item in congressibus Lue Venereâ pollutis pustulæ, caries ulcera, verricæ, &c. nunquàm in extimâ penis cute pullulant, estò in coitu totus cum cute, penis ultrò, citròque ingrediatur, & egrediatur, sed in glande, & in parte præputii internâ, ac circa coronam efflorescunt: & ratio est, quia non sufficit, ut virulentus halitus viventis carnem attingat, ut illam polluat, sed requiritur, ut spiritus illius carnis sensitivus halitus virulentiam sentiat, quod in partibus, quas tenuissima cooperit epidermis, accidit statim, in cute verò nunquàm, aut post longam applicationem. Hinc deducimus Luem tantùm inficere partes cute carentes, ita anus, vulva, glans cum parte præputii internâ, os, lingua, fauces, aut adiacentes particule. Undè per oscula hæc Lues facilè contrahitur ex his, qui os, gingivas, labia, linguam, vel fauces Lue exulceratas habent, quia sanies, pus, halitus, sive effluvium, quod indè emanat suâ acredine harum partium epidermidem intra os contentarum penetrat, & inficit. Eodem modo per lactis suctionem inficiuntur infantuli, quoties nutrices Lue contaminatæ fuerint, vel vicissim infantuli contaminati nutricum papillas,

pillas, & indè totum inficiunt. Imò pocula, cochlearia, ac communis omnium instrumentorum usus in cibo, & potu, quibus usi fuerint, qui os, aut adiacētes particulas ex Lue habent exulceratas, imbutas, sordibus, aut sanie indè emanantibus, inficiunt. Vitet quisque cane pejus, & angue venereum virus, nec cum infectis cibum, potumvè sumat, non secus ac fit cum iis, qui leprâ laborant. Pari ratione in podice, vel vulvâ inficiuntur, alium statim excernentes in eodem loco, ubi plurima sanies virulenta ab ægro venerea ulcera, in podice patiente, deposita est.

Dicimus immediatum Luis subiectum esse spiritum sensitivum sub tenuissimâ epidermide latentem, qui virulentorum halituum ideis imbutus suam subvertit œconomiam, & proximum depravat nutrimentum; subiectum verò mediatum præter nutrimentum, quod Luis portitor est, sunt sanguis, partes spermaticę, molles, cartilaginee, & ossa, prout nunc ad unam, vel plures, nunc ad alias deflectit particulas.

CAPUT QUINTUM.

De Luis Venereę signis.

Diagnostica signa hæc Lues nulla habet certa, demonstrativa, & inseparabilia, verum omnia sunt incerta, & fallacia, & licet quāplurima ab authoribus ponātur, aliis sunt communia morbis, & contingentia esse possunt, ita ut non faciat per certa signa Lues dignosci possit. Non morbus unus Lues est, sed vagatur per quamplurima

mos.

morborum genera, est veluti syndrome, & lerna morborum.

Primò Luis status diligenter perpendendus est, qui quidè̃m alius in Lue incipiens est, alius adauctus, & alius inveteratus. Luem adultam cognoscere, non multum operosum est, verùm dùm adhuc latet, & in primâ herbâ est, eam cognoscere, hoc opus, hic labor est. Ut enim herbæ, & arbores jam adultæ vulgo etiam notæ sunt, in primo verò germine eas cognoscere non nisi optimi herbarii est, ita etiam Lues hæc dùm variis jam morbis, & symptomatibus sese patefacit, lippis, atque tonsoribus patet, dùm in obscuro latet, non nisi à peritis deprehenditur medicis; ideòque ex his pluribus signis illam colligemus, præter ea, quæ in particulari adducentur.

Ordinariam infectionem ex actionibus læsis, & accidentium speciebus ut plurimum venamur: inter actiones læsas tristitia, & mæstitia præter rationem, post concubitum recensentur, undè qui prius erant hilares, & jocosi, si à coitu præter rationem mæsti, & taciturni fiant, potissimam hujus Luis exhibet conjecturam, & tamen *omne animal post coitum mæret*. Sic spontaneæ laxitudines post Veneris usum idem denunciant ob spiritus sensitivi coinquinationem. Undè hac de causâ ad motum segnes fiunt, & toto corpore graviores.

Primum circa obscæna loca, seu pudenda in utroque sexu incipit ex concubitu cum viro, vel muliere infectâ, cum hoc modo Lues diffusa fuerit, & his nostris temporibus omnes mulieres meritorias infectas

E

esse

Carolus Musitanus de lue venerea.

esse experiētiā constat : imò quod peius est , obser-
vantur in dies uxoratę graviori inficere Lue , quę ,
quadam simulatā castitate, tot Penelopes creduntur,
undē incauti juvenes faciliē inficiuntur : itaque in
omni mulierum genere difficillimum est reperire pu-
dicam, ita canit Iuvenalis satyr. 6.

Rara avis in terris, nigroque simillima cygno .

Et hac occasione quidam poeta in maritos inve-
tus ita cecinit :

Uxorem, qui nescit macham in vertice cornu

Unum habet: ille potest qui simulare, duo .

Qui videt, & patitur, tria portat, quatuor ille ,

Qui ducit nitidos ad sua tecta precos .

Qui nullo istorum se credit in ordine poni,

Credit & uxori, cornua quinque gerit .

Post Veneris usum si in pudendis, & præcipuē cir-
ca præputium, coronam, vel glandē ulcuscula appa-
reant, certissimum contractę Luis erit indicium, &
licet quandòque à multā perfricatione, & loculorum
muliebrium angustia possint excoriari, sive exulcera-
ri pudenda, si nullum adsit contagium, estò evenerit
sanies, vulgaribus faciliē cedit medicamentis .

Quandòque in pudendis vesiculę crytallinę, ea-
ries, vel pustulę pruriginosę grani millii similitudi-
ne apparent, vel totam circumdant coronam, qua
postquā rumpuntur, ulcera alba relinquunt, qua
pedetentim profunda, collofa, & dolorosa fiunt . In-
terdum gonorrhœa sanioso prorumpit fluxu, vel in
inguinibus bubones apparere incipiunt . Si malum
augeatur, floridus faciei color coinquinari incipit
ex turbatā coctione, & vitiatā sanguificatione, undē

sub oculis circulus lividus apparet , qualis in mulieribus menstruatīs apparere solet .

Solent ulcera à pudendis quandòque ad alias serpere partes, nempè ad pubem,inguina, femora, brachia, manus, faciem, collum , capitis cutim , & universum corporis habitum,vel circa oris angulos.Ubi Lues per comperationem,vel oscula,aut lactationem contracta fuerit , tunc in ore,& partibus adiacentibus apparere incipiunt excoriationes,& ulcera, quæ etiam in infantibus , si à parentibus sanis orti sint , fiunt, ubi à nutrice infectâ lac sumpserint, vel ab infantibus infectis nutricum papillæ,& partes circumiacentes exulcerantur, quæ vulgaribus non curantur medicamentis, & inde ad pudenda fit Luis diffusio.Si parentes hoc morbo laborarent,vel laborârint, & in infante quædam se offerant signa , quæ Luem arguant veneream, vix dubitandi locus superest . Vel serpendo, gingivas,fauces , palatum , tonsillas, columellam, & narium pinnas exedunt,& tunc loquelam vitiant, unde vox rauca,vel sibilosa , & omni sonorate destituta,vel per nares cavatas clangosa .

Invadit interdum capillorum , pilorumque radices, eosque excidere facit à capite, superciliis, mento, cunctisque locis pilosis . Manuum ungues ut plurimum finduntur,vel planè decidunt . Manuum vole, pedumque plantæ in rimas , & rhagades dehiscunt . Sic si in obscuris partibus excrescentiæ , ut verrucæ, mariscæ, thimi, mora, condylomata, cristæ, aut in ano conspiciantur .

Certissima hujus Luis indicia sunt dolores non in articulis, sed in regione eâ, quæ medio ossium est, &

E 2

pro-

prope articulos, ut anteriore tibiæ parte, cruribus, brachiis, spatulis, & capite, qui intensissimi, & acerbissimi sunt, ac circa vesperam exacerbantur, noctu ingravescent, & sunt diuturni.

Hujus morbi soboles sunt gunmata, & tumores duri, qui in ossium locis pullulant, dolore divexantes nocturno, à quibus ossa dilatantur, & non rarò exeduntur, vel cariantur, sanâ existente cute, & hoc sæpissimè accidit in cranio. Accidunt tandè tabes, febres hectica, cachexiæ, dentium casus, surditas, cæcitas, &c.

Addimus & nos prædictis signis esse veluti hujus Luis proprium signum, affectum contumaciam in affligendo, & rebellionem in desistendo; nullus namque affectus est tam contumax, & rebellis, ut Venerea Lues: si quoties vulgaribus non cedat remediis, nec remittatur, sed crudeliùs, vel denuò exacerbetur, de latente hujus Luis naturâ meritò est suspicandum.

CAPUT SEXTUM.

De Luis Venerea Præsignis.

Veneræ Lues cum primò grassari cœpit, multum ferox extitit, multasque hominum, myriades jugulavit; at nostris temporibus aut neminem, aut paucissimos interimit, postquàm Veneris corruptæ Mercurius vindex innotuit, solet quædòque hæc lues fœdus inire, & planè extincta interdum, & veluti hydra videri, & tamen post plures, ut triginta, vel quadraginta annos, & ultra eâ nonniquàm

le-
f

seuissimis doloribus, pertinacibus gummatibus, ossium adhesionibus, tabe, & cæteris symptomatibus, quasi clam corpus invadere observavimus, quia pustula, caries, ulcus, gonorrhœa, & bubo non alexiphar-
macis, sed vulgaribus curata fuere præfidiis. Est hæc lues veluti parva favilla, quæ nisi optimè, & totaliter extinguitur, maximum parit incendium.

Faciliter curatur hæc Lues recens, quam inveterata, quia hæc continentes, illa contentas contamina-
vit particulas. Qui aliàs hanc passi fuerunt luem, & denuò, eandem contrahunt, majori curantur diffi-
cultate, quia fortius in iis imprimitur Lues. Quò ad
anni tempora hæc Lues facilius æstate, quam hyeme
curatur. Ulcera in pene recentia non ægrè curan-
tur, quàm in vuluâ, vel in, & circa podicem, quia
hic locus est excrementis dicatus, & medicamenta
non satis commodè applicari possunt. Si nasi ossa
sint adesa, & simul lenta adsit febris, difficilis cura-
tionis malum denotat, cum cerebro, vel ejus mem-
branis sit impertitum. Vertigines, epilepsiæ, surdi-
tates, & cæcitates gravissimæ, & pertinaces sunt; in-
dicant enim veneream luem cerebrum obsidere. Fa-
cilius curatur hæc Lues, quæ per Veneris congressum
contracta est, quàm quæ alio modo, undè qui per
præposteram venerem contrahunt luem, difficilius
curantur. Sic quoque difficillima, & ferè insana-
bilis erit Lues contracta sanguinis, & seminis vitio
ex primâ generatione, aut lactatione; hujusmodi
namque occasiones connutritam reddunt luem, ac
radicatam in partibus nutritis, aut solidioribus ge-
nitis ex principio, aut alimento coinquinato. Quæ

plures graviores morbi, & symptomata lui venereæ copulantur, eò magis ægri periclitantur; quo pauciores, & leviores, minus. Quapropter ii in primis pereunt, quibus lui venereæ febres putridæ dictæ, & malignæ affociantur; virulentia enim venerea non tantum alimentum corrumpit, malignitatem adauget, & febrem redit graviorem, verum etiam innatū debilitat calorem, undè nec febris, nec morbus ille malignus à natura superari potest. Parem infert difficultatem habitualis febris juncta lui; hæc enim paulatim partes omnes consumit, & tandem erit immedicabilis propter contrarias coincidentes indicationes, quibus simul satisfacere nimis arduum est, undè ægri necessariò moriuntur. Ex læsâ ventriculî coctione pertinaces oriuntur obstructiones, & ex læsâ sanguificatione hydrops lethalis. Sed fusiùs in prognosi particulari.

Hic unum pro coronide notandum est, quòd nunquam natura pro luis curatione crîsim moliri visa fuit, nec critici supputandi, vel expectandi sunt dies; imò nec preces valent, ut in aliis suffragari solent morbis, nec unquam votivas tabellas de more suspensas vidimus pro hoc curato morbo, cum in scortatorum flagellum immîssus videatur, ut criminis luan-
pænas.

LIBER TERTIUS.

De Curatione Specierum Luis Venereę .

X iis , quę suprà diximus , jam constar , quòd Lues venerea Primò ultimum partium nutrimentum corrumpit , Secundò sanguinem , Tertiò partes spermaticas duras , ac quælibet dictarum corporis partium , dùm morbi virulentia imbuatur , suos producit in corpore effectus pro sui proprietate . Quippè pollutum ab hoc morbo nutrimentum producit gonorrhœas virulentas , pustulas , caries , ulcera , bubones veros , vel spurios , scabiem per universum corpus , alopecias , coloris depravationes per totius corporis habitum . Si deindè à nutrimento fermentum in sanguinem diffundatur , tunc in promptu erunt capitis dolores , in periostiiis dolores , in artubus noctu crudeliter cruciantes , qui deindè in gummata , & nodos abeunt : maciem postea inducit , sive marasimum venereum , vel faciliter cachexiam universalem , & hydropem . Quartò , si ubi sanguis contaminatus dolores , & gummata excitat , continentes partes , uti sunt venę , arterię , nervi , membranę , & cartilagines , inficit , tunc in promptu erunt ulcera cavernosa , & profunda , gangrænę , membrorum stupores ,

res, paralyſiæ, contracturæ, vlcera corroſiva in lingua, faucibus, uvulâ, larynge, naribus, tinnitus aurium, & capitis dolores fixi, & profundi. Quintò ſi à ſpermaticis mollibus virus in oſſa, quibus adhærent, imprimatur, caries oſſium, gangrænæ oſſium, palati foramina, naſi putredo, dentium corruptio, & cranii mortificatio uſque in cerebrum evenient. Verum enimverò licet ab uno, eodemque ſemine tot fructus in vivente pullulent, unam tandem, eandemque curationem non admittunt; diverſificatur enim illa, tam ratione partis, quàm ratione modi, quo pars à morbi virulentiâ læditur; itaque ſigillatim uniuſcujuſque ex enumeratis affectibus trademus nomen, & quid per nomen intelligatur, ejus ſigna, cauſas, prognofim, & curationem, verum de noſtro more perpetuò vulgarium cauſas, & curationes trutinabimus, eaſque ſemper repudiantes: Unum tamen, hic notandum, quòd Lues venerea neque gradus, neque ſpecies mutat, ſed ſemper in uno gradu acquiſitæ ſuæ activitatis perſiſtit, horribilior, & vehementior tamen devenit, vel ratione partis læſæ, vel materiæ quantitate ab ejus virulentiâ corruptæ.

CAPUT PRIMUM.

Vulgarium præſidia in examen adducuntur.

ANtequàm affectuum à lue venereâ pullulantium curationem exordiamur, operæ pretium duximus juxta noſtram Trutinam vulgarium præſidia in iſto curando morbo examini

ſub-

subiicere, ut eorum indicationes, & curationes potius ludamus ineptas, quàm indè aliquid boni eruamus. Luem nullatenus isti curare poterunt, cum juxta eorum principia ex occultarum agritudinum numero esse fateantur, quarum natura est illis intrinsecè abscondita, & hinc occultos morbos non solum ignorantiam in theoriâ, sed & errores in praxi parere certum est; nam methodus, quæ per indicationes à rei naturâ desumptas procedit, morbi naturam, qui curandus assumitur cognitam, & manifestam, supponit, cujusmodi apud ipsos non est Lues. Ità fatetur Gal. 3. meth. cap. 16. *Eorum, quæ sunt nobis incognita, vera methodus haberi nequit*. Curant vulgares morbum ignotum in causâ, & in effectu cognitum à posteriori, & per experimenta; omnia enim remedia per experientiam inventa fuisse credunt, & Sennertus, Falloppius, cæterique hujus farinæ vulgares docent, nisi Hispani, qui primi hanc ab Indis attulere luem, unâ simul remedia etiam non asportassent, lignum nempe guajacum, balsamparillam, chinæ radicem, & Iacobus Carpus, vel casu, vel analogismo ductus curationem per hydrargirum non invenisset, usque modò vera hujus mali curatio lateret, & medicamenta occultâ qualitate agentia ignorarentur: huiusmodi igitur remedia per experimenta inventa, & non per indicationes curativas nostros barbatos empiricos reddunt, præclarosque doctores, nihilo à barbitonsoribus dissimiles.

Tria sunt vulgarium præsidia pro lue curandâ, primum est phlebotomia, secundum purgatio, & tertium sunt ligna, & radices. Verùm phlebotomia, & pur-

purgatio sunt veluti duæ firmissimæ columnæ , quibus tota vulgarium medicina nititur , has cunctis adhibent morbis , quibus remotis, tota quanta est , ruit . Perpetuò eorum medicina in sanguinem , & stercus terminatur, non mirum, sunt de hirudinum, & scarabeorum genere . Sunt vulgares agyrtarum instar, qui oleum, vel emplastrum nacti, illud ad omnes prorsus efferunt morbos, atque alios in super quam plurimos valere.

De Phlebotomiâ.

Rixantur, & digladiantur vulgares, an sanguinis missio locum habeat in hoc affectu ; Et ferè omnes plenâ aulâ eam probant , credentes sanguine misso non minus pravos educi humores , quàm infecto hepatis magnum præstari beneficium . Præterea eam admittunt, ut sanguinis copia minuiatur, & fervor in hepate compescatur , præcipuè si ex eo febris oriatur . Insuper , si sanguis nimium calidus sit , & habitus pletoricus , quia propria Luis remedia calida, & sicca esse debent, quæ tutò administrari nō possunt, nisi sanguis prius diminutus sit. Itèm, si qua sanguinis consuetudo evacuatio suppressa sit , ratione cuius major evadat Luis fomes , & excrementorum copia augeatur.

Locus sanguinem deplendi est: si virulentia nullum peculiarem ad aliquam partem motum habeat , Sennerthus, Falloppius, & alii ex cubito sanguinem mittunt, ex venâ, scilicet internâ, seu basilicâ ob hepatis rectitudinem ; Si verò ad partem aliquam peculiariter habeat motum , & quidem ad inguina , si delitescens

scens bubo, aut suppurationi reluctans, vel gonorrhœa recens suppressa, aut parçè fluens, in partibus inferioribus venam tundunt: ita enim virulentia versus inferiora trahitur, & propter calidi sanguinis affluxum postea bubo faciliùs suppuratur, & gonorrhœa refluit. Eodem modo si caries, ulcus, &c. in pudendis adsit, in pedibus venam aperiunt. Itaque si infra hepar partes laborent, ex inferioribus venis sanguinem educere congruum erit; Si supra hepar, scilicet ad caput virulentia ruat, & ibi vehementissimos excitet dolores, prava ulcera, capillorum defluuium, in brachio cephalicam aperiunt. Hirudines podicis venis non rarò in lue locum habere credunt, scilicet dum vires debiliores venæ sectioneni sustinere non possunt, vel dum sanguis crassus, & foeculentus plus justo in corpore redundat, aut dum ejus suppressa, vel saltim imminuta est evacuatio, aut cum è propinquo hepar, & naturalia viscera evacuare, & expurgare intendunt.

Cucurbitulis etià utuntur, dum ad inguina attrahere volunt, ut cum bubones postquam apparuerint, non crescunt, vel delitescunt. Item cum ad partes cutaneas evocare intendunt.

Sed errant vulgares sanginarij, sanguinem mittentes, quia vitium in sanguine excitatum à lue non est ejus conditionis, ut phlebotomiâ emendari, & corrigi possit; nam quantumvis sanguinem detrahas, ille qui remanet, est ejusdem energix, ac qui missus fuit, cum non sit in quanto, sed in quali venenoso, quod antidotis expurgari debet, & sanguinem educi non indicat virulenta Lues, nec est appropriatum præsi-

præsidium, cùm ei tantùm alexipharmaca adversentur. Imò phlebotomia multum nocere potest, quia vires, & calorem minuit, cùm noster calor à sanguine excitetur, virulentiam adauget, refrigerat, & refrigeratæ partes minùs veneno resistunt, imbecillæ vires concoquere non possunt, undè continuus excrementorum proventus cumulatur, nec tam citò restituntur ii, quibus sanguis detractus fuit. Quare propter aliena pericula cauti ægri nullum aliud reformidant præsidium, quàm phlebotomiam. Testes sint ejulatus, planctus, & clamores tot in hac urbe infectorii, qui vulgarium sanguificinam tolerârunt. Clamitat de terrâ ad cælum sanguis in lue eductus, & suam habet vocem, sicut clamavit in Abel.

In lue correpto sine noxâ è pedibus sanguinem extrahi credunt, ac si sanguis è pedibus extractus non esset ejusdem conditionis, ac ille, qui è brachiis extrahitur, ac eliminatus à toto, & in pedibus depositus, ac si extra vitæ œconomiam stagnaret, & Harveiano non raperetur motu. Crudele barbatorum subterfugium, quia ipsi crudeles.

Hirudines venis sedis locum habere credunt, & præsertim, si vires ità debiles sint, ut phlebotomiam ferre non possint; vel dùm sanguis crassus, & fœculentus plus iusto in corpore abundet; vel dùm suppressa est aliqua evacuatio. Verùm toto errant cœlo credentes sanguinem ex venis eductum hæmorrhoidalibus non debilitare, id facillè videre est in iis, qui hisce obnoxii sunt evacuationibus, qui magis ab hac, quàm ab omni aliâ debilitantur. Observate quæso,

& comparete eos, qui hæmorrhagiam ex aliquâ cor-

poris

poris parte patiuntur, & videbitis eâdem sanguinis copiâ exhaustâ, magis debiles apparere subditos infernæ evacuationi. Ridiculum est, cum imaginantur sanguinem crassum, & fœculentum excerni; nam talis apparet ex stricto orificio, ex quo guttatim exit: quapropter statim coagulatur, dum educitur, cum sit orificium strictum, quod faciliè quisque observare potest etiam in brachio ex angusto foramine. Ex orificio autem stricto nulla aquosa sanguinis pars, sed crassior, in qua volatiliores partes, & consequenter melior, & utilior. Imò venæ hæmorrhoidales extimæ non ex splene, ut volunt, sanguinem recipiunt, sed ad ipsum reportant, quem hauriunt ab arteriis, & quia proximè illum exhauriunt, ideò sanguis est florentissimus. Id quod ex suppressâ aliquâ evacuatione hæmorrhoides tundere dicunt, vanidum arbitramur; nam non semper ars imitari potest, quod natura facit: non enim semper scit medicus, an natura id facere debeat, & non possit, ut ille suppleat. Evacuat natura sanguinem aliquandò per inferiores partes, sed quandòque id non rectè facit, & quandòque rectè, ut quod in venis fluctuat excrementitium, evacuet: sed quomodò scit medicus excrementitium hoc in venis fluctuare, & qua arte assequi datur partem, ex qua natura excrementum evacuare intendit, nam licèt circuletur sanguis, & excrementum fluctuet, nec semper cum toto circulatur sanguine per totum corpus, & interdum missio sanguine ex parte ab excremento distante, minuitur sanguinis motus, & excrementum vel in vasorum parietibus remanet, vel in illis viis, per quas ex uno vase

vase in aliud transit sanguis. Isti medici sanguinarij sunt publici grassatores, urbani sicarii, horrendi li-ctores, spurci carnifices, crudele, & exitiandum ho-minum genus, sunt tandem ministri, scilicet divina ultionis executores, sanguinem ebibunt, & peccatis vescuntur populorum, ita habetur Ecclesiast. cap. 38. num. 15. *Qui delinquit in conspectu ejus, qui fecit eum, incidet in manus medici.* Sunt morbi Dei flagella propter peccata, ideòque impunè, proprioque genio fortunas, hominumque vitam negotiantur, dum in-certa, & periculo plena audent tentare remedia: saltim sanguinis educationem tanquam maledictam relinquant, & à remediorum censu eliminant.

De Purgatione.

Purgatio per pharmaca cathartica multum in-lue locum habet, corpus enim cacochymum, & vitiosos exturbat humores, ejusque antidotis me-liorem aditum, alias hujus morbi alexipharmaca impuro corpori parum prodesse, ea propter detri-mentum afferre, & corpus aliis obnoxium morbis reddere possunt, estò Lues expugnetur. Non omnes per sudores vitiosi discutiuntur humores, sed tenuiori dissipatâ parte, crassior remanet, quæ, nisi elimine-tur, siccescit, & visceribus adhæret, & quandoque acrimoniam adipiscitur, & vasorum substantiam le-dit. Undè Lues curatu pertinacior redditur, & obstu-natæ fiunt obstructions.

Verùm ante purgationem corpus reddunt fluidi-tribus præparatibus syrupis, de borag. s. lupul. cichor.

endiu. fumar. pomis, &c. cum appropriatis aquis. s. lupul. fumar. borag. cichor. capill. ven. &c. quos ita præscribunt: *R. Syr. fumar. & lupul. ana unc. j. aq. fumar. unc. iij. m. vel R. oximell. simpl. aut composit. unc. ij. aq. betonic. unc. iij. m. vel R. Syr. capill. ven. & cichor. ana unc. j. aq. lupul. unc. iij. m.* Nonnulli vulgares tanquam efficaciores earundem herbarum decoctiones ad unc. v. vel vj. syrupis præferunt, addito ad saporem saccharo.

Altercantur vulgares, an in Lue percurandâ purgantia lenia, vel fortia propinanda sint: Verum quia Lues, cum sit gravis affectio, lenia respuit, eisq; non cedit, fortiora, & validiora aliqui commendant medicamenta, quæ radicibus Luem exterminare valent. Contrâ alii valentiora exhorrent, nè vires infirmentur, quas conservare tenetur medicus, & in chronicis præsertim morbis, Verum hæc lis, nè diu inter berbatos agitetur, facile dirimi potest, si juxta corporis, & evacuandorum succorum conditionem diversificentur medicamenta, quò circa: Si corpora robusta, & humores educendi sint tenaces, potentiora administrare expedit; nullam timendo virium jacturam, quæ utpotè robustæ, hujusmodi permittunt medicamenta excrementorum crassitiem exturbantia: Quòd si delicata sint corpora infecta, neque succis admodum crassis abundant, rationabile erit mitiora propinare medicamenta, ut viribus consulatur.

Præparato corpore tribus syrupis, ad purgans deveniunt medicamentum, sed juxta eorum nanias assignant humores biliosos, pituitosos, vel melancholios.

licos, vel ex his congeriem, cum hoc tamen discrimine, quod in recēti Luc biliosi magis, in diuturnâ verò pituitosi, & melancholici dominantur. Inter medicamenta bilim expurgantia recensent Rhabarbarum, præstantissimum remedium, ceu hepatis animam, addito sy. viol. aut ros. solut. vel de cihor. Nic. in decoct. fol. sen. prun. damasc. & pulp. tamarind. Inter pituitâ, & melancholiam purgantia principem habere locum credunt syr. Sueff. & de fumar. mai. addita confect. hamech in decoct. fol. sen. agaric. polyp. epithim. & c. Itâ concinnant pro bili purgans; *Rx. Fol. sen. or. unc. j. prunor. damascen. numero vj. pulp. tamarind. unc. ʒ. f. decoct. & in suff. colat. diff. syr. ros. solut. unc. jv. de cichor. Nicolai ꝯc. ij. rhabarb. drach. j. m. f. p. & adde aq. cinnam. par.* Pro pituitâ, vel melancholiâ: *Rx. Agarici trochis. drac. iij. polyp. querc. unc. ij. fol. sen. unc. j. (& si aliqua adsit obstructio) tart. vin. alb. unc. ʒ. f. decoct. & in suff. colat. diff. syr. Sueff. & de fumar. mai. an. unc. iij. cōfect. hamech unc. ʒ. m. f. p.* Pro variâ succorū congerie: *Rx. Fol. sen. & polyp. querc. an. unc. j. prunor. damasc. paria tria, cinnam. drach. j. f. decoct. in aquis cord. & in suff. colat. diff. syr. ros. solut. & Sueff. an. unc. iij. confect. hamech drach. iv. m. f. p.* Si æger à pharmaco potabili abhorreat, parant pilulas, ut: *Rx. pilul. aggregat. de fumar. & de trib. Gal. ana. drach. j. cū cathart. ros. formentur. pilul. jx. & de aurentur.* Post 4. deindè horas exhibēt apozema, ut *Rx. conf. ros. pers. unc. iij elect. de succ. ros. drach. iij. m. & desuper comedat æger.*

Non loquimur de aliis compositionibus scamoniatis, aquis solutivis, syr. de spinâ ponticâ, jalap. turbit. colocynthide, mannâ & c. quia lippis, & ton-

Cap. I. Vulgarium præsidia in examen, &c. 81
foribus patent. Hæc, & alia sunt vulgarium quam-
plurima purgantia, quæ vertiginoso feruntur motu,
& curriculo isto absoluto, semper eadem recurrunt.
Magnum errorem in quatuor purgandis humoribus
patrant vulgares, dum in istis Luem quærunt, in qui-
bus reverà non consistit, & in omnibus producitur,
nec demonstrari potest, cum per ipsos sit occulta. Est
medicamentum purgans maximæ imposturæ inven-
tum, remedium pecuniosum, emungendarum pecu-
niarum officina, quotidianus census, & ægrorum cer-
tissima perniciēs, quod naturæ vim facit. Purga-
ntia igitur nos jacri studio rejicimus, quia nullam ju-
vamen præstare possunt: quod vel minimam Luis spe-
ciem nos dicimus curare, sed saltèm occultare valēt;
à diffitis enim partibus, & à circumferentiâ ad cen-
trum trahunt, & hujusmodi attractio majorem Luis
penetrationem juvare posset, quàm hoc destituta
auxilio non præstitisset, undè Luis universalis immi-
net metus. Non est medicamentum purgans id,
quod alvi solutionem promoveret, nam in hoc mini-
mam spem collocare debemus, sed quod morbum
per suum emunctorium solvit, ita sunt reliquæ eva-
cuationū species, vomitus nempe, urinæ, sudores, in-
sensibilis transpiratio, &c. sunt vulgarium purgantia
mucida, & rancida, quia vetustatem sapiunt,
& ante Luis ortum extabant, nec tunc quic-
quàm profuerunt; considerate, si nunc pro tanto
curando morbo prodesse possunt. Non sunt me-
dicamenta huic morbo propria, sed communia,
per applicationem, ideòque de communi morborum

F

om-

D. Carolus Musitanus de lue venereâ.

omnium, nullum alexipharmacum pro lue continet, nisi virus laxativum, quod est de veneni corrosivi genere, ac pro ejus curatione noxia. Est Lues morbus novus, ideoque nova medicamina, novosque requirit medicos.

De Ligno Guajaco.

Sufficienter corpore per plures phlebotomias depleto, tum pluribus purgantibus, ad reliqua procedunt praesidia, quae propriam, & specificam hanc Luem expugnandi habent vim, & totalem, ac omnimodam ejus extirpationem operandi, non quia calefaciunt, aut siccant, vel sudores, aut aliam movent evacuationem, sed id patrant propriam vi, ac formam, sive occultam, & arcanam quadam proprietate, sicut ejus causa est occulta, & deliteria. Hunc extirpant morbum ad eum fere modum, ac theriaca venena, & malignitatem expugnat, unde Luis antidota, & alexipharmaca vocantur. Haec tria sunt, primum lignum guajacum, secundum salsa parilla, & tertium chinae radix.

Inter Luis antidota principem tenet locum lignum guajacum, quod etiam lignum sanctum, seu palus sanctus dicitur, sanctum appellant ob eximias vires, quas adversus veneris Luem habet. Nonnulli a ligno sancto guajacum distinguunt, verum haec differentia tantum se tenet ex ligni adolescentia, vel senectute, ideoque haec duo confundi solent, & pro uno, eodemque accipiuntur, esto in oppositum blateret Fallop. Dicitur indicum, quia ex India ad nos vehi-

tur.

tur. Nascitur hæc arbor apud Indos, ubi Venerea Lues endemia esse fertur, atque ibi unicum ejus præsidium. Guajaci planta ad fraxini proceritatem, & ad hominis mediocris habitus crassitudinē plerumq; assurgit. Folia refert quadantenus plantaginis æmula, dura, ac breviora; flores ejus producuntur lutei; fructus verò juglandis magnitudine, quæ esu alvum subducit; cortex annosis niger, juvenibus verò subrutillus. Allucinantur, qui putant buxum, quæ apud nos nascitur, idem esse cum guajaco; siquidem guajacum pingue, & resinosum visitur, materia intus nigra, ebeni ferè modo: quin, & sapor amarior, & acris, quibus siccam buxi materiam carere constat.

Divinum ad Luem arcendam prædicant guajacum quantum ad vires, quia admodum calidis, & siccis constat particulis, ut ex sapore, odore, & acrimoniâ conijcere licet insigni, qua linguam mordicat, & quidem calidum putant in principio tertii gradus, vel in fine secundi, ac simul tenuium partium, undè crassa attenuandi, lenta incidendi, & detergendi vim, habet, sudores, & urinas ciendi, superfluos humores frigidos dissipandi, & absumendi. Quapropter specificum hujus Luis credunt alexipharmacum, verum non ob istas manifestas qualitates exhibent guaiacum vulgares, cum non desint nostris in regionibus medicamenta huius modi qualitatibus prædita, sed ob peculiarem, specificam, & occultam qualitatem, qua Luei adversatur.

Eligendum est optimum, & præstantissimum, quod non sit tempore, & vetustate consumptum, sed recēs, non sit totum nigricans, nec totum albicans, den-

sum, ponderosissimum adeò ut in aquis non fluctuet, sed mergatur, resinofum, odoratum, gustui & acre, & subamarum. Cortex optimus censendus est crassus, & fortiter ligno adhærens, adeò ut vix ferro sequestrari valeat, nam qui facilè separatur à ligno vetustatem sapit.

In Luis curatione totaliter pendent à ligno vulgares, illudque in varias parant formulas, sed præstantissimum judicant, si limetur, & in minutissimum redigatur scobem, quia sic citius, & melius ex eo extrahitur virtus. Ità præparatum infundunt, macerant, 24. horarum spatio in aquâ nonnulli, alii in hordei decocto, quidam in aquis stillatitiis, aliqui in vino, alii in serò lactis, quidam in iure carnis ad calentes cineres servant, postmodum lento decoquunt igne ad tertię partis consumptionem, & decoctum formant, quod maximè in usu est, quia in formâ liquidâ totum penetrat corpus, ut *R. Lig. guajac. cum cort. unc. iij. infundantur in lib. iij. aq. font. stent per h. 24. ad calentes cineres. Deinde bull. lento igne ad 3. partis consumpt: addendo in fine s. a. flor. cord. p. j. passul. enucleat. unc. j. liquiritia rasa unc. ʒ. coriand. præparat. drac. jv. cinnam. drac. iij. f. colat. et servetur. Dosis lib. ʒ. .* Hoc simplici utuntur decocto in delicatis, imbecilibus, & excarnibus corporibus in Lue recenti, temporibus, & naturis calidis, quandò tantum alterare intendunt. Quòd si minus excalfacere velint, lignum infundunt in aquis cichor. lupul. endiu. sonch. &c. & herbas concoquunt refrigerantes. Si verò humectare intendunt, in tabidis, & emaciatis in iure pulli, vel carniū vituli, aut arietis decoctum parant, addendo

Cap. I. Vulgarium præsidia in examen, &c. 83
do milonum semina, ptisanam hordeacem, &c. Pro
infantulis, & lactentibus lue infectis julepum parat,
ut *R. ligni limati unc. ij. aq. graminis lib. ij. infunde per*
24. h. bull. deinde ad 2. partium consumpt. f. colat. & cum
sacch. q. s. f. julep. De quo detur parum, & sepe.

Vel compositum formant decoctum, cui dejecto-
ria addunt pharmaca, quod non solum alterat, sed pur-
gat, & alvum solvit. Usurpant illud in corporibus
duris, & rusticis, aut temporibus, & naturis frigidis,
aut in Lue confirmatâ, quæ citam evacuationem to-
lerare possunt, ut *R. lign. guajac. recenter limati unc. ij.*
infundantur per 24. h. in lib. ij. aq. font. Deinde lento
bull. igne ad medietatis consumpt. addendo s. a. polyp.
querc. unc. ij. prunor. damasc. n. x. sol. sen. or. unc. j. endiv.
plâtag. fumar. ana. m. ÷ flor. cord. p. j. coriand. præp. unc.
÷ f. colat. & servetur. Dosis lib. ÷ pro vice.

Postquam etiam primum decoctum simplici mo-
do paratum, & colatum est, residuo ligno post primâ
coctionem iterum majorem aquæ quantitatem affun-
dunt, & ad tertiæ partis consumptionem coquunt, &
in ventriculi gratiam passul. coriand. debitam addunt
quantitatem, & colaturam faciunt, vel saccharo edul-
corant. Colaturam pro potu ordinario in prandio,
& cœnâ exhibent. Vel guajacinum parant vinum, ut
R. lign. lib. v. sacch. alb. lib. iv. vini alb. lib. 150. lign. cum
sacch. in cadum inde, & vinum calefactum affunde. Hoc
vinum prævalet in luis inveteratæ vestigiis delendis,
præcipue ubi prolixo remediorum usu defatigatus
æger à medicamentis jam abhorret; commodius
autem tempus, & opportunior modus hoc vinum
parâdi erit tempore vindemiarû, ut *R. Musti alb. dul-*

eiff. amphoras LX. ligni guaiaci recens limati lib. iv. passul. enucleat. unc. vi. pomor. redolentium num. XL. fermentescat mustum in vase ligneo, & finito fermentationis tempore, hoc vino utatur æger pro potu ordinario, vel semel inter prandendum, & semel inter cœnandum.

Aliqui tertiâ vice lignum coquunt, & decoctum, pro ciborum elixatione inservit, pro panificio, pro manum, & faciei ablutione, narium elotione, ulcerum inundatione &c. usurpant. Propinant decocta composita vulgares ad dies 25. simplicia verò ad dies 60. & ultrâ, quia Lues Venereâ morbus chronicus est.

Nautæ, & Mercatores, qui lignum sanctum ad nos tam ex occidentalibus, quam orientalibus Indiis invexerunt, præclaros ejus effectus in Lue curandâ adeò omni extulêre conatu, quo venale redderetur, ut scriptores veluti psittaci ejus virtutes miris decantare encomiis non sint veriti, fidem tantum illorû relationibus potiùs adhibentes, quam experientiæ; undè plura de ligno scripsêre, quæ vel nunquam, vel rarissimè observantur in praxi, nec nominis rumor promissis respondet, magno in pretio fuit in Luis principio; quaproptèr nunc in officinis prostat, & est vile, abiectû, ignavum, & nullius compos efficacix. Itâ evenit, ubi res ad summû devenit fastigiû, eam retrocedere, & declinare necesse est. Aliquos non puduit medicos firmiter credere huius ligni decoctû nô minàs nutrire, quam ius pulli nutriat, & extenuata ab eo non offendi corpora, sed impinguari; easdem quoque impinguandi vires falsæ parillæ, ligno fassafras, & præcipuè chinæ radici perperam tribuerunt: Observârunt namque nonnullos Lue Venereâ ferè tabe-

fa-

factos horum decoctorum usu hebetiores redditos fuisse, & statim protulerunt horum decoctionibus corpora pinguescere. Verum hi malè de ligno cogitârunt, nam ekò vegetabile sit, calidum tamen, siccum, & tenuium partium prædicant vulgares, & si aliquid in decoctione deponat, hoc potiùs medicamento, quàm nutrimenti rationem habet. Quod nonnulli post Luem Veneream opimi fiant, id accidentaliter evenit; nam nutrimentum, quod ad cunctas corporis partes fluit, contaminatur, nec nutrit ob depravatam impressionem, cum non sit de partium indole; si enim cibus quantumvis optimus non nutrit, imò corpora impura quò magis nutries, eò magis lades: considerate, si lignum, radices, &c. in tanto morbo nutrire possint. Per medicamenta Lui adversantia, per secessum, sudores, &c. eliminatur Lues, purificatur nutrimentum, & statim corpus benè nutrir, & impinguari incipit. Id in mercurialium, & antimonialium exhibitione quandòque observamus. Numquid mercurius, & antimonium nutrit, & impingat? In quibusdam alijs morbis, & præcipuè febribus, diarrhœis, dysenteriis, &c. accidit, ante quas, cum homines ob depravatam nutrimentum, erant graciles, per morbum absterfo pravo nutrimento, & optimâ ventriculo restitutâ coctione, postea benè nutrir incipiunt, & corpulentiores evadunt.

Naturam ut novercam accusare deberemus, si pro nostratibus curandis morbis medicamenta ex utriusque Indiæ locis, aliisque diffitis terræ plagis mitteremur, & mercatores lucri cupidine affecti in nostras magno nostro sumptu asportarent regiones; la-

titant in nostratibus plantis adhuc summæ virtutis medicamina , quibus nostrates morbos curare valeamus .

Indiæ populi quodam endemico laborant morbo, qui cum Lue Venereâ quandam habet cognationem, quicquid aliqui dicant scriptores, quem ligni guajaci, falsæ parillæ, & chinæ decoctis curare satagunt, sed non eorum votis responder sanatio, & experimenta de iis facta fallacia reperta fuere , licet hæc vegetabilia viridia, & succiplena possideant, tamen ii fucam tantum , & palliativam sanationem ab illorum simplicium decoctionibus adipiscuntur ; unde symptomatum remissio, & quædam comparatæ valetudinis species emergit, ita ut iterum illa repullulent, & deinceps sæviora , quam ante exuscitent . Considerate quæso nunc , an huiusmodi ficca corpora nimio virium detrimento ex dissitis regionibus ad nos vecta infectis profutura sint . Verum quia iam pridem parta fama multum eis contulit, ut ridiculum sit ea omnino repudiare, quæ aliàs communi applausu sunt recepta , adhuc nostri vulgares imposturam, meditantes, ea multis præparationum formulis usurpant, ac testari huiusmodi plantas , quas celebriores reddiderunt, idem emolumentum contaminatis impertiri tenentur hîc loci, ac in solo natali . Hos vulgares secuti sunt spagyrici, arcanorum distributores, & ex his extracta, salia, olea essentialia, spiritus, tincturas, quintas essentias speciosis decoratas nominibus concinnârunt, auro contrâ caras, & aliorum simplicium medicamentorum admistione adulterârunt, & ignarum vulgus, & stolidi plebecula pretiosa chymi-

Cap. I. Vulgarium præsidia in examen, &c. 89
micorum medicamenta, seu imposturas existimant, quia maximo emuntur pretio.

Credunt vulgares lignum, & radices Luis esse alexipharmaca, quia qualitate agunt occultâ: sed vellem scire, quo instrumento, sensu, & ratione id vos afsecuti fuistis? Quis eam qualitatem occultam vobis inesse ostenderit? Undè ejus virtus vobis innotuerit? A calore forsan? Pondere? Duritie? Nonnè idem pondus, durities eadem in buxo, ebeno? Quandò horum vegetabilium decoctionibus in aliis utimini morbis, illi morbi numquid occulti, dùm medicamentis utimini occultâ qualitate agentibus? Occulta illa qualitas potiùs in vestris depravatis phantasiis, quàm in his vegetabilibus consistit, cum eam demonstrare non possitis. Si tanta vis ligno, falsæ, & chinæ inest, quare jejunia quadragesimalia, & tenuem instituitis diætam? Si alexipharmaca, quid coctione opus est? Quid prodest arcanum componere? Si inest occulta qualitas, quid correctione, & compositione opus est? Non charitas Lui medetur, verùm lucri cupiditas cum crassâ minervâ conjuncta, pecuniæ jactura, & majus aliud damnum, quod tam malè ægrorum corpòra multantur. Casu Luem curant, si quandòque curant, cum hujus mali causâ, & præsidia apud ipsos sint occulta, & veluti cæci in tenebris ambulant, undè ambo, æger, & medicus in foveam cadunt. ideoque in morbis occultis, occultisq; præsidiiis tam medendi artem callet agaso, quàm medicus vulgaris: Undè factum est, ut barbitonsores, balneatores, veterinarii & veteramentarii in Luis curationem sese ingerere auferint.

Horum

Horum vegetabilium decocta fucatam, & palliativam Luis sanationem præstare possunt, non quia alexipharmaca sunt, & vi operantur occultâ, sed quatenus solummodò sudores movent, & superficialiter venereum disperdunt fermentum, ea propter non solum guajacum, falsa, & china Lui profunt, sed ea omnia vegetabilia, quæ sudores eliciunt. Nos parvo sumptu nostratibus plantis, ut ligno buxi, visci quercini, cedri, cupressi, rhodiâ radice feliciter multos deploratos sanavimus gallicos, quos guajacum, falsa, & china, quæ nonnisi sicca, & omni succulentâ substantiâ emuncta in nostras asportantur regiones, curare non potuerunt. Paravimus nos domi ex nostratibus plantis decocta, mediâ maceratione, digestionem per 24.h. & ebullitione, ac ad commodiorem, & faciliorem salium essentialium, seu tincturæ extractionem pro qualibet aquæ communi lib. spiritûs vini alkolizati vnc. 3. admiscuimus. Verùm hæc nunquam in vase aperto, sed perpetuò in duplici, iuncturis tritici farina, & ovi albumine optimè clausis, ut vini spiritûs, & horum vegetabilium volatile sal in decoctionis aquâ solutum nullo modo aufugiat, sed in vas ascendat superius, ac iterum decidat. Vasa semper fuerunt vitrea, & horum defectu terreis, sed vitreatis usi sumus.

Barbati decocta cum vino parant, & reverà laudabilior extrahendi ratio vegetabilium vires, quam cum aquâ, & præcipuè ubi ventriculus frigidior, & debilior est, ac æger vino assuetus, quia decocti vis ad omnes corporis partes facilius penetrat, & sudoris provocationem adjuvat. Non negamus vinum
com-

commodissimum esse ad vegetabilium extrahendas vires, sed quia decocta cum vino in vase aperto ad tertie partis consumptionem parant, totâ errant viâ; nam unusquisque, qui leviter destillandi arte est imbutus, scit, quod si vinû leui urgeatur igne, spirituosâ ejus pars, & optima ab eo prolicitur, & nihil remanet, præter aquosum, & ingratum, vel nauseabundum phlegma omni virtute, odore, ac sapore vini spoliatum: sic tali modo decocta concinnantes vini faciunt jacturam, cum in decoctione deperdatur, remaneatque phlegma ipsâ aquâ simplici minus commodum. Corrigant decocta parandi modum, & si cum vino vase benè clauso conficerent, ut nil expiraret, certè nec tormina, nec nauseam excitarent, sicuti præfato modo parata. Præterea ligni caliditatem aquâ hordei, sero lactis, & aquis stillatitiis refrigerantibus corrigunt, si in decoctis vino uterentur, ligni caliditatem potius intenderent, quàm corrigerent.

Vulgares decocta vim habere siccantem, atque, idèo ad exsicccandos multos ab eis fictos humores propinari asserunt. Verùm nos non adducimur, ut credamus unciam cujusque exsiccantis vegetabilis ex aliis aquæ unciis immistam, quæ ut sex humectante valent, exsiccare posse, cum *siccitas* ex Arist. nil aliud sit, quàm *humidi defectus*, atque ipso naturæ umine constat exsiccationem perfici per humidi vaporationem à calore factam; non igitur videmus, quomodò in sex aquæ unciarum exhibitione, ccatio fieri possit, quin potius oppositum, scilicet umectatio succedat.

Verùm

Verum pro hujus rei intelligentiâ juxta nostra principia dicimus decocta propriè nō exsiccare, cum siccitas non sit qualitas positiva, neque posito, quod exsiccandi vim haberet, ideò morbos curare valerēt, cum non simplex humiditas, cui supponitur contraria siccitas, sed humorum degeneratio à naturali statu ut plurimum similes gignit morbos. Præterquamquod semper cum ægri maximo propinarentur damno, quia non minus excrementitium, quam nutrimentitium humidum suâ siccitate resolverent decocta; tum quia non esset major ratio; cur unum, potius, quam alterum resolverent, exsiccarentque, tum etiam quia non adest in nostris visceribus sedulus aliquis separator, qui ad medicamenti exsiccantis nutum excrementitium à nutrimentitio sequestraret, illudque subiiciat, exponatque medicamento, ut illud tantum exsiccet, in fonte remanente.

Prædicant vulgares lignum, salsam, chinam, &c. calidum, siccum, & qualitate occultâ præditum, sed per coctionem ab his non extrahitur caliditas, siccitas, & occulta qualitas, quia hæ sunt de accidentiū genere, quæ non possunt de subiecto in subiectum migrare, sed juxta nostra principia, ut fusius egimus in nostrâ Pyrotechniâ, dicimus, quod omnis corporum actio ab intrinsecâ eorum essentiâ, seu spiritu seminali eorum constitutiuo dependet, qui in vegetabilibus præsertim sub formâ salis essentialis ludit; ita ligni, &c. decocta agunt virtute hujus spiritus, sive salis essentialis soluti in aquâ decoctionis. Unde ligni, &c. decocta vim diaphoreticam habent, vel diureticam, quatenus sal illud essentielle aliud sal

mor-

mordax, piperinum, vel acidum exaltatum corrigit, & resolvit, à quo Lues fovetur. Hic spiritus sub formâ salis essentialis ludens in nostratibus reperitur affluenter plantis luem curantibus.

Hinc deducimus nunquàm ex ligno, &c. decocta, aperto vase fieri debere, nam spiritus ille, siue sal essentialis cum sit summè volatilis, facile abit in auras, & quod remanet nil est, nisi phlegma inutile, ignavum, & omnis virtutis expers. Hinc etiam eò magis secundum, & tertium vulgare decoctum vanum, & nullius efficaciam judicamus. Adest in ligno pingue, & resinosum quid, at nunquàm illud in decoctis supernatare observatur, sed sub olei formâ tantum in destillatione per descensum, & non nisi aperto igne.

Chymici meditatores longâ decoctione, vase aperto, ad dimidiâ, vel tertiâ partis consumptionem, subtiles, ac spirituosas dissipari partes, vel medicamentosas saltim minui vires, alio modo ligni decoctum parant, nè ejus virtus pereat: Cornutæ ligni scobem cum sufficiente aquæ quantitate indunt, cui receptaculum adaptant, ac supposito igne primò digestionis, deindè destillationis, spiritum sulphureum, siue essentiam è ligno cum aquâ evocant ad dimidiâ partis aquæ destillationem. Hujus destillatæ aquæ, in qua ligni purum ens essentialis ludit, uncias quatuor magno cum juvamine exhibent. Continuant deindè aquam destillare, quam pro quotidiano præscribunt potu. Nonnulli spiritum ex guajaco eliciunt, qui prolixâ, & solerti digestionem, fermentationem, & destillationem indiget, ut proliciatur, attamen summis virtutibus est præditus. Quidam summo opere

gua-

guajaci oleum tanquàm alexipharmacum commendant, quod variis exhibent modis: Verùm nullum oleum per alembicum destillatur, sed tantùm per descensum, aperto igne, quod nullius est efficacia, & intra corpus non commodè, imò vix tutò exhiberi potest. Multi guajaci extractum miris efferunt encomiis: Verùm nos nulli profuisse, imò cunctis obfuisse observavimus ob admistam sulphurei menstrui partem, quod Lui maximè adversatur. Præterea debiles habet vires, nec antiquatam luem debellare potest: præstat gummi guaiacum nativum, quod ex arboris incisione fluit.

De Salsâ parillâ.

PRimas in lue curandâ guajaco tribuunt vulgares, post quod salsæ parillæ radix succedit, quam aliqui spartamparillam, & Hispani sarsamparillam nuncupârunt. Advehitur illa ex Perù, ubi in sepi- bus nascitur, non aliter ac apud nos smilax aspera, vitis alba, & nigra, ac lupulus salictarius, oblonga est, per terram longè, latèque serpit, ut sex cubitorum longitudinem æquet, & ultra, modicæ est corpulentia, & in fasciculos alligatur. Optima censetur, quæ intus alba, & solida est, corticem habens plenum, & dùm finditur foraminulenta non apparet; quæ verò rufa est, & cùm finditur pulverulenta; inefficax est, quia vetustatem sapit. Credunt nullam manifestam excedentem habere qualitatem, ex qua temperiei excessus induci possit, undè omni corporis constitutioni, & ætati tutò exhiberi posse fatentur

tur, ac propterea temperatior, & moderatè calida, est in primo ordine, ac insipida, nullius acrimoniæ, amaroris, aut adstrictionis, aut odoris particeps, sed obscuram quandam habet dulcedinem; Existimant tamen illam in siccitate magis excedere, quàm chinam, ac tenuibus constare particulis, & proinde potenter incidit, attenuat, discutit, insigniter exsiccat, sudores movet, & nimiam absumit humiditatem; Attamen non ob has manifestas qualitates lui adversari fatentur, sed ob qualitatem occultam, scilicet quam nesciunt. Quare multum valet salsa ad luem profligandam, nec invidet ligno, nam multos curavit salsa, quos non potuit lignum, esto hoc falsâ efficacius à plerisque credatur; tamen in hoc lignum superatur, quod ob ingentem tenuitatem laxandi, & penetrandi vim habet, dolores sedat, nec ullus dolor quantumvis contumax, & diuturnus erit, quem non tandem aliquando sopiat, & superet, si ejus decoctum constanter, & diutissime sumatur. Sic pariter tumores duri, & gummata multo brevius à falsâ, quàm à guajaco discutuntur per insensilem evacuationem, eorum consumptâ materiâ, quapropter in aliis multis affectionibus feliciter usurpatur.

Ejus decoctum pariter parant simplex, vel compositum, vase aperto, & ad duarum partium consumptionem, ut *R. salsa parillæ minut. concis. unc. ij. infunde in aq. font. lib. ij. & per h. 24. macera. Postea levi igne bulliant ad dimidia partis consumpt. addendo .s. a. passul. unc. ij. coriand. præp. unc. j. f. colat.* Dosis lib. .j. Addunt nonnulli in ventriculi gratiam menth. absynth. cinnam. &c. aut simplicia cephalica, hepatica,
vel

vel nephritica juxta partis laborantis conditionem. Post primum decoctum per reaffusionem secundum pro potu ordinario parant, & tertium pro carniū, & ciborū elixatione, manuum, & faciei ablutione, ut de ligno diximus. Pro infantulis, & delicatis, addito saccharo in primo decocto julepum formant. Ex falsâ etiam decoctum parant compositum, additis medicamentis purgantibus, eo modo ac de guajaco retulimus.

Parant vulgares pulveres falsæ, quos summopere efficaces pro lue curandâ celebrant: *R. Salsaparilla unc. ij. fol. sen. or. & hermodactyl. an. unc. j. turbit drach. vj. iuæarhetica drach. iv. cinnam. & zinzib. an. drach. j. fiat omnium pulvis subtiliss.* Dosis drach. ij. pro vice, cui adde diagrydii gr. vj. usque ad x. Infunde per noctem in suff. vin. alb. opt. quantitate, manè sumat æger cum pulvere vinum.

Habeat apud vulgares falsa parilla omnes roris marini virtutes, & miris celebretur encomiis, appelletur parilla, eò quod cum eâ nil aliud medicamentum comparari possit; illud interim à nobis quotidie observatur, minus etiam guajaco, & chinæ radice exsiccare, ac urinæ vias magis, quàm cutis poros affectare, quapropter ad gonorrhœæ sanationem, quæ à feri virulentiâ totum suscipit, eximia est, cum testes, aliasque partes semini, coctioni, & distributioni inservientes, occupet. Ejus decoctum ventriculū nimis laxat, & estò simplicia pro eo roborando admisceas, frustra tentaveris. Reperitur passim apud nos *Imilax aspera*, quæ vulgò dicitur *Salsa pae-sana* majoris energię, & vivacior, qua felici cum successu

cessu plures à lue venereâ eripuimus , & hanc pauperes pharmacopole pro falsâ parillâ usurpant, quoties parilla præscribitur illis. Discrimen, quod inter peruvianam falsam, & nostram intercedit , est quod illa magno , nostra ferè nullo emitur pretio ; in reliquis tamen idem sapor, & cortex, eadem medulla, & facultas, imò in nostrâ vividior, & vegetior.

De Chinæ radice.

INter plura Venereæ Luis antidota chinæ radix celeberrima recensetur , quæ à mercatoribus Lusitanis è Chinarum regno advehitur , ad quam pro hoc fugando morbo confugiunt Chineses . Radix hæc non est valde longa , verùm admodùm nodosa, & harundinum radici non absimilis . Color subrufus, pondus mediocre, idest neque levis , neque ponderosa, recens sit, & nullatenus carie exesa, nullum insignem referens odorem , nulloque sapore præpolens; propterea in activis nullum excessum habere credunt, sed potiùs temperata , vel si excedit à temperato, ad frigiditatem in primo gradu inclinat : de recenti tamen radice Garzias ab horto refert: *Eam insigniter adeò calefacere, ut si quis ejus decocto paululum meraciori utatur, aut calidum hauriat, ob nimium medicamenti calorem in maximos hepatis ardores, in erysipelata, in phlegmonas, atque alia gravissima incidat symptomata, in passivis verò sicca non leviter, quapropter nec oleum, nec unctuositatem habere videtur.*

Tenuis est substantiæ, cum aliquâ tamen adstringē-

G

di

D. Carolus Musitanus de lue Venereâ .

di vi, & substantificâ quadam humiditate, qua mediante vulgares miseris adulantur ægrotis, eiusque usum homines pinguescere dicunt, quia eius decoctum facile acescit; verum hoc fusiùs etiam de guaiaco repudiavimus, quod eius decoctum acescat, non est sufficiens impingnandi ratio, cum omnium lignorum, radicumque decoctum acescat. Cum primum mercatores in Europam advexissent miris laudibus chinæ radicem, tanquam auxiliare medicamen à divinâ auxiliatrice manu promanatum ad chronicos, deploratosque morbos celebrare cœperunt lucri cupidine tracti. Undè bardi medici nimium quam par est, mercatorum technis fidem præbentes psittacorum more citra experientiam, & ultra vires Chinam eximiis præconiis commendare aggressi sunt: ut quæ tenuium partium digerendi vim habeat, siccitatis ratione attenuet, omnis generis excrementa liquet, quæ deindè in urinas, & sudores transeunt, *Luis Venereæ* non ob manifestas qualitates, sed ob occultæ formæ proprietatem non solum profit, verum etiam ulcera abstergat, obstructions referat, sanguinem à corruptione vindicat, destillationibus medetur diuturnis, phthisim curat, hepatis inflammationes restinguit, hydropisim sanat, atrophiam tollit, lepram depellit, elephantiasim abigit, articulorum dolores aufert, & quia temperata est, omni ætati, omnique sexui, quocumque anni tempore, ipsisque adeò febricitantibus tutò exhiberi potest, Quæ facultates omnes cum in guajaco desiderentur, à nonnullis tunc temporis supra guajacum china evecta est, & non solum ad *Luem Veneream*, sed ad sexcentos alios morbos adhibita fuit.

Ob

Ob tot, tantasque virtutes à scriptoribus decantatas Carolus. V. partim ob Luem Veneream, partim ob atrophiam, & partim ob artuum dolorem de quorundam medicorum consultatione hujus radice decoctum accepit, & maximam ei largitus fuit famam, quæ vagata per orbem, chinæ radix tanquam pretiosum medicamen auro carius maximo venundari cœpit, undè :

Pauperiem fugiens, currit mercator ad Indos.

Sed experientia ejus rumorem postea derogavit, & celebritati nominis proportionem nequaquam respondit, neque ejus pretio enormi; Scribit namque de hac re Iulianus Palmarius de Lue Venerea c. 14. *Multos magno suo incommodo radicem hanc guajaco prætulisse, seque experientiâ comperisse, quòd etiam in magnâ victâs parsimoniâ adversus hanc Luem inefficax fuerit, sæpè etiam ejus decocto ità humescere ventriculus visus sit, & nativus calor opprimi, ut lièteria gravis, magnaq; cruditas non rarò subsequuta fuerit, quibus imbecillus insiti caloris fomes inerat. Præter has incommoditates, & vitia, non rarò etiam lienis tumores, atque duritiem diutius utentibus inducere scribit. Non agit qualitate occultâ, quia hæc qualitas est sacrum ignorantie asylum; nec adversus Luem est verum prophylacticum, cum plura de hac radice vulgò circumferantur, quæ nunquam, vel rarò observantur in praxi. Plurimi ægroti diuturnum hujus radice usum adhibuerunt, nihilominus neque vel tantillum morbi vis se remissit, vel alleviata, recidivam passi fuere, ità diuturna experientia nos edocuit maximo ægrotum incommodo: est itaque vana chinæ exhibitio pro ægrotis,*

nō verò pro pharmacopolis, & medicis, & tamē stolidum vulgus magnam medicamenti vim esse credit, quoties impendium maximum est, & medicamentum putat pretiosum, quod carissimè emitur. Hujus farinæ est china, ac proindè non exiguam obtinuit famam; laudamus propterea pharmacopolas, qui pro chinæ radice à medicis ordinata harundinū radices substituunt, quibus parem, & fortassè maiorem inesse virtutem in praxi comperuimus, quia harundinum radix succiplena haberi potest in nostris hisce regionibus, china verò omni succulentia emuncta in nostras asportatur regiones. Sed quia veterum corrigere errorē difficillimū est, expedit idcirco ægris, & vulgo morem gerere aliquandò: Verū tantum divitibus ægris hæc propinent decocta, nec sumptuum, & crumenæ pauperum immemores illis fortunas absque salutis spe eripiant.

Huius radice decocta ita parant vulgares: *R. Radic. chinæ in taleolas dissect. unc. j. infunde in aquæ fontis ferventis lib. iij. per 24. h. Deindè bulliat lento igne ad consūpt. 2. partium, addendo in fine fumar. lupul. capill. ven. ana. m. j. coriand. præp. unc. ʒ. . cinnam. drach. iij. fiat colatura, & servetur, Dosis lib. ʒ. pro vice.* Ex radice, quæ primo inservivit decocto, paratur secundum pro potu ordinario, ut *R. Radic. chinæ primò adhibite unc. j. Infundatur per 24. h. in lib. ix. aquæ font. ferventis, deindè bulliat ad 3. partis consumpt. addēdo in fine coriand. præp. drach. viij. cinnam. drach. iij. f. colat. & servetur.* Post secundum per reaffusionem tertium parant pro ciborum elixatione, manuum, & faciei ablutione. Hæc decocta magna aquarum
copiâ

Cap. I. Vulgariū præsidia in examen &c. 101
copiā, & longā indigent ebullitione, ut virtus extra-
hatur, & aquæ communicetur, & ad 30. 40. vel 50.
dies assumuntur.

Hæc sunt vulgariū alexipharmaca pro Lue fugādā,
quorum unumquodque eam profligare valet, verum-
tamen semper alia aliis sunt efficaciora, & juxta va-
rios morbi gradus, & patientis temperiem nunc
unum, nunc aliud usurpant; si nulla tamen viscerum
intemperies adsit, præstantissimum esse guajacum
judicant, licet in occultis qualitatibus unum sit oc-
cultius alio, quia unum alio præstantius, & hac ratio-
ne nunc guajacum, nunc salsam parillam, nunc chinā
usurpant, & nunc hæc omnia ob varias intentiones
in majori, vel minori quantitate admiscunt, ut R.
*ligni guajac. lib. ʒ. cortic. ejusdem, & salsæ parillæ ana
unc. iij. radic. chinæ. unc. j. ʒ. Infunde spat. 24. b. in aq.
lib. xii. Postea bulliant ad medietatis casum f. colat.
Residuo reaff. aq. lib. xii. stent in insuf. h. 8. postea coque
ad 3. partis consumpt. pro potu in mensā. Vel R. salsæ
parillæ, & cortic. lign. guajac. ana. unc. iij. lign. guajac. lib.
i. infunde in aq. lib. xvi. & coque ad medietatis consumpt.
Deinde reaffunde, & coque pro potu ordinario.*

Multi his decoctis purgantia quandòque admi-
scunt, quæ à nonnullis improbantur. Primò, quia
antequam ad horum decoctorum usum accedant, di-
ligenter purgandum est. Secundò, purgantia, & sudo-
rifica motus efficiunt contrarios. Tertiò, fortiora
sudorificis sunt purgantia, & purgantia sudorifica
per secessum trahunt, quia fortius attrahit minus
forte. Quartò, melioris notæ medici purgantia de-
coctis non admiscunt, sed per cetera intervalla pur-

gant, quarto, vel quinto quoque die .

Verum non improbandus in decoctis compositis est sudor, nec diversæ fiunt evacuationes, motusque contrarii, ad cutim scilicet per sudores, & ad alvum per purgantia; nam evacuationes prædictæ, & motus non fiunt eodem tempore, citius nempe post horam à decocto assumpto proritatur sudor, post multum, verò tempus dejectio, quia vis deiectoria maiori indiget tempore.

Lues Venerea morbus est chronicus, & diuturna, expostulat medicamenta in eius curatione, ac proinde rota barbatorum curatio in horum decoctorum, exhibitione volutatur; unde si decocta propinant solutiva, eorum usum præscribunt ad dies 25. aut 30. Si fuerint simplicia, primò corpus deplent purgantibus de communi morborum omnium à nobis recensitis, deindè decocta exhibent simplicia ad dies 50. aut 60. vel ulteriùs, & interim pecunias ab ægris tuto emungunt. Decoctum propinant valde calidum, ad hoc ut citius per corpus penetret, & sudor proritetur: decocto assumpto sub aurorâ, superdormiat æger, ut citius digeratur, & per corporis habitum, diffundatur, ac stragulis optimè cooperiatur, ut sudor copiosus emergat, vel in laconico se componat, & ibi detineatur, quo usque sudet. Et quia dum simplicia assumuntur decocta, per sudorem non nisi tenuia evacuantur excrementa, crassioribus remanentibus, laudât propterea vulgares, ut singulis quatuor, vel quinq; decoctis assumptis, purgans aliquod præbeatur pharmacum, quod crassiora excrementa purgandi vim habeat, ita sunt syr. de fumar. mai. syr. Sueff.

Suessi. ros. solut. manna &c. Nostrates vulgares hoc utuntur pharmaco. *R. syr. de fumar. mai. unc. xv. decoct. cord. unc. ij. m.* Imperant tamen, nè tali die sudor proritetur, quia æger duas non potest ferre evacuationes, & altera alteram impedit. Interim per totum decoctorum tempus ægrum ita in cimneriis claudunt, ut nè aeris quidem claritatem aspiciat, nec dum pedem è cubiculo efferat, & interim quoque exactissimam victus rationem, scilicet mira ieiunia instituunt per panis biscocti, & uvæ passæ, aut amygdalarum modicum, & si ad summum adeò exactam, tolerare diætam non possit æger, vel parvam concedunt carnem assam. Verùm sæpiùs evenit, ut ante constitutum tempus quidam ob tenuissimam victus rationem ita imbecilles, & viribus destituti conspiciuntur, ut:

Vix habeant tenuem, quæ tegat ossa cutim.

Et penè spiritu, & vitâ deficient. In tam conspicuo vitæ discrimine versantur miselli ægroti, ut in sceleti formam redacti, cum magnâ æris iacturâ, vitam quasi deperditam vix recuperare possint, nec mendicata sanitas ex voto succedit, nisi palliata, & fucata, dum dira lues paulo post truculentior recrudescit.

Nostri malè feriat vulgares præter decocta urbanas habent stufas calidas, & siccas, ad quas Lue correptos ablegant ægrotos, sed præcipuè sole cancri signum percurrente, innumeras hominum, mulierumque infectas copias ad Tritholi vaporosum sudatorium in Puteolano, vel ad Pythecusæ sudatorium, ubi maximus de toto corpore fluit sudor, sed hic vanâ spe,

miseros ludit, levat quandòque, non eradicat Lue m ;
 nam calor ille sudorem proritans nullum antidotum,
 sive alexipharmacum ad Neapolitanum extingue-
 dum venenum servat, sed est simplex, homogœneus,
 nec differt à quocumque culinario calore, sive igne,
 (calor enim, & ignis non differunt, ut fusiis proba-
 vimus in nostrâ Pyrotechniâ fophicâ lib. 2. c. 1. de
 igne) ideòque licet degeneres attenuet humores, non
 sine capitis mortui residuo id exequitur, undè ler-
 nœa hydra latens paulo post maiores suscitât iras, &
 hinc lerna malorum, nec Uvltanus clandestina Vene-
 ris adulteria ulcisci potest, quia claudus, nisi vindice
 Mercurio. Venerea Lues est morbus mineralis, &
 minerale perquirat remedium; curandum itaque ut
 mercurii naturam in stufam convertamus, hoc est ab-
 sque stufa procedat sudor: nam statim ac à mercurio
 provocatus fuerit sudor, jam in proximo est sanitas;
 omnis igitur sudor absque mercurii interventu inuti-
 lis est. Sunt nonnulli, qui absque mercurio sudoribus
 factis, aliquos Lue correptos curant, tamen res fun-
 damento caret, & ferè semper in deterius malum
 minatur.

CAPUT SECUNDUM.

*De curandis affectibus Venerijs à nutrimento cor-
 rupto nascentibus, & primò*

De Gonorrhœâ.

Effluvium saniosum ex interiori pudendi par-
 te viri, seu mulieris medici gonorrhœam ap-
 pellant, sed falsò, nam hoc nomen grœcum

go-

gonorrhœa feminis effluvium designat, quod ex vesicularum seminalium debilitate retentricis procedit; sed id quod ex urethrâ fluit ex contagii gallici communicatione, semen nō est, sed penis nutrimentum in sanie à contagio degeneratum: Neapolitanis dicitur scalfatura, reliquis Italis purgatione, Hispanis purgation, Latinis verò rectè dicetur fluxus Veneris saniosus.

Signa.

Non immediatè post pollutum concubitum hic saniosus adveniet fluxus: sed ut plurimum ante 4. diem, multoties ante 7. rarò ante 40. sed post 40. à concubitûs die nunquàm observatus fuit. Quisque in concubitûs actu facilè futuram gonorrhœam cognoscere potest, si intra urethram in illâ veneris palestrâ, veluti lancinari, vel quoddâ effluvium sentiet. Magna erit in mingendo acrimonia, in pene erigendo dolor, & si patiens penem emungat, parvam saniei quantitatem, veluti perlam è glandis foramine educet. Acrimonia in mingendo, & dolor in erigendo ut plurimum post 21. diem cessabit. Saniosus fluxus adeò erit assiduus, & quandòque magnus, ut indusium ex eâ parte saniei immersum appareat; unde Juvenes, qui parentibus sunt subiecti, admonitos esse volumus, ut penem periâ obvolvant, nè indusia, quæ à matribus ut plurimum observari solent, cōspurcent, & saniosæ Veneris clandestina connubia pateant.

Multoties contendunt agroti gonorrhœam exortam fuisse ob immoderatum motum, renū calore, equi-

equitatione &c. Tu verò facilè distingues, nùm gal-
lea, aut non, gonorrhœa sit; simplex namque si illa
fuerit, & sine contagio, nullam ostendet virulentiam,
excretio proindè colorata non erit, sed albida, nullū-
que afferet dolorem, nullum urinæ ardorem, & inflā-
mationem nullam, at si copiosa, & diuturna erit, se-
quitur corporis consumptio. Contrā si viridis, fla-
va multum, varicolor fuerit expurgata materia, in
ejus fluxu dolor persentiat, penis arrectio impe-
diatur, urinæ verò sit ardor, glandem inflammet,
præputium in tumorem elevet, & fluxus diuturnus, &
copiosus sit, non sequitur corporis tabes, apertissi-
mum habebis indicium illam esse virulentam.

Causse.

R Idiculi sunt medici vulgares, qui ex hepatis in-
temperie, & renibus hunc saniosum fluxum
oriri autumant. Non negārim quandòque hepar,
& renes ex diuturno contagio Venereo infici posse,
sed fluxum, qui ex polluto succedit commercio, ex
quo fluit, suam habere productionis causam, non
autem in hepate, & renibus asseruimus.

Hujus saniosi fluxus causā est effluvium halituum
ab utero lue venereæ polluto prodeuntium, & per
urethram viri in ingressu se insinuantium, à quibus
penetratā illius partis epidermide, spiritus sensitivus
sub epidermide gliscens, ideam contagii induit, cu-
jus ope totius urethræ nutrimentum in saniem ver-
tit, illam inflammat, & ad reliquos disponit affectus.

Pro-

Prognosis.

Solet in gonorrhœâ ex sanioso illo fluxu præputium inflammari, & in tumorem elevari, ac vitreum videri, & in rimas dehiscere. Multoties inflammantur testes cum maximo tumore. Interdum supprimitur, & quandòque obstinata plurium annorum spatio perdurare consuevit, nullis cedens præsiidiis, & ut plurimum in carunculam, vulgò carnositatem, terminare, quæ vel nunquam, vel tardissimè curatur. Itaque nisi statim ab urethrâ contagium illud omninò abstergatur, omnes Luis venereæ species, quas enumeravimus, temporis tractu ab eâ produci possunt; nam paulatim venereum fermentum ex nutrimento in sanguinem, ex sanguine in partes spermaticas, & ex spermaticis serpit in ossa.

Curatio.

Vulgares medici pro gallicâ gonorrhœâ curandâ præstolantur, ut saniosus fluxus absque remediis propriâ sponte cesset, undè eorum malitia, quia efficacibus remediis ad fluxum gallicum persanandum hætenus caruit, infirmis proponit, ut per 40. dies curent, ut gonorrhœa fluat, interim vana, & inutilia quædam exhibent medicamenta, quæ contra contagii virulentiam nil efficaciam habent, sed ex 40. diebus spontaneam expectant curationem. Institutunt interim victus rationem, & prohibent austera, & acria, ut vinum rubrum, & acetum, prohibent aromati-

matica acuta, & falsa; consulunt deinde victum humidum, & refrigerantem. Nos errores in victu non laudamus in gallicis, neque in præscribendâ diætâ multum immoramur; scimus enim contagium gallicum cuicumque extremæ diætæ cedere omnino non posse. Institutâ victûs ratione, vulgares medici sequentia recepta per multos dies exhibent: *R. Semin. milon. unc. ÷, contunde, & cum aquâ capill. Ven. unc. ij. diff. f. express. sacch. unc. ÷, m. ut f. p. vel R. Quatuor semin. frigid. an. unc. ÷, cõtundantur modo, quo supra, & diss. in eâdem aquâ f. express. cû. additione sacch. & exhibe, ut supra. vel R. syr. capill. ven. malu. & viol. an. unc. ÷, aq. capill. ven. cû express. semin. milon. unc. ij. spiritûs vitrioli gutt. vj. m.*

Consulunt malvarum caules conditos, milonum femina condita post prandium, & cœnam, & assiduû aq. capill. Ven. usum, neque desunt, qui supra allatis viliora, & ignaviora præscribant, credentes prædictas seminum, syruporumque mucilagines, ut vrinæ acredinem infringunt, nè adeò acutè urethram stimulet, contagium gallicum semel impressum è corpore eliminare posse: sed ejulatus, clamores, & plangtus tot miserorum, qui ex gonorrhœis præscriptis remediis curati, nunc morbi gallici furores ubique in corpore patiuntur dictorum medicaminum ignaviâ, medicorumque obstinatâ ignorantia, ubique in hac civitate testantur: mirum sanè est, quod hujus morbi virulentiam supra omnia venena extollant, & quod deinde à melonum seminibus; & ab aquâ capillorum veneris tantæ virulentia debellationem expectent! Morbum in causâ occultum prædicant, & ma-

& manifestis , ac vulgaribus deindè medicamentis sanationem perficiunt !

Per quindecim , aut viginti dies notatis mucilagibus exhibitis , aliqui terebinthinâ utuntur lotâ aquâ viol. per os assumptâ ad quantitatem vnc. $\frac{3}{4}$ quolibet mane jejuno stomacho per sex , vel octo dies cum pulvere glycyrrhizæ , & saccharo ad formam boli, sed inscitè faciunt ; multum enim sui balsami per lotiones deperdit, fitque ferè inutilis . Latet in terebinthinâ mirabile balsamum, quod in vias urinarias specificâ fertur proprietate, illisque balsamicam suam impertitur virtutem , nè earum nutrimentum degeneret, corrumpatur, vel fixetur : Undè est , quòd post assumptam terebinthinam urina , quæ redditur , violaceum à longè sensibilem secùm ferat odorem. Nonnulli procedunt hoc modo : *Terebinthinæ lib. j. coquunt in aq. lib. xxiv. donec odorem amittat, & inspissetur, adeò ut refrigerata digitis in pulverem verti queat , ac vitri modo diffiliat ; sed etiam ineptè faciunt, cum tota pars assentialis in aquam transeat, remanetque tantùm pars inutilis balsamicâ spoliatâ virtute . Aliqui tandèm medicastrî terebinthinam propinant crudam in ovo forbili, quod medicaminis genus, ferculum nimis ingratum , ob olei rosacei defectum à digestivo parùm differt.*

His parùm proficientibus ad cassiæ fistulæ usum, patientem inducunt , eamque itâ præscribunt : *Rx. Pulpæ cass. noviter extract. per setam unc. ij. fol. sen. or. pulverizat. unc. $\frac{3}{4}$, cinnam. contus. drach. ij. sacch. q. suff. f. cons. quæ exhibeatur in formâ boli ante prandium.*

Nos cassiæ usum non omninò inutilem judicamus, nam

nām omnes humores cuiuscumque generis dulces reddit, difficillimū lotiū exitū faciliat, urinæ ardorē cicuriat, & veneni gallici virulentiā mitigat, licet non extinguat: errāt tamē vulgares medici in foliorū senē additione, nām simplicia omnia, quæ suaptē naturā in renes, & vesicā properāt, si solutivis misceātur, propter vim solutivam per intestina præcipitant, antequām in renes descendant. Nos itaque sequenti modo cassiam exhibemus, & non parū iuvamus in virulentis gonorrhœis: *R. Pulpæ cass. recentē ext. ult. per setam unc. ij. pulpæ tamarynd. unc. j. pulv. glycyrrhiz. drach. vij. sacch. parum f. conf. in patinā super calidos cineres.* Dosis vnc. j. usque ad ij. Immediate ante prandium exhibeatur quinque, aut sex successivis diebus.

His sic exhibitis, si gonorrhœam patientes medicos urgeant pro integrā curatione, ad asylum medicum, scilicet ad sanguinis missionem, & purgans deveniunt medicamentum, scilicet ad sanguinis, & stercoris educationem, quibus si gonorrhœa non cesserit, infirmo suadent fluorem illum utilem esse, cum natura per eum locum virulentam materiam expurgare conetur, neque cohiberi debere, quia corpus inficere potest, & peiora eveniunt mala; hac malitiosā industriā, quod illi perficere nequeunt, per alios curari sub penā maioris damni infirmis prohibent. Ex pedibus itaque sanguinem mittunt semel, & bis, quasi retractum deorsum versus crura venenum intra corpus non remaneat. Deindē ad sequens, vel simile deveniunt medicamentum purgans, absque ullo tamen anti-venereo, sed solum per applicationem

nem commune morborum omnium, quo semel, bis, & ter corpus solvunt: *R. Fol. sen. or. tart. vin. alb. & polyp. querc. ana unc. j. flor. cord. p. j. f. decoct. s. a. in aquâ capill. ven. & in suff. quantitate prædict. decoct. diss. syr. Sueff. & ros. solut. an. unc. ij. confect. hamech unc. ÷. m. f. p. adde par. aq. cinnam.*

Verum nos fraterna charitate vulgares medicos admonitos volumus, (licet de errore admoneri, nolint) nè audeant sanguinem mittere, neque purgans exhibere medicamentum, saltim dum in gonorrhœâ perseverat urinæ acrimonia, & in erigendo dolor, sed usque tunc perseverare debent in aperientibus, & diureticis, nec aperientium, & diureticorum usus debet esse prolixus, quia testium inflammationem, & tumorem, vel podagram, vel involuntariam urinæ excretionem causare potest, ut nos multoties observavimus. Verum his syrupis aperientibus, & diureticis laconicè res absolvi potest: *R. Syr. de quinque radicibus aperientibus, & de alth. Fernel. an. unc. j. aq. capill. ven. unc. ij. m. vel: R. Syr. de Nymph. & malv. an. unc. j. aq. eiusdem malv. unc. ij. m.* Vel sequenti in hunc modum concinnato, quo plures curavimus gonorrhœas: *R. Decoct. capill. ven. agrimonie, hepaticæ, plantag. ceterach unc. v. syr. de succ. Viol. unc. j. m.* Et ratio est, quia tam sanguinis missio, quam medicamentum purgans à corporis circumferentiâ centrum versus trahunt, & venenum gallicum, quod in pene, vicinisque stagnat partibus, intrò trahitur, aut ejusdem materiæ in testiculos deductio, & horrendi morbi inde sequuntur. Terque, quaterque infelix ille, qui virulentâ adhuc fluente gonorrhœâ ex misso sanguine,
vel

vel ab exhibitō purgante gonorrhœa à fluore cessat, vel enim febre malignâ corripitur, vel intra mensis spatium acerbissimis in toto corpore doloribus cruciabitur. Expectent itaque, ut in gonorrhœis omnis dolor, omnis urinę acrimonia, & omnis materie fœdus color cessent, nam tunc licet sanguinis missio, quę tamen nullo modo fieri debet, & purgans medicamentum, nihil proficiant, multum nocere non possunt.

Si his pręsidiis gonorrhœa non cesserit, oleis adstringentibus ex mattiche, menthâ, rosâ, myrto paratis lumborum regionem, & perineum inungunt, vel ex rebus adstringentibus foveant.

In diuturnâ gonorrhœâ prædicta nō sufficiunt, & ad fortiora confugiunt, nempe ad salsęparillę pulverem, quam tali modo describunt: *R. salsęparill. unc. j. turbit, & hermodactyl. ana unc. iij. fol. sen. or. unc. ÷. f. omnium pulvis subtilissimus, de quo R. drach. ij. pro vice, in qua dosi singulis vicibus sunt addenda gr. v. vij. vel viij. diagryd. & infundatur de sero in vino albo generoso, postea mane sumatur ad plures dies usque ad morbi declinationem.*

Solet quandoque tam sava, & rebellis esse, & tunc labem hepati impressam esse signum est, & decocta sudorifica ex ligno guajaco, & salsęparillâ in vino austero parata, vel cistuarina multum prodesse possunt, quibus non juvantibus, utendum censent intra mentulam lotionibus, ex aquis plantag. ros. rubr. portulac. & nymph. additis cerussę lotę in aquâ ros. drach. ij. lythargyr. bol. arm. or. & terr. sigill. ad drach. j. Bulliant. ad tertię partis consumpt. & colaturę addatur sacch. alb. parum,

parum, & f. injectio pluries in die usque ad gonorrhœæ sanationem.

Tandem aquam commendant solutiua, quam ita parant: *R. Tart. & polyp. querc. an. unc. ij. sen. or. unc. ij. passul. sine arillis unc. iv. coriand. præp. unc. j. cinnam. electi parum, bull. s. a. in suff. aqua quantitate, & facta colatura servetur.* De hac decoctione exhibeantur unc. vj. pro vice ad plures dies.

Ex his debilibus, & barbitonsoriis medicamentis quæ tam sævo, deliterio, & pertinaci nostri barbati exhibent morbo, non ægrè quisque omnimodam sanationis impossibilitatem conicere potest, & licet quandoque his futilibus medicamentis gonorrhœa cessare videatur, quia Luis virulentia appropriatis non absterfa, & resoluta fuit, inquilinus remansit hostis, qui horrenda fabricat symptomata, & temporis tractu barbatorum palliatæ patefcunt sanationes.

Pro nostra methodo in curandis virulentis gonorrhœis repetimus id, quod in nostris theoriis diximus, scilicet quod causa occasionalis Luis venereæ est fixatum nutrimentum, cui quoties nutrimentum sanum, & volatile approximatur, figitur quoque, & in ejus naturam convertitur. Gonorrhœa gallica hoc modo fit, scilicet halitus, & effluvia uteri gallici viri sani urethram intrant, ejus epidermidem penetrant, proximum illius partis nutrimentum sanum, & volatile attingunt, illudque in eorum naturam transmutant, transmutatum deinde in forma saniei effluit, totamque inflammat urethram, quæ inflammatio in vesicæ collum usque transfunditur, & hinc

H

ager

D. Carolus Musitanus de lue venerea.

ager cum decumbit, intensis afficitur doloribus, si penis tentigine corripitur, & in lotii emissionem, nominatim verò in viris: Gonulsiōe nervi penis, qui dū ad principium retrahuntur, intumescunt, à qua intumescētiā incurvatur, pars illa inflectitur, undē gradus urinę acrimonię, & gonorrhœę exurgit, quā chordatā appellāt medici. Hac positā doctrinā, indicatio curativa duplex inde consurgit, una quę fixatū jam nutrimentū resolvit, immutat, ac volatile reddit, & altera, quę adveniens sanum nutrimentum, in suo balsamo conservet, itā ut licet contaminatum attingat, non transmutetur ab eo; quoties enim quod advenit in partem nutrimentum non transmutatur, & quod illud transmutat, resolvitur, & abstergitur, de morbo jam actum est.

Resolutio, & abstersio fixati, & corrupti nutrimenti nō fit nisi per vitriolata, ut alibi demonstrabimus; quoties enim loca, in quibus facta est degeneratio, attingunt, illa abstergunt, quod in gonorrhœis fit iniiciendo in urēthram per syringam aquam vitriolatam dulcem, quam aliqui ex vitriolo cyprio ita parant: *R. Vitrioli cyprii drach. ij. 2. aquę ros. & plantag. an. lib. j. f. in aquā vitrioli resolutio absque calore, deinde illam ter per chartam emporeticam filtra. Quidam pro Cyprio utuntur Hungarico. Multi adhibent lapidem salutis, ut R. Aquę plantag. lib. j. lapidis salutis drach. viij. stent simul spatio 12. h. deinde decanta. Verum nos felici cum successu usi sumus aquā nostrā Venereā, quam ita paramus: R. Viridis eris unc. 2. aquę fontis lib. ij. stent simul usque quō aqua coloretur, decanta, & decantata dissolue mercurii meteorizati*

rizati gr. ij. vel iij. & filra. Tandem nos specificum
nacti sumus medicamen, & omni laude dignum pro
curandâ virulentâ gonorrhœâ trium dierum spatio,
quod nunquam gonorrhœâ correctum fefellit, illud
que sine invidiâ communicamus: *R. Aqua plantag.*
lib. ÷, Draconis mitigati in pollinē redacti drach. y. m.
in phialâ, & agita. Hanc aquam recipe cum syrin-
gâ, ac permitte, ut syringæ fistula, quæ tenuissima esse
debet, parum ultra glandem intret, ac tunc siphonis
pressurâ fac, ut aqua per urethram interiorius excur-
rat, digitis premendo balanum, nè syringa ulterius
intret, & aqua immissa fluat. Hæc lavatio ter fiat in
die, & ter qualibet vice per tres, vel quatuor dies;
ubi quisque advertere debet, quòd ad hæc nostra ap-
plicanda remedia non requiritur, ut per aliquod
spatium gonorrhœa fluat, sed ipso tunc, quo appa-
ret, imò si susceptæ gonorrhœæ, vel bubonis suspicio
adsit, qui non adhuc se manifestavit, hujus medica-
minis usu ritè præcaveri potest, nam exterminantur
causæ, quibus positæ, pullularet.

Conservatio balsami nutrimenti est altera indi-
catio, quæ nos cogit invenire remedium, cujus ener-
gia nutrimentum, quod in partem contagio pollu-
tâ advenit, suam puritatem, & volatilitatem ser-
vat, nec per contactum cum corrupto ipsum quoque
corrumpatur; hoc auxilium mirabilius quàm credi
potest, præstat terebinthina Veneta per os assumpta
ad quantitatem unc. ÷, quolibet mane jejuno stoma-
cho per sex dies in formâ boli intra hostiam convo-
luta. Verùm nos feliciter utimur in gallicis gonor-
rhœis terebintinâ Venetâ illotâ ad quantitatem drach.

ij. , alternis diebus intra hostiam convoluta aqua madefactam cum Draconis mitigati gr.x. vel xx. in forma pilulari , cui medicamini nulla gonorrhœa quantumvis virulenta resistit, movetque duos, vel tres secessus , & urinæ quantitatem . Illicò urinæ acredinem , & in erigendo dolorem aufert , materiæ fluentis colorem immutat, omnia symptomata reddit benigna , & ad octo vices integrè curat fluxum, nec æger alio indiget medicamento purgante . Spiritu terebinthinæ in gonorrhœis percurandis nil est potentius, sua namque balsamica vi renes , & omnia vasa à venenata Luis labe abstergit , & purificat . Aliqui sale petræ utuntur , quia abstergit, & resolvit omnia salia venerea, & per urinæ ductus expurgat .

Extincto syringæ, & terebinthinæ usu gonorrhœæ gallicæ fluxu, tutò, citò, & jucundè magna cautela adhibenda est , ut si fortasse aliqua contagii aura intra corpus delitescat, omninò exterminetur . Nonnulli aqua solutiva magistrali utuntur , à celebri viro Paulo AEmilio Ferrillo inventa ; ejus enim usus post symptomatum gonorrhœæ virulentæ remissionem illam omninò extinguit , & de totali veneni gallici extinctione aliquo modo ægros tutos reddere potest , ejus descriptio talis est: R. *Salsæ parill. scissæ, minutim incis. & benè lotæ, polyp. querc. confus. tart. alb. pulverizati, uvarum corinthiacarum an. unc. ij. santal. rubr. confus. unc. j. limat. lign. sancti, rasuræ eboris & c.c. non calcinati an. unc. j.* Ponantur hæc ultima tria in pipatellâ , & simul cum alijs proyctiantur in lib.xx. aqua font. ferventis, ac deindè operto vase detineantur in loco tepido per 24.h. ebulliant postea ad consumpt. tertiæ partis aquæ, & tunc adde fol. sen. or. unc. ij.

cinnam.

Aqua Pauli Emiliij.

cinnam. elect. contus. unc. j. bull. parum, & auferatur vas ab igne, ac bene coopertum frigescat. Aqua per inclinationem à materialibus pura separetur absque expressione, & post separationem in eâ exprimatur fortiter pipatella, & servetur. Dosis à lib. j. usque ad ij. pro patientis dispositione. Exhibeatur frigida post anisorum conditorum comestionem jejuno stomacho per v. aut vj. dies. Leniter solvit corpus septies, vel octies in die. Lento indiget prandio, & ex carne, cruda omnia interdiciuntur.

Verùm ut in futurum æger tutus esse, & absque suspitione vivere possit de lue, si sequentibus pilulis quisque utatur, procul dubio succedet: *R. Pilul. de tribus scrup. ij. in gracilibus; robustioribus verò drach. j. merc. dulc. à perfecto spagyrico parati scrup. j. m. f. pilul. v. & deaurentur, & exhibeantur ante coenam, eandem dosim ter exhibe triū dierum spatio posito inter unam, atque alteram, & perfectè curatus erit infirmus. Vel melius: R. Extract. catholic. drach. j. manne merc. gr. x. m. f. pilul. ij. & deaurentur.*

Præscriptis remediis indubitanter recens gonorrhœa virulenta curatur, & contagii suspicio, posterum regerminatio omninò tollitur; verùm si gonorrhœa fuerit antiquata, iisdem remediis tentari potest, facile tamen evenire poterit, ut ob impressum profundius virus non ita extinguatur, ac si recens esset; atque tunc ut fluxus curetur, qui faciliter in urethra carunculam inducere potest, quæ illam occludere solet, ad efficaciora transeundum est, nam, quò antiquior gonorrhœa, eò remediis fit rebellior. Itaque ubi in recenti gonorrhœa lavatio per syrin-

gam, & terebinthine usus per sex dies fuere præscripti, in antiquata per 12. dies præscribi debent eodem modo, quod si pertinax persistat; jam hæc sunt inutilia, ad turpeti mineralis, vel mercurii diaphoretici in nostra Pyrotechnia descripti usum recurrendum est, vel ad lacertæ viridis præparationem, cujus remedii tanta est in curandis gonorrhœis efficacia, ut recentem una vice exhibitum curat, antiquatam verò quatuor vicibus absumptum radicitus abstergat. Hoc remedium versatum in spagyricis requirit artificem, nec indifferenter cuilibet pharmacopœæ est pro eo fidendum, modus illud conficiendi hic est: *R. Mercurij vivi mundificati unc.ij. s. ejus solutio in aquæ fortis unc. iv. & servetur, & deinde recipe Veneris unc. ij. solve in aq. fort. unc. iv. s. .* Has solutiones conjunge in uno vase, atque postquam sunt commistæ, aqua fortis destilletur, urgendo sub fine ignem vehementius, ut maxima spirituum corrosivorum pars tollatur, quod in fundo restat, tere, & cum spiritu aceti in cineribus, vel in B. digere per xxiv. horas, ultimò ebulliendo, ut potissima Mercurij pars in aceto solvatur, nam acetum destillatū tingetur colore lazureo, hoc coloratum acetum per inclinationem à præcipitato separa in vas limpidum, & serva, affunde iterum super præcipitati residuum aliud acetum, ac eodem modo quo, & spatio separetur; & in vas limpidum etiam serva, & sic tertio fiat, usquequò acetum non amplius tingatur, tunc remanebit in vase pulvis citrinus dulcis, quem serva, nam mirabile est diversis morbis remedium; tinctum verò acetum destillatum, quod omne in vase asservasti, in cucurbitam vitream loricatam sue fornaculæ adaptatam iniice, & evapora-

tio-

tionis ignem suppone, illumque continua, usque dum sicca materia remaneat viridis coloris, ac ea propter laetam viridis dicitur. Hanc materiam à vase exime, & reduc in pulverem, qui non est eluendus. Est specificum pro gonorrhœâ virulentâ, & antiquatâ jam jam ad Luis venereæ præcipitium declinante, & licet gonorrhœa cessare visa sit: redit tamen ab hoc specifico exhibitio. Ideoque doses convenientes tamdiu iterandæ, donec omnis fluxus saniosus sedatus, & sublatus fuerit. Movet nimirum simul hoc pharmacum gonorrhœam, & eandem tollit. Dosis à gr. ij. ad iv. cum aliquâ massâ pilul. solet ut plurimum lenem provocare vomitum, paucosque secessus. Curat cujuscumque conditionis gonorrhœam, & venereum virus è corpore exterminat.

CAPUT TERTIUM.

De Testium Tumore.

Testes variis tumorum generibus infestari solent, inflammatione scilicet, scirrho, erysipellate, œdemate &c. quæ sunt aliis communia partibus, de quibus hic nos non agimus; quædam alia sunt particularia, & propriè ipsis competunt testibus, non enim fiunt in extimâ scroti parte, sed in intimâ, & circa ipsos, hujusmodi autem sub Ernæ nomine comprehenduntur, de quibus etiam nos hic non tractamus, sed de illo testium tumore, qui ex gonorrhœâ ortum ducit.

Signa .

HUjus affectus signa sunt : Si actu gonorrhœa fluit, vel ejus intempestiva præcessit suppressio, & ingens rigor corpus invaserit, deindè febris, testes intumescunt, insignis, & dolorificus exoritur tumor, quandòque in uno, & quandòque in ambobus testibus, cum pondere, quasi testes deorsum trahente, rubore, & pulsatione, ut plurimum ad renum loca se extendente.

Causse .

Vulgares medici testium tumorem per viam fluxionis fieri credunt, imò per confluxionem catarrhalem ex hepate, quia gonorrhœam esse penis catarrhum opinantur.

Fit testium tumor, si æger diætæ leges parum servet, sed ex ejus arbitrio pendeat, variosque committat errores; vel potius si saniosus fluxus adstringentium ope repulsus fuerit; vel à vehementioribus catharticis, vel intempestivè adhibitis; vel à nimio aperientium, & diureticorum usu, vel ex phlebotomia in pede celebrata: tunc in alterius, vel amborum testiculorum membranas saniosus fluxus, vel aliqua ejus portio simul propellitur, & diffunditur.

Pro-

Prognosis.

Testium tumor malum non contemnendum , cum testes non solum ad speciei conservationem sint necessarii, illisque valdè læsis, læditur & generatio; undè tumor hic in principio non ægrè curatur, si illicò convenientia adhibeantur medicamina , & nullus, nec à patiente , nec à medico committatur error : at neglectus, rarò suppuratur, vel perpetuò in scirrhum degenerat , præter alia dira Luis symptomata .

Curatio.

Curant vulgares testium tumorem , præmisso clystere refrigerante, & emolliente , venæ sectione revulsiva , quæ multum nocet , ut fusiùs demonstravimus, malumque peiorat , quia non peccat sanguis , & in morbis venenatis est sanguinis missio ipso veneno nocentior . Deindè victus refrigerante , & humida instituta ratione , ad cataplasinata refrigerantia deveniunt ex malvarum , foliis , radicibus althææ , floribus chamomillæ , & meliloti, seminibus lini, ac psyllii. Vel *R. Succ. solan. lib. ʒ. flor. alth. exsiccat. & ros. rubr. an. unc. j. aq. persicar. maculat. & plantag. an. unc. iij. farin. hord. lib. ʒ. ol. ros. unc. iv. f. cataplasma* . Verum in magno versantur errore, quia licet copiosius refrigerent, tumorem non tollunt, nec resoluunt , sed in scirrhii duritiem vertunt . Nonnulli fabatam applicant , quam conciu-

cinnant, fabas coquendo ad cataplasmatidis formam, usque cum oleo ros. & eodem modo ex ciceribus cataplasma conficiunt; quæ juvare credunt ob signaturam cum testibus. Dato, quod cicera ob signaturam iuvent, fabæ quam signatam habent? Interim non desunt syripi refrigerantes, & remum ex unguento rosac. & comitisæ inunctiones.

Testium tumorem ex virulenta gonorrhœa curamus, dolorem sedando, fluxum saniosum avertendo, diffusum dissipando, & tumorem resolvendo. Unde æger in lecto quiescat, & statim ad doloris sedationem, testibus cataplasma de mica panis sæpius applicetur, quod fit ex lacte, mica panis albi, vitellis onorum recentium, ac oleo rosaceo. Magnæ efficacis est hoc cataplasma in inflammatione, & sedandis doloribus testium, non quia frigidum, sed ob anodynâ energiam, quam continet. Præsentissimum est etiam cataplasma ex rutæ, & ebuli foliis aceto coctum, & applicatum. Saniosus avertitur fluxus, si nostra adhibeantur medicamina pro gonorrhœæ curatione. Virulentam materiam resolvunt à testibus gummi guajacini nativum, vel stibium diaphoreticum cum aqua card. sancti pluries exhibitum. Pro tumoris resolutione unice valet oleum philosophorum rectificatum, vel oleum ceræ pluries inunctum, vel balsamus sulphuris à Rulando descriptus, vel empl. stipticum. Tumorem antiquatum tollunt purgationes nostræ pilulares cap. præcedenti de gonorrhœa descriptæ, quibus parum proficientibus, quia scirrhi naturam sapit, ad nostra decocta infra describenda recurrendum est.

CA-

CAPUT QUARTUM.

De Caruncula penis.

SI gonorrhœa virulenta fuerit antiquata ; vel sextum præterierit mensem ; faciliter evenire potest ; ut virus profundius impressum in urethrâ sordidum inducat ulcus, & inde eveniat caruncula penis :

Signa.

COgnoscitur penis increescens caruncula ; seu excrescentia carnea in urethrâ latens, ex prægressa fœda gonorrhœâ, quæ modò stranguriam, nuac disuriam, jam ischuriam infert ; observatur namque urinam non eodem tenore ; ac ante prodire, aut bifurcatam, ac obliquam ; tandem ità subtiliatur, ut guttatim tantum exiliat, aut omnino intercipiatur. In mulieribus cognoscitur, cum in uteri collo formatur, quia membrum virilis introductionem impedit.

Causa.

Penis caruncula quassam credunt vulgares esse humores lentos, viscidos, & pituitosos ad urethrâ ulcus defluentes ; & cum aliqua sanguinis portione admistos in carneam excrescentiam abire. Verum errant in hujus affectus assignanda causa ;
non

non enim humores viscidi, & pituitosi, vel sanguis ipse hujus excreſcentiæ cauſa eſſe poſſunt, ſed craſſa ulceris impuritas inſpiſſatur, & in talem degenerat carunculam, ut in alijs ulceribus videre eſt, quemadmodum à turdi conſpurcatione arboribus viſcum innasci dicitur. Hæc ſylveſtris caro vivit aliena quadra, ſcilicet vita totius, non aliter ac viſcum frutex arboris vita.

Prognosis.

Penis caruncula tardæ, & difficilis eſt curationis, quia frequenter ab urina humettatur, nec radicitiſ tollitur, & poſt remediorum applicationem licet abſumpta videatur, tamen temporis progreſſu repullulat, & ad ſepulchrum uſque comitari ſolet. Cum guttatim urina extillat, niſi tali ſtatim ſuccurratur incommodo, facile in omnimodâ urina interceptionem tranſit.

Curatio.

Pro caruncula curatione corpus mercurialibus catharticis cum aliquâ pilularum maſſâ purgandum eſt, deinde convenienti inſtitutâ victûs ratione, ſotus emolliens, ſi in inſignem magnitudinem, & duritiem excreverit, admovendus eſt. Si omnimoda urina interceptione ægrum fatiget, pro urina excretionem ad cereæ candela uſum, quæ ſi non proderit, ad catheteris in veſicam immiſſionem deveniendum eſt, in cujus introductione intenſiſſimi exci-

excitantur dolores. Absumitur caruncula sequenti pulvere: *℞. Draconis mitigati drach. ij. ÷ sibiij. crudi unc. ÷. tutia præp. drach. j. m. f. pulvis subtilissimus.* Utimur hoc pulvere cum candelis cereis ex cerâ virgineâ factis quatuor, vel quinque filis cerâ obductis. Ceræ verò præparatæ tenuissimis obvolvendæ sunt fasciis ex lineo pauno carbasino, nè nempè fabricatæ candelæ relinquant ceram, & ut commodius unguentum recipiant. Pulvis iste prius cum oleo amygdalarum distemperatus sit, & eoque superiori illinatur candela cerea, & in penis ductum immittatur, eò usque ubi caruncula viget. Si æger mingere volet, dematur candela, & post mictionem, nova indatur, idque fiat integro quatridduo. Vel melius, fiant candelulæ ex cerâ albâ quatuor filis ex serico crudo cerâ obductis, nè intra urethram rumpantur, ut multoties observavimus. Pars, quæ urethram ingreditur, parùm calefacta volutetur supra draconis mitigati pulverem, & modo quo supra adhibeatur. Non credibile est quantum hic pulvis valeat ad penis carunculam absumendam; nam medicamentum pro caruncula, talis energiæ esse debet, ut sanam non exulceret partem, & luxuriantem tantùm absumat, cujusmodi est pulvis draconis mitigati. Ad penis carunculam extirpandam præstantissimus est spiritus mercurii dulcis per simphunculum injectus.

CAPUT QUINTUM.

De Bubone Venereo .

F Requenter in Lue Venereâ accidit bubo , tumor in inguinibus , & alius legitimus , alius verò illegitimus , seu spurius dicitur , originem trahit ex venereo cōcubitu cum scorto impuro.

Signa,

EX prægresso cōcubitu cū muliere infecta, vel saltem suspectâ de Lue venereâ, & maxime si nulla alia externa apparuerit causa , vel caries, aut gonorrhœa præcesserit non ritè curata , vel suppressa, parvus tumor in inguine apparet , qui in dies augeatur cum dolore, & rubore , circa vespertas rigor , capitis dolor, & cum totius corporis laxitudine febris molestare solet, quæ sequenti mane ad infebrecitationem jam devenit.

Solent quandoque malè feriatî chirurgi decipi in ruptura, & eam pro bubone accipere , ut nuper cuidam accidit, qui prægresso insueto itinere , & catarrho cum vehementi tussi, in inguine parvo tumore correptus fuit in principio , procedente verò tempore magis increbuit, & dum stabat, protuberabat cum dolore punctorio , ac velut lancinatio , dum verò supinus decumbebat, retrocedebat . Accersivit urinæ medicum, duosque chirurgos, qui inspectum tumorem bubonem venereum esse asseverârunt ex
malè

malè curatæ gonorrhœæ suspicione , in quam, tunc quartus decimus agebatur annus , inciderat . Inito itaque consilio , corpus mannâ deplent, deindè maturantibus per tres menses incumbuerunt , quibus irritis, tumorem rebellem, ideòque maturantibus, & resolventibus reluctantem esse sanxerunt . Secundum iniunt consilium , & tumoris incisionem decreverunt, quæ peracta nil præter sanguinem fudit. Sunt medici buccinatoribus non absimiles, qui amissam, buccinant rem , cujus ad unguem omnes delineant notas, licèt postmodum non agnoscant, etiam si eam intueantur . Introspectientes foveam versus glandulam bubonariam, pro magno sinu acceperunt , quem secuerunt, sed peractâ sectione , extemplò excarnificatus languens sævâ teneri febre , linguæ ariditate, laborare , anhelâ excruciaci siti, in parte laniatâ dolores sentire truces, varios vomere humores , urinas reddere confusas, nulli succumbere somno , & innumera pati symptomata , quæ præsentem intentabant mortem , cœpit . In tantâ symptomatum procellâ sanguine conjuncti de vitâ decumbentis hæsitare, cœperunt , tertioque consilio accersitum chirurgum Prudentem , & peritum adiunxerunt , qui, perceptâ relatione, assidentibus medicis rupturam, non bubonem resecurisse exprobravit , incisionem repudiavit propositam, & ut errori consuleret, Rulandi balsamû sulphuris pro incisæ partis sanatione proposuit. Patet factâ chirurgorum crassâ Minervâ , demisso ignaviæ indice, ad eorum exitiale scelus regendum duorum chirurgorum opem implorârunt, qui, quia canis caninam non est , jure jurando, imò perjuriò asseverârunt

rârunt non rupturam, sed venereum esse bubonem, & multum collegis assentantes, tertiam laniemam profundè faciendam instituerunt, in hac tertia incissione non tantùm piramidales musculos, verùm etiam qui pubem constituunt, secuerunt. Tùm demùm exitialia increbuere symptomata, & fractis viribus languens paucissimis diebus in mortis agone jactatus, non exenteratus obiit, sed abiit.

Non infrequenter chirurgi accipiunt quid pro quo, & pro eorum tuenda ignavia acerrimè digladiantur, ac ut inter ipsos auxilii imploratio colatur, facilè in tertium conjurant. Aeger in manu medici est velut ovis in faucibus lupi. Pecuniæ causa, non ægrorum salutis gratia discurrent; ideoque medicorum avarissimum genus est, & quod mirari subit: sunt quidam medici qui pro sesquihora vitam non habent, ac in letto perforato cubare deberent, & tamen se trahunt, vel trahuntur per urbem, schedulas salutis, qua carent, jactitant in vulgus, nec urinam quidè gratis, aut merdam inspiciunt, aut eductum sanguinem assula volutant, aut ægrum vel semel tantum visitant. Sunt veluti pediculi, qui alienis saginantur æramnis; ut ditescant nullis fraudibus, nullisque parcunt mendaciis: omnes in iis ambulant, & in iis volutantur, quæ profundamento agnoscunt, & veritatem vocitant mendacium. Hinc hortamur agrotos, ut à morbo potius occidi sinant, quàm à medico, ille enim mitius, hic verò inhumanius agit.

Causse,

Causse.

Vulgares pro bubonis causa ad ineptas hepatis nanias recurrunt; inquirunt enim bubonem non fieri nisi auctore hepate, quia inquinatum ad propria emunctoria labem veneream deponit, unde gallicus hepati perennes debet referre grates pro tanto beneficio, quia secus si labem ad partes intimas, & nobiliora demandasset viscera, graviora excitasset symptomata: patet id, nam si hepatis motus, quo materia ad inguina demandatur, inhibeatur, aut perturbetur, & omni genio non adiuvetur, irascitur hepar, bubo ad interiora recurrit, & symptomatum emergunt procellæ. Sed has vulgariæ ineptias fusiis repudiavimus lib. 2. cap. 4. de Luis Venereæ sede.

Pro nostra sententia dicimus, quod quoties genitalia ex infecto utero gallicum contrahunt virus, & quod in iis degenerat nutrimentum, ob aliquam impediens causam foras non effluit, ad illarum partium emunctoria, quæ inguina sunt, confluit, apostemata, quæ bubones appellantur, excitat. Excitantur quoque bubones ex repentina gonorrhœæ virulentæ cessatione, quoties ab efficaci aliquo remedio cessatio illa causata non fuerit, sed spontanea evenit, vel ex aliqua, quæ virulentiam non superavit gallicam, uti sunt natatio, medicamentum purgans, sanguinis missio, & similes.

I

Pro-

D. Carolus Musitanus de lue venera.

Prognosis.

B Ubonum præſagium quò ad ſuppurationem eſt, quòd diſponuntur multoties circa quartum, multoties circa ſeptimum, aut circa undecimũ, decimũ quartũ, & vigefimum primũ pro patientis robore, & materię tũm quantitate, tũm qualitate; quò citius extrã emergunt, extuberant, & ſuppurantur, eò pro infirmo melius, ſecũs qui pigrius eleuantur, ſubſident, duritię contrahunt, & artis auxilio indigent, ut ſuppurationem nanciſcantur. Curationis præſagium pendet à curatione, quam illis adhibent chirurgi, quę ſi recte fuerit adminiſtrata, nil mali bubones portendunt; ſi male, gangrenas, mortificationes, muſculorum abdominis corroſiones, & tandem mortem bubones producere poſſunt, præter puſtulas, ulcera, dolores, gummata &c. quę ex tranſmiſſo intus veneno à bubonibus temporis curſu excitari poſſunt.

Curatio.

Vulgares chirurgi, & barbitonſores pro bubonibus curatione nunquã reſolventia adhibent, ſed potiùs curant, ut ſuppuretur, quã reſolvatur, nam melius tũm corpus, tũm hepar, in cuius emunctorio naſcitur, ab excrementis emundatur. Omnitãque indiſtriã, primò procurant, ut contagioſus humor ad affectum trahatur locum, & ſuppuretur. Secundò omninò à ſanguinis miſſione ex brachiis abſti-

abstinent 3 nè prava qualitas ad principes ducatur partes . Solùm igitur si bubo post apparitionem per multum tempus neque crescere, neque decrescere, neque ad suppurationem disponi videtur, & præcipue si in corpore pletora adsit, ex pede eiusdè partis affectæ semel, & pluries sanguinè mittunt, ut materia ad inguina trahatur: sanguis quasi stagnaret, & non in gyrum moveretur; & ejus extractione corpus non refrigeraretur, & suppuratio non impediretur . Deindè statim ac bubo apparere incipit, si apparet, ex quattor oleis, scilicet utriusque lilii, amygdal. dulc. & chamomill. bubonem inungunt, superponendo lanam succidam, idest sordibus redundantem, nam hæc partim laxando, materiam facilius ad patiens inguen defluere faciunt, partim præparando ad suppurationem: verùm hæc olea potius subuculas conspurcant, quàm bubonem suppurant . Si hoc non sufficiat, laudant supra partem affectam cucurbitulam magnâ flammâ apponi, quod terricula-menti genus optimum cêsetur, quia Vulcanus adulteram minatur Venerem . His vanidis plenissimum præscribunt victum: *Sed impura corpora quò magis nutries, eò magis ledes* . Imponunt agro, ut valido se exerceat motu, ludat pila, folle, palæstra, arte digladiatoria, decussata, & quadrupede, ad hoc ut ratione motûs, materia in hepate agitata ad partem affectâ transmittatur: Verùm quis spondere poterit his validis motibus potius ad inguen virulentiam transmitti, quàm ad alias partes?

Quibus omnibus parùm proficientibus apponere solent empl. Diachilonis magni cum gummatibus .

Si verò istis præfidiis postquam apparuerit tumor, si neque crescit, neque decrevit, ad corporis purgationem deveniunt, nam sublata cacochymia, & minorata materia, id quod relinquitur, facile à natura superatur, undè tribus syrups humores præparant, ut *R. Syr. de succ. fumar. lupul. & cichor. an. unc. .i. , aqua lupul. unc. iij. m.* Post quos purgans exhibent medicamentum, ut *R. Fol. sen. or. unc. j. polyp. querc. unc. ij. flor. cord. p. j. f. decoct. & in suff. colat. diss. syr. suess. & ros. solut. an. unc. ij. confect. hamech drach. ij. m. f. p.* Vel in forma pilulari, vel in forma boli, ut *R. Pulp. cass. recent. extract. per setam unc. j. confect. hamech drach. iv. pul. fol. sen. or. drach. j. m. f. bolus,* & post tres horas exhibent apozema ex syr. ros. solut. cum levi decoctione. Sed est purgans de communi morborum omnium, quod à circumferentia ad centrum trahit, non verò à centro ad circumferentiam, undè certior erit universalis lues, quàm crisis ad inguen.

Si ab assumpto purgante extuberat, maturantia, adhibent, inter quæ præsens principem locum tenere dicunt, ut *R. Radic. utriusque lilii, & althææ an. unc. ij. fol. malu. alth. viol. scabios. an. m. j. bulliant, & contundantur, addendo axungie porcine putridæ, & butyri recent. loti an. unc. iv. adipis anatis, anseris, & gallinæ an. unc. j. ol. utriusque lilii, amygdal. dule. & chamomill. an. unc. .i. fermenti unc. ij. croc. fila x. & f. cataplasma.* Si hoc non sufficiat, uti solent emplastro diachilonis magni cum gummatibus, ut *R. Empl. diachilonis cum gummatibus unc. j. ammoniaci, bdellij, & sagapeni an. unc. .i. m. f. empl.*

Post-

Postquam maturatus fuerit, ad apertionem deveniunt, ferro aperiunt in formam crucis, incidendo apices, nè succedat fistula, totanique cavitatem turundis ex stupâ, ovi albumine conquassato oblitis complent ad sanguinem sistendum per 24. h. Apertum detinent saltem 40. vel 60. dierum spatio, & ultra, quia non solum materia, quæ fluxit ad emunctorium, evacuat, sed habent naturæ irritamentum, quo ipsa cogitur ad expellendam materiam, & sic tum hepar, tum totum corpus melius expurgatur. Ab initio digestivo, quod ex ovi luteo, terebinthina, & oleo rosaceo conficiunt, bubonem regunt, exterius ad inhibendam inflammationem circumliniunt oleo rosaceo, mox unguentis mundificantibus, tum implentibus, tum cicatrizantibus utuntur. Aperto bubone, & jam digesto, iterum corpus purgant medicamentis supra positis, & eò magis si pus non laudabile ex eo excerni videatur, ad contagiosæ Luis extirpandam qualitatem, ut nullum ex ipsâ supersit in hepate seminarium, decocta propinant.

Hæc sunt chirurgorum, & barbitonorum pro bubonis curatione medicamina, quæ an contineant pro lue extinguendâ antidota, dicant, qui in eorum inciderunt manus. Luem prædicant magnum morbum, & magni morbi magnum medicamentum esse testantur, & pro ejus exterminio irrisus, ridiculis, & hisce diris utuntur medicamentis! Saltim ob ejulantium voces, plantus, & querulos gemitus eorum, qui perperam ab ipsis curati, in doloribus, gummatibus, ossium excisionibus &c. contabescunt, infestam experti artem, resipiscant, & dediscant, ver-

ram discant medicinam, quia quam exercent, non est vera medicina, sed carnificina. Verùm querelarum in medicinâ causa est, quod homines, qui nullius pretii, vel intellectûs existunt, animum medicinæ dant, quo fit, ut hoc nostro tempore, nulla gens medicis contemptior existat, non propter artem, sed per personas, quæ ex omni nequitiarum genere ad medicinâ, tanquàm ad refugium confluunt, unde in hac nostrâ civitate plures sunt medentes, quàm ægroti. Non omnibus datum est medicinæ ministerium nosse, nec omnibus sapientibus, sed tantùm illis, quibus datum est intelligere, quia est peculiare Dei donum, non omnibus concessum. Hinc oritur, ut vulgares, qui medicinam faciunt, ægrotis duobus assibus, vix majori pretio medentur, quare ob vilem ejusmodi mercedem, medicina meretrix esse, & unicuique subiici compellitur; quia præ nimiam pigritiâ nō potest aliàs se alere. Ea propter non multum vulgares culpamus, à quibus id obtingit: nam rarò vili pretio bonæ emuntur merces, sed ineptos insimulamus ægrotos; non ideò duobus assibus medentes æstimamus, quia pro tantillâ pecuniâ medicinam faciunt, cum vix aliud præstare possint, licet scirent, & tamen fideliter se agere putant, & intefim hæc pauca merces utinam illis tota persolveretur. Discant melius, & postea medicam exerceant artem.

Non possumus non criminari vulgarium chirurgorum imposturam, qua quæstum in dies novum faciunt, sed dolo, & fraude, quod est eorum artis fundamentum: circumferunt ærea scrinia cum sepi-

men.

mentis in disponendis colorum varietate unguentis, in pharmacopolio emendicatis, nec unguenta habent, quæ in bonum tendant finem: ceu pictores suos circumgestant afferculos variis coloribus exornatos. Non loquimur hîc de quorundam chirurgorû imposturâ, qui in phialis liquores trivials, sed auro cariores pro balsamo pretiosissimo circumferunt, ut ab ægrotis extorquant aurum. Delendus hic abusus est, & talia unguenta putida, quæ tanquàm arcana gestant, per fenestras abiicienda sunt. Multum seipsos jactant, & extollunt, potissimum eorum est magisterium, mentiri, imponere, optimum est unguentum, sed his minimè curare possunt, curant loculos, non ægros, quos ars curat, non ipsi, quia iis non inest.

Bubonû curatio optimè instituitur, si chirirurgus ante apertionem, perfectam inducat maturationem, quam hoc cataplasmate promovebit, postquam bubones ruborem conspicuum, doioioremque in superficie præsetulerint: *Rx. Stercoris columbini pulverizati, croci contusi, aungie gallinaceæ ad libitum, m. & cum panis fermento reduc in cataplasma*, quod 12. quibuslibet horis super bubonem renova. Cataplasma hoc materiæ coctionem promovebit, cutem attenuabit, prominentemque bubonem efficiet, mollem, digitisque cedentem. Vel hoc sequenti emplastro maturationem promovebis, ut *Rx. Empl. de mucilag. & filij zacch. an. unc. ÷, m.* quod supra tumorem applica, & quolibet 12. horarum spatio renova. Tunc ille aperiendus est minime quidem ferro, ut communiter fieri solet, sed sectico mercuriali, nam bubonem

aperit, & gallico veneno resistit, quod ferro non evenit, septicum ad hoc opus peragendum ita paratur :
℞. Merc. meteorizati drach.j. farine.hord.drach.ij. m. & cum sputo f. massa miscendo cum spatulâ ligneâ, ex illâ massâ trochiscos in formam pineorum compone, & exsiccari permitte. Exsiccatos hujusmodi trochiscos ita adaptato : Expandatur empl.de gratia Dei, vel fodicationû super pellem, & in medio emplastri ponatur trochiscus, quē adapta super bubonem, ita ut in declivi parte illum aperiat, post 12. horas emplastrum exime, nam ad apertum reperies bubonem, cujus materiam expressione evacuabis.

Verum quia ægri tam ferrum exhorrent, præcipuè si chirurgus ex ignorantia incisionem, ut convenit, efficere nescit, quàm septicum; nos ob charitatem erga fratres nobilissimo, & efficacissimo emplastro, quod Benedictum appellamus rempublicam medicam ditamus, cujus solâ superpositione, & renovatione nō tantum gallicus bubo maturescit, & aperitur, verum strumas, ad quas utimur, cunctos tumores tum calidos, tum frigidos dictos, imò tophos podagricos maturescere facit, & ad cicatricem usque sanat, ejus compositionem ingenuè communicamus : *℞. Ol.com.lib.ij. radic.harundin.unc.ij. lilior. celest.unc.ij. alth.unc.j. ÷, dùm ol.ballire incipit, affunde radices mundatas, & in taleolas subtiliter incisas, coque ad nigredinem usque, quas aufer, & pedetentim in yce ceruss.unc.ij. tutie præp.unc. ÷, cera citrina unc.ij. semper spatulâ agitando. Coque ad empl. consistentiam, tandē adde balsami nigri drach.ij. aufer ab igne, & serva.* Credibile non est quantum emplastrum hoc ad maturan-

turanda omnis generis apostemata, rumpenda, & sananda valeat, ita major est experientia verbis, ut ager sui ipsius sit chirurgus.

Ad aperto foramini pulvillos immittite inunctos sequenti hoc nostro Unguento Magistrali, quod ita paramus: ℞. *Lythargyr. aur. unc. viij. ceruss. unc. iij. tutie præp. unc. ÷. plumb. usti unc. j. merc. sublimat. dulcis unc. ÷. stibii crudi tantundem, cinnabaris unc. ij. ceræ unc. vj. ol. ros. lib. ij. f. ang. f. a.* Vel utere puluillis ung. alb. & aur. inunctis, quod immissum contineat magnum calcinatum Paracelsi, vel mercurium præcipitatum, incarnatum præparatum, scilicet supra quem bis incensus fuerit vini spiritus, & infra paucissimos dies à bubone omnem absterget pravitatem, illumque exhibet mandum, prosequere ad carnis reductionem usque juxta artis præcepta, & tunc emplastrum benedictum, vel fodicationum adhibe, nam perfectam inducet cicatricem, factâ cicatrice, sunt infirmo exhibendæ pilulæ ex mannâ mercurii, quas supra descripsimus.

Verum quia plerique sunt, qui bubonum suppurationem exhorrent, cupiuntque eos vix, apparentes internis medicamentis resolvere, tunc in tali casu hac nos utimur methodo.

Primò accuratè nos observamus, an suppuratio inceperit, nam suppuratâ existente materiâ, impossibilis est per interna remedia resolutio. Secundò advertimus, an patiens sit robustæ naturæ, & ad vomendum facilis, nam si gracilis sit, & ad vomendum difficilis, tunc ter exhibemus pilulas ex manna mercurii supra descriptas, & à sequenti medendi modo est

est removendus; cum igitur suppuratio non incepit, patiens est robustus, & ad vomendum facilis, incipienti buboni sequens emplastrum superponimus, quod post 24. horas renovamus: *Re. Empl. de Ranis cum triplici mercurio q. suff. & extendatur super alutam.* Deinde infirmus in lecto se contineat, & manè illi exhibemus Turpeti mineralis dulcis gr. vj. in ovi vitello, hoc vomitum provocabit: ter illud exhibemus alterno die, exactæ diætæ indulgeat æger, vinumque bibat, perque integrum medicaminis tempus frigidum, humidumque aerem aufugiat, sic paulatim bubo omninò resolvetur absque ullo futuri mali periculo.

Excitari quoque solent bubones spurii, & illegitimi ex malè curatis in præputio vel ulceribus, vel cariebus; nam non ob retractionem nutrimenti contaminati in inguinum emunctoriis producuntur, sed ob consensum alicuius partis spermaticæ ab ulcere contaminatæ glandulosum aliquod corpus in inguine turgidum fit, ob participatum illi venenum, & huiusmodi bubones pessimi sunt, nam neque ex naturæ efficaciam, neque artis auxiliis maturationem unquam admittunt, & brevi temporis spatio dolores, gummata, & cætera diræ Luis symptomata inducere solent.

Falluntur ut plurimum in his curandis bubonibus inepti chirurgi, nam ex suppurantium applicatione aliquid sub cute mollescit, & nil inde extrahunt præter nigricantem sanguinem ex glandulâ manantem, adducuntque hoc modo infirmum in magnum discrimen, quippè glandula incisa nunquam digeritur,

ac

ac propterea pessima semper accidentia emergunt .

Itaque si hujusmodi bubones occurrent, primò attendendum est, ut si adhuc persistant ulcera, vel caries in præputio, ea curentur; nam absque ulcerum, vel carierum curatione frustra glandulæ curatio tentabitur. Curatis ulceribus, vel cariebus, glandulam emplastris tentabis, ut paulatim ad temperiem reducatur, hujusmodi erit nostrum emplastrum benedictum, quo omnes bubones spurii ut plurimum ad suppurationem, & quandoque ad resolutionem reducuntur, vel emplastrum de ranis cum triplicato mercurio, sed hæc non suffragantur, nisi interea adhibeantur remedia, inter quæ principem tenet locum Aqua nostra Anti-Venerea, quam paulò infra in curatione dolorum describemus; nam in hujusmodi bubonibus virus non solum in nutrimento gliscit, sed in glandularum substantiâ, quæ spermatica sunt.

CAPUT SEXTVM.

De Pustulis .

Pustulæ inter venerea symptomata connumerantur, quæ in Luis primordio penis præputiû sibi vendicant; attamen temporis tractu præcipue in capite, facie, canale inter utramque natem, & cæteris corporis partibus spatiantur.

Si-

Signa.

N Ascuntur in præputio , faciæ , canale inter utramque natem, & cœteris corporis partibus quædam bullulæ superficiales veluti millii grana , quæ pruriginosum inducunt sensum , epidermidem , & cutim lacerant , ac saniosum eructant fluorem .

Causæ.

P Ro pustularum causâ vulgares hepar constitunt nimia exorbitans bile venerea qualitate imbuta , cum aliqua pituitæ portione , quam per viam fluxionis ad generationis loca , & alias transmittit partes . Vulgares hepar veluti inorborum omnium patronum venerantur , & revera apud ipsos non est malum in toto corpore quod non faciat hepar . Nos dicimus , quod accidit multoties , ut effluvia uteri Lue venerea infecti urethram non intrant , sordes , & sanies in præputii cuticulam impingunt ; hæ odore earum virulento liquorem nutrititium sub cuticulâ gliscentem inficiunt , fitque degener , & bullulas quasdam albicantes excitat . Ex liquore nutrititio in cœteris corporis partibus Lue venerea imbuta , nunc hic , nunc illic nascuntur pustula .

Pro-

Prognosis.

F Acilè istæ pustulæ absterguntur in primordio Luis, quia multum sunt superficiales, si ante 24. horas congruo curentur remedio ; nam aliàs in caries pustulæ transeunt , quæ superficie non contentantur , sed semper ulteriùs terebrando fundum petunt , & in ulcera expansa etiam abire solent . Si in aliis corporis partibus efflorescant , luem arguunt confirmatam, & extrinsecis tantum non cedunt præfidiis , sed in prava degenerant ulcera .

Curatio.

V Ulgares medici , & chirurgi ad præputii pustulas persanandas , Unguento de tutiâ , minio , & cerussâ utuntur , sed infelici euentu , licet in dicta unguenta mineralia intrent , quæ vim curandi pustulas gallicas continent , quia tamen unguositati sunt admixta , impeditus est illis aditus , ut in cuticulæ læsionem penetrent , ac ex dictorum unguentorum usu ut plurimum pustulæ vel in caries, vel in ulcera abire solent .

Opportunum ad curandas pustulas auxilium est , nè in caries , vel ulcera abeant ; medicamenta se insinuandi vim habere debent vel in formâ pulveris , vel liquoris , huiusmodi sunt lythargyrium aureum, vel nullo alio præstantior erit mercurius dulcis , in pulverem reductus, & per setam traiectus . Indolens est ille, & iste pulvis , qui præputio aspersus bis in die ,

die , infra duos dies pustulas curat , si vino tepido dictus pulvis recens adhibeatur , & præcedens abstergatur , multumque valet in his præcauendis. Uel *R. Aq. ros. lib.j. merc. meteorizati gr.ij. f. borum.* in aquâ solutio , qua ter , vel quater in die pustulæ lauentur , & curatæ erunt . Eiusdem , & majoris efficaciam erit aqua Venerea , vel lapidis medicamento , si post singulas ablutiones , petia madida dictâ aquâ superponatur : Post earum curationem mercurii dulcis , vel mannæ mercurii pilulas infirmo exhibe ter eo modo , quo eas , dum de gonorrhœâ egimus , præscripsimus .

CAPUT SEPTIMUM.

De Cariebus .

Caries propriè dicitur ulcus paruum , & rotundum in glande , vel præputio , vel in mulierum sinu ex concubitu genitum , nos pluries in labiis obseruauimus ; desumptâ denominatione ex carie , quæ ligna exedit , quia ab hoc ulcere pudenda exeduntur .

Signa .

Primùm in pudendis parvæ erumpunt pustulæ , quæ millii figuram repræsentant ; his minimè curatis , & ruptis , remanet ulcusculum pruriginosum , ichore madens , paruum , & rotundum , in medio habens candidum punctum , nunc
unum ,

unum, & interdum plura, aliquandò tota glandis corona hujusmodi ulcusculis inficitur, quandòque una copulantur, & ex duabus, vel tribus, vel quatuor unum fit. Decipiunt multoties caries, nàm superficie tenus nil ulcerati ostendere solent, interim radicem in carne profundant, nunc magis, nunc minùs: id cognoscitur ex tactu, nàm percipitur durities, & dolor.

Causse.

Medici hepatici credunt caries fieri, quia hepar Lue infectum prauum excrementum ad puenda transmittit, & ea exedit. Quàm inepta sit hæc vulgarium sententia, probauimus lib. 11. c. 4. de Luis Venereæ Sede. Quoties pustulæ non curantur, & in latum se non extendunt, in profundum progreditur earum venenum, quod callosam quandam inducit radicem, deorsùm semper petentem, eructatque ichorem, qui ubi residet, in pudendis similes excitat caries.

Prognosis.

Caries pessima hujus morbi species, nàm ab ignaris curari nescit, ac faciliter in horrenda ulcera exedentia, vel mortificantia abit, excitatque bubones ut plurimum spurios, qui sunt legitimis multo peiores.

Cu-

Curatio.

Carierum curatio fit cum totali radicis averruncatione, & ulceris remanentis consolidatione. Grex barbitonsoria, ad quam omnes hodierni chirurgi reduci possunt, ad carierum curationem utuntur solâ ablutione ex aquâ rosaceâ, vel plantagininis, aut portulacæ, vel vino albo, in quo rosæ rubræ siccæ incompletæ ebulluerint, vel, ut plerique faciunt, vrina sanant, vel pulvere pyrio, quæ medicamenta non tantum sunt ridicula, & inefficacia pro tanto curando malo, sed ipsum peiorant, caries multiplicantur, & perpetuò deorsum exedunt, undè in pessima, & maligna sæuissimè serpentina degenerant ulcera.

Alii altiores doctrinæ vulgares unguentis utuntur, unusquisque pro sua minerva, minii, lythargyrii, cerussæ, tutiæ, apostolorum, ægyptiaci, similibusque, nec hæcenus animaduertunt, quod unguenta radicis cariei profunditatem perungere non possunt, ac proinde penitus inutilia.

Curationis cardo consistit in cognoscendo totalem radicis extirpationem, de hac quisque certior esse potest, cum ex remediorum applicatione cariei fundus non appareat albicans, sed rubicundus, sanguinemque fundat, non sanien, & cum nulla circum observetur duresces. His positis signis, ulcus sine scrupulo consolidari potest, sin minus pro consolidatione insano indulgetur labori; curet quisque prius linteis partes sanas à carierum ichoribus defen-

fendere , deindè sequentibus pulveribus profundita-
 ris cariei ratione uti potest , ut *R. Merc. præcipit.*
unc.j. spiritus vini dephlegmati unc.ij. stent simul in va-
se , & vini spiritus accendatur , ut totus cremetur , id
cum novo vini spiritu ter repetatur , nam merc. præci-
pit. dulcescit , extirpatque caries sine ullo dolore ,
& inflammatione , quod magnum est arcanum , &
nemini cognitum . Vel R. Merc. præcipit. unc.ij. spi-
ritus vini ardentis unc.ij. ponantur ambo in retortâ , &
spiritus vini à merc. præcipitat. destilletur , & in vas
recipiens accipiat , hunc spiritum serua , nam eius
contactu callositates , durities , excrescentiæ car-
neæ , fungi , mora , cristæ , ac huiusmodi sympto-
mata à Lue venerèa pullulantia breui tempore ex-
terminantur absque dolore , & inflammatione . Fe-
lix ille , qui hæc remedia propriâ manu parat , eo-
rumque efficaciam , & applicationis modum intelli-
git ; nam miraculosè curabit . Vel R. Merc. vivi opt.
purgati unc.j. quem solue in aq. fortis unc.ij. solutioni
superfunde aquam comm. postea paulatim ol. tart. corre-
ctum guttatim adde , & merc. luti instar præcipitabitur ,
quem probè à corrosivis per aquam simplicem vindica .
 Hic præcipitatus vocatur luteus , ab aliquibus verò
 perperâ Magni calcinati Paracelsi nomine insignitur .

Est hic sedulò aduertendum , quòd quotiescumque
 huiusmodi remedia applicantur , quæ corrosivam
 habent efficaciam , partes circumvicinæ sanæ lin-
 teis , unguentis , emplastris , aliisque similibus mu-
 niri debent , nè corrosivorum actio eas tangat , &
 lædat ,

K

Hic

D. Carolus Musitanus de lue Venereâ .

Hic aduertendum, quòd tam pustulis, quàm cariebus, & ulceribus postveneni gallici extirpationem cum mercurialibus, aliisque suprà descriptis remediis, remanet, ut citò fiat earum consolidatio, quæ multoties pigra esse solet; sequenti proprietatis balsamo quisque uti poterit post veneni eradicationem, nam 24. horarum spatio ulcus licet magnum consolidatum erit: *R. Aloes, mirrh. & croc. an.unc.ſ. f. omnium puluis, & misceantur, ponantur in vase vitreo, & affunde spiritus vini ardentis lib.ſ. stent simul per dies duos deindè per inclinationem tantum vini spiritum separa, & in vase opt. clauso serua.* Aspergatur ulcus ter, vel quater in die, & consolidatum erit. Verùm huius balsami aspersio nimis dolorosa est, ac proindè ut avertatur dolor, & quandoque aliqua veneni suspicio latere potest, ad suspicionem tollendam consolidari potest unguentis vulgaribus, ut turriæ, de plumbo &c. aliquam supradictorum pulverum asperginem admiscendo, quæ curatio licet pigrè incedat, tamen tutò fit. Post carierum curationem utatur infirmus pilulis mercurialibus suprà descriptis.

Accidit interdum, ut huiusmodi caries sub præputio lateant tumefacto, vel constricto, adeò ut cerni non possint, in hoc casu per siphonem medicamenta in formâ liquidâ iniicienda sunt. Vulgares aquâ hordei, & melle rosaceo utuntur, qui etiam, ut urgente, quodpiam unguenti ægyptiaci, & decoctionis ligni guajaci admiscant: Verùm nos felici cum successu per siphunculum iniicimus aquam nostram veneream, vel de lapide medicamentoso. Ad-

ver-

vertendum quoque est , quòd quoties glans tegi potest , nunquàm detecta relinquatur , ut quidam chirurgi , & barbitonsores faciunt, nè tandèm cutis exsicceetur , & contrahatur, sic nunquàm postmodum tegi possit ; quòd si ità vulgares nihil proficiant , & usus urgeat , ad incisionem procedunt .

Sæpè in ipso penis meatu caries suboriri solet, quæ difficilem reddit curationem , tùm quia latet , nec facillè pulveres , unguenta &c. admittit linimenta ; tùm etiam quia promptè carunculas gignit : cognoscitur ex sanie manante, & maximo dolore mictionis tempore , ac glandis apex rubet . Hanc cariem curabis aqua nostra venerea , vel meliùs dracone mitigato, cum aquâ plantaginis per siphunculum .

CAPUT OCTAVUM.

De Ulceribus in præputio .

SÆPissimè in præputio , & etiam in glande ulcera contingunt, cùm pustulæ citò non abstergantur , vel in caries, vel in ulcera corrosiva degenerant .

Signa .

NUnquàm ulcera ex abrupto efflorescunt , sed perpetuò pustulæ præcedant , oportet , quarum sanies non absterfa ulcera in latum producit, quasi opportuno non curentur tempore , fiunt sordida , livida , profunda , dolorosa , callosa , & cum la-

biorum tumore, quę pessima, & maligna sunt.

Causa.

HUjusmodi ulcera ex hepate Lue inquinato ortum habere malè feriat vulgares obstinati contendunt, ac si hepar penis emunctorium esset ad quem sua excrementa deponit. Verumò quam horum ulcerum difficilis esset curatio, quia non nisi curato hepate, contingeret, quod si lue esset affectum non tantum difficile, verum & impossibile dijudicaremus, quod oppositum observamus: curamus namque hæc ulcera nullo hepatis habito respectu. Fiunt ulcera quoties pustularum non absterisa sanies subiectam carnem sua acredine in latum serpendo procedit.

Prognosis.

VLCERA faciliter sorditiem in superficie contrahunt, sub qua subiectam occultè depascunt carnem, ac tunc glandulas in inguinibus excitant, quę nunquam ad suppurationem deveniunt, neque faciliter resolvuntur, suntque maioris mali infelicissima præludia. Ulcera hæc si opportuno tempore non curentur, in cancerosa, prava, profunda, corrumpentia, totumque exedentia penem degenerant, minitanturque ut plurimum gangręnas, & mortificationes.

„Cn-

Curatio.

PRO ulcerum præputii, & glandis curatione utuntur vulgares chirurgi unguento de tutia, aut plumbo, & demùm siccis filamentis pro cicatrice inducenda. Quòd si nihil profecerint, adhibent vinum album aut alterum, in quo incoquunt lignum indicum, & rosas, quo ulceratam balneant partem, & post balneationem lythargyrio inspergunt. Si hæc non sufficiant, & ulcus sordidum fuerit, recursum habent ad mel rosatum simplex, unguentum ægyptiacum, apostolorum, ad alumen, vel calchantum ustum. Alii utuntur unguento rosaceo cum paucò præcipitato. Utitur Fallop. aqua aluminosa magistrali, idest aquà mercuriali, quam describit tract. de morbo Gallico, de pustulis c. 93. p. m. 87. ut R. *Aquar. plantag. & ros. ana lib. j. Aluminis rocchæ, & merc. sublimat. an. drach. ij. sublimatum, & alumen terantur, & misceantur omnia in phialâ vitreâ, postmodùm bulliant ad medietatis consumpt. deinde stent spatio v. dierum, ut subsideant alumen, & sublimatum, & extrahatur aqua limpidissima.* Verùm hæc vulgaria medicamenta vel sunt ità nullius efficacisë, ut nihil proficiant, vel ulcera ulceribus cumulant, vel bubonē spurium, vel statim omnia Luis pessima excitant symptomata.

Horum ulcerum curatio distinguitur, nam ulcus in superficie valdè sensitivum est, & dolorosum, & uno modo curatur; vel putredo in superficie producta obtusum causat sensum, vel nullum, sunt-

que ferè indolentia, & tunc diversam requirunt curationem.

Si dolorifica sunt ulcera, hoc modo curantur, relictis unguentis de tutia, minio, cerussa &c. ut supra de pustulis monuimus, ulcus tegatur mercurio dulci in subtilem pollinem redacto, ac ter in die recentem imposito, abluto præcedenti cum vino albo tepido, nam infra tres dies ulcus consolidatum fuerit. Vel utere aqua lapidis medicamentosi, sed præstantissima est nostra aqua venerea, in qua madefac petias, & super ulcus impone, invenies petiam exsiccatam, & saniem petiæ adherentē, quam abiice, repete ter in die, ad ulceris usque sanationem.

Si verò dolore careant, ex eo quia callosam quandam sorditiem in superficie contraxere, tunc sordes est efficacioribus abstergenda; utere mercurio præcipitato dulci, vel præcipitato luteo, aliàs magno calcinato Paracelsi. Vel *Rx. Spiritus vini ardentis unc. 3, merc. meteorizati gr. v. m.* & hac aqua ulcus sordidum sensim illine, & ipso tunc sordities abstergetur. Vel *Rx. Vitell. ovi ad duritiem costi num. j.* deinde in tigillo mell. opt. unc. j. lique scat leniter, & misce vitellum pestilli beneficio cum melle diligenter, donec abeant in medicamentum spadaceum, admisce optime merc. præcipitati alb. scrup. ij. & utere. Si ulcera fuerint foetida, maligna, vel cancerosa, nullamque sanationem recipientia, specillo leniter ea tange aqua persicariæ spiritu mercurii alb. impregnata. His nostris medicaminibus cujuscumque generis ulcera cedunt. Absterfis, mundificatisque ulceribus, quæ cognosces, si sensitiva, si rubicunda, si æqualia, ac sine duritie fuerint,

rint, tunc nostro unguento magistrali utere, & pilulas de mercurio infirmo exhibe.

CAPUT NONUM.

De Vesiculâ Crystallinâ

Vesicula crystallina recentissimum, & sævissimum Luis venereæ symptoma est inter reliqua, adnascitur hæc ad membri virilis gladem, translucida, undè nominis ratio desumpta est. Rarissimum est Luis symptoma, semel hoc malo quempiam eripuimus, sed postquam ad hæc littora nostra hispanica appulit classis pro Messanæ expeditione Neapolitana posttribula hoc sævissimo germinavere symptomate, attamen brevi tempore suo alexipharmaco extinctum est.

Est lethalis, si optimis adhibitis non cedat remediis, quia ab igne non patitur, nec affectus coalescit locus, licet quæcumque pro venereis exulcerationibus medicamenta adhibeas.

Solus tabaci spiritus laudem hîc invenit, qui fit ex tabaci foliis viridibus cum malvatico sola infusione, sine destillatione.

Ubi hæc vesicula prius mortificata fuerit mercurio præcipitato, vel sublimato, tangatur hoc spiritu quinquies ad summum, & tacta spontè evanescit. Hoc fiat jacente patiente, alioquin ad levem spiritûs tabaci tactum sideratus cadit, & convellitur. Postmodum purgetur patiens pilulis de mercurio.

CAPUT DECIMUM.

*De Ulceribus, quæ per universam cutim
erumpere solent.*

NON solum in obscænis ex contracta Lue, erumpunt ulcera, verum ex malè curatis gonorrhœa, bubone, pustula, carie, & temporis progressu ex his partibus in totum corporis habitum veneni minera pro subjectorum ratione, idest ob salium varietatem in nutrimento latentium transplantatur, & multipliciter defœdatur cutis, ita sunt pustulæ, scabies, imperigines, serpigines, lichenes, ulcera, & aliæ innumeræ defœdationes extrinsecus apparentes, quæ quandoque ita altè radices figunt, ut optimis auerruncari nequeant remediis.

Signa.

Signa, quæ hæc ulcera ex Lue Venerea procedere, arguunt, sunt his dolor, & pruritus circa vespertas, eorum diffusio, & remediis resistentia, quibus simplicia ulcera parere solent.

Causse.

Clamitant vulgares ulcera gallica per universam cutim, quæ erumpere solent, hepar infectum causare; statuunt enim isti hepar, seditiones in animantis republica movere, organa, & partes omnes

in

in tumultum excire , ac omnia mala in animalium corporibus facere . Talis est in barbatorum phantasiis hepatis temeritas, & insolentia, ut suo calore turbet, ledat, & exagitet totam vitæ œconomiam, & quilibet siuè magnus, siuè parvus morbus hepatis tantum culpa fiat . Maledictum hepar , quod tot agasiones fecit medicos .

Suscepto veneno venerco quinque supra notatis modis , si illud à nutrimento internis remediis omnino non exterminetur, licet gonorrhœæ, bubones, pustulæ, caries, & ulcera in obscœnis curentur partibus ; temporis tamen cursu, uti est unius , vel alterius anni pro patientis dispositione in diversos prorumpit effectus . Horum unus affectuum esse solet cutis exulceratio ex pruriginosa exoriente impetigine , quippè ex impetigine ichor, ex ichore ulcus exedens producit, & proximas inficit partes, unde per totum corpus serpunt, sed præcipuè per scrotum circa labia, faciem, collum, frontem, aures, capitis cutim, brachia, & femora .

Prognosis.

Horum ulcerum præsagium est , quod si non curentur, in ætiomena, cancerosa, & putrefactiua degenerant .

Curatio.

Vulgares primò sanant hepar (aliter horum ulcerum impossibilis esset sanatio), & deinde ulce-

ulcera. Statim ac aliquis infirmus in eorum incidit manus, inito prius plurium barbatorum consilio, idoneum institunt victum, tres syropos, & medicamentum purgans de communi morborum omnium, ut ex syr. de fumaria majori cum confect. hamech, & pulveribus viperæ pluries propinant, deinde quia hepar, & sanguinis massa sunt infecta, decocta ex ligno guajaco, & falsa parilla ad 30. & plures exhibent dies, intercalaribus quinto quoque die propinatis purgantibus, vel stufis exulceratum tradunt, non timentes hepatis adustionem, quia illud inungunt cerato santalino, vel unguento refrigerante Gal. post earum egressum. Post plura decocta, vel stufas ulcera lintcolo decocto guajaci madido ter, & quater in die humectant, ut exsiccant, vel quod melius est, spuma decocti ligni indici exsiccant, vel sapone nigro, & unguento rosaceo utuntur. Quod si iis reluctentur medicaminibus, oleo scorpionum, pinguedine Gallinæ, & seuo hircino inungunt. Tandem aquam aluminosam magistrali cum plumaecolis adhibent.

Horum ulcerum curatio erit, si prius remediis venenum è corpore extermines, deinde si ulcera purificaveris, & consolidaveris: multum proderit his curandis affectibus, si corpus humorum crassorum, multitudine exonerabis, quod hoc modo obtinebis:
R. Aq. solut. supra de gonorrhœa descriptæ lib. j. propinetur infirmo manè jejuno stomacho cum anisis cōditis, & successive eadem dosis per quatuor dies. Corpore exonerato, mercurialibus venenum infringes, exhibendo per vices pilulas de manna mercurii
 supra

Cap. X. De Ulceribus quæ per universam &c. 155
supra descriptas, vel pro expertissimo medicamento,
aquam nostram Anti-Veneream propinabis, cuius
usu luem exterminabis, & absque ullo extrinseco ad-
juvante exsiccantur ulcera.

His præmissis: *R. Merc. meteorizati unc. .i. , aquæ
font. lib. ij. aqua in vitro incalescat, & in eam iniice
merc. & serva.* Hac aqua semel in die ulcera irrorā,
nam infra quatuor dies curata erunt. Sed melius
curationē absolvit aqua lapidis medicamentosi, vel
aquæ persicariæ spiritu, seu oleo merc. alb. impræ-
gnata.

Solent meretrices, & pueri meritorii frequētissime
tentari ulceribus intra podicem, vel extra cum ex in-
fando concubitu: Hæc ulcera, præmissis universali-
bus, curabis per siphunculum, iniiciendo primū vi-
num in myrrha, & aloe infusum, & colatum, deindē
aquam nostram Veneream, vel draconem mitigatum
cum aqua plantaginis.

CAPUT UNDECIMUM.

De Ulcere Narium.

PUtāunt tam veteres, quam recentiores nares
esse cerebri emunctoria, & per eas, veluti per
canalem excrementa fluere; nihilominus ha-
bent nares sua peculiaria excrementa, quæ pro cere-
bri excrementis venditāt medentes. Ab his excremē-
tis non patiuntur nares, dū ea foras exturbantur,
quia propria, & victa sunt, ceu non patitur oculus à
lacrimis, ab urina vesica, à fæcibus intestina &c. quia
ho-

horum excrementorum propria sunt emundatoria. Possunt quandòque ab his excrementis pati nares, siquid exoticum, & p.n. associetur, ut est Lues venerea, undè oritur ulcus.

Signa.

P Ræcessit Lues quinque notatis modis contracta, quæ à nutrimento opportunis non eliminata fuit remediis, & estò appareat curata, temporis curriculo recens ulcus nullum, vel exiguum excitans dolorem invadit nares, quæ ichore madent; sicca & nigra obducitur crustula, quæ si detrahatur, nova subnascitur spissior, quæ dùm diutiùshæret, perpetuò sub ea aliquid exeditur, & majus efficitur ulcus, quod si non curetur, in dies majus efficitur, donec in ozænam, idest in ulcus sordidum, putridum, & graveolens degeneret. Ozæna dolorem ulcere majorem infligit, illius crusta sordidior, humidior est, & graveolentiam exhalans, adeò mucus, & sanies ex ea profluens graveolentiam, tetrumque reddit odorem, ut ager non tantùm sibi graveolens, sed etiam, astantibus tetri odoris expiratione molestus, & abominabilis sit.

Causse.

V Lcerum narium causam putant vulgares esse humores acres putridos, & venerea malignitate imbutos à partibus inferioribus, ab hepate nempe per ascensum capiti communicatos, à capite per descensum fluxionibus catarrhosis naribus impertitos.

tos. Verùm errant vulgares in ulcerum narium assignandâ causâ; nãm non ab hepate in cerebrum per ascensum scandunt, quia inferiores partes, per quas transeunt, primùm exulcerarent, deindè cerebrum, & narium tandèm partes.

Fiunt narium ulcera ex gonorrhœâ, pustulâ, carie &c. malè curatâ in pudendis, à quibus venereum, virus lentè serpendo unâ cum nutrimento, ad nariû epidermidem pervenit, ibi maxime exaltatur, & manifestatur cum narium excrementis, & quia virus venereum est de salium corrosivorum genere, corrodit, & ex corrosione ulcus fit, quod brevi temporis intervallo sordidum, crustosum, putridum, & graveolens evadit.

Prognosis.

Narium ulcera plerùmque curatu difficilia sunt, cum ad deteriorationem proclivia sint, ideoque perpetuò pro suspectis habenda, ob symptomata, quæ excitare possunt, quia ut plurimum læditur respiratio, cum ulceris crusta nares obstruat: quandòque nasum foedâ depreSSIONe deformat; interdum vox vitatur, quia malum palato communicatur, sub quo, tanquàm sub testudine vox reflectit: quandòque narium hæmorrhagia annectitur, narium venis ab ulcere erosis. Verùm si recentia, superficialia, & externa sint, debitis adhibitis remediis, curantur. Vetus, putrida, crustosa, interna, & profunda difficillimè curantur, si diutiùs durent, paulatim longiùs serpunt, & effodiunt interdum narium

pin-

pinnas, earumvè interstitium, vel tenella nasi ossa, præsertim cartilaginem exedunt. Quandòque putrefactiva exesione palatum perforant, & ad cerebrum usque serpunt, ossa primum, quia densitate sua magis resistunt, exedendo, deindè carnem, quia rara, & foraminata.

Curatio.

Vulgares in gallicis narium ulceribus curandis victus rationem præscribunt, quæ humorum acrimoniam temperat, & eorum genesim inhibet. Corpus convenienti deplet pharmaco, & si sanguis redundet, phlebotomia utuntur. Caput ipsum, fluxionis fontem exsiccant, roborantque, deindè ulcus exsiccant, & consolidant.

Ad topica deveniunt, ac primum si ulcus crustosum sit, crustam auferunt, eam emolliendo butyro recenti, feris, vel gallinæ adipe loto prius aliquoties aqua rosarum, oleo amygdal. dulc. & similibus. Crusta emollita, spontaneum ejus casum expectant, vel per sternutationem. Crusta remota, ulcus decocto ligni guajaci, vel ejus spuma eluunt, deindè unguento de tutia, vel albo Rhasis illiniunt.

Si hæc non sufficiant, ulcus bis, ter, quater, nè unguento ægyptiaco in aqua hordei dissoluto ablunt.

Tandem detergo ulcere, ad exsiccantia deveniunt, pro quibus Rondoletius laudat candelas ex cera rubra paratas, si talis candellæ fuligo naribus excipiat. Vel idem valdè decantat efficacissimum fumum

gium ex auripigmento, & cinnabari, quibus addit aliqua odorata, è quibus fuligo excitatur, & ulcus exliccatur, ut sunt myrrha, thus, mastiche, beno-
inum &c. Verùm insalubre suffumigium est, imò le-
thale ob auripigmenti admistionem; est n. auripig-
mentū arsenicum citrinū, & leprosum continet virus.

Si ulcus sit corrosivum, nè profundius serpat, usurpant acetum salitum, vel vinum salitum, credi-
mus potius ad majorem corrosionem, quàm nè pro-
fundius depascatur. Vel decocto ligni guajaci utun-
tur, in quo dissolutum sit unguentum ægyptiacum.
Sed tale unguentum ob viride æs, & acerrimum ace-
tum vehementem habet acrimoniam ulceribus hosti-
lem; præcipuè ubi adest ossis exesio, illud nigredine
inficit. Optimæ notæ chirurgi huius unguenti usum
veterinariis consignârunt.

Ulcus narium venereum difficillimæ est sanatio-
nis, ideòque efficacissima exposcit medicamina, un-
dè præmissis pilulis de mercurio alibi descriptis, ne-
cessariæ sunt potiones à nobis descriptæ in nostra
Pyrotechnia, ad salia illa caustica à parte affecta
tollenda, quibus addi poterit stibium diaphoretici-
cum. Interim quò ad topica efficacissimum est un-
guentum nostrum magistrale cap. v. de bubone de-
scriptum. Non credibile est, quantum unguentum
hoc valeat in omnibus ulceribus etiam recentibus, &
præsertim venereis, putridis, malignis, vetustis, &
exedentibus. Mundificat, carnem bonam producit,
consolidat, putrefieri, ac corumpi non permittit, nec
carnem exolescere, & tandem sanat una hebdomada
magis, quàm aliud integro mense.

Præ-

Præstans est aluminis aqua ex arena sine spiritibus destillata, & aqua plantaginis, in qua aliquid de sublimato dulci dissolutum fuerit: Sed præstantior est aqua nostra Venerea, quam ingenuè cap. II. de gonorrhœa tradidimus.

Præstantissima est aqua Viridis Hartmanni, in Pyrotechnia à nobis descripta, qua cum penicillo, vel gossypio, calefacta tamen ulcus tange, quæ mirificè non tantum mundificat; sed insuper consolidat.

Nonnulli commendant fumum ex candela rubra, quam nos hîc ceram hispanicam vocamus, quia in sua compositione cinnabarim admittit; præstat tamen ex cinnabari suffumiginum.

CAPUT DUODECIMUM.

De Oris Ulceribus.

Sunt quædam oris ulcera levia, superficialia, & serpentina, quas aphtas nominant medici, puerulis lac sugentibus familiaria, ac proinde lactucimen ab aliquibus appellantur. Sunt exulcerationes, quæ hinc, inde in summa oris superficie serpunt, & in qualibet eius parte; ut in palato, gingivis, linguæ latitudine, & eius profunditate, seu radice. Verum de his non est noster sermo, cum sint ulcera simplicia, non negamus tamen has aphtas puerulis adeo esse perniciosas, ut penitus eorum tennellam exedant carnem; Sed præsens noster sermo est de ulceribus à *Lue venerea* ortum ducentibus, quæ

quæ per ora non tantum superficie palatum, gingivas, linguæ latera, eiusque radicem serpunt, verum etiam breui temporis intervallo profundius sese demittunt, & harum partium carnes exedunt.

Signa.

Si oris ulcera vulgaribus reluctantur prædiis, sub gallorum vexillo militare censemus, hæc per se visui patent, (licet hæc sint multi medentes monoculi, & de genere Coclitum) primum levia, & superficialia, deinde profunda, & adesa, nunc albo, nunc cineritio, nunc nigro prædita colore.

Causa.

Assignant vulgares pro oris ulcerum causâ biliosos, aut pituitosos humores lue infectos, in ore collectos. Verum, isti humores vel antequam ad os colligantur, sunt infecti, vel in ore infectionem contrahunt; si primum, prauitatem partibus, per quas transeunt, communicant; si secundum, quomodo in ore prauitatem nanciscantur, assignare tenentur. Censent à capite in os mediatè fieri per destillationem per descensum, ut chymici loquuntur, sed de his fabellis ad tædium usque egimus in nostrâ Trutinâ lib. 1. cap. 8 de catarrho. Immediatè verò oris ulcera uni infecto tribuunt hepati, tanquâ ignorantia asylo, & omnes morborum causas à planta pedis usque ad verticem capitis hepati refundunt.

L

Con-

D. Carolus Musitanus de lue venered.

Contrahunt venerea ulcera infantuli in ore cum lacte nutricum non aperto, sed furtiuo quodam modo Lues se insinuat, inficitque. Miselli infantuli, qui dum lac pro sustentanda vita mendicant, cum lacte nutrix, ceu sava noverca mortis insidias struit alumno, pocula inficiendo!

Contrahuntur etiam in ore ulcera ex osculis cum scorto in ore infecto, imò per solam conversationem, halitu, vel comotatione. Quapropter plurimum nocet inter bibendum (ut plurimorum mos est) totam combibonum turbam in uno, eodemque cyatho bibere, cum quandoque inter combibones semper unus, & interdum plures reperiri possint, qui in labiis, gingivis, lingua &c. venerea patiantur ulcera: & talis labiorum, gingivarum, linguae &c. sanguinolentia, corruptio, & sanies in comotatione à potu eluitur, à qua cessando, aliquid putridi circa cyathi margines remanet, & quid in ejus fundum refluit, quod postmodum in alios transplantatur.

Fiunt oris ulcera, ex suscepto veneno Neapolitano, & non rectè à nutrimento extirpato, quod tempore serpendo, ad os tanquam ad aliquod corporis emunctorium devenit, ibi labiorum, gingivarum, palati, linguae &c. fibras adoritur, eorumque proximum nutrimentum degenerare facit, exaltatur, & solvendo, vim adipiscitur, & ulcera emergunt excedentia.

Prognosis.

Puerorum ulcera, si superficialia sint, facillimè curationem admittunt: attamen diuturna, & pro

profundè exulcerata perniciosissima censetur; tum ob carnis mollitiem, quam facillimè depascuntur; tum quia validiora expostulant medicamenta, quæ ob eandem carnis mollitiem, & ætatis imbecillitatem ferri nequeant; tum quia infantuli nimiam oris humiditate abundant, & facillè saliva elvuntur; tum quia partes valdè sensiles sunt, & facillè ab acris medicamentis, quibus quandoque uti necesse est, irritantur; tum tandem quia metus est, nequid de medicamentis acrioribus in fauces delabatur, & majus oriatur vitæ discrimen. Undè necesse est ob has causas malum invalescere ob loci naturam calidam, & humidam, ac proinde infantulos consumere, & hinc fit, ut interdum infantuli ex ulceribus gallicis acerbo succumbant funeri.

Si ulcera, debitis adhibitis medicamentis, non profligantur, sed putrescunt, & à gingivis serpendo per palatum, totumque os occupant, & ad columellam, faucesque descendunt, pessima censentur, & fortissimis indigent medicamentis, quibus si non cedunt, lethalia sunt, præsertim si exedentia, æger debilis, si liuorem, nigredinem, & veluti crustam contraxerint, periculosa sunt, & irreparabilis mors præforibus cupat.

Curatio,

Curant vulgares gallica infantulorum ulcera, idoneam victus rationem nutricibus præscribendo, quæ refrigeret, & exsiccat; verum refrigeratio ulceribus mordax, & quia ulcus exsiccatione

L 2

in-

indiget per ipsos, numquàm sanaretur ob assiduam, superfluumque oris humiditatem. Deindè ad oris medicamenta recurrunt mitiora, ut sunt aqua plantag. ros. viol. cum syr. de ros. sic. granat. de moris pro oris illinctu. Vel ad decoctum ligni guajaci cum syr. de moris, postulacâ, & myrtill. Si fusca, vel livida pro illinctu: R. *Aq. plantag. unc. ʒi, mell. ros. drach. ij. diamori drach. ij. aluminis gr. vi. m.* utuntur.

Gallica adulatorum ulcera ex Lue venereâ curant vulgares iisdem remediis, ac in infantulis, sed paulò fortioribus pro corporum natura, ut decocto hordei, ligni cum iisdem syrupis, melle rosato &c. quibus nil proficientibus egyptiaco utuntur unguento in aquâ plantag. cum paucò aceto, & melle dissolutò. Verùm hæc medicamenta erodentia adiunctum habent periculum, nè in fauces illabantur, & sic majus malum, quàm oris ulcera causare possunt. Vel ea spiritu vitrioli, vel aquâ forti leuiter tangunt. Sed hæc medicamenta corrosiva sunt, carnem excidunt, & eorum acutie potiùs malum adaugent, quàm leuant. Si hæc ulcera putridam habeant carnem, eam totam præscindendam, vel ex ea parte præcipitati pulverem admovendum cum gossypio in aqua plantag. priùs infuso jubent; attamen frustrâ præcipitatum adhibent ob assiduam oris humiditatem, cum in parte non diù persistere possit, nec in ulcus agere.

Nos ità in infantulorum ore ulcera curamus, si contracta fuerint ex infecta matre, vel nutrice, hæc pilulis purgetur mercurialibus, & in purgationis actu infantulo lac præbeat, ut unâ purgetur. Cibus præscribatur melioris nutritionis, vitentur acida, & salsa,

falsa, omiffis aromatibus. Sumat nutrix aquam nostram Anti-Veneream, interim ulcera in ore decocto hordei, & melle ros. simpl. illiniantur, vel decocto veronicæ, cui addatur aliquid spiritûs vitrioli, vel sulphuris per campanam: Verùm expertum est à nobis majoris energiæ sequens medicamentum, ut R^x. *Aq. plantag. unc. j. mell. ros. simpl. unc. ÷, spiritûs vitrioli philosophici ad gratissimam aciditatem. m. & tangantur, & sic non resistent. Vel aqua viridi diluta cum aqua persicariæ tangantur.*

Ulcera adutorum gallica, si recentia sint, facillimè cedunt medicamentis, quæ proposuimus pro infantium curatione, vel ea leniter tangendo spiritu vitrioli, vel sulphuris cum melle rosaceo diluto, ut gustus spiritûs acidior adhuc percipiatur; vel mellis rosacei tinctura, vel lapidis salutis aqua tangantur.

Si cõtumacia, rebellia, & inveterata sint, aliter tractari debent: curatio itaque instituatur, corpus pilulis deplendo mercurialibus, & postmodum supra descriptis medicamentis fortioribus redditis tangantur, quod si his reluctentur, quia putrida, & callosa, expertum erit remedium, ea pluries aqua saphirea, vel melle ros. sale ammoniaco immisto tangere, vel spiritu salis ammoniaci persicariæ aqua diluto ad sensilem aciditatem. Cave, nè aqua stygia ea tangas, (ut aliquorum vulgarium mos est) quæ vires in metallis eluserit, nam non per hoc veneni corrosivi indolem deposuit. Si serpentina sint, lixivii ex reguli facibus tactu sistuntur. Verùm aqua mercuriali leniter contacta brevi sanescunt, & gargarisma ex persicariæ decocto cum sublimato dulci,

expertum est apud nos remedium. Interdum tam maligna evadunt, ut quodcumque optimum spernant medicamentum, præsertim si profunda sint, tunc aqua viridi cum gossypio, vel penicillo madefaciendo, & cavitates tangendo, funditus exulcerationem mundificat, & mirificè sanat, quòd si hæc parum, vel nihil profecerit ad oris suffumigium, tanquam ad sceram anchoram confugere necesse est.

CAPUT DECIMUMTERTIUM.

De Tonsillarum Ulceribus.

DUæ carunculæ exiguæ, & naturales in oris termino, utrinque circa linguæ radicem, paulo supra laryngem, videlicet ad uvulæ latera in omnibus mortalibus positæ sunt, quæ rotundæ sunt, duorum nucleorum amygdalinorum, instar, ac proinde vulgò à figura, amygdalæ, latine tonsillæ, & glandulæ vocantur, græcè verò paristhmia ob similitudinem ab isthmo significante angustam terræ partem, seu telluris brachium inter duo maria iacens; nec non antiades, quia primò oculis se offerunt.

Conditæ sunt à natura tonsillæ spongiosæ, ut salivali humiditate fauces, laryngem, linguam, & œsophagum humectent, ut cibum sicciorem, & duriorum madidum reddant ad faciliorem digestionem; item ad laryngis irrigationem, ut ejus cartilaginee ad motum aptiores fiant, quod imitantur ii, qui fistulas irrigant.

Sz-

Sæpè hæ partes , licèt exiguæ , magnum medico , sed majus ægroto facessunt negotium ; intumescunt enim sine inflammatione , colorem retinent naturalem , & dolore vacant : at interdum inflammatione , ardore , dolore , & siti infestantur cum deglutitionis , & respirationis difficultate . Qua inflammatione in abscessum degenerante , pus intra fauces effunditur , unde sæpè ulcus sordidum , & fœtidum relinquitur . Quandoque non suppurantur , & in scrofulas , scirrholosq; degenerant tumores . Tandem citra inflammationem fit ulcus illas exedens partes , quod ut plurimum Lues Venereæ familiare est , de quo præsens est noster sermo .

Signa .

P Ræcessit Lues malè curata , vel furtivo quodam modo cum lacte , osculis , comotatione &c. se insinuavit . Tonsillæ aliquantulum majores tactu , & visu cognoscuntur ; intus verò ceu quoddam carnis frustulum faucibus adhærens mole sua premit , obstatque nè facilis deglutitio fiat . Ardorem , & dolorem inferunt molestum , sitim , & siccitatem excitant , paulatim fiunt ulcera , partim alba , & maculis similia , partim colori cineritio , aut crustis similia , quæ ferro inuruntur .

Causse .

T Onsillarum ulcera ex cerebri defluxione fieri clamitant Galenici , præsertim ex humoribus

biliosis, & pituitosis à capite in tonsillas depluentibus. Verùm hæc Galenicorum caussa ridicula est, eū omnes morborum causas ad fluxiones refundant.

Tonsillarum ulcera fiunt à fermento Neapolitano; hoc enim fermentum cū non sit admodum fixum, nec summè volatile, sed medium quid, exaltatum, & corrosivum agit in harum partium nutrimentum, quod volatile cū sit, fit degener, fixatur, & indolem acquirit corrosivam, & epidermidem lacerat, undè ulcera fiunt in his partibus, quę in longum protrahuntur, & vulgaribus adhibitis medicamentis non cedunt.

Prognosis.

Tonsillarum ulcera, si mox ab initio medica adhibeatur manus, facillè curantur; at si negligantur, quę sunt munda, & exigua, sordida, lata, & profunda evadunt quodam concreto humore albo, aut nigro. Exigua quandòque, & rarà oriuntur ulcuscula, quibus supervenientia alia in unum ulcus latū coalescunt. Si ulcera depascendo serpent, gurgulionē liguam, palatum, & gingivas exedunt, ac dentium præsepiola occupant, dentes labefectantur, nigrescunt, vacillant, & tandē decidunt; undè egri inedia, & fœtore consupti moriuntur. Quod si ulcera per tracheam serpent, quia pulmo, & cor neque odoris foetiditatem, neque ulcera, neque ichorem sustinent, orta tussi, spirandique difficultate, eodem die strangulant.

Curatio.

Tonsillarum ulcera curant venerandi barbari ; venam incidendo, corpus deplendo, & diversiones celebrando. Deinde medicamentis utuntur adstringentibus, & exsiccantibus, quæ externis etiam applicant ulceribus, & eò magis exsiccantia in tonsillarum ulceribus esse debent, quia talia ulcera à saliva perpetuò humidiora fiunt, undè medicamento- rum vis infringitur. Ad hanc indicationem gargarismos adhibent triviales, ut *R. Aq. mulæ lib. j. Diamori unc. j. ÷, m.* Vel *R. Aq. plantag. lib. j. ÷, syr. de moris unc. ij. mell. ros. unc. j. alum. scissil. scrup. j. aceti ros. parum m.* Sed nescio, an hæc magis exsiccare, quàm humectare valeant. Alii pro illinitione succum ex malo punico dulci cum cortice contuso exprimunt, cujus partes sex cum una mellis parte miscent, & ad mellis spissitudinem concoquunt. Vel pro gargarismo, utuntur decocto ligni sancti cum alumine, & melle, si sordida fuerint ulcera. Quandoque penicillo exulceratas tangunt tonsillas spiritu vitrioli, vel sulphuris, vel aqua aluminosa Fallop., ut eas magis exulcerent.

Ulcera tonsillarum venerea nos curamus primò pilulis mercurialibus totum deplendo bis, vel ter; interim gargarismo de peto, vel efficacius utimur sequenti: *R. Decoct. satureiæ, persicariæ, & plantag. lib. j. mell. ros. simpl. unc. ij. salis amoniaci drach. ʒ. m.* Si sordida sint, ea mundificat, & consolidat aqua lapidis salutis, & tinctura mell. ros. simpl. Si depascentia,

tan.

tangantur lixivio ex reguli fecibus , verum præ cæteris maximè valet aqua viridis Hartm. calefacta , qua cū penicillo bis in die tangantur, & hac aqua in oris, Tonsillarum, & columellæ ulceribus nos familiariter utimur, & sic feliciter cedunt, quòd si non eveniat, ad partis suffumigium ex cinnabari, & thure, tanquàm ad sacram anchoram confuge, nec ægrotum ulcerum sanatione defraudabis, ut experientia millies nos edocuit ; imo tantum hoc suffumigio multos , quos tanquàm insanabiles , & deploratos barbati post varios cruciatus deservère , pristina restituiamus sanitati ,

CAPUT DECIMUMQUARTUM.

De Columellæ exulceratione.

DEscendit in os teres Caruncula ex palati tunica reduplicata , penitus juxta narium meatus , supra laryngis rimam, inter tonsillas, quæ uvula appellatur, est morbosa huius carunculae affectio, cū ejus summum uvæ acino non ab simile appareat . Proprium hujus carunculae nomen, est columella, quia oblonga, & rotunda, columnæ ad instar , parvam columnam, seu columnellam efformat . Dicitur quoque gargulio, & gargareon à sono illo , qui in gargarisatu auditur . Ejus substantia est glandulosa, mollis , spongiosa, & rubro donata colore, communi oris tunica amicitur, figuram habet, ut diximus, rotundam, teretem, superius crassior, & inferius in acutam obrusè definit . Hæc carun-

runcula suos patitur manes, scilicet laxitatem, tumorem, inflammationem, & atrophiam, de quibus hîc nos non agimus, sed in Trutinâ medicâ tom. 2. hîc solum de hujus carunculæ gallica exulceratione noster erit sermo.

Signa.

HUjus affectûs signa ante oculos sunt posita, aperto ore, & depressa lingua, columellæ exulceratio cognoscitur: laxa, & flaccida apparet, albo mucore obducta, quandoque cineritio cum ardore, & sorditie graveolentem spirat anhelitum.

Causse.

Columellæ exulcerationem fieri autumant vulgares ab humore acri, & falso Lue venereâ infecto à cerebro in columellam fluente. Verùm hæ vulgarium putatitiæ fluxiones sunt veluti Sisyphi supplicium, ut fabulantur poetæ, qui saxum ingens in montis verticem provolvere cogitur, & cum ad culmen benè extulerit, repentè deorsum relabitur.

Columellæ ulcera fiunt ex veneno gallico contracto sive furtim, sive quinque supra notatis modis, & non ritè eliminato internis remediis à nutrimento, non aliter ac de oris, & tonsillarum ulceribus diximus.

Pro-

Prognosis.

Columellæ exulceratio festinam requirit opem, aliter in perniciosum, & operosum definit ulcus, quo tota exeditur, & quibus columella exeditur, rarò clarè, & distinctè loqui possunt; inservit enim ad vocis modulationem, undè vocis plectrum ab anatomicis appellatur. Nos juvenem, & scortum, columella quorum tota adesa fuerat à lue, curavimus, qui nunc vocem claram, sonoram, expeditamque conservant, quia vicinæ aliæ partes ad vocem conferentes non læsæ fuerant. Item mulierem sanitati restituvimus, cujus columella non totaliter adesa fuerat à lue, sed veluti filo pendula remanserat à Luis curatione, & quia multum illi faciebat negotium in sermone, cibo, & potu, nos, ut molestiam tolleremus, apprehensam vossella forfice resecurimus, & sanguinis fluxum terra exanimata vitrioli statim compescimus: sed quia aliæ vicinæ læsæ fuerant partes, vocem in raucam, clangosamque mutavit. Omnes incolumes vitam degunt, sed horum deploranda est salus, nam qui columella destituuntur, phthisici moriuntur, quia ejus usus est aeris frigiditatem moderari, nè illicò in pulmonem irruat.

Curatio.

ADulcera columellæ ex Lue vulgares hoc linimēto utuntur, quo ea tangunt: *R. ung. egypt. un. ʒi, alumin. usti drach. ʒi, mell. ros. unc. j ʒi, m.* Sed parū felici-

liciter in hoc linimēto utuntur unguento ægyptiaco propter viride æs, quod ejus compositionē ingredi-
tur; potius enim corrodendo, quàm separando, suas
absoluit operationes. Insuper ægyptiacum partem
affectam nigredine tingit, quod omninò vitandum
est. Si verò contumacia fuerint, aquâ forti dilutâ,
vel aquâ, in qua mercurius sublimatus decoctus
fuerit, utuntur. Verùm aqua fortis, licet diluta,
venenatam non respuit qualitatem, ideòque si per
se metalla corrodit, diluta, & in gradu remisso car-
nes absumere, & corrodere valebit, & eò magis co-
lumellam, quæ molli, & spongiosâ dotata est sub-
stantiâ. Mercurius sublimatus in aquâ decoctus non
desinit dilutè continere vim corrosivam, venenatam,
& causticam, ideòque non tantum columellam, &
proximas partes eò magis venenatè exulcerabit, ve-
rùm etiam si fortè in asperam arteriâ, vel in œso-
phagum gutta aliqua delabatur, in magnâ noxâ, &
vitæ discrimine versatur ægrotus. Insuper sanguinem
inflammat, undè sputationes cruentæ, aliaque gra-
vissima oriuntur symptomata, & ipsa patientis de-
structio.

Ulcera ex Lue venereâ tam columellæ, quàm
cujuscumque oris partis curamus uniuersalis Luis
extirpatione, & hac ratione ulcera incipientia in
istis locis unâ cum Lue spontè evanescunt; quod si
non evenit ad aquam lapidis salutis, veneream, mel-
lis tincturam, & postremò ad aquam viridem, quæ
omnem putredinem, exulcerationemque tollit fœ-
dam, & consolidationem inducit perfectam, vel ad
suffumigii topici usum deveniendum est, & sic facile
eli-

eliminantur. Prædicta remedia his ulceribus adhibita, non præmissâ uniuerſalis Luis curatione, nunquam medicum, & ægrotum fallent: verum aliquo temporis spatio, vel reciduum patiuntur, vel graviora Luis venereæ excitantur symptomata. Unde post perfectam horum ulcerum sanationem, præmisso leni cathartico, propinari debet Aqua nostra Anti-Venerea, quæ uniuerſalem Luem, ejusque omnia symptomata ex toto corpore radicitiis eliminat.

Verum fusiùs de labiorum, dentium, gingivarum, faucium, palati, laryngis, œsophagi, tonsillarum, uvulæ, linguæ, & nasi morbis, nec non de ranulâ, balbutie, & cæteris vitiis, quatenus loquelam deprauare possunt, in *nostrâ Grammaticâ, speculatiuâ* egimus cap. de Barbarismo, vel fusiſſime in *nostræ Trutinæ Medicæ* tomo secundo dicemus.

CAPUT DECIMUMQUINTUM.

De Alopecia.

Accidit quandòque in Lue venereâ non solum in capite capillorum, verum etiam in mento, & superciliis pilorum defluvium: malum hoc Alopecia vocatur, cui plures sunt species, nempe ophiaſis, area, & caluitium; area est quandò in aliqua capitis parte capilli penitus excidunt, & sub se comprehendit alopecia, idest omnimodam depilationem, siue ea fiat in capite, mento, aliisque locis pilosis, & ophiaſin, in qua semper capilli à capite decedentes, certam quandam figuram depilationem

tam constituunt, nimirum ab occipite ad aures, frontisque partem anteriorem in modum carinæ. Quando autem capillorum pars undique à capite decedit, & pars remanet rara, tunc simpliciter capillorum defluvium appellatur.

Signa.

EX his, quæ diximus, & dicemus, hoc malum facile cognoscitur.

Causæ.

Vulgares alopeciam fieri dicunt ex capillorum radicis erosione ab infectis venerea labe succis, quos quidem tenues esse, & halituosam habere naturam credunt, Nunquam tam benè locuti sunt vulgares, quàm nunc, sed nihil dicunt, cum horum succorum, siue halituum non explicant naturam.

Sæpè hoc venenum corrosivum in ulcera non erumpit, sed capillorum, pilorumvè radices adoritur, easque ita corrodit, ut spontè decendant.

Prognosis.

Alopecia ex Lue Venereâ in principio facile sanari potest, at neglecta calvitiam inducit, quæ multoties in incurabilem, horridamque degenerat morphæam miserabiliter deturpat, & ita ridiculos reddit ægros, ut non amplius cognoscantur.

Verùm nostris hiscè temporibus calvities, capillorum

lorum defluvium, alopecia, & ophiasis nullam insignem turpitudinem, aut deformitatem parit; hodiè namque ferè omnes caput, barbam, & mostaces bis in hebdomada sibi abradunt, aliquorum monachorum more, & adscititia utuntur comâ, cuius usum introductum fuisse credimus, ut has ægritudines occultare possint. Caius Iulius Cæsar Imperator calvitium itâ iniquo tulit animo, ut post plurima incassum attentata remedia, à senatu tandem perpetuam laureæ gestationem impetraverit: qui si hoc nostro sæculo viveret, in maximam felicitatis partem sibi duceret capillitio tegumento ex alienis capillis confecto calvitium occultare. Imò nostris temporibus, & præsertim hæc in nostra civitate ad iuventutem simulandam adscititia coma multum confert; omnes namque senes hoc artificio, & bis in hebdomadam mentum, & mostaces abradendo, antiqui videntur iuvenes.

Curatio.

Vulgares corpus ab infectis succis purgant, & si aliqua sanguinis excretio cohibita fuerit, internas tundunt venas, deindè capillos, vel pilos deradunt, & ob alopeciam credimus capitis capillos abradendos, pro quibus artificiosâ quisque utitur casarie, & barbam decurtandi usum hispanico more introductum fuisse: Verùm id non omnes admittunt, & præsertim religiosi, quorum morbos occultos esse decet. Et quia capillorum defluvium non est laxantibus tractandum, nam hæc malum redderent

rent deterius, adstringentibus utuntur decoctis pro capitis ablutione, post ablutionem laudant succum ladani concretum, contusum, & maceratum in ol. myrt. & ros. omphac. quo bis in die locum inungunt: Sed hæc etiam malum pejorant, ulcera, dolores, & gummata ex pravis retentis succis oriuntur. Interim masticatoria præscribunt ex radice pyrethri, angelicæ, mastiche, caryophyll. &c. ut copiosissimo excitato sputo, pravi retrahantur succi à partibus capillosis, vel pilosis.

Si hæc non juverint ad ligni, & falsæ decocta cum sudoribus, & dejectoriis accedunt, quod si non profecerint ad particularia capitis, & faciei suffumigia confugiunt: Si autem malum obstinatè particularibus reluctetur suffumigiis, ad totius corporis suffumigationem descendunt, ut R. *Aloes, thuris, benoizi, camphor. an. drach. iij. gall. mosc. drach. j. lign. aloes drach. ij. cinnab. auripigmenti, & marchasite aureæ. an. unc. j. m. f. pulvis* inspergendus super accensos carbones ad totius corporis suffitum. Bardum suffumigium, quia ipsi bardi; putant enim vulgares odoratorum fumum aliquid antidoti pro lue continere, & corpus penetrare posse, quod falsissimum est. Credunt quoque auripigmentum esse pro lue præsidium, & tamen venenum est, nisi dicere velint, quod unum venenum expellit alterum, & non intenduntur, cum ambo hæc sint corrosiva. Ponamus hominem auripigmenti suffitum inspirare, & certissime veneno peccabimus illum. Tandem opinantur marchasitam, quæ est cautes metallica, ad ignem in fumum con-

M

ver-

D. Carolus Musitanus de lue venerea.

verti, & Lui consulere. Isti malè feriatì sectatores decipiuntur, & decipiunt, nec medicamina examini subiiciunt, sed pecudum more eunt, quò itur. Luis veneræ sanatio tantùm consistit in cinnabari, tantquam proprio alexipharmaco, alia adiuncta sunt merè inutilia,

Si ceciderint capilli, vel pili, diversis lixiviiis caput, vel faciem lauant, deindè aspero linteolo fricant, donec cutis erubescat, & tandèm, ut capilli, vel pili renascantur, pluries caput, vel faciè urinâ lauant.

Alopeciam curabis præmittendo dejectiones, per aquam solutivam magistralem, ac deindè per mannam Mercurii, ut paulò suprâ præscripsimus: postmodùm in hypocausto infirmo sudores consule, quos præcedat sequens vulnerarium per horæ quadrantem: *℞. Limatura ligni sancti drach. ij. limatura c. c. drach. j. —; croc. scrup. —; Zinzib. scrup. j. santal. ub. etus. drach. j. Ponantur hæc omnia in vas vitreũ cū lib. j. aq. font. illudq; deindè opt. occlude, ac in M.B. bulliant per tres horas, postea refrigeretur, & aqua à pulveribus exprimatur. Hujus aq. unc. iv. infirmo exhibe ante ingressum in hypocaustum, post sudorem capitis cutim sequenti aqua irrorat: *℞. Aq. vitæ opt. lib. j. in eâ solue merc. meteorizati gr. ij. & postea cum eâ cutim irrorat.**

Tandem, ut citò renascantur capilli, caput unge oleo bufonum in nostrâ Pyrotechnia descripto, vel de ovorum vitellis, vel oleo mellis, quod ita paramus: *℞. Fanos residuos post mellis expressionem q. s. pone in tigillo supra ignem, & m. cum arenâ ad suff. forma globulos, & inde retortæ vitreæ, adapta recipiens, per-*

perge destillando , & eructabit oleum flavum , quod ad usum serva . Caue , nè urfi pinguedine caput ungas , nam cani renascentur capilli . Itèm si locus depilatus sequenti famoso inungatur liquamine , largiter regnuntur capilli , ut R̄ , *Carnium limacum* , *apum* , *vesparum* , *sanguisugarum* , *salis fortiter adusti ana partes equales* . Inde omnia vitro in fundo multis foraminulis perforato instar cribri , ac subtus illud aliud colloca vitrum , quod ex superiori liquorem stillantem recipiat , qui sensim intra multos dies è superiori misturâ resolvetur , quo locus depilatus prius ad rubedinem trictus inungatur .

CAPUT DECIMUMSEXTUM .

De Rhagadibus .

INter alia Luis venereæ importuna symptomata , quæ inquinatos torquere solent , annuntiantur rhagades , siue fissuræ , vulgò *serchie* , in volis manuum , & plantis pedum , quæ sunt ulcuscula oblonga discindentia in rimas , siue rugas , suntque scissuræ his non absimiles , quæ sæpius inferius , & quandoque superius oris labrum , & mammarum papillas occupant . Hæ rhagades ex lue venerea non solum in volis manuum , & pedum plantis fiunt , verum etiam in ano , & utero , nunc humidæ & saniosæ , nunc siccæ , & callosæ . Nos hîc tantum loquimur de rhagadibus , quæ luis venereæ semipario affligere solent , nam extra hanc luem etiam molestare possunt , & harum à priscis medicis facta mentio est , antequam venerea lues incepisset .

Signa .

EX his , quę diximus , signa manifesta fiunt , nām sunt ulcuscula rimosa , & oblonga cum pruriginoso dolore , tetro odore , ac virulento humore , itā ut nigrum quid , vel viride , vel citrinum foetens effluat ; aliquandō tamen nihil scaturit , sed sicca , & callosa solummodō apparent scissurę .

Causse .

Vulgares ineptē credunt hepar lue inquinatum humores phlegmaticos , falsos , & adustos generare , & his ad volas manuum , & pedum plantas tanquam ad emunctoria se exonerare , quibus cutis in rimas dehiscit . Ecquis barrus de plebe homo intriviis nutritus non fieret vna hora celeberrimus medicus de solo hepate in unoquoque morbo differens ? Certē sine labore , & studio hepaticam assequetur medicinam , quam omnes profitentur vulgares , & sine dubio inter Galenistarum proceres assidere , istis negotium faceßere , & minimē garrulitate superari solo hepatis commento . Docent vulgares volas manuum esse hepatis speculum , quasi chiromanticorum more , inspiciendo manuum volas , divinare salubrem vel insalubrem hepatis constitutionem . Concederemus , si res itā se haberet , hoc in dextrę manūs vola , quę vergit ad hepar , non verō in sinistra , quę tantum ē lienis conspectu sita est , & splenem , non hepar respicit . Crederemus utique cū vulgaribus ,

fi

si nostrum iudicium esset limitatum, rhagades non tantum in manibus, verum etiam in pedibus, labiis, utero, & ano, si hepar esset veluti totius corporis monarcha, & ut tyrannus superior in cuncta dominaretur non jure, & legibus æquis; verum quadam animi insolentia, & feritate.

Fiunt rhagades ex prægressa lue venerea, cujus virus appropriatis remediis non fuit eliminatum à nutrimento, sed temporis cursu serpendo ad manuum palmas, & plantas pedum devenit, ibi exaltatur, alimentum inficit, & ulcera secundum rugarum re-
 &itudinem producit.

Prognosis.

Rhagades pruriginosæ sunt, ideòque molestissimæ, quæ si negligantur, ad plures annos durare solent, vel facile in ulcera exedentia degenerant.

Curatio.

Pro rhagadum curatione vulgares prius de communi propinant purgans, deinde salis decoctum ad plures exhibent dies, & tandem ad topica deveniunt medicamenta. Abluunt manus, & pedes decocto guajaci, ejus corticis, & scabiosæ, & pentaphylli, si verò durities adsit, manè, & vesperi pedes, & manus macerant in decocto ejusdem guajaci parato cum radic. alth. fol. malv. viol. hord. & plantag. facto in jure pulli: postmodum adstringentia addunt, & tandem manuum palmas, & plantas pedum in-

ungunt butiro, adipe anseris, vel gallinæ, vel pomata, unguento albo camphorato, de plumbo, cerussa, vel tangunt rhagades aquâ aluminosa magistrali. Hercules Saxonia refert se cognovisse mulierem, quæ octo annis continuis manuum rhagades passa fuerat, & inutiliter omnium, & Venetorum, & Patavinorum, medicorum opera usa fuerat, brevi, & faciliè curatam fuisse succo herbæ, quam alii artemisiâ, alii tenacetum vocant, in omnes fissuras diligenter pennâ illito, & omni manuum lotionè ommissa. Verum ex his vulgarium medicamentis nil frugis sperari potest, & licet per longissimum tempus adhibeantur, morbum protrahere, non verò curare possunt.

Curantur breviter rhagades, si primò patiens bis, vel ter pilulis de manna mercurii purgetur, deinde tangantur manè, & vesperi aqua mercuriali. Verum solent quandòque ita rebelles, & obstinatæ esse, rhagades, tunc sumat æger aquam nostram Anti-Veneream, & absque topicis medicamentis spontè sanantur; ut pluries nos experientia docuit. Vel suffumigentur manus, & pedes mercurii suffitu, vel inunctione fricentur mercuriali, & interim abstineat ab omni manuum lotionè.

CAPUT DECIMUMSEPTIMUM.

De Moris, Cristis, Verrucis &c.

NUllus ager tam ferax reperitur, quàm gallicus; in ipso enim semel rectum semen suo fermento vegetat, germinat, crescit, florescit, fructificat, suisque successivis generationum perior-

riodis uberem fert messem : Verum hi fructus sunt corruptæ genitricis soboles, non secus ac à turdi cōspuratione viscum frutex in arboribus innasci dicitur . Hujusmodi sunt quædam carneæ excrescentiæ dictæ, mora, cristæ, verrucæ, ficus, condilomata, thymi &c. quæ in pene, mulieris sinu, & podice ex Lue venereâ innascuntur.

Signa.

P Rædictæ excrescentiæ gallicæ cognoscuntur, his signis, nam

Mora sunt quædam excrescentiæ de ficuum genere, similitudinem quandam mororum arboreorum constituentia, atque indè nomen sortita . Oriuntur in pene, pudoris sinu, & podice.

Cristæ sunt carunculæ ani cristaceæ, pullorum galinaceorum cristas referentes, ex infando, ac naturam pervertente concubitûs abusu nascentes.

Verrucæ, aliàs dicuntur porri, sunt quædam carneæ excrescentiæ, quæ exterius quasdam obrinent radículas, ad porrorum similitudinem, & id ob majorem siccitatem.

Ficus, seu sycofes sunt quædam excrescentiæ tam circa anum, ejusque circulum, vel pudendum, quam circa uterû, ubi hemorrhoidales, & menstruales terminantur venę, quę basim habent strictam, supernam verò partem latam, ficubus non ab similes, à quibus nomen sortitum est. Vocantur etiam mariscę.

Condilomata sunt tumores in sinu muliebri, vel in margine ani excitati, similes digitorum pugno, aut

maturis moris, aut ficui, aut grano ulvę nigre.

Acrochordon est verruca pensilis, orbicularis, angustę basis, ita vocata, quod chordę nexu suspensa videatur, una vel sola vix nascitur, sed ferè semper pluralis, magnitudine pisi, vel ad summum fabæ, rarò major, in summitate latior, in inferiori circa corporis cutim est tenuior, ita ut quasi pediculo suffulta appareat, cuti est ferè concolor, perdura, & aspera.

Thynnus est protuberans quędam excrescentia aspera, subrubra, oblonga, thymi summitatis colorem referens, & augescens, ac in excisione plurimum sanguinis profundens, ejus generatio est circa sedem, & pudenda.

Myrmecia sunt verrucę humiliores, inferius latiores, superius tenuiores, & duriores, quę radices suas altius figunt, doloremque movent, colore nigricantes, nomen suum indè habent, quod ad contactum dolorem exhibeant, qualis fit à morfu formicę, magnitudine lupinum vix excedens.

Causæ.

PRo harum excrescentiarum causis statuunt vulgares humores lentos, viscidos, & pituitosos cum aliqua sanguinis portione ab hepate lue infecto ad podicem, mulieris sinum, & penè demandatos, in quibus locis in varias carneas excrescentias abeunt. Verùm decipiuntur vulgares in harum excrescentiarum statuenda causa, quia humores lenti, & pituitosi cum sanguinis portione non possunt esse causę. Id quod perpetuò de hepate repetunt, non sunt hæ partes

Cap. XVII. De Moris, Cristis, Verrucis. &c. 185
tes hepatis emunctoria, sed nenię, & aniles fabellę.

Harum excrescentiarum causa est succus alimentitius venereo contagio imbutus, nimirum viscosus, qui extra solidas fibras agglutinatur, & juxta partis texturam, & dispositionem in luxuriantes degenerat carnes; datur enim quandoque in parte vel crassa, ulceris impuritas, vel ipsa unguentorum crassamenta, & tales excitantur excrescentię, ut in aliis ulceribus videre est, ceu à turdi conspurcatione arboribus innasci viscus dicitur. Et hac de causa ferè semper venerea Lues per podicem contracta in mora, cristas &c. definit. Hęc sylvestris caro vivit aliena quadra scilicet vita totius, non aliter ac viscum frutex arboris vita.

Prognosis.

SUpradicte excrescentię familiares, & frequentes sunt in nostra Italia; paucę enim sunt meretrices, & pathici, ob innumeras pediconum catervas, in ano hujusmodi non habentes excrescentias, quas hemorrhoidum titulo occulunt. Hę excrescentię nunquàm solitarię, sed plerumque plures sunt, quia spurcum fundunt ichorem, qui vicinas scædat partes, & multiplices pullulare facit magno cū pruritu, ita ut sæpissimè scalpere cogatur æger.

Si initio ob pudorem cœlentur ab ægrotis, ut plerumque fieri solet, multiplicatur gallica messis, & nisi appropriatis averruncentur remediis, in cancerosam migrant naturam. Quandoque in ani orificio, & vulvę labiis esurgunt, quandoque ita profundę

fundē in recto intestino, & uteri collo, ut attingi nō possint, ac proinde curationi non subiiciuntur, nisi quantum utriusque speculum finit, vel saltem difficillime curationis censeantur. Quę exiles habet pedunculōs, facile curationem admittunt: contrā verò, quę latissimis potiuntur radicibus, quibus adhærent, egrē curantur. Vbi exciduntur, nullasque relinquunt radículas, non renascuntur; ubi verò radícula remanet, necessario regerminant.

Curatio.

Curant vulgares carneas excrescentias, quę tenuem habent basim, eas serico vinciendo filo, sensimque stringendo, usquequò eger dolorem percipiat, donec ob nutrimenti privationem exsiccentur, & decidunt. Verum non omnes filo vinciri possunt, quia ut plurimum lata est basis, vel callosa. Præterea vinculi usum repudiamus, licet eas vulgares vincere possint, quia dolorificus est curandi modus, semper tumorem accersit, & inflammationem, & si tali pacto curentur, promptissime repullulare possunt.

Quandòque eas forfice præscindunt, quia his non est magnus dolor; in eis enim non viget exquisitus sensus. Verum ferrum pro præcisione formidolosum est agris, nec radículas, quibus hæ carnes excrescentiæ adherent, præscindit, undè inpròptu est harum regerminatio. Præterquamquòd magna sanguinis effusio succedit, quæ agrum exanimare potest, & non ita facile cohibetur. Tandem semper inflammatio, vel
tu-

tumor accedit, qui curationem impedit, & chirurgus pro uno curando morbo, alium magni negotii inducit, pejorem forsitan cum aliquo vitæ discrimine junctum.

Nonnulli has excrescentias, si fuerint complicatæ, vel duplicatæ, candenti exurunt ferro. Sed hoc medicamenti genus est periculo plenum, quod maximo-perè exhorrent ægri, & hæ excrescentiæ nimis sensitivæ sunt, licet sylvestres sint carnes, vivunt tamē vitæ totius, & adhærent partibus nimio exquisito sensu gaudētibus, ut sunt penis, podex, & cunnus, quæ partes istius medicamenti applicatione intumescere solent, & ægri vitam in quæstionem adducunt.

Multiferri, & ignis edacitatem reformidantes, Vulcani ferrum contra Veneris carnes repudiant, & pro actuali potentiali utuntur igne. Hujusmodi est arsenicum crystallinum, & auripigmentum. Verum hæc duo lethalia sunt venena, quæ contra veneficas adhibent soboles: sunt hæc duo adeo vitæ nostro balsamo infensa, ut non modò intus assumpta, sed etiam extrinsecus adhibita, horrenda introducant symptomata, de quibus fusiùs egimus in nostra Pyrotechniâ, & Trutina, ubi de Venenis egimus sub pretexto icteritiæ ex veneno.

Alii has excrescentias aqua forti communi extirpant. Verum magna sedulitate illinienda est, quia caustica, & multum spiritiuosa, ideòque se diffundit, pruritus excitat intolerabilem, carnes exedit, tumorem, inflammationemque producit, nec laudabile medicamen est apud optimæ notæ chirurgos.

Omnes tandem nostræ tempestatis gregarii chirurgi,

rurgi, si latam hæ excreſcentiæ habeant baſim, unguento utuntur ægyptiaco, vel præcipitati pulvere unguento aureo admiſto, vel pulvere viridis æris, vel ſabinæ, alumine uſto, aqua aluminofa Fallop. vel &c. Sed hæc vulgaria medicamenta nimis trivialia ſunt, neceſſitatem pro excreſcentiis abſumendis, nec aliquid alexipharmaci contra luem continent.

Mora, criſtas, verrucas, marifcas, condylo-mata, & cæteras carnes ex impura venere ortas nos eradica-mus non ſolum externis adhibitis, prout etiam externi ſunt affectus, ſed etiam internis luis venereę remediis: præmiſſa igitur corporis euacuatione pilulis mercurialibus pluries à nobis deſcriptis, ſequentibus topicis eas abſumimus: *R. Alum. rocc. uſt. & viridis æris an. unc. j. bull. in aq. roſ. lib. iiij. ad tertias, filtra, & excreſcentias ablue ter in die, & inſenſibiliter evaneſcunt.* Magnæ energię ad has eradican-das erit pulvis ex alumine uſto, & pulvere ſabinę ana, quem ſola ſuperpoſitione, felici eventu centies experti fuimus. Vitriolum pulvere tenuis non ſolum ulcera ſordida mundificat, verum carneas excreſcentias abſumit.

Optimum remedium erit oleum viridis æris, quod ita paratur. *R. Viridis criſ partem j. nitri partes ij. pulverizentur, optimè miſceantur, ponantur in tigillo, & carbone incendantur, donec deflagarint, quod remanet, ſoluatur in cellâ p. d. vel in veſicâ ſuillâ diligenter clauſa in aqua demerſa.* Sed præſtat oleū ſulph. vel vitrioli, attamen in applicacione ſumma ſolertia adhibenda eſt, nè naturalis caro tangatur.

Maximoperè præſtat ſpiritus mercurii albus, quo
nos

nos felici cum successu utimur, bis, vel ter has tangendo carnes syluestres, quas felicissimè persanamus absque ullo recidiuæ timore, & ita paratur: *R. Merc. meteorizati, tenuiter pulverizati part. j. argillæ rubr. part. ij. m. & efformacum aqua com. globulos in umbra exsiccandos, destilla deindè ex retorta vitrea per arenam igne suppressionis (gradatim tamen) horis ij. adhibito, prodit elegans spiritus, quem serua. Si quid mercurii sublimetur, cum recenti argilla m. & procede, ut antea.*

Præstantissima erit ad hos curandos affectus aqua salis ammoniaci, quæ ita paratur: *R. Tart. crud. pulverizati unc. ij. salis ammoniaci pulverizati unc. j. m. & in vase sublimatorio sal sublimabis, quod iterum cum eodem tart. commiscebis, & iterum sublimabis, hoc quater repete. Tunc sal sublimatum in humido loco repones; ibi enim resolvetur in aquam, quæ sine dolore has excrecentias exterminat absque recidiua.*

Verum efficacissimus omnium erit spiritus salis ammoniaci tali modo elicitus: *R. Salis ammoniaci q. u. m. cum argilla humida, ac exindè fac globulos. Destilla s. a.* Sal ammoniacus est ita summè volatilis, ut nullo modo destillari possit, præditus est enim mercuriali natura, abundat sulphure, quod facile sublimatur: attamen argilla per minima inter salis particulas interjecta sublimationem inhibet, & facilius ignis actiuitate cogitur in spiritum. Quod omittentes plures spagyrici, omnem laborem, & operam perdidērunt, nam sal ammoniacum cum sit summè volatile, in salis volatilis formā in retortæ cacumine, & collo sublimatum inueniēre, non autem
at-

attenuatū in forma spiritūs intra receptaculum receperunt . Mediante destillatione essensificatur, majoremque nanciscitur perfectionem , dūm ad summā essentiæ puritatem devenit , & sua subtilitate permeabilis evadit .

Si quis admiretur nos tantoperè salem ammoniacum in excrescentiarum absorptione decantasse , is sciat non tantū in ulceribus putridis , & gangrana, putrida carne absumenda summum esse remediū, verū etiam sublimatum aptum esse ad metalla in fluidum mercurium reducenda. Nec fabricari potest aqua regia , quæ aurum solvit , absque sale ammoniaco. Imò etiam valet ad sublimanda multa metalla , aliæque fixa corpora mineralia , eaque transmutanda . Undè Paracelsus lib.7. de transmutatione rerum naturalium inquit: *Notandum hic , quòd quodlibet metallum , quod in sublimationem per sal ammoniacum perducitur , postea in frigore , vel aere solvatur in oleum , & contrà in igne coagulatur in lapidem .*

Salem ammoniacum emortuas absumere carnes non tantū ratione didicimus , verū etiam id experientia nos edocuit; accepimus enim bovis os carne vestitum, & ammoniaco sale salavimus . post 48. horas carne absumpta nudatum invenimus . Itē sal ammoniacum terræ optimè commiscuimus, & in dicta terra sale grauida os carne refertum sepelivimus, & itidē carne exutum invenimus .

Hinc quisque discere potest , qua ratione terra , quam sanctam appellant , in qua cadavera sepeliunt, eorum carnes absumat , & nudata ossa relinquat: Ista terra est illa , in qua martyrum millena pro christiane

ne

na fidei confessione sanguinem suum veluti aquam fuderunt, & quia referta sanguine, ideò sale ammoniaco; sanguis enim præcipuè humanus ammoniaco scatet sale, id luculenter patet ex salis armoniaci confectione, quæ talis est: *R. Sanguinis humani lib. j. sanguinis bovis, vel alterius animalis lib. ij. aquæ putei lib. vi. m. & filtra, pone ad ignem, ut bull. ad aquæ consumptionem, & sal ammoniacum manebit in fundo.*

Præterea terram dictam sanctam refertam esse sale ammoniaco propria didicimus mechanica, nam accepimus supradictæ terræ lib. iij. aq. putei lib. x. miscuimus in tigillo figulino, supra ignem ebullivimus, deindè amoto igne, & frigefacto tigillo, decantavimus, & filtravimus. Relictæ terræ novam aquæ quantitatem bis, ter, & quater reaffundimus, & ut prius peregrimus, & omni sale prorsus nudatam reliquimus, & ex terra sancta in terram, quam damnatam vocant chymici, redegimus, omnes aquarum decantationes, & filtrationes ad ignem posuimus ad totalem aquæ consumptionem, & magna salis ammoniaci copia in fundo concrevit. In prædicta terra omni sale spoliata cadaveris digitum humavimus, nec unquam absumptam vidimus ejus carnem; ideòque terra sancta religiosè custoditur, tum ob sanctorum martyrum sanguinem illic effusum, tum pluviarum ratione, nè sale dilveretur, & aliò transferetur, & effecta in cadaverum exesione langueret.

Vocatur terra sancta, ex eo quia tot martyrum sanguine decorata fuit, non quia cadaverum carnes exedit; neque hoc quod naturale est, pro miraculo sancta declaravit ecclesia, ut rude vulgus sentit: nam
que-

quælibet terra multo humano sanguine foeta, ut in prælio, ubi multorum millium militum interfectio obtingit, si in ea cadavera sepeliantur, carnes absumendi energiam habet. Sed ad Luis venereæ excrescentias noster redeat sermo.

Nonnulli has excrescentias leviter spuma venenata duorum draconum rectificata illiniunt, & eas penitus eradicant; nam est medicamentum causticum, & has sylvestres destruit carnes sola iterata illinctio. Sed in hoc illiniendo liquore magna diligentia, adhibenda est.

Si prædictæ sylvestres carnes non veniant in conspectum, sed profundè in colli uteri, vel intestini recti latebris recondantur, tunc matricis, vel ani speculo patefiant, & nostris suprâ descriptis tangantur medicamentis, & prorsus eradicantur, ut nunquam eodem loci repullulent, quibus perfectè absumptis, iterum mercurialibus pilulis expurgetur corpus, ut venerea Lues exterminetur.

CAPUT DECIMUMOCTAVUM.

De Doloribus Venereis,

S I V E

De Torturâ Noctis.

INter omnia Luis Venereæ symptomata, nullum est, quod magis laborantes torquet, quam fævissimum illud dolorum genus, quod plerumque
in

in capite, vel toto, vel dimidio, vel circa articulos, & maxime in internodiis tantoperè exquisitiùs excruciat; profectò huic nec crudelissimum quodlibet quæstionis genus, nec severum equulei iudicium est comparandum. Sunt venerei dolores arthritide, & nephritide crudeliores, sunt, ut uno absolvamus verbo, inferni dolores, quos nec ipsæ naturæ vires, nec quandòque deorum numina, præter mercurium, depellere possunt.

Signa.

Dolores venerei incipientes sunt vagi, & non stabiles, præsertim modò in capite, in humeris, cubitis, & modò in artubus, quos imperiti mendentes pro flatibus accipiunt, maxime noctù, & ad vespertas excruciare incipiunt; temporis tamen protractu per omnes artus, internodia, membranaeque sævissimi excitantur, distendentes, lacerantes, & terebrantes, noctù etiam magis, quàm interdiù. Undè doloribus venereis noctis torturæ nomen jure imponimus, ex eo quia circa matutinas horas ii ferè non sentiuntur, at dùm ad vesperta scit torquere incipiunt, & usque in mediam noctem, & ultra semper vehementiùs terebrant. Hinc nullum certius habemus signum dolores à fomite venereo originem ducere, quàm hoc eorum circa vespertas incrementum sumere. Non uno eodemque modo omnes excruciant, nam cum permanentem sibi construunt sedem, alii atroci capite dolore corripuntur, vel solummodò

N

emi-

D. Carolus Musitanus de lue Venereâ.

emicraniâ, alii in scapulis, manibus, pedibusque vehementer torquentur, vel ex coxendice conqueruntur &c.

Causse.

C Redunt vulgares venereos dolores fieri ab humoribus melancholicis, & pituitosis adultis ab infecto hepate, ad internodia missis, ibique hos humores per paulatinam congestionem depositos, vel ob acredinem, sive ex propriâ sui naturâ, aut ex putredine, sive deleteriâ qualitate, continui solutionem efficere, vel intemperiem inducere, & sic ingentes excitare cruciatus.

Rentur dolorum causam esse humores melancholicos, & pituitosos, quia Lues vetusta hos apprehendit, & quia melancholia vespere, & pituita noctu exacerbatur, hæc est eorum ratio, cur venerei dolores ad vesperam incrementum sumant, & noctu magis affligant.

Si fomes venereus ab ultimo partium nutrimento in sanguinem transit, horribiliores representat scenas, nam sanguis nutrimento salior est, ejusque sal quoties à fermento venereo exaltatur; vel figitur, corrosivum evadit, & dolores excitat acerbissimos. Ferè semper dolores venerei in cranio, & ossium superficiebus, non autem in eorum articulationibus sentiuntur, fortassè quia in periostiis venulæ, & arteriolæ capillares grumetactum ferè sanguinem à veneno venereo deponunt, cujus sal non potest à calore per insensilem transpirationem resolvi, concoqui-

quitur, fixatur, ac proinde exaltatur, undè periositia, admodum sensibilia corrodit, pungit, vellicat, lacerat, & continentes distrahit, convellitque partes, hinc dolores crudeliores, & atrociores sentiuntur.

Prognosis.

SI venerei dolores efficaci non curentur remedio, abeunt in gummata, vel in universalem totius corporis cachexiam, ex qua deplorabilis sequitur hydrops.

Curatio.

Medicorum vulgus triplici præsidio dolorum venereorum curationem tentant, sed incassum, purgante scilicet, decocto, & sudore ab externo calore provocato. Purgans medicamen producta à veneno venereo non purgat, nec minùs venenum ipsum, quia est de communi morborum omnium, nec dolentes adit partes. Decocta saltim ratione, modi, quo illa præparant, sunt inutilia, & licèt quadragesimale instituant jejunium, nunquàm ad inculpatam perveniunt salutem. Sudores palliatum afferunt juvamen, nam productum à veneno, non autem venenum ipsum educunt, undè infra mensis spatium dolorum recidivæ experiuntur.

Nonnulli vulgares suorum medicaminum insufficientiam aspicientes, pro dolorum curatione ad hoc elect. confugiunt, ut R. *Fol. sen. or. unc. j. - , carbit opt. drach. viij. salsa parill. china elect. & scobis*

N 2

lign.

lign.sanct.an.unc.÷. sassafra, hermodactyl. & cinnam. an. drach.iv. f. omnium pulvis subtiliss. & cum sacchi. diss. & ad syr.consistentiam cocti cum decocto radic. chinæ, & salsæ parillæ q.suff.f.elect. in formâ. opiat. Dosis unc.j. mane per quinque horas superjejunando, & eodem modo vesperi per dies octo.

Alii sequens propinant decoctum, ut R. salsæ parillæ minutim incis. rad. chinæ in taleolas dissect. an.unc.j. turbit drach.ij.÷, radic. glycyrrhiz. unc.j. agrimon. & capill. ven. an. m.j. coriand. drach. viij. Infunde in aquæ font. amphor. viij. stent in loco calido spatio 24. h. Deinde bull. ad tertie partis consumpt. & adde fol. sen.or. unc.ij. bull. par. cooperi vâs, & remove ab igne, cola, & ad usum serva. Dosis unc.vj. mane, & vesperi corpore purgato prius, cibus debet esse assatus, & optima observetur diæta. Pro potu ordinario residuo magmati aqua com.reaffunditur.

Quidam hanc infusionem pro arcano in doloribus venereis præscribunt: R. Fol. sen. ligni sanct. limat. cortic. ejusdem, & salsæ parill. an.unc.ij. sem. fœnic. rhabarb. opt. galang. an.unc.÷. colocynth. & card. sanct. an. drach.ij.÷, antimonii unc.÷, Vini graci lib. viij. f. s. a. infus. Dosis lib.÷ pro vice. Attamen ab hac infusione eliminandum est antimonium, quia cum vino horrendos cit vomitus, & sic æger in magno vitæ discrimine versaretur, evacuando per superiora, & inferiora. Verum hæc inutilia sunt pro extirpandis doloribus, & corticē tantū, non verò nuncleū attingunt.

Sequens decoctum pluries experti fuimus dolores sedasse, cujus præparationem ingenuè communicamus: R. Salsæ parillæ minutim incis. unc. iv. hermodactyl.

Etyl. à cortic. exteriori mundat. & contus. unc. ij. anis. ad libitum. Infunde in aq. font. amphor. x. stent per 24. h. in loco calido, deinde bull. clauso vase ad horas ij. aperit vas, & infunde fol. sen. or. unc. iv. post simplicem ebullitionem cooperi vas, aufer ab igne, frigesacto vase, cola, & utatur ager pro potu ordinario, observata exsiccante diæta.

Partibus à dolore obfessis applicant digerentia, & attenuantia, ac sacculum furfuribus, millio, & sale calidissimis repletum imponunt, cum hæc parum profecerint ad fotum recurrunt ex decocto ligni, & salsa additis foliis betonicæ, salviæ, roris marini, pulegii, florum chamomillæ, meliloti &c. Dolores liniunt ol. lilior. alb. rutaceo, vel guajacino: Verum olea poros obstruunt, & dolores augment. In doloribus vehementissimis obstupefacientibus utuntur, tamen in venereis nunquam his utendum est, quia materia magis incrudatur, fixatur, & deinde pertinaciter torquet. Præterquam quod anodynorum usum nunquam aliquid adjumenti attulisse experti sumus; ideòque anodyna in doloribus venereis è remediorum censu eliminamus.

Si his vanidis medicamentis reluctentur dolores, & vehementissimi sint, sanguinem fundunt, quia in magnis doloribus saluberrimum est sanguinem mittere; deinde in brachiis, & tibiis cauteria aperiant; tandem his nil proficientibus; ad empirica confugiunt medicamenta, ad suffumiga scilicet, extremas inunctiones, quibus non juvantibus, doloribus affectum, tanquam insanabilem derelinquunt. Imò major est nostrorum vulgarium impostura, qui

postquàm aliquis doloribus venereis tortus in eorū incidit manus, post quinque, vel sex menses cum totali æris, & salutis iactura eum destituunt. Nonnulli, quòd pejus est, malum naturę viribus insanabile, proclamant, quia pro suis viribus iuxta artis pandectas omnia possibilia applicuerunt medicamenta: purgans propinārunť medicamentum, clysterum, myriades injecerunt, sanguinem detraxerunt, sedis venis hirudines imposuerunt, syr. magist'rales, & falsę parillę decocta per duos menses, & ultra accepit æger, duo cauteria aperta fuēre, suffumigia, & extremas mercurii prębuerunt inunctiones, & his magnis remediis sanus non evāsit, aliquid diuini submurmurantes inesse morbo, terga vertunt.

Si quis eādē methodo uti velit, sequentiā adhibeat remedia, & prout pręscribuntur parata, nām ex utilitate, quam sentient infirmi, aliorum medicorum ignorantiam cognoscet.

Venereis doloribus vexatum in cubile degere curabis, & à frigore, & ab humiditate sit exactē munitus, exactam deindē illi pręscribe diætā, & sequenti medicamine ejus ventrem solves: *R. Syr. de spmā ponticā unc.ij. elect. de succ. ros.drach.ij. syr. de succ.viol. unc.j.vini alb. generosi q.s. m. & propinetur immediatē ante prandium, si infirmi vires sint validdę iterum repetatur, deindē decocta hoc modo parabis: R. limaturę lign.sancti drach.ij. falsę parill. contus. drach.ij. betonic. sampsuc. limaturę c.c. an.drach.j. ciunnam. contus. drach. —, aq. card. bened. lib.j. —, ponantur omnia in vas vitreum amplum, quod opt. cum subere, & chartā pergamenā claudatur, ne exhalet, deindē*

indè bull. in MB. per quatuor horas, postea refrigescat vas, aperiatur, & decoctum coletur à pulveribus leni expressione: Hujus decocti ℞. unc. iv. quadrantis horæ spatium ante ingressum in hypocaustum, ægro propina, in quo se detinebit, usque dum sudores erumpere incipiunt, tunc lecto se componat, & profusos procuret sudores: hoc modo procedat per 12. aut 15. dies, si venter exsiccat apparet, quarta, vel quinta qualibet die, prætermisso decocto, & sudore, hoc utatur deiectivo: ℞. *Mannæ merc. gr. x. pilul. de tribus scrup. ij. m. f. pilul. iij.* propinentur vespri ante cœnam immediatè.

Vel si æger hypocaustum exhorreat, purgato prius corpore, sequenti decocto immunem à doloribus reddes, ut ℞. *salsæ parill. minutim incis. unc. j. lign. visc. querc. unc. j. ÷, limaturæ c. c. & eboris an. drach. ij. ÷, aq. card. sanct. lib. ij. ÷*, ponantur in vase vitreo amplo, quod opt. claudatur, nè quid exhalet, collocetur in loco calido per 24. h. deindè bull. in cinerum, vel arenæ igne ad ij. horas, amoto igne, & frigesacto vase, aperi, & cola leni expressione. Hujus decocti lib. ÷ infirmo exhibe mane quatuor horis ante prædium, totidemque vespri, detineatur æger in lecto, & stragulis optimè reclusus profusos expectet sudores, hac methodo procedat per xx. dies, & ante dictum tempus immunis erit à doloribus absque futuræ recidiuæ timore. Si alius non deponat onus, quinto quoque die, prætermisso decocto, sumat pilulas de tribus cum merc. dulc. exsiccantem observet diætam, & pro potu ordinario bibat aq. communis residuo magmati reafusionem cum ebul-

sitione , quæ fiat etiam clauso vase .

Verùm ad dolores venereos radicitus extirpandos non datur in toto orbe potentius medicamen, quàm aqua nostræ Anti-Venerea in Pyrotechnia descripta sub nomine aquæ antimonialis, quæ reverà longè superat omnia antidota contra luem veneream, & primum inter omnia alia medicamenta sibi vindicat locum ; adeò omnibus palmam præripit, ut nulli in toto naturæ ambitu comparanda videatur. Huius ope inutilia vulgarium decocta , & æstuarialia ab aula medicorum recesserunt , & quos agrotos mercurii suffumigia, & extremæ inunctiones deluserunt, hæc ad pristinam evocavit sanitatem . Adeò in hoc affectu infallibilem in dies experti sumus , ut multos, quos tanquàm deploratos vulgarium grex post decocta , suffumigia, & inunctiones omni salutis spe orbatos deseruit , huius aquæ beneficio ab orci faucibus revocaverimus .

Ejus compositio talis est : *R. Sals. parill. minutim incis. unc. iv. lign. visc. querc. & rasuræ c. c. an. unc. j. rasuræ eboris unc. — ; antimonii crud. minutim incisi , & petre pumicis an. lib. — ; hæc duo ligentur in petiâ lineâ, & simul cum aliis infunde in aquæ font. lib. xx. detineatur per 24. h. in infus. demùm bulliant lento igne ad medietatis consumptionem , in fine adde cinnam. acut. unc. — ; cola, & ad usum serva .*

In huius aquæ confectioe pumex admiscetur pro antimonii correctivo, aliàs enormes excitaret vomitus ; ideòque ad sistendas superfluas vomitiones ab antimonio excitatas , tanquàm incantamentum valeret parum pumicis in pollinem redactum , & in vino
pro-

propinatum, ut fusiùs egimus in nostra Trutina lib. 4. cap. 8. de nausea, & vomitu.

Vulgares delusimus medicos, eorumque repudiavimus decocta, tam in hoc secundo libro de lue, quàm in nostra Pyrotechnia, quia aperto vase decocta parant, at nunc nos hanc aquam fieri aperto vase ad medietatis consumptionem præscribimus, certe scutica digni essemus; verùm non extra limites proflimus: ea enim ingredientia, quæ sal habent fixum, vel non adeò volatile, eorum decoctiones aperto vase fieri possunt, cujusmodi sunt hanc aquam ingredientia, quæ dura sunt, & compacta vegetabilia, quæ longam sustinere possunt coctionem; quæ autem sale abundant volatili, rara, humida, & aromatica sunt, quorum omnis vis, & facultas in superficie consistit, brevem, lentamque exigunt coctionem, in vase clauso faciendam. Verùm nos semper in decoctionibus faciendis vas clausum ad majorem cautelam laudamus, & clauso vase nos hanc aquam paramus, quem modum nunc ampliùs reticere non possumus, & qui clauso vase eam parabit, miracula efficiet, nam citò, tutò, & jucundè luem radicis extirpabit.

Quandòque hæc aqua admirandos, & à nobis decantatos non patrat effectus ob aliquorum pharmacopolarum malitiam, & parsimoniam, qui non tantùm falsæ parillæ loco, smilace aspera, vulgò falsa paesana, utuntur, verùm etiam, quod peius est, lucri cupidine allekti, & ut laboribus parcant, residuo magmati novam aquam reafusam ebulliunt. Ad hanc igitur evitandam imposturam, o quàm præstaret

ret in agrorum domibus parari !

Bibitur hujus aquæ amphora j. pro potu quotidiano , & non tantum ejus usus est in doloribus veneræis , quos statim post x. dies sedat , verum etiam bubones tam legitimios , quàm spurios resolvit , gummata discutit , & plura præstat , quæ ejus usus , & quotidiana experientia te docebit , si rectè operatus fueris . Cibus esse debet ex carne assata , & cruda vitentur . corpus debet esse purgatum , operaturque per diaphoresim , sudores , per secesum leniter , & urinam . Ejus usus continuari debet per mensem , nam licet intra x. dies dolores sedet , tamen aliud est dolores sedare , & aliud radicitus sanare . Quolibet anni tempore sumi potest , tam rigido , quàm fervido .

Optimus est hic modus , quo nostram præbemus aquam , attamen maiori cum fructu energiam stupeamus , cum hujus infirmis galenicum propinamus cyathum 4. h. ante prandium , totidemque vesperi , qui in lecto sordicibus operti sudores expectent , & pro potu ordinario secundam affusionem in residuo maginate cum ebullitione , & vase clauso præscribimus . Si ita operatus fueris intra decem dies admiraberis effectum , sicut nos quotidie experimur .

Verum si hominis status , & necessitas , vel tempestatis rigor præscripta non tulerit medicamenta , ad nostram confugiendum est Pyrotechniam , quæ medicamina præparat ad exterminandos dolores veneræos efficacia ; primò itaque à levioribus , & paratn facilioribus incipiendum est . Vexato igitur à doloribus ægro , cum gracilis non sit naturæ , hoc vinum exhibe : *℞. Croci metall. drach. — , infundatur in vini unc.*

unc. ij. per horas 24. post quas illud à pulveribus separa,
 & ægro propina, lenem ciet vomitum, & aliquot se-
 cessus, alternis quibusque diebus illud reitera qua-
 ter, aut sexies, & dolores pedetentim cessabunt.
 Vel *Rx. Merc. Vite gr. vi. infunde in vini unc. ij. per 12.*
h. deindè vinum separa, & propina. Eisdem produ-
 cet effectus, ac crocus metallorum, sed aliquantu-
 lum vehementiores, verùm citiùs à doloribus libe-
 rat. Hoc medicamen repete ter, vel quater alternis
 diebus. Uel eodem modo nostrum Hippocras eme-
 ticum, in nostra Trutina descriptum cap. de Apople-
 xia, propina. Vel *Rx. Turpeti mineralis dulcis gr. iv.*
 sensim augendo, & exhibeatur cum pilulis soluti-
 vis, vel confectiõibus cordialibus, nàm vomitum
 & lenes secessus ciet, & ut plurimum ptyalissimum
 ter assumptum, & omnes exterminabit dolores. Non
 credibilè est, quàm efficacissimum sit turpetum mi-
 nerale in exterminandis doloribus, & gummatibus,
 nàm nos plures, quas vulgares post decocta, suffumi-
 gia, & extremam hydrargyri inunctionem omni
 sanitatis spe destitutos deseruerunt, perfectè sana-
 vimus.

Multoties adeò pertinaces sunt dolores venerci,
 ut neque vulgaribus, neque pyrotechnicis cedant;
 sed post eorum applicationem crudeliùs cruciant.
 Tunc ad mercuriale suffumigium, vel inunctionem,
 veluti ad efficacissimum, & ultimum deveniendum,
 est remedium; nec vos aliquorum medicorum hor-
 ror terreat, quem absque experientia, à solo mercu-
 rii nomine contraxere, nàm præterquam quòd nos
 plusquam mille egros doloribus vexatos hoc medi-

camento curavimus, & nullus fuit ex iis, qui vel integram salutem, vel dolorum remissionem per annos integros ab hoc medicamento non receperint. Falloppius, Quercetanus, & Epiphanius Ferdinandus hist. 17. verum, genuinum, & infallibile antidotum luis venereæ in mercurio tantum esse affirmant, & multorum ab iis curatorum referunt historias, qui alia remedia inutilia experti erant, & de curatione iam desperaverant. Imò idem Epiphanius eodem loco fatetur, quòd inter nonaginta authores, qui de lue venerea scripserint, quatuor tantum invenit, qui hydrargyri usum in hac lue improbârunt. Fateamur nos libenter horribiliora symptomata ab hujus remedii applicatione emergere: sed docto, & experto medico symptomata illa metum ullum asferre debent; siquæ vitanda sunt in hoc remedio, æger vitabit, & quæ facienda sunt, faciet. A symptomatum apparatu non solum vitæ discrimen, dentium, capillorumque casus expectanda sunt, sed perfecta infirmi salus cum totali contagii venerei exterminio. In quibus optimè peragendis, medici prudentia necessaria est, & quæ à medicamento applicatione evenire solent, egro præ sagire debet, ut iis deinde supervenientibus, neque infirmus, neque astantes terreantur, sed procelle cessationem securo expectet animo.

Antequàm ad medicamenti praxim deveniamus, non erit à re alienum, quid sit mercurius, ejusque proprietates examinare, quid de eo protulerint antiqui, & quid recentiores observârunt, docere.

Hic nos non loquimur de mercurio, qui unus est ex
tri-

tribus principis, sed de vulgi mercurio, quod dicitur Argentum, quia argenti colorem hoc minerale habet: vivum dicitur, ob perennem, quem habet motum, quo semper irrequietum agitur, unde dicitur, *animal currens sine pedibus*. Dicitur hydrargyrum, quia aqueum videtur argentum, & revera est filius aquæ, sed aqua non madefaciens omne quod tangit. Dicitur Mercurius, à notâ Mercurii velocitate: & inconstantia, de qua fabulati sunt poætæ.

Constat argentum vivum, ut singula, ex sulphure, sale, & mercurio. Sulphuris copiam habet, & mercurium perquam optime mistum cum sale, ita ut mercurius suo sale cohibeatur. Sulphur inde ita est anatizatum cum mercurio, & sale, ut non faveat nec mercurio, nec sali, sed ambo equaliter amet. Unde ob sulphur perpetuo est fusile, & currit in superficie planâ absque adherentiâ suæ substantiæ; ob eius copiam perpetuo est in motu, & non adhæret, & quia mercurius perquam optime mistus est cum sale, ita ut mercurius suo sale cohibeatur, non madefit, nec madefacit,

Antiquiores græci admodum tenuem de hydrargyro habuere notitiam, ut colligitur ex Dioscoride lib. 5. cap. 70. Ex Oribasio lib. 13. ex Actuário lib. 5. c. 12. & ex Auicennâ lib. 2. tract. 2. Gal. lib. 9. simpl. medicament. temere pronunciavit: *Argentum vivum ex sponte nascentibus non esse, sed ex iis, quæ parantur, velut cerussa, ærugo, psoricum, lythargyros*: fatereturque se nullum istius mineralis fecisse periculum, an interimat, si devoretur, vel ubi foris fuerit admotum.

Po-

Posterioribus verò sæculis in communem ferè usum adscitus est mercurius, & in contumacissimorum morborum curationem, undè non pauca circa illius facultates controversiæ inter medicos recentiores exortæ sunt; quidam naturæ esse calidæ pronuntiarunt, alii verò frigidæ, alii temperatæ, quidam veluti toxicum, ac perniciosissimum venenum à communi hominum usu, atque commercio proscribendum docuerunt. Demùm quidam adeò extulerunt, ac pro tam admirabili remedio habuerunt, ut angelicum pronunciârunt, cùm tam admirabilis, & stupendæ naturæ sit, ut quascumque formas, veluti novus Proteus sibi induere videatur, & tamen propriam nunquàm amittit, nam in altum in atomos elevatus, deorsum præcipitatus, mortificatus, fixus, aut quomodocumque mutatus, naturam semper suâ, & essentiam servat, ut ad pristinam suam facillimè redigatur formam. Falloppius inquit esse imaginem, & speciem resurrectionis, miraculum soli Deo reservatum, & hoc exemplo apud incredulos confirmare possumus, ut verbo Dei ex nostro cinere resurgamus, cum pulvis præcipitatus iterùm in argentum vivum reviviscat. Semper quippè suum retinet corpus, nec ullam subit corruptionem, aut alterationem, eo quod in sui corporis consistentia homogeneous sit, nec partium alteritatem habet, quam homogeneitatem etiam auro ejus filio præstat, ideòque inter utrumque magna illa familiaritas, & necessitudo, illudque præ cæteris avidè amplectitur, protinùs cum illo concreditur, amalgamatur, & amicabiliter unitur, tanquam verum, & homogeneous auri menstruum,

& si-

& sicut facilius est aurum construere, quàm destruere, ita facilius est naturæ mercurium construere, quàm destruere .

Quantum ad qualitates , Aucennas dicit esse frigidum, & humidum in secundo gradu, cui consentit Auerroes , ut refert Pandectarius . Fernelius de abditis rerum causis frigidum , & humidum in quarto gradu dicit hydrargyrum, quod confirmat Matthiolum . Alij sustinent calidum esse, & siccum intensissimè ; pro prima opinione militat Falloppius de metallis , & Fossilibus cap. 37. pro secunda adducunt Gal. 4. de simpl. cap. 18. dicentem: *Hydrargyrum, esse causticum*, talia sunt in quarto gradu calida, quamquàm scilicet de simpl. 19. asserat: *esse à totâ substantiâ contrarium humanæ naturæ*, & infra 9. ejusdem fateatur *se nescire hujus mineralis usum*, ut supra . Aliqui esse calidum , & humidum in quarto gradu . Amathus Lusitanus dicit esse frigidum , & siccum . Mathias Untzerus de anatome spagyricâ mercurii ait esse temperatum, compositum ex partibus calidis, & frigidis, præparatum verò esse calidissimum: Idem sentit Saxonia de Lue venerea mistum esse imperfectum, à quo per calcinationem frigidum evolat, & remanet calidissimum . Hosdamnat Sennertus cap. 21. de Lue venereâ , prohibetque esse calidum, & siccum, quorû rationes omnes adducere, & repudiare satis prolixum esset scribere , seu potius transcribere eò magis, quia ad nauseam usque apud Fallop. & Sennert. discussæ inveniuntur .

Recitatas nugas , & allata fabulamenta hæcenus de argento vivo protulere, qui horrore quodam per-

perculsi, illud neque extremis digitis tetigere. Unde quid de hoc minerali docuerint, nunc videamus, qui à primis qualitatibus ejus virtutes non emendicarunt. Horum aliqui dixerunt argentum viuum, esse venenum, aliqui verò id negarunt. Matthias Vntzerus prolixè probat non esse venenum, adducendo Avicennam lib.4.fen.6.dicentem. *Argentum viuum potum non ledere, sed egredi per aluum.* Idem Haly Abbas lib.1.Pract.cap.43. & Rhasis in 9.ad Mansorè de potu argenti vivi statunt. Brassavolus sine ullà noxâ intra corpus assumi asserit, cum Veterinarii brutis vermibus scatentibus, quod ex anhelitu cognoscunt, avellanæ nucis putamen dimiatum argento vivo repletum, & faucibus injectum, quatuor vicibus diglutiendum tribuant, nullo graviore morbo succedente curant. Et pueris in extremo constitutis periculo, quibus cætera nil profuerant, duorum granorum milli quantitate felicissimo cum eventu Brassavolus exhibuisse testatur. Et nos absque ulla noxa pluiquàm cæties moribundis pueris mercuriū viuum exhibuimus pondere unius scrupuli, & ab imminente morte fuerunt liberati, necatis illicò vermibus. In Galliâ verò propinatur pueris pro quotidiano remedio aqua mercurii hoc modo parata. *℞. Merc.vivi unc.j. eam iniice in aqua ferventis lib.ii. bulliat per spatium dimidii quadrantis, deinde aqua & merc.decantetur, & servetur pro quotidiano usu.* Nam vermes non solum illicò necat, sed eorum generationē prohibet, corporis temperamentum servat, & contagia arcet. Id quod mirum est, eadem mercurii uncia quantamvis aquæ quantitatē ea imbuunt vir-

virtute, ut paulò post de hac veluti infinita mercurii virtute explicabimus.

Mulier cùm abortum tentasset diversis remediis, ad eundem obtinendum libram integram argenti vivi, eam ingurgitasse refert Matthiolus, quod sèpissimè observavit quoque Eustachius, & apud me constat pro eodem fine mulierem mediam libram mercurii ingessisse, sed ut abortum non obtinuit, ità illaesa à mercurii assumptione remansit. Verum est, quòd obstretices laboriosè parientibus scrupulum unum mercurii exhibere solent pro partûs acceleratione, & non frustra. Imò observatum est quosdã sitibundos noctu in tenebris vasa argento vivo plena pro poculo arripuisse, & plenâ faucibus argentû vivum magna quantitate exhaustisse, id tamen sine damno per alium reiicisse. Tentavêre adulteræ mulieres multoties argenti vivi exhibitione zelotypos necare maritos, sed argentum vivum uxoribus humanius scelus non complevit, undè extat apud Ausonium epigramma:

Toxica zelotypo dedit uxor mēcha marito,

Nec satis ad mortem credidit esse datum.

Miscuit argenti lethalia pondera vivi,

Cogeret ut celerem vis geminata necem.

Dividat hæc si quis, faciunt discreta venenum.

Antidotum sumet, qui sociata bibet.

Ergo inter sese dum noxia pocula certant,

Cessit lethalis noxa salutifera.

Protinùs ut vacuos alvi petière recessus,

O

Lu

D. Carolus Musitanus de lue venerea.

Lubrica deiectis qua via nota cibus.

*Quàm pia cui a Desem, prodest crudelior uxor,
Et cùm fata volunt, bina venena juvant.*

Servi in mineris argentum vivum colligentes , ut dominos fraudent, argenti vivi aliqua pondera ebibunt, illudque deindè per secessum eliciunt, & secretò venundant.

Ac tandèm usum mercurii externum innoxium, experimur in diem in necandis pediculis, cimicibus, & pulicibus ; nàm si veltis eo spargatur, mercurius vivus pediculos omnes inflato corpore interimit, ità ut per excussionem omnes decendant : si verò dictæ sordities in capite inter capillos fuerint, ut frequenter pueris accidit, tunc R. *Mercurii vivi quart. j. ponatur in mortario, & cū salivà reducatur in atomos, adde tunc ung. alb. unc. j. & cum pistillo agita, ut unguentum fiat nigrum*. Hoc unguento caput in tribus , aut quatuor partibus inunge semel , aut bis , & omnes pediculi turgidi, & mortui decident ; multùm quoq; levaminis affert hoc unguentum venis hæmorrhoidalibus turgentibus, ac dolentibus.

Non prætereundum est hîc unguetum illud, quod ex mercurio conficitur pro enecandis illis pediculis, qui loca pilosa secretiora incolunt , tenacissimèque cuti adhærent, velut adnati , citissimè tamen ab uno loco in alium per infectionem transferuntur , adeò ut si quis unquam saltem nocte in eodem lecto cum aliquo dormierit , qui his scatet pediculis , mox uberimos secum reportabit, tam firmiter cuti affixos , ac si agnati essent, atque hi pediculi vocantur pessolatz, vel

vel petalæ, vulgò piattole : R. Vng. ros. unc. j. argenti vivi drach. j. m. diligenter in mortario lapideo, quousq; argenti vivi nullum appareat vestigium.

Citati omnes authores, & decantata experientia dilucidè concludunt argentum viuum purum, crudum, & nulla præparatione antedatum, non solum non esse venenum, sed innocuè intra corpus assumi posse.

Contrà non desunt, cum argentum viuum non solum non tetigerint, sed neque viderint, qui illud lethiferum toxicum esse crediderunt, credulis professoribus eorum scriptis eundem metum impresserint, hujus farinæ homines fuisse Galenus, Aetius, Conciator, Cardanus, Fernelius, & alii, qui sine ullo fundamento argenti viui stuporè, tremorè, convulsionè, paralyfin, epilepsiam, apoplexiam, lipothymiam excitare, & interdum mortem asferre insinuant, sed horum hominum de hoc minerali ignorantiam diffusè demonstrat Quercetanus in alexicaco, & in consilio de lue venerea, & ab aliis plurimis præcipuè à Sennerto, & Zacuto controversia decisa est.

His de argento vivo traditis, quæ, quicquid de eo vulgaria ingenia protulère, continent, aliud superest examen faciendum, an scilicet argentum vivum pro luis venereæ antidoto fuerit communiter receptum. Tale esse argentum vivum sustinet Quercetanus cit. suprà locis, Epiphanius Ferdinandus Hist. 17. jurejurando affirmat 150. gallicos curasse ætatis, sexûs, regionis, & temperamenti varios, & vario anni tempore; atque Laurentium memorat plusquam 1000. sine recidiva curasse, & hanc mercurii alexipharmaca-

eam vim ab occultis qualitatibus pendere, & à proprietate specifica disputat Felix Platerus. Qui argentum vivum antidotum esse Luis venereæ negant, ii sunt, qui ex ignorantia illud venenum esse existimant: cœterum passim experientia docet, & hætenus docuit eæ morbi venerei species, quæ à vegetabilibus remediis, atque à provocatis sudoribus evinci non possunt, ab applicatione mercurii absque ullo periculo radicitus curantur. Nunc nostras observationes, & de argento vivo fundamentalem doctrinam ingenuè communicabimus.

Sciendum itaque est primò, quod argentum vivum est corpus metallicum, in cujus productione causa est naturæ industria, ut sub lege omnium corporum mistorum illud non posuerit: quippè omnia corpora mista corruptioni, alterationi, divisioni, & transmutationi experiuntur obnoxia, tantum argentum, vivum hoc gaudet privilegio, ut incorruptibile, inalterabile, indivisibile, & immutabile, non solum ab ordinariis naturæ, & naturalium agentium viribus, sed etiam à vehementissimis liquoribus, aliisque mediis, quæ humana industria hætenus invenit, & in posterum inveniet; ac propterea multum à cognitione hujus mineralis absunt ii, qui illi primas tribuunt qualitates, vel in excessu, vel in remisso, nam qualitas à toto misto manat, suum corpus deserit, & in aliud imprimitur; argentum verò vivum, cum sit corpus indivisibile, & inalterabile, nil sui alteri corpori conferre potest: nam siquid ex sua substantia perderet, illud non esset, quod antea erat, quod falsum est in hydrargyro innumeris experimentis.

Neque

Neque qui toxicum, & venenum argentum vivum esse credidère, ob eandem rationem suæ indivisibilitatis aliquid rationi consentaneum retulère, cum id quod venenum est, aliquid à se, quod vitam adoriatur, & occidat, emittere necesse est, quod cum in argento vivo impossibile sit, impossibile quoque est, ut venenosum esse possit: Verum tamen est, quod cum argentum vivum neque venenum, neque cibus dici possit, medicamentum illud nobis suadere debemus; undè neque exterius applicandum, neque interius exhibendum esse præter necessitatem, & morbi urgentiam; quæ curare solet, existimo more aliorum medicamentorum, nam præter necessitatem, assumptum, si uti venenum non lædit, vel ratione admirabilis suæ penetrationis, vel ratione excessus ponderis (quod grauissimum præ omnibus metallis, excepto auro) lædere faciliter potest.

Secundò sciendum est, quod argentum vivum constantiam, indivisibilitatem, & inalterabilitatem, uti illud semper idem, in suo corpore conservat, ita quicquid quod acutum, salinum, vel sulphureum est; quoties in argentum vivum agere conatur, super illud emoritur, & in aliquid aliud à pristino omninò distinctum, transmutatur, argento vivo semper eodem perseverante, licèt illud aliqua larva mutatum appareat, Hinc discite, quàm sit innocens, & omnis venenositatis expers, dùm simplex, purum, & nulli alii corpori commistum erat argentum vivum: cum deindè liquoribus acutis, salis, sulphureisque commiscetur, tantam venenositatem acquirere potest, ut infra quadrantis horæ spa-

tium hominem perimere possit , ut de ejus sublimato experimur .

Ubi est advertendum , quòd non est argentum vivum , quod in venenum convertitur , sed sunt salia acuta liquorum acriumi , quæ dùm impenetrabile mercurii corpus strenuè adoriuntur , illudque corrodere præsument , quia debilia sunt ad tantam hujus corporis vincendam constantiam , ipsa super mercurii corpus transmutantur , exaltantur , & corrosivi veneni proprietates acquirunt ; itaque venena non ex mercurio , sed supra mercurii corpus producuntur , & coagulantur : nam mercurii corpus post calcinationem venenosam , si à salibus calcinationis separaretur , idem remanet mercurius , qui ante calcinationem erat , quod evenire non posset , si aliqua mercurii pars in venenum abiisset , nam *de privatione ad habitum facilis non est regressus* . Dupliciter ergò argentum vivum adjuncta sibi in venenum transmutat , vel per sublimationem , vel per præcipationem .

Primò per sublimationem sal vitrioli volatile in corrosivam , ac veluti igneam naturam mercurius convertit . nam vi ignis illud secum rapit , & suis partibus commistum illam acutiem sollicitat : fit autem argentum vivum sublimatum hoc modo . *Re. Merc. purgati , vitrioli rubificati , & salis præp. an. lib. j. salis nitri unc. iv. terantur , & misceantur simul in mortario lapideo cum modico aceti tam diù , donec mercurius nullo pacto appareat vivus . Quæ omnia bene mista pone in cucurbita munita , cui superimpones alembicum rostratum : Da ignem per gradus s. a. per viij. vel x. h. & excipe aquam fortem , quæ per alembici rostrum*

strum destillabit , & habebis mercurium sublimatum ,
adinftar nivis album . Operam , ut melius perficias ,
poteris iterum sublimare , addendo pro qualibet lib.
merc. sublim. aliam lib. salis præp. & vitriol. unc. iv.
ac tertio cum sale tantum sublimabis .

Verum , ut argenti vivi invincibilem constantiam
cognoscatis , quamvis illud in crystallum sublima-
tum cernitis , immutatum tamen sub illa salina lar-
va persistere hoc artificio animadvertetis : R. Lixivii
com. fortis lib. iv. merc. sublim. lib. $\frac{1}{2}$, f. hic pulvis ,
& in dictum lixivium tepidum proiciatur , nam infra
unius horæ spatium sal volatile vitrioli , aliaque salia
relinquentur in suâ libertate , & tunc argentum vivum
vasis fundum petet in pristina suâ formâ fluidâ , & sal
volatile vitrioli &c. sali lixiviali associatur . Ex qua
mechanica vobis . I. In aperto est constantia , & in-
divisibilitas , quam de argento vivo prædiximus . II.
Quòd spiritus acuti , & falsi super argenti vivi corpus
immutantur , & absque reactione in mercurium &
mercurio patiuntur . III. Quòd argentum vivum
non sit per se venenum , sed id quod suo corpori con-
jungitur , & exaltatur , novas proprietates acqui-
rit , & in hoc aliquid transmutatur , quod corrosi-
vum , corruptivum , ac putrefactivum erit .

Præcipitatur argentum vivum per liquores fortes
ab igne ante exaltatos , hujusmodi sunt aqua fortis ,
ol. sulph. per campanam destillatum , spiritus vi-
trioli reverberationis igne expressus , spiritus nitri ,
& similes , qui arte pyrotechnica præparantur , quo-
rum ad præcipitati præparationem talis erit proces-
sus : R. Aq. fort. vel alterius ex dictis spiritibus unc. ij.
merc.

merc. crud. currentis unc. j ponantur ambo in vase vitrea ita ut *merc. totus solvatur in aquâ*, factâ solutione, *vassi lentus ignis supponatur*, ut *aq. humiditas in vapores exhalet*, & in vasis fundo *flava coaguletur materia*, tunc ignem aliquantulum auge, nam paulatim *flava illa materia in rubicundissimum pulv. exsiccabitur*, & tunc *argentum vivum præcipitatum dicitur*, quod vehementissimè corrodit, & cauterizat; est tamen in agendo sublimato mercurio aliquantulum pigrius.

Evenit mercurii præcipitatio ex eo, quia sal exaltatum in liquoribus fortibus destillatis, dum argentum vivum adoritur super illius corpus coagulatur, & humidum aqueum, per quod diffusum erat, derelinquit: Sal illud mercurii partibus admistum, & omni humiditate privatum igneam penetrationem acquirit, & mediante mercurio corrosivi veneni indolem præferat, mercurius tamen sub ipso immutatus perseverat; etenim mercurius præcipitatus si in aquâ com. fortiter maceretur, deponit sal à spiritibus fortibus mutuatum in ipsamet aquâ, sub formâ aluminis rocchæ invenitur: currens verò mercurius in vasis fundo colligitur eadem quantitate, ac antè præcipitatus fuit.

Præter dictos modos sublimandi, & præcipitandi mercurium, quibus mortificatur, nullo modo intra corpus assumi debet propter irreparabilem mortem, quam affert: Pyrotechnica praxis tertium invenit, cum quo mortificatur mercurius, veluti id cum quo mortificatur, ex eo quia salinam non habet indolem, igneas, ac venenatas proprietates super mercurium non acquirit: est illud sulphur commune, cui à natura

tura datum est metallica corpora penetrare absque necessitate artificialis exaltationis per ignem, hoc modo: R. Sulph. vivi com. lib. j. permitte, ut igne liqueat in vase terreo, tunc paulatim iniice merc. vivi lib. j. agitando cum spatula usque dum merc. cum sulph. opt. sit commistus, tunc massam illam reduc in pulv. & in vas sublimatorium iniice, hunc per vi. h. urge per ignis gradus, & ascendet merc. simul cum sulph. in cinnabarim, quæ in apothecis venalis est, vitri lateribus in sublimatione adhaerescit, concrescitque in formâ striosa.

Mercurius hoc modo cum sulphure sublimatus nullius est saporis, nulliusque activitatis, & in quavis dosi intra corpus assumi potest, nam sicut inutilis est, & nullius actionis, ita innocuus per intestina deorsum descendit: mirabilis tamen est in forma fumi cinnabaris usus, ut infra dicemus. Ubi advertendum, quod multi, qui hoc remedio empiricè utuntur, cum illis non constet, quod cinnabaris ex mercurio fiat, jurejurando promittunt se argento vivo in curatione non uti, sed quodam pulvere iis tantum noto.

Ex mercurio in cinnabarim conversio fit etiam in pristinum mercurium reductio hoc modo: R. Cinnabaris pulverizata lib. j. calcis vivæ pul. lib. ij. m. simul, ac prouocantur in retortam vitream, cui vas recipiens annexendum, ignem deinde suppone per gradus, nam paulatim merc. vivus in vas recipiens decidet, relicta in calce sulphuris larva. Mercurius iste è cinnabare redivivus purissimus est, & ab omni labe, & impuritate immunis, eoque uti debemus in mercurialium

præ-

præparationibus, ut apothecariorum imposturam aufugiamus.

Commiscetur etiam argentum vivum per ejus mortificationem rebus pinguibus, & unctuosis, ac tunc corporibus perunctum ob analogiam, quam cum vita animali habet, intra trahitur, omnesque corporis partes penetrat, & ab omnibus contagiis liberum reddit. Mortificatio argenti vivi multipliciter fit, cum aliud non denotet argenti vivi mortificatio secundum communem sententiam, nisi ejus corporis in atomos reductionem: nam quoties in atomos fuerit redactum, faciliter cum pinguibus, & unctuosis fit ejus commistio. Tu itaque sic mercurium mortifica: *℞. Merc.vivi unc.ij. ponantur in mortario lapideo, illique saliva recens hominis iniiciatur, cum pistillo agitur, nam paulatim in atomos exilissimas dividitur. Vel ℞. Argenti vivi unc.ij. succ. limon. unc.j. ponantur simul in mortario lapideo, & cum pistillo agitentur. Sic etiam arg.vivum in atomos reducetur. Vel ℞. Arg. vivi unc.ij. urine humane unc.j. eodem modo in mortario agitentur, nam habebis arg.vivum in atomos divisum.*

Didicistis iam mercurii proprietates, & quomodo salia ineunt, suas vires exercere conantur, in corrosiva venena degenerant, mercurio suam immotam conservante substantiam; opere pretium nunc erit aperire, an actione penitus imperscrutabili mercurius luem curet veneream, an penitus inuestigantibus ea manifesta esse possit. Nostra quidem sententia est argentum vivum manifestissima actione luem veneream e corporibus, in quibus impressa est, exter-

terminare, & id hoc modo investigandum aggredimur.

Ex allatis iam supra argenti vivi preparationibus apertissime acutos, falsos, & ignis vi exaltatos liquores supra mercurii corpus suas exercere vires, & impetuoso motu illud aggredi constat; quod licet acuti liquores mercurium per eorum actionem superasse videantur, tamen super mercurii corpus, quod semper perseverat idem, eorum mortuos, ac transmutatos esse ex reductione mercurii in suum corpus, iam patefecimus. Certum quoque est ex superius adductis, quod argentum vivum crudum, & in sua formâ fluidâ viventibus corporibus venenum non est, imò quod intra illud assumptum nonnullis medeatur morbis, abire tamen illud in venenum, dum super ipsum acuti liquores mutantur. His sic per allatas mechanicas, & per constantia experimenta determinatis, ad theoremata de huius venereæ essentiâ me convertam; tradidi enim morbi venerei essentiam sitam esse in degenerato nutrimento, quod per fixationem erodentem a corem contraxit, cujus effectus ipsi passim testimonium præstant; enim verò ulcera, caries, dolores acerbissimi, tonsillarum erosiones, partium spermaticarum, cartilaginum, ossiumque corruptiones, corrosivi liquoris sunt necessarii effectus, fateri undè absque dubio possumus luem veneream nutrimenti sal exaltare, illudque acidum, corrosivumque reddere.

Ponamus nunc argentum vivum huius venereæ contaminatum corpus ingredi, ac sua, qua maxime pollet penetrandi energia in omnes ejus partes se insinua-

nuare; certum est, quòd exaltatum nutrimenti sal
ulcus, dolorem, erosionem, corruptionemque actu
in parte produciens, adveniente argenti vivi corpore,
in illud agere tentabit, & ea actione se à parti-
bus separabit, totumque super argenti vivi corpus
proluet, eique commissum unum fient, non secus ac
aqua fortis, & mercurius post solutionem, una res
apparet. Hoc modo separato à partibus degenerato
iam à lue venerea nutrimento, & exaltato, mer-
curiique super corpus præcipitato, natura partium
antè à materia luis oppressa libertatem pristinam
acquirat, & ad expulsiorem præcipitati mercurii in-
furgit, ac ut plurimum per fauces, lacerata epider-
mide, per putentissimum ptyalissimum illum expur-
gat, aliquandò per urinam eiicit, aliquandò per in-
testina, & aliquandò per sudores, quæ expurgatio-
ne completa, tanquàm à pugna laceffita quiescit na-
tura, vires resumit, corpusque tam à lue, quàm à
medicamine labefactatum recreat, & restaurat.

Superest tantùm recidiuæ suspicio, quoties mer-
curius integram materiam à lue productam non om-
ninò ad se traxit, & habuissis iam à posteriori dedu-
ctas demonstrationes, quibus aptè cognoscitur ar-
gentum vivum unicum, verum, ac singulare esse me-
dicamentum venereæ luis curativum.

Superest quoque nunc docere mercurii legitima
præparationes, quibus tuto uti possitis artificio py-
rotechnico, ejus omninò venenositate sublata, &
primò si suprà asseruimus mercurium sublimatum
potentissimum esse, corrosivumque venenum, sequen-
ti artificio omnem ejus corrosivam activitatem a-

fe-

fereris, & in suaue medicamen transmutabitis, quod mercurius dulcis, vel Draco mitigatus communiter indigitatur. R. Merc. sublim. & merc. vivi currentis an. lib. —; ponantur amba in mortario lapideo, & eo simul pistillo misceantur, ut vivi merc. nullum appareat vestigium; sed in massam nigricantem amba redigantur. Tunc massam illum pone in aludele, & igne arenae administrato per sex horas sublimabitur merc. frigidam postea vas frange, nam ad ejus latera merc. dulcem sublimatum crystalli instar invenies, remanentibus in fundo facibus, quas una cum nigricante materia collo vasis adherente reice. Si verò sexies sublimabis, efficies Calomelanos Turqueti. Merc. dulcis dosis est à scrup. j. usque ad ij. pro personarum conditione, commisceri potest cum pil. solut. conf. catharticis, theriacis, cum confect. Hyacinth. & Alkerm., cum aliisque similibus pro medici cupidine, & infirmis exigentia, cujus efficacia lueni è corpore efficaciter expellit, priusquam dolores, gummata, aliæque species his graviores non apparuerint, nam in his aliquod affert levamen, minimè quidem integram fanationem.

Mercurius non æquè bonus existit, sed variat, primò ratione matricis, seu loci naturalis, unde naturali loco censetur optimus, qui eruitur è mineris vicinis auro, vel argento, & hinc optimus, censetur hispanicus, & Hungaricus. Secundo ratione inquinamentorum, qui nonnunquam per se in terra conspurcatus est; unde ut plurimum scaturit commistione arsenicali, antimoniali, saturnina, cadmiosa, quibus nonnunquam in terræ cuniculis venenosus red-

redditur. Tertiò nonnunquàm ab impostoribus adulteratus venditur; adeò enim exactè eum adulterare norunt beneficio plumbi, ut quoque simul per corium transire possit, adeòque difficile sit fucum cognoscere. Quapropter nequis incautus decipiatur, non à re erit hæc bonitatis signa observare. Primò, bonus censetur, qui per retortam propulsus nihil recrementi relinquit. Secundò, qui in cochleare argenteo evaporationi super prunis impositus maculâ relinquit flavam, aut albicantem; qui nigram, aut fuscâ relinquit, purgari debet. Primò expressione per corium, qua facibus crassis in corio remanentibus, mercurius transit, sed hic modus non est tutus, ut diximus. Secundo, lotionem; lavetur autem vel per acetum simpliciter, aut cum sale mistus, vel per lixivium calcis vivæ, & cinerum clavellatorum, vel etiam per lixivium saponariorum, sæpius nimirum cum his agitando, & vicissim à sordibus eluendo. Purgatur quoque agitatione forti cum spiritu vini in vitro obturato, separatur enim nigredo ad latera. Tertiò, destillatione, destillatur nimirum in arena per retortam igne sat forti, idque per se, sine additione, vel addito sale tartari, calce viva, & similibus. Optimè verò purgatur amalgamando cum metallis perfectis, ac postmodum per retortam, à corpore admisto separando. Optimè purgatus censetur mercurius ille redivivus, qui ex sublimato, præcipitato, & cinnabarè elicitur, ut diximus.

Præcipitatum verò argentum vivum, quod supra corrosivum venenum esse descripsimus, hoc modo in *Turpetū dulce minerale* parabitur, nam habebitis mirabi-

rabile medicamentum: *℞. Merc. præcipitati unc. ij. ol. sulph. per campanam extracti unc. iv. ponantur ambo in retortâ vitreâ super calidos cineres per dies duos, tunc destilla, quod humidum est, à reliquo in retortâ mercurio ter cohoba, ac ultimâ vice ignem vehementem urge: remanebit tunc in retortâ turpetum minerale, quod in pulverem redactum ter, vel quater aqua comm. calida lavabis pulverem, ab omni humiditate exsicca, vini spiritum destillatum affunde, quem accende in totalem conflagrationem, id ter repete, & habebis inde pulv. dulcem.* hujus *℞. gr. v. usque ad viij. pro personarum conditione. m. cum pilulis solutivis, conservis, vel confectiōibus cordialibus. Lenes secessus, & vomitus concitare solet, aliquandò pyralismum, symptomata omnia Luis Venereæ mitigat, adeò ut infirmi appareant sani, attamen infra paucos menses recidivam patiuntur.*

Cinnabaris deindè, quam sulphuris communis calcinatione ex argento vivo fieri prædiximus post sublimationem sui, sicut intrò assumpta innocua est, nullamque producit in corpore motionem, ità quoque inutilis experitur propinata ad quamcumque Luis Venereæ speciem, usus itaque cinnabaris est omninò externus, & informam fumi circa corpus, vel intra illud promotum. Cinabrium enim in pulverem redactum prunis impositum ignem concipit, totumque in fumum densum, gravemque evolat, qui fumus nil aliud est, nisi mercurius per calcinationem, & sublimationem sulphuri permixtus, & ab igne simul cum sulphure resolutus. Hujus fumi tanta est cum vita hominis sympathia, ut quoties ille circa
cor-

corpus aliquod, tam sanum, quàm infirmum elevatur, à tali corpore affatim intrò attrahitur in ossa non solum usque, sed etiam in medullas. Hujus fumi mercurialis tanta est energia, & efficacia, ut legitime ab accurato medico ministratus minimas quasque corporis partes, & profundissimas pervadat, & in quacumque harum sit Venereum contagium impressum, evellat, & exterminet, tantùmque aliquoties ex ejus usu recidivam patiuntur ii, qui remedio, ut convenit, usi non sunt, vel eam quantitatem intus non admi-ferint, quæ omnes partes contaminatas à contagio venereo expellere, ac subigere valebit; sæpè enim accidit, ut qui sævissimis ex lue venerea doloribus cruciantur, tertio, vel quarto suffumigio omninò à doloribus se liberatos agnoscant, ac proinde à remedii continuatione desistunt: Verùm quia idem non est dolores sedare, & eorum causam occasionalem subigere, & expellere, facile evenit, ut hi recidivam patientur; nam materia corpori residua temporis cursu iterùm se exaltat, sedatosque dolores iterùm concitat.

Fumus iste mercurii catholicum, five universale remedium dici potest ad omnes Luis venereæ species persanandas ritè, ac rectè administratus; nam ulcera, pustulas, dolores, durities, gummata, nodos, scabies, alopecias, tabem, hydropem, & quicquid hujusmodi Lues venerea in contaminatis corporibus producere potest, efficacissimè curat.

Verùm quantum efficax est mercurii fumus ad species omnes persanandas, tantùm infirmis fastidiosus, laboriosus, & intolerabilis observatur ob
symp-

symptomata, quæ ad finem expellendæ materiæ producere solet, undè accurato medico cōvenit ea symptomata infirmo prædicere, ac ulterius quàm torquere possunt, extollere, nè infirmus, & astantes inscii horrendis illis affectibus supravenientibus terreantur, & veneni suspicionem animo volutent, eò magis si alio advocato medico remedii ignaro, in illa timoris apprehensione confirmantur; alioquin si accidentia illa medicus pronunciat, infirmum, & astantes à timore liberabit, & præstigiøsæ artis gloriam acquireret, quippè licèt horrenda accidentia huic remedio ritè administrato supervenerint, si infirmus erit obediēs, ac patiens, & medicus accuratus, infallibilis, & absq; salutis periculo intētus habetur à remedii in sanādo efficacia, omnes in admirationē trahet.

Operæ pretium nunc erit de his horrendis symptomatibus notitiam tradere, & causam docere, & cur talia eveniant, & præclariori intelligentiæ ea, quæ in theoreticis tradidimus, in memoriam vestram reducemus, scilicet quandò contagii venerei producta in corporibus affectis sunt de naturalis exaltati, & corrosivi, indolemque habent aquæ fortis, & aliorum liquorum per ignem exaltatorum, hæc producta utcumque in corpore suam exerceant lædendi efficaciam, & in quo mercurii fumus accedat, non secus ac aqua fortis si mercurio supponatur, illa apprehendit, & unum simul fiunt, hoc modo mercurius per corpus penetrans apprehendit morbi venerei producta à partibus, quas prius torquebant, separat. Verum quia natura intra soliditatem sua-

P

rum

D. Carolus Musitanus de lue veneræ,

rum partium , quod extraneum est, tolerare non potest, materiæ mercurio admixtæ expulsiōem sollicitat, perque eas illam dirigit vias, quæ sunt ad opus perficiendum congruentiores; hinc est, non uno, & invariabili modo ab assumpto mercurii fumo fit materiæ expurgatio, nam aliquandò per os, aliquandò per sudores, aliquandò per urinas, & aliquandò per intestina à natura expellitur id, quod mercurio victum, & calcinatum est.

Cœteris paribus insolentissimum est hoc remedii genus, quoties per os, & fauces, cum calcinatam materiam expurgat; nam lingua, fauces, gingivæ, palatum, labia, & pars interna genarum prius intumescunt vehementer, ita ut multoties linguam os non capiat, neque bibere, neque comedere possint infirmi; deindè exulcerantur, & saniosam, putidamque eructant salivam in maxima copia, summo cum dolore, & acri mordacitate, quæ omnia sunt infirmo prædicenda. Medicus intereà in tanta symptomatum vehementia trepidare, aut timere non debet, sed fortis debet esse animo, & tunc plusquàm maximè certam jam infirmi salutem pronunciare, nam si, ut convenit, negotium gubernat, intra decem dies expurgata materia, cessabit ea symptomatum procella, & infirmus ab omni morbo se liberatum agnoscet.

Aliquandò in fauces non ascendit materia expurganda, sed in mesenterium fluit, & primò diarrhœam, deindè dysenteriam excitare solet cum levibus torminibus, quæ omnia neque infirmum, neque medicum terrere debent; nam nullo adhibito remedio, infra tres dies spontè cessabunt cum integra infirmi salute.

Mul-

per urinam materia expurgabitur, & tunc nullum afferet horribile symptoma, nisi ubi exorbitantem quantitatem crassæ, & albæ, quæ etiam aliquot post dies sponte cessabit cum infirmi salute.

Tandem materia per cutis poros sibi aditum aperire solet, ac tam per sudorem, quam per insensibiles halitus foras erumpere, & hic modus cæteris tutior, ac jucundior est, nullumque merum incutit.

His animadversis, quæ adhibito mercurii fumo evenire solent, subiungendum est, quid medico sit agendum, ut cautè procedat, & a notatis superveniētibz symptomatibus infirmis salutem expectet, & non ejus mortem. Primo ergo simplicis aquæ potus, tanquam venenum est infirmo interdicens; non enim cum frigefacto, & immutato corpore sistit, nec calore exiit, poterit ergo ager vinum generosum, & in debita quantitate. Secundo, abiens aer, in quo ager degit, ne frigidus sit, medicus curare debet, imò positivè calidum esse oportet, ut poros servet laxos. Tertiò, a cibis crudis est ægro omninò cavendum, & proderit, ut nonnullus sit cibus, qui per se optimè nutriat. Quarto usus venerei, sanguinis evacuationes, purgantia, & quæcumque naturam debilitant, vel spiritus resolvunt, sunt fugienda.

De omnibus ex apte perpensis, quæ accuratam, & præximè includunt, ad cinnabril describendū, & quædam formulas devenimus, & primò advertendum est, quod cinnabrium emi, non debet in pulverem redactum, nam seplasiarii lucri cupidine non minus admiscēt, quod in fumum non resolu-

tur , & sic curationis eventu medicus defraudatur : Emite illud itaque integrum striosis frustulis constans, ac vosmetipsi deinde in pulverem redigite , vel propria manu parate.

Prima ergo formula administrandi mercurii fumum , insciis quondam medicis , fuit pilulas quasdam ex diversis materialibus componere ; non enim illis cognita erat radicalis remedii energia, & prout agyrtę imponebant iis, ita varia, & diversa simul immiscebant materialia, potius ad ægrorum perniciem, quàm salutem : hujusmodi mistio hic Neapoli in Incurabilium nosocomio pro magno arcano hætenus fuit habita , illa hæc habet : *R. Lythargyri unc.v. antimonii , cinnabris an. unc.j. rhapont. unc.vj. polyp. querc. unc.ij. calami aromatici , cinnam. macis, nucis mosch. alum. virid. eris. aloes ana drach.ij. minii , sandarach. grecorum an. unc.j. somnium pulvis, & terebinth. excipiantur, ut fabricentur pilula carbonibus imponendę.*

Mira sanè authoris hujus recepti simplicitas , qui sibi suasit lythargyrium , & antimonium igni imposita posse fumum eructare , cum fixissima sint , & à placido igne non patiantur ; simplicior fuit author, qui credidit reliquorum simplicium vegetabilium, fumum posse corpus penetrare : tota itaque efficacia juuandj est in solâ cinnabare, quæ tot inutilibus cõmissa rebus , ferè inutilis ipsa quoque efficitur .

Alterâ fuit Falloppii formula , quę tantum à scopo non aberrat , licet à suâ simplicitate recedat, illa talis est : *R. Cinnabaris unc.ij. sandarach. grecorum drach.j. ÷ , myrrh. thuris , lign. aloes , ammoniaci an. unc.j.*

unc. j. trundantur hæc crasso modo, & cum therebinthi
formentur pilule, quæ imponantur super carbones. Hoc
receptum cum cinnabarim pro basi habeat, non adeo
improbamus; verum quia cætera adiuncta sunt inu-
tilia, & pretiosa, ut lignum aloes, & cinnabaris cor-
rectione non indiget, nam præter suum fumum nil
aliud in corpus penetrat, relictis tot additamentis,
vos simplici cinnabare uti potestis, addito tantum-
modo thure, ut odoris ingratitude tollatis, &
cinnabari larvam addatis, nè à vulgo remedium
flocci pendatur,

R. Cinnabaris pulverizata, & thuris pulv. ana
unc. j. hæc ambo opt. m. & misturam deinde divide in
x. chartulas, si æger sit perquam maxime debilis; in
octo, si mediocres sint vires, in sex, si validus sit æger,
quas sequenti modo administrabis.

Infirmum prius vel syr. de spinâ ponticâ, vel pilu-
lis de tribus cum manna mercurii à crassis humori-
bus libera, deinde in cubiculo, in quod ventus non
intret, vel quod facile incalescat, illum pone cum
suo lettulo, circa quod sit dolium ex tenui ligno, uti
est Neapolitanum, utroque fundo carens, vel alio
modo, dolio simile constructum, hypocautum
adapta, intra hoc sit constituta sedicula cum fundo
aperto, in qua commodè æger sedere possit, tigillum
deinde prunis imple, & intra dolium pone, panno
laneo superposito, ac in dolio tigillum permanere
permitte, ut illud perquam maxime incalescat. Tunc
æger nudus dolium intret, in sediculâ sedeat, & à
tigillo carbones exire, remaneantque in eo tantum
tres, vel quatuor, infirmo da chartulam cum cinna-

hiberi potest. Verum tamen est, quòd obstinatis gūmatibus, nodis, prout etiam pertinacibus doloribus fumo non cedentibus, efficax inunctio proficere non parùm solet. Undè præparato ægro, prout de fumo adhibendo diximus, omnia observanda sunt, præter quòd antequàm dolium æger ingrediatur, inungi debet, deindè dolium calefactum ingredi per hœræ quadrantem, ut inunctio penetret. Formula inunctionis talis est:

R. Argenti vivi in succ. limon. extincti unc. ij. axung. porcinae vinogenoso lota unc. iv. ung. nuc. mosch. unc. j. m. omnia simul, & f. ung. cum quo tantum plantas pedum, & manuum volas inungere sufficit, nam mercurius per uniuersum corpus penetrabit, non secus ac fumus. Si in aliqua corporis parte pertinax perseveret vel gümma, vel nodus, vel dolor, hoc unguento mercuriali læso tantum loco adhibito, integra obtinebitur curatio.

Et habetis jam omnium medicamentorum mercurialium, quæ tam intrò, quàm extrà in lue venerea adhiberi possunt exactam præparationem, & genuinum administrandi modum cum omnibus accidentibus, quæ illis in administratione supervenire possunt; hæ verò præparationes licet multæ sint occultæ & rarissimis medicis cognitæ, laudem tamen non merent apud veros spagyricos, nam non solum ab his ut proficua non recipiuntur, sed ut quoquò modo noxiæ exploduntur, quippè apud illos sublimiores inveniuntur præparationes, quibus argentum vivum omninò figitur, curatque tunc radicis quæbet morbi venerei speciem ore assumptum trium-

granorum quantitate, nulla concitante sensibili evacuatione, hujusmodi est Mercurius diaphoreticus Paracelsi, & Helmontii, cujus præparationem tradidimus in nostra Pyrotechniâ sôphicâ, lib.4. c. 3. art.4.

CAPUT DECIMUMNONUM.

De Gummatis.

Mala symptomata sunt dolores venerei, sed pessima gummata, & omnem antecellunt noctis torturam, nec ipsi equuleo assimilanda, sunt ipso dolorosiora dolore; cum doloribus, vel post dolores accidere solent. Appellâtur gummata, quia materiam continent crassam liquato gummi non absimilem.

Signa.

Tumores sunt circa articulos, & internodia, qui sæpius oriri solent in fronte, capite, tibiis exteriori parte, & cœteris locis excarnibus. Cognoscuntur ex aliquo luis etiam diutissimè prægresso symptomate, & noctu tantum cruciant. Interdum sunt majores, interdum minores, & nunc minùs duri, sæpius steatomatum, & atheromatum naturam habent, rarò meliceridum, attamen folliculo carent. Quandòque tophacei sunt majori ex parte lapidosi, & porum osseum tangentibus præbent.

Causa.

Vulgares pro gummatum causâ pituitam melancholicam tenacem, in pravam, & viscidam materiam redactam assignant, quam natura concoquere non potest: ratione viscerum male affectorum, & præcipue hepatis; illamque ad partes demandat imbecilles, in quibus gummata, & tophos progignit. Verum hæc vulgariûm causa nimis est trivialis, sicuti tota eorum doctrina; hæc materiam, nec modum, quo gummata fiunt, explicat, ideòque suspiciosam existimamus.

Diximus dolores fieri per fermentum venereum, ab ultimo partium nutrimento ad sanguinem transfusum; sanguis enim nutrimento falsior est. Si istud sal a venenis, & cretulis extrahatur ad periosia, se colligat venere, & venente impetigine, exaltetur, & corrodere coeplet, primo acutissimos parit dolores; si inter ossa, & periosia se diffundat, immobiliterque perseveret dolores fixos, deinde dolorosissima excitat gummata, tandem nodos, & tophos.

Prognosis.

Gummata quandoque sunt simplices tumores, at si per aliquod temporis spatium enervarint, sub periosio ossa exedunt, corrumpunt, & mortificantur.

Ad gumma non curata, & virgula
 plaga, vel ulcus, vel in carbo, vel
 ad falsam, vel ad veram, vel ad verum, vel ad verum
 tis, alterque, vel ad verum, vel ad verum, vel ad verum
 plusquam, vel ad verum, vel ad verum, vel ad verum
 servavimus, vel ad verum, vel ad verum, vel ad verum
 gummata, vel ad verum, vel ad verum, vel ad verum
 di, quod, vel ad verum, vel ad verum, vel ad verum
 sunt proficiunt, vel ad verum, vel ad verum, vel ad verum
 majora, vel ad verum, vel ad verum, vel ad verum

Ad hunc, vel ad verum, vel ad verum, vel ad verum
 de raris, vel ad verum, vel ad verum, vel ad verum
 re solent, vel ad verum, vel ad verum, vel ad verum
 quandoque hoc emplastrum, vel ad verum, vel ad verum
 mata colliquet, majores tamen emergunt procellae
 (nisi totaliter lues extirpetur) nam liquata gumma
 cum materia, & per rotundissima, siue, vel ad verum
 lis. Id in tenuioris, vel ad verum, vel ad verum, vel ad verum
 contingit, vel ad verum, vel ad verum, vel ad verum
 patiebatur dolor, vel ad verum, vel ad verum, vel ad verum
 fomes, vel ad verum, vel ad verum, vel ad verum
 sed quia pauper, vel ad verum, vel ad verum, vel ad verum
 le malum, vix emplastro, vel ad verum, vel ad verum
 mercurio a nobis descripto, vel ad verum, vel ad verum
 positio intra octo dies dolorem, & gumma discessit
 sed brevi spatio gummatosa materia in corporis, vel ad verum
 tem a capite deluxit, & unversam cutim, vel ad verum
 variolarum venerarum agmen conspurcare coepit
 qua

quarum numerum comprehendere facile non erat , unde miserabiliter suis cessit fatis . Sennertus, ut experimento probatum refert infra scriptum emplastrum ut *R. Empl. diachil. cum gummatis unc. j. simpl. unc. — , merc. salinam extincti unc. j. ol. guajacini q. suff. f. empl.* Verum hoc empl. non multum differt ab empl. de ranis , ideoque iisdem angit procellis .

Inungunt gummata oleo ligni guajaci, sed in casum, nunquam enim hoc oleum gummata resolvit, vel vidimus saltem sedasse dolores, nec decantatis chymicorum encomiis satisfecisse, imò promissio ludit inani, unde à remedium suppellectili merito recessit . Nonnulli vini spiritu gummata resolvere tentant, sed frustra , cum vini spiritus sit debile medicamen ad gummata resolvenda , & siquam moliretur resolutionem , malum peioraret , nam subtili parte resoluta , nodi , & tophi irresolubiles accederent .

Si gummata resolutione fuerint incapacia , nec suppurationi reluctantur , ea suppurare satagunt variis oleis , amygdal. lilior. chamomill. diversisque adipibus etiam rancidis , gallinae , porci &c. vel utitur Galeni empl. ut *R. Pernam porcinam salitam, sed rancidam , bull. & f. jus , in quo caseum vetustissimum coque ad empl. consistentiam , & supra gummata , nodos, & tophos applicant . Aliqui empl. de mucilag. & filii Zacch. utuntur.* Collocant vulgares gummata inter tumores frigidos, scilicet inter atheroma, steatoma , & meliceridem , crassam , tenacemque materiam coctioni reluctantem cum folliculo habentes , & miramur , quod ea vanidis oleis , pinguedinibus, & mu-

parandi , & exhibendi modum quisque præbeat , & brevi tempore absque topicis evanescent cum totali Luis exterminio .

Quandòque gummatum suppurationem molimur, tunc citissimè nostro emplastro Benedicto , quo nulum extat majus, suppuramus , & aperimus , deindè nostro unguento Magistrali ad cicatricem usque utimur, antequam aquam anti-veneream propinamus nostram, vel mercurium diaphoreticum alibi à nobis descriptum præbemus , quo Luem funditus extirpamus .

Si nodosa, vel tophacea sint gummata , tunc caustico mercuriali cap. de Bubone descripto aperimus , & post materiæ educationem ut suprà progredimur.

CAPUT VIGESIMUM.

De Ossium Corrosione.

IN nullo symptomatum Venerea Lues tam suam digito demonstrat naturam , quàm in ossium corrosione, & quasi deposita veste usque ad ossa ante omnium oculos se contemplantam præbet , bardosque reprehendit vulgares se non occultè sed manifestè agere ; est enim ejus venenum corrosivum de salis exaltati natura, id clarè patet in cariebus, ulceribus , doloribus &c. qui non nisi à mera producuntur corrosione. Si hoc sal ulterius quàm maximè exalteretur, ac supremos exaltationis gradus , & activitatis nanciscatur, in potentissimum corrosivum transit venenum, quod cane pejus ossa corrodit.

Si-

Signa.

SI gummata exquisitis adhibitis remedijs non resolvantur, certissimum signum est ossa, quæ ipsis tubiacent, esse corrosa. Qui diuturno capitis dolore ex venereâ Lue affligitur, & nullis præfidijs curari potest, illæsa capitis cute, subiectum cranium habet adesum. Si gummata adaperita fuerint, & ægrè ad cicatricem perducuntur, qua inducta, paulò post cicatrice rupta, & iterum aperiuntur, de osse carioso nullus remanet ambigendi locus, quia sanies ex carioso osse emanans cicatricem corrodit, & ulcus patefacit. Hinc certissimè conicere licet: Si quod ulcus sæpius renovetur, semper de osse adeso suspicionem præbet. Sæpius palati ossa, & narium cariantur, si horum ulcera in longum protrahantur tempus, putrefactiva exesione primùm ossa, quia densitate sua magis resistent, exedunt, & corrumpunt, postmodum carnem, quia rara, & foraminata est. Cognoscitur hoc, quia sanies ex ulcere emanans copiosior est, quàm pro ulceris magnitudine, estque tenuis, foetida, & livida; caro ulceri superposita mollis, & flaccida redditur à sanie. Si ossium caries se subtrahant oculis, specillo immissio in ulcus usque ad os explorantur, nam si os inæquale, asperum, & molle, deprendatur, cariosum esse sine controversia est. Si specillum minùs intrat, corrosio superficialis est, si verò altius descendit, profunda.

Caus-

Causse.

res ossa cariem contrahere ; & occulta Luis proprietate . Ven- occulta ossa corrumpit , certè om- ent in mortis agone , si manifesta esset . Fium cor- rum corrosiones , cum ulcera , intole- rabilis capitis dolor , & gummata non tempestivè curantur , sed ossa , quæ ipsis subjacent , exaltati ad supremum activitatis gradum salis paulatim conta- gum suscipiunt , quod per eorum substantiam disse- minatur , undè ossium corrosiones , putrefactiones , & mortificationes succedunt .

Symptoma.

Truentia in Lue venerea est ossium corrosio , sed adhuc truculentior , cum corroduuntur in- his locis , ubi chirurgicæ operationes non facile in- duci possunt , ut in articulis , magnorum ossium ca- pitis , circa musculorum capita , nervos , & tendi- nes , ubi truculentissima est eorum putrefactio , & exulceratio . Ossium corrosio ulceris sanationem im- pedit , nec se perfecte sanari potest , cui corrosum re- faciet os . In ossium corrosione caro livida ma- gna portendit . Significat enim maximam eorum corruptionem . Si palati os adesum fuerit , sermo vi- detur , nam aer , qui in palato , tanquam in loco ca- merato elidi deberet , simul per foramen ad nares pe- netrat , & per eas erumpit . Omnia liquidiora , quæ per

per os assumuntur, ex naribus profiliunt . Malum ad nares serpit , & facile cerebro communicatur . Erosi nasi ossibus , exeduntur narium pinnae , & cartilago, ac ad palatum, & cerebrum usque serpit . Si capitis os corrosum fuerit , facillimè lues cerebro communicatur .

Curatio.

Ossium caries curant vulgares carnem absumendo usque ad os subjectum alumine usto , pulvere sabinae, calchanto adusto, vel aqua aluminosa, vel carnem ferro abscindunt , vel ferro ignito , vel caustico utuntur medicamento . Si foramen aliquod in carne adsit, ut plerumque fieri solet, illam turunda ex gentianae radice , vel ex spongia concinnata aperiunt, os cariosum detectum abradunt , vel euphorbii, & peucedani pulveribus ad laevitatem reducunt , & tandem sarcoticis ulcus curant . Si os fuerit corruptum naturam expectant, ut illud auferat, & separet, sed natura tardè, & vix 40. vel 60. & quandoque 80. dierum spatio ossa corrupta separat , & interim vitium in mora pars sana contrahit , si totum opus naturae imperio committant, praeterquamquod venerea lues est extra naturae jurisdictionem . Ea propter ad ossis excisionem deveniunt , idque scalp pro excisorio cum malleolo assequuntur, eodem ferè modo, quo statuarii statuas efformant , quousque lividum, & denigratum ablatum fuerit, postmodum myrrhae , & radice aristolochiae pulveribus os excisum aspergunt . Si os totum corruptum fuerit , auferunt

ferunt illud, & primò alimento privant siccis medicamētis, uti sunt folia hyoschyami, radix peucedani, utriusque aristolochiæ, iris, opoponax, squama aris, ærugo &c. & ferro ignito; deindè os nutrimento destitutum faciliè auferunt, inò cadit, non aliter ac folia autumnò cadunt, cùm humido radicali privantur.

Si capitis os tectum fuerit, & cariosum, vel corruptum, cutim secant, detectum os abradunt, separando à sano corruptum; verùm si corruptio profundius se insinuavit, totum auferunt terebrâ, vel melius trepano, circumliniunt oleo ros. cutim ad inflammationem arcendam, & stuppam cum ovi albumine conquassato per 24. horas superimponunt, deindè aqua aluminosa cum aqua rosacea temperata os foraminatum madefaciunt, emplastrum de Betonica, vel de gummi elemi applicant. Quandòque affectam partem abluunt astringente decocto ex rosis, betonica, ligno guajaco parato in vino austero, adduntque aluminis parum, & tandèm unguento de plumbo cicatrizant.

Si palati, vel nasi os corrosum fuerit, bis in die, aqua aluminosa magistrali gossypio excepta affectâ madefaciunt partem. Quandòque ad saniei educationem palatum melle ros. inungunt, tùm aqua aluminosa cum aqua rosacea, vel plantaginis detergunt, & interim decocto scabiosæ, plantag. agrimon. ros. ut os abluat æger, imperant, vel decocto ligni guajaci, & falsæ parillæ parato in aqua plantaginis. Intereâ per totum curationis tempus decocta frèquentant.

Q

Iuxta

D. Carolus Musitanus de luc venered.

Iuxta varias ossis corrosi indicationes, vario modo ejus curationem instituimus, undè corpore depleto, si os sub oculos non cadat, quia carne operitur, ulcus inducatur, & specilli intrusione exploretur, quod si asperum, & minis penetrans deprendatur, superficialis erit corrosio; tunc tota caro absumenda est præcipit. præp. nostra aqua salis armoniaci, ejusvè spiritu, vel spiritu merc. alb. donec corrosio secundum totam suam latitudinem, & longitudinem in conspectum veniat, & fiat ossis abrasio lima ad lavorem, vel madesiat balsamo caryophyll. in quo facta fuerit peucedani, euphorbii, & radicis aristolochiæ rotundæ infusio, vel bryonia trita imponatur. Verùm si aliquantulum profundius corrosus fuerit, totum corrosum ad sanum usque auferatur, lavitate superinducta, deindè sarcoticis, & præcipuè unguento nostro magistrali, periosio inducto, ad cicatricem perducatur.

Si caro appareat flaccida, spongiosa, pallida, aut livida, ossis corruptio profundior erit, tunc totum corruptum auferatur; neque enim quod emortuum est corrigi, emendari, & in naturæ gratiam redire potest, cum à privatione ad habitum non detur regressus, & hoc præter naturam est, & à natura gratiâ non ampliùs recipere valet. Nec ossibus sphacelus accedit, sed tantùm corrosio, & putrefactio, cum sphacelus solummodò in partibus carnosissimis molli-
bus accidat. Nulla interposita mora, citam ablationem procurare debemus, præsertim in ossibus thoracis:

Ense recidendum est, nè pars sincera trahatur.

Nec

Nec naturam pro ossis separatione præstolari possumus, quia actu affert perniciem, & nisi ablatio fiat, irreparabilis sequetur mors. Eapropter ista procrastinatio periculosissima erit, nec unquam in luc naturam crîsim moliri observavimus. Caro itaque superjacens absumatur medicamentis supra propositis, vel caustico, seu cauterio potentiali, vel dissecetur, quousque os corruptum denudetur, & nè nervi, tendines, musculorum capita, aut arteriæ, & venæ majores lædantur, secundum partis longitudinem, fibrarumque ductum, neutiquam per transversum, instituat; verum non semper ita commodè operatio celebrari potest, quin aliqua harum partium læsio non oboriatur.

Medicamenta, quæ os corruptum à sano separant, exsiccantia esse debent, ut excrementitias superfluitates in corrupto absument, & ipsum sanum conservent, hujusmodi sunt oleum sulphuris p.d. hoc modo paratum: *R. Sulph. citrin. lib. j. ponatur ad ignem lentum, ut lique scat, cui adde tart. usti pulverizati lib. .j., m. diligenter, donec frigida evadant. Postea pulverizentur, & super lapide in loco humido ponantur, donec in ol. p.d. transeant.* Hoc oleo ossa corrosa, & corrupta inungantur. Multum ad sequestranda ossa valet acetum radicum. Item hæc tinctura: *R. Peucedani, euphorb. radic. utriusq; aristoloc. iridis, bryon. an. unc. .j., myrrh. & aloes an. drach. ij. spirit. vin. q.s. & extrahatur tinctura.*

Si tanta sit ossis corruptio, ut his, vel alijs medicamentis tolli non possit, ubi os non ita altè corruptum est, scalp pro, ubi profundius, terebra opus est,

Q 2

quæ

quæ operatio tunc absoluta est, cum scobs nigra defuit. Si totum vitiatum est, totum eximendum.

Si capitis os cariosum fuerit, secetur cutis, in qua operatione, si magna sanguinis profusio succedat, nostra aqua arteriali in Pyrotechnia descripta, sistatur, deinde os abradatur, vel tinctura euphorbii, vel ol. sulph. vitriol. sive spiritu salis armoniaci alternis diebus cum filamentis madefiat os, donec ad levorem reducatur, interim vulneris margines, partes sanæ muniantur, & fodicationum empl. superponatur, ac unguento nostro magistrali cicatricem obducatur. Si corruptio profundius serpat, uel totaliter sit corruptum, trepano auferatur, & tinctura caryophyll. regatur pars cum fodicationum empl. superpositione, & unguento magistrali pedetentim ad cicatricem deveniat. Curatio diuturna est; ea propter ad longam, invictamque tolerantiam hortetur æger, & interea aqua nostra Anti-Venerea utatur.

Palati ossi carioso, vel corrupto quam citissime est occurrendum, imò cum medicus palati pustulas, & ulcera observet, statim ossis corruptioni consulere debet; purgato itaque corpore pilulis pluries supra repetitis, leviter os tangatur aqua viridi, vel nostra salis ammoniaci, tinctura euphorbii, sive spiritu merc. alb. cum aqua persicariæ diluto, penicillo bis in die. Os interim pluries in die gargarismate ex decocto persicariæ, scabiosæ, & ros. cum sale armoniaco, & melle ros. simpl. colluatur, & corrupta officula frustulatim sequestrentur, ac patiens aqua nostra Anti-Venerea non defraudetur.

LIBER

LIBER QUARTUS.

De Tabæ ex Venereo fermento producta.

Ermenti venerei jam patefecimus essentiam, quam in fixatione liquorum volatilium, resolubiliumvè per viventia corpora sese moventium constare probavimus.

Quippè qui eorū fixationes aliàs volatiles ad ipsa accedentes cognoscunt, & ad eorum naturā vitali calori resistantem se convertunt, facile ejus quidditatem adipiscuntur. Docuimus præterea affectuum differentias, quibus hujusmodi fermentum, inquinatum corpora torquet, pendere ex ipsorum corporum partibus, in quas fermentum istud diffunditur, & imprimitur: si in liquidis, versantibusque corporis humoribus fiat fermenti diffusio, prima producitur effectuum differentia; si verò solidis spermaticis mollibus imprimatur fermentum, secunda excitatur morborū differentia; tandem si solidis duris, ossibus scilicet, fiat fermenti adhæsiō, tertia enascitur læsionum differentia. Has differentias exactè tranavimus, signa, quibus ipsæ se pandunt aperuimus, prognoses, quibus earum eventus in bonum, sive in malum portenditur, adduximus, & medicamenta, quibus efficacissimè curari possunt, tradidimus; ve-

rùm quia tabes Venereæ omnibus his tribus notatis differentiis, quibus corpora à contagio venereo lædi possunt, supervenire potest, nè in ea curanda in dubio, perplexoque maneat judicio, operæ pretium vos magnum esse facturos existimavimus, si venereæ tabis singularem explicationem in hujus tractatûs complimentum vobis suggereremus, unde sit.

C A P U T P R I M U M.

De Nominibus, quæ synonyma cum Tabæ existimantur.

S Criptores tùm veteres, tùm recentiores, qui literarum eruditionem professi sunt, in nominum proprietatibus laborârunt, ut id quod per ea connotare vellent, sine ulla ambiguitate perciperetur; artium verò profitentium vulgus hujusmodi nominum eruditione jejunum faciliter in confusionem omnia trahit, ea rebus tribuendo nomina, quæ nunquam talia meruêre; hinc per abusum multa in medica facultate sunt in obscuro, perplexaque in rebus percipiendis tyronum ingenia fiunt, ut in hoc affectu, quæ tabem appellitant, accidit; quippè idem apud plerisque per tabem connotari existimârunt, ac per marcorem, hæcticam, marasimum, atrophiam, cachexiam, & phthisim designari solent; undè ab horum nomine unamquamque rem eandem significari credatur, cum ita non sit apud eruditos; priusquam igitur rei interpretationem aggrediamur, operæ pretium erit dictorum nominum genuinam significationem tradere.

Ta-

Tabes vox est latina significans viventis corporis extenuationem ex cura, vel animi mærore procedentem, translata deindè quoque fuit ad ejus corporis affectiones, quæ in extremam exsiccationem illud adducunt, vel paulatim corrumpunt.

Marcor etiam latinum est nomen idem ferè significans, ac tabes; verùm quodammodò generalius nomen est marcor, quam tabes, nam ea, quæ sine corrumpente causa spontè in exsiccationem properant, ut extrema senectus, & vegetatione ultima periodus, magis marcorem pati dicimus, quam tabem, quæ tempestivam corruptionem designat.

Tabi, & Marcori Marasmus respondet, cujus tres species ab antiquis proponuntur.

Prima marasmi species est, cùm alimentum ad corporis partes non accedit, & summa oritur macies, & hæc marasmi species a græcis atrophia dicitur.

Secunda marasmi species, cùm ob malam corporis habitus dispositionem nutrimentum, quod ad illud fertur, corrumpitur, & hæc marasmi species ab ipsis græcis cachexia appellatur.

Tertia marasmi species est, cùm ex putrido ulcere præcisè in partibus intra thoracem contentis contractum nutrimentum contaminatur, & non apponitur, & hanc marasmi speciem phthisim dixere græci.

Hætica deindè græca etiam vox est, & sonat habitualis, siuè habitus corporis mala dispositio, quæ unicuique illius particulæ solide est uniformiter impressa, ità ut non sit particula ulla solida in corpore,

re, quæ affectu cunctis aliis communi non labore; hinc apud Gal. passim invenietis calorem hæcticum, febrem hæcticam, pulsum hæcticum, & his similes loquendi modos, qui habituales totius corporis passionem designant.

Hinc sciendum est, quod hæctica dispositio præcedit in corporibus tabem, siue marcorem latinorum, siue dicas Marasium græcorum, & per consequens tres illas marasmi species, atrophiam scilicet, cachexiam, & phthisim. Impossibile enim est, ut totum corpus marcescat, & contabescat, quin prius singulæ, & universæ ipsum corpus componentes particulæ malè afficiantur, & singulæ, universæque paulatim in marcorem abeant: undè est, quod periti medici conatus exerceri non debet in investigando, quid sit tabes, quid atrophia, quid cachexia, quid denique phthisis, quæ habituales corporis dispositionem, veluti causam consequuntur: Sed omnes ingenii vires intendere debet medicus, ut quantum fieri possit, clarè, distinctèque cognoscat primum illud, ex quo habitualis dispositio suum nata fuerit initium, undè sit.

CAPUT SECUNDUM.

*De habituali viventium corporum affectione
in genere.*

Consentiunt cum antiquis recentiores in eo, quod una natura vivens animal regit, conservat, & movet; diversa tamen illa nobis apparet ex functionum partium diversitate; oculus enim

enim videt , & non audit , auris audit , & non videt : verùm ista functionum diversitas minimè quidè à diversis naturis intra animal latentibus pender , sed ab ipsa organorum diversitate ; quippè oculus ab aure differt , auris à palato , & sic de aliis ; at natura cum sit principium motûs ejus , in quo inest , una semper est , & eadem , motuum verò , sive functionum , actionumque diversitas pender ab organo mobili , quod pro suæ texturæ , & compositionis proprietate movetur . Igitur cum una natura in singulis corporis particulis vigeat , sintque in ipso corpore aliqua membra , in quibus ob functionum nobilitatem , & præstantiam , ipsam naturam veluti præsidere cognoscamus , non erit à ratione alienum nobis suadere id , quod à magnis viris sancitum fuit , naturam scilicet viventium influam , & insitam esse ; influam quidè in principalioribus membris , insitam verò in substantiis totius corporis particularum .

Nunc intelligere erit facile naturam in fluentem , & naturam insitam , si concipiamus ignem in suo foco accensum , & multa corpora circa ipsum posita , quæ ab ipsius ignis præsentia sint excalefacta , in hoc enim exemplo ignis in suo foco influus dicitur , quippè qui in vicina corpora suum diffundit calorem , iis illum imprimit ; calor verò calefactorum corporum insitus dicitur , ex eo quia ab igne in suo foco existente fluit , ipsis corporibus participatus , subsistitque per perseverantem præsentiam ipsiusmet ignis . Constat etiam ex eodem exemplo explantari , & minui calorem insitum in circumstantibus corporibus pro majori , & minori influi ignis robore , & vehementia :

tia: extingui quoque prorsus, si ignis omninò extingatur.

Simili sanè modo natura viventium influa, & insita dici potest; influa enim est in illis membris, quorum functionibus reliquis corporis particulis aliquid præparatur, & subministratur. Insita deindè est in cunctis particulis, quæ aliundè vivendi actum mendicant, & ab alieno pendent arbitrio.

Ex his cum clarum sit, quid intelligi veniit pro naturâ influâ, & insita; restat nunc videre, quanam corporis pars influæ naturæ privilegio gaudeat, & quanam insita fruatur.

Primò, ventriculus influam habet naturam: etenim quod à cibis separatur nutrimentum, à ventriculo in reliquum corporis diffunditur.

Secundò, eandem naturam continent intestina, tum pro munere, quod commune cum ventriculo habent, tum etiam ob excrementorum transmutationem ex superioribus intestinis ad inferiora.

Tertiò, eadem natura potitur lien ob serositates, quas à ventriculo fugit, & in venas transmittit.

Quartò, influens natura est in renibus, qui serum ab humano corpore sugunt, & in vesicam deponunt.

Quintò, influa natura quoque existit in hepate, quod sanguinem colat, volatilem facit, & ad corpus vivificandum idoneum.

Sextò, influam naturam obtinent pulmones, quorum ope aer intra corpus recipitur ad diversos fines necessarius.

Septimò, influam habet naturam cerebrum cum
sibi

sibi continua spinali medulla, ab his enim tum ros albis, spermaticisque partibus subministratur, dum voluntarius motus infunditur.

Præter notata membra principalia, quæ influentem naturam continent, reliquæ omnes corporis particulæ eandem naturam insitam habent, & ab illis suprædictis influxum aliquem recipiunt necessarium, ut e. gr. à ventriculo nutrimentum, à corde sanguinem, & calorem, à cerebro rorem, & cambium antiquorum.

Sunt ergo isti principaliores influxus tres, primus est nutrimenti, quod à ventriculo, & intestinis toti corpori suppeditatur. Secundus est sanguinis, & caloris, qui in corde perficitur, & per universum corpus distribuitur. Tertius tandem est roris, & cambii, quod in solidas totius corporis partes dispergitur à substantia medullari cerebri, & spinalis medullæ elaboratur.

Hac doctrinâ naturæ influentis, & insitæ posita, posito quoque in ventriculo nutrimenti influxu, & in corde sanguinis, & caloris, & tandem in cerebro roris, & cambii, ut affectionem habituales intelligamus, prius nobis perpendendum est, quomodo se habeant isti influxus in homine sano, qui integra valetudine gaudet, nam facile deinde erit cognoscere, quomodo iidem se habeant in male affecto, & infirmo corporis habitu.

Ventriculo, corde, & cerebro in eorum naturali constitutione manentibus, necessario universi corporis habitus sanus apparebit, floridus, vegetus, & optimè nutritus, non ex alia causa, nisi ex ea, quod
à ven-

à ventriculo particulis illius nutrimentum perfectè elaboratum distribuitur, à corde optimus sanguis, & temperatus calor impertitur, & à substantiis medullaribus in solidas ipsius corporis particulas roridus liquor diffunditur.

Habemus optimum corporis habitum, quoties singulæ, & universæ corpus componentes particulæ optimum nutrimentum à ventriculo habent, optimum sanguinem, & temperatum calorem à corde, & optimè paratum rorem à medullaribus substantiis. Ac cum sit extra omne dubium eorundem membrorum esse functiones læsas, quorum sunt functiones sanæ: ergo si optimus, vel sanus corporis habitus à sanis functionibus ventriculi, cordis, & cerebri producit, malus, & infirmus ejusdem corporis habitus à læsis, depravatisque eorundem membrorum functionibus producit, quod accuratè fuit à Gal. animadversum lib. de marcore sequentibus verbis: *Itaque, perspicuum iam est, si marcor totius corporis affectus sit, ipse nisi etiam animalis principio patiens fieri posse: imò verò fieri non potest, ut alius in toto animali affectus sit, aliud verò principium occuparit: ita fit, ut marcescentibus necesse sit cordis corpus exsiccari, quamobrem si omnes causas, à quibus exsiccari cor solet, invenerimus, etiam utrum, qui marcescunt omnes insanabiles, an cuncti quidam eorum possunt, intelligamus.*

Præsupponit ergo malus corporis habitus principalem membrorum læsionem, vel omnium, vel quamplurium, vel saltèm eorum unius; sufficiens enim est unius principalis membri læsio, ut reliqua deindè lædan

dantur: quippè principalia membra mutuo gaudent influxu, nec potest eorum unum malè se habere, quin reliqua, & ipsum universum corpus male se non habeat; interest tamen multùm scire medicum, quod membrum primò, & per se læsionem contraxit, quod deindè per consensum, & per influxum, sive per accidens; Id enim multùm facit, tum ad prognosim, tum ad curationem supervenientis marasmi, ut suprà citato loco fortè innuit Gal. remq. clariùs explicat eodem libro c. 7. in sequentibus verbis: *Totum, autem febris voco etiam animalis partem, quæ primò suis solidis partibus immodicè calefacta sit, cor igitur primùm calidius, quàm par sit affectum, hecticam febrim affert: Deindè jecur non tamen per se, ut cor, sed quod illud in consensum secùm trahit, enim verò ipse affectus cordis rationem causæ obtinet; sed qui sunt corporum cordi vicinorum, tamen ventriculus, & post hunc quoque alia concalfacere cor possunt: quare si vicinitatem attendas, oportet pulmonem maximè omnium aliorum simul concalfacto corde febrem hecticam, & siccã importare, ex qua marcor consequitur.*

Ut itaque ex allata doctrina habitualis affectionis essentiam audiatis, & eam definiendo memoriæ mandetis, dicimus, quòd malus corporis habitus est dispositio singularum universum corpus componentium particularum à naturali statu recedens ob læsionem substantiæ alicujus membri principalis, quod ratione sui muneris aliquid cunctis ipsis totius corporis particulis distribuit. Explanabimus nunc hujus definitionis partes, ut clariùs habitualis affectionis essentiam intelligatis.

Dixi-

Diximus primò , quòd sit dispositio singularum &c. ut sciatis non satis esse aliquam corporis partē , ut manum , pedem , hisque similem ob topicam aliquam affectionem contabescere ad constituendum affectum habitualem ; nām particularis cujusdam membri corporis tabes , vel facilis curationis erit , vel vitæ extinctionem non affert , quod contrā se habet in affectu habituali totius corporis .

Diximus à naturali statu recedens , ut intelligatis impossibile esse habitualem affectum produci , nisi dispositio singularum corporis particularum à naturali statu recedat ; nām quovis natura insita membrorum malo influxui resistat , eousque bonus habitus perseverabit , ac tunc in malum declinare incipiet , cum insita partium natura pravo , maloque influxui succumbere inceperit .

Diximus ob læsionem substantiæ alicujus membri principalis , ut indè percipiatis habitualem affectionem produci non posse , nisi principale aliquod membrum non per accidens , sed essentialiter in propria substantia læsionem contraxerit ; quippè si per accidens lædatur , ut in putridis evenit febribus , eousque malus habitus duraverit , quousque humor , sive materia febris putridę suā præsētia , & motu turbatur , ac temperiē principaliū membrorum non tenuerit , redeunte deindè pristina temperiē ob coctionem materiæ ejusdem putridæ febris , redibit , & simul bonus corporis habitus , ac quoties substantia membri principalis læditur , malus habitus talem læsionem consequitur , nunquàm cessabit , nisi cum restitutione integra læsæ illius membri substantiæ , dummodò à mor.

morte non preveniatur infirmus.

Diximus tandem quòd ratione sui muneris aliquod cunctis, &c. ut certi indè fiat læsionem substantiæ illius principalis membri habituales affectû inducere, quòd animal functionem exercet, ob quam aliquod cunctis totius corporis particulis præparatur, ut in bono habitu conservetur; etenim licet oculi sint viventis animalis principalissimæ partes, ut etiam sunt testes, quia tamen istæ partes functiones non exercent, quarum ope aliquod cunctis corporis particulis præparatur, si oculi extrahantur, si testes abiiciantur, vel quomodolibet istæ partes corrumpantur, non proindè habitualis affectio inducetur, quod non sic evenit, si hepar, lien, intestina, Venter, cor, pulmo, & cerebrum in earum lædantur substantiis, vel à corporibus extrahantur: nam omnes corporis particule, quæ ab his aliquid recipiunt, vel depravatè recipiunt, à naturali habitu recedere coguntur.

Est tamen hic advertendum, quòd dari potest casus, ut illæ substantiæ, quæ à principalioribus membris cunctis corporis particulis præparantur, absque eo quod læsæ essentialiter sint, ipsorum membrorum principalium functiones à causa aliqua externa polluantur, deturpentur, contaminentur, reddanturque ad bonum habitum producendum ineptæ, ut in lue venerea infectis accidit, de quibus paulo infra, & in iis, qui ex vulnere, vel ulcere malè curato tabidi fiunt; parû enim interest, ut id quod ad particulas corporis accidit, ab hac vel illa causa deturpetur, cum ad malum constituendum corporis habitum sufficiat,

ficiat , ut id quod accidit , deturpatum sit, undè pro rei complemento adducta definitio possit in hac forma redigi : Affectus habitualis est dispositio singularum universum corpus componentium particulari à naturali statu recedens ob id , quod ad illas accidit, sive ab externa in contaminatum, sive à lesa substantia principalis alicujus membri illud producentis pollutum .

Tandem vos in admirationem aducere non debet me febris hectica, & caloris hectici, additionem in definitione habitualis affectionis præterisse, cum ex communi medicorum sententia ad constituendam essentiam hecticae affectionis calor febrilis necessario requiratur ; enim verò in tractatu de febribus docebinus affectionem illam, viventium corporum, quam febrem medici appellant, in caloris excessu nullo modo consistere , sed in motus cordis depravatione , quam multoties exorbitans naturalis color comitatur , multoties verò non . Hanc sanè doctrinam in habituali affectionem nunc ulterius confirmo , cum sæpissimè expertus sim tabescentia corpora nullo penitus exorbitante calore exuri, vel exsiccari, imò tactus frigoris , potius vel teporis sensum replere, illorum verò marcidum habitum replere , illorum verò marcidum habitum celeritati, frequentie , & inæqualitati pulsari conjunctum proximæ mortis dedisse argumentum . Placuit ergò potius illa loquendi formula uti , scilicet dispositio à naturali statu recedens, nam sive habituali affectioni conjunctus sit hecticus calor, sive non, optimè per dispositionem à naturali statu recedentem intelligi utrumque

que potest, quod nobis suggerere non præterit Gal. integro lib. de marcore, ubi de marasmo, ultima senectute, vel fame laborantibus superveniente loquitur.

CAPUT TERTIUM.

De Habitualis affectionis differentiis.

QUantum nostro ingenio assequi potuimus præcedente capite, patefecimus habitualis affectionis essentiam, & quomodo primò in corporibus producat. Nunc, ut plenius rem quisque concipiat, differentias, & species habitualis affectionis, quæ paucae non sunt, docere, aggredimur cum earum propriis, & patognomonicis signis, quod multum intererit, tum ad prælagiendū habitualis affectionis finē, tum ad rectā ejus curationem instituendam. Placet ergo uti veteri illā, ac generali græcorum marasmi distinctione, quæ vult marasimum, vel atrophiam, vel cachexiam, vel phthisim dici debere secundū triū modorū diversitates, quibus produci solet; etenim licet alias species nos proponemus, ad notatas tamen tres differentias, veluti ad generaliores reduci ipsæ possunt: Est quodammodo congrua habitualis affectionis in tres species secundum veteres græcos distinctio; enimverò cum vel ab eo, quod ad particulas corporis advenit jam contaminatum, vel ab eo, quod ab ipsis particulis malè affectis contaminatur, vel tandem

R

ab

L. Carolus Musitanus de lue venerea.

ab eo , quod contaminatum advenit , & in ipsis ultrò corrumpitur , affectionem habituales produci necesse sit ; primo modo atrophiam dici debere , secundo cachexiam , tertio phthisim congruenter existimatum fuit .

Producitur atrophia , vel cùm multus assumitur cibus , vel cùm licet assumatur , nullam penitus in ventriculo patitur alterationem . Utroque modo singulę corporis particulę alimento prorsus destitutę in atrophiam , & mortem properant . Hujusmodi atrophię remedium non admittunt , nisi cibum assumitur , quia non vult , non quia non potest : nam qui non vult , si deindè voluerit , fame non peribit .

Secundo modo producitur atrophia , cùm læsa vētriculi , vel cordis substantia , adjacentiumque his visceribus principalium membrorum , liquores , qui ab ipsis generantur , & ad cunctas corporis particulas fluunt , ab iis non admittuntur , neque assimilantur ob pravam illam impressionem , quam à læsa viscerum substantia receperunt ; tunc enim non solum inducitur habitualis affectio , ex eo quod particulę nutrimento privantur , sed universum corpus celerrimè contabescit ob recursum repudiatorum liquorum , versùs naturales , spiritalesque partes , & hujusmodi atrophia aliquandò curationem admittit , aliquandò verò non , ut infrà patebit ; quę verò atrophia originem ducit à contaminatis corporis liquoribus contagio externę causę , curationem ut plurimum admittit , si prudens sit medicus , & remediis utatur opportunis .

Se-

Secunda marasmi species dicitur cachexia, produ-
citurque cum conservantibus adhuc ventriculo, cor-
de, adjacentibusque membris eorum temperiem,
atque producentibus adhuc toti corpori liquores
non pravos; quia tamen natura insita singularum
particularum à sana dispositione recessit, advenien-
tes illos liquores non solum in earum habitu non
apponit, sed eos corrumpit, universumque corporis
habitum mucidum reddit ex languore, qui cachexia
dicitur.

Recedit natura insita particularum totius corpo-
ris à sana dispositione, si humiditas vitalis non qui-
dem advenit, sed substantia earum, quæ à medulla
cerebri regitur, sanas proprietates amittit, quippe
tunc functiones naturæ insitæ læduntur, & non so-
lum id, quod particulis advenit, non assimilât, sed
etiam corrumpit, affectionemque habitualemente cache-
xiâ producit.

Præsupponit cachexia substantiarum medullariâ
à naturali statu recedentem temperiem, undè evenit,
quòd ros, & cambium, quibus fibræ spermaticæ soli-
dæ sustentantur, non ut convenit, elaborantur, & cum
illo rore vita solidarum partium vivat: ergò secun-
dum naturam se non habente singularum solidarum
partium œconomia, dissolvitur, undè adveniens
ad venas hepatis corruptas habitualis affectus, qui
cachecticus dicitur, impossibilis ferè curatio-
nis est, ex eo quia non potest inveniri remedium,
quod medullarem substantiam deperditæ temperiei
restituât.

Fuere non pauci, qui differentiam inter atrophiam,

R 2

&

& cachexiam in eo esse existimârunt, quòd atrophiam constitutatur à totali defectu illarum substantiarum, quas ad bonum producendum habitum particulę corporis requirunt : Cachexia verò constituitur non quidẽm à defectu, sed ab accessu ipsarum substantiarum, quę, quia contaminatę sunt, ab ipsis particulis respuuntur; unde cachecticus evenit habitus.

Phthisis verò ferè semper cachexię succedit: fit enim cùm contaminati, vitiosique liquores à particulis solidis non admissi, in mesenterium, vel thoracem recurrunt, producuntque in visceribus naturalibus, vel spiritalibus apostemata, abscessus, inflāmationes, erysipelata, similesque affectus, quos necessariò exulceratio consequitur, eosque secuta cachexia jam in phthisim degeneravit, quę incurabilis ab omnibus existimatur, cum in ipsa non solùm requiratur medicamentum, quod à principali aliquo membro vitium contractum abstergat, sed ei naturalem temperiem, restituat, quod munus vix naturę permittitur, & arti omninò negatur.

Assignatas tres marasmi species propria signa comitantur, quę eas distinguunt.

Atrophię signa sunt pallor, macies, labiorum retractio, narium acuminatio, unguium excessus supra carnem, rugę cutis, ipsius exsiccatio, sitis sine linguę siccitate, alvi excretio, vigilia, pulsus frequens, & exilis, extremorum refrigeratio, respiratio anxia, & rara sine tussi; his apparentibus signis atrophiam infirmum laborare indicabis, à totali ciborum defectu, vel à prorsus facultate ventriculi destituta dependente.

Ve-

Verum cachexia infirmum laborare coniicies, si cutis universæ colorem non simpliciter pallidum, sed fœdum animadvertes, si in ea non simplicem siccitatem; sed squalorem observabis, furfuribus, aliisque spurcitiis horridum, pediculorumque multitudinem, hujus ungues sunt aduncæ, ut etiam nares, os lividum ostendet, & limosum, non multum sitit, cibum stomachatur, sæpè diarrhœa laborat, pulsus habet frequentes, inæquales, exiles cum acuto quodam, sed paucio calore, quovis corporis motu, licet leni, spiritus anxietatem patitur, tussicula cruciatur sicca. His apparentibus signis cachexia laborare infirmum tibi suaseris, à vitiosis humoribus enascente, sive à læsione principalis alicujus membri, sive à causa externa, vitium contraxerit.

Notare hic convenit, quod cachexia, quæ neque ab externa causa, neque à læsione alicujus visceris, vel regionis naturalis, vel spiritalis originem ducit, necessario à substantia medullari cerebri vitata, movetur, cujus signa sunt: aridus totius corporis habitus, præceps, & inexpectata macies, pulsus parum à naturali statu recedens, artuum contractio, & abbreviatio, aspectus mutatio, acutus calor, falsa fames, excrementorum copia, & hujusmodi cachexia facillimè in phthisim degenerat.

Phthisis signa sunt, extrema macies, cutis squalor, calor acutus, & exurens, infirmo non sensibilibus, pulsus frequens, & durus, spirandi difficultas, tussis profunda, purulenta materiæ excreatio cruori commista, vigilia, anxietas, ciborum desiderium, frequens diarrhœa, cui mors imminet.

Hoc est signum omnibus dictis tribus marasmi speciebus, malus habitus, qui in deteriorem semper abit, depravatio motuum pulsûs absque sensibili accessione, vel declinatione, symptomatum exacerbatio post prandium, & cœnam.

Patognomonicum, & proprium signum est marasmi à luis Venereæ fermento procedentis, symptomatum exacerbatio circa vesperas usque ad mediam noctem, ex proprietate ejusdem fermenti venerei, quod in illis horis suos excitat furores.

Præterea, cum dictæ marasmi species à læsione substantiæ cujuscumque principalis membri originē ducere possint, ut iam prædictum est, unumquodque ipsorum membrorum læsum propria, & patognomonica signa in suo marasmo patefacit.

Vndè primò à ventriculo producti marasmi signa sunt, durities, & tensio in situ orificiî superioris ipsius ventriculi, tussis tenax cum excreatione tenacis pituitæ, per intervalla spirandi difficultas, pulsus frequens, & inæqualis, extremorum tactus tepidus, & ad frigiditatem potius inclinans.

Intestinorum marasmi signa sunt, durities circa mesenterium, assidua diarrhœa cum cruenta & mucosa excretionem.

Lienis marasmi signa sunt, scorbuticæ affectiones, s. anhelitus foetor, marcidus cruor à gingivis effluës, excretio cruentæ materiæ, ipsius lienis durities, ulcera foetida in cruribus, urina pauca, rubra, & quæ statim corrumpitur.

Marasmi hepatici signa erunt, foedus color totius cutis, ejusdem hepatis tumor, & durities, mesente-
rii

rii omnimoda exsiccatio, diarrhoea cruenta, & continua sitis, calor acutus.

Renum marasmi signa sunt, anhelitus nidorosus, corporis macies, vrina purulenta, putrida, & pessimè olens, calor acutus, sitis, & à cibo febris incrementum.

Pulmonis marasmi signa sunt, tussis perennis, purulenta excreatio, spirandi difficultas, vocis raucedo, sanguinis arterialis excretio, genarum rubor, calor acutus, pulsus frequens, tenuis, & durus.

Cordis marasmi signa sunt, calor exurens, pulsus frequentissimus, & parvus, labiorum rubor, anxietas, & circa costas ejusdem cordis inæqualis pulsatio, quibus reliqua, quæ de pulmone diximus, succedunt, ac tandem mors.

Cerebri marasmi signa sunt, repentina totius corporis macies, cui nulla præcesserit tussis, nulla spirandæ difficultas, nullus vehemens calor, & nulla pulsus deprauatio: sed hæc omnia illam subsequuntur usque in phthisis productionem, & hæc sunt signa marasmi comitantia, quæ certum præstant argumentum membri principalis læsi marasmi productionis primò, & per se; nam reliqua membra deinde per accidens concurrunt, unumquodque pro sui muneris functione per accidens læsa.

Marasmi verò, qui ab externâ causâ ducunt originem, uti sunt illi, qui ab ulcere malè curato, & à lue venereâ producuntur, præter communia, propria, & specialia signa non habent, nisi ulcera cachoetia, & fermenti venerei indubitabilè diffusionem, adeò sunt in aperto, ut de iis dubitari non possit, &

ratio est, quia in marasmo tam ex ulcere, quam ex venerea lue proveniente membra principalia non per se, sed per accidens sunt læsa: nam liquores corporis à dictis causis externis contaminati, dum ad principalia membra accedunt, necessario illa inficiunt, ac illorum unumquodque in sui muneris functione depravatur; hinc confusa oriuntur signa, & non minus unius membri læsi, quam aliorum præstant argumenta: fieri tamen potest, ut cum principalia membra roboris æqualitate non gaudeant, eorum imbecillimum facilius recipit vitiatorum liquorum affluxum, & reliqua in illud iam debile factum se exonerant, quod cum illi tolerabile non sit, ejus substantiæ læsionem faciliter contrahere potest; atque tunc licet, vitium ab externa causa productum efficacibus remediis curetur, marasmus tamen non cessat, nam à læsione substantiæ membra postea ab externa causa contaminata foveantur.

C A P U T Q V A R T U M.

De Indicatione curativa tabis in genere.

Indicatio curativa tabescentium corporum nullo modo à malo habitu contracto desumenda est, ut v. gr. à macie, ut pinguis habitus producat, & à fædo cutis colore, ut floridus fiat: ab exorbitante calore, ut ad temperiem reducat, & à similibus, quo modo medicorum vulgus hodiè tabidorum curationem aggreditur, nam prædicta sunt effectus, & symptomata potioris causæ, à qua pul-

lulant, tanquàm a radice. Ridiculus sanè est medicus, qui tabescentem pinguem reddere conatur, nisi tabis causam prius evellat, imò tantum abest, ut cibus optimi, & plurimi nutrimenti in tabescentis corpore in bonum cedat, ut corruptioni, plusquàm alii, obnoxius maximum afferat nutrimentum. Erit ergò indicatio curatiua omnium marasimorum purificatio liquorum partes solidas corporis irrorantium cum correctione vitii eos contaminantis, sive illud in substantiis membrorum principalium sit impressum, sive à causa externa originem ducat; Verumenimverò cum liquores corporis purificationem admittere non possint, usque dum contaminans illos vitium subsistit, & contra, correcto vitio, facile sit ipsi naturæ liquorum purificationem moliri, cardo curationis marasimorum omnium in correctione vitii in substantiis membrorum principalium contracti, vel ab externa causa exorti prorsus innititur: quippè vitio correcto, liquores etiam corriguntur, atque paulatim in bonum habitum corpus adducunt absq; medicamenti, vel cibi speciali exhibitione, sed communis, & ordinarii.

Est adeptorum medicorum sententia dari non posse medicamentum, quod membra principalia essentialiter læsa ad pristinum restituere possit, nisi indolem habeat uniuersalem, scilicet ut sit tantæ subtilitatis, perfectionis, & temperiei, ut ipsi naturæ ob symbolum conjungi possit, & membris reddere, quod illis deficit, vel auferre, quod illis præter naturam est additum; cumque ad tale medicamentum obtinendum summa industria, & artificium requiratur, spe-

specifica quædam medicamina trademus, quæ instaurationem principalium viscerum summopere promouent, & marasmo ab ipsis provenienti succurrens.

Igitur si in tabidum incideris, qui signa tabis ventriculi suprâ notata præferat, sitque auxilio capax vomitu primò illum levabis hoc modo: *R. Vitriol. com. scrup. j. f. pulvis, qui conf. flor. borag. inclusus exhibeatur, & immediate post jusculi gallinacei unc. iij. super bibendum præbe.* Verùm hoc emeticum non est tutum ob indolem suffocantem.

Si validæ constant infirmi vires: *R. Merc. Vite opt. parat. gr. iv. infundantur in unc. ij. vini græci per noctem, manè vinum separetur à pulu. & infirmo exhibeatur.* Præstat tamē hippocras emeticum nostrum in Trutinâ descriptum.

Post vomitum usu vitrioli martis per 40. dies prosequatur curationem, ejus dosis erit gr. vi. quæ augeatur paulatim usque ad gr. xv. manè jejuno stomacho. Verùm vitrioli martis usus repudiatur à nobis in nostra Trutina, præstat tinctura martis à nobis descripta in martis julepo, vel idem iulepus: & quolibet etiâ die exhibe elixiris proprietatis drach. ii. duabus horis ante prandium, totidemque antecedit in syrupo de corticibus citri. Cibus sit paucus, facilis coctionis, & qui corrumpi faciliter non possit. Si opus fuerit vomitus repetatur, à solutivis abhorre.

Verùm si signa tabis intestinorum tibi occurrat, à vomitivis, & solutivis abstinebis, curationemque institues cum sero lactis caprini: *R. seri lactis lib. ij. syr.*

fyr. viol. unc. ij. m. infirmo exhibe, quòd si serum per alvum reddatur, per 20. dies ejus usum prosequere, nam curationem integram complebit; nisi serum per alvum reddatur, post secundam vicem ab eo abstine, & per 40. dies sequentibus utere pilulis: *R. Myrrh. opt. unc. j. aloes drach. ij. f. pulu. utriusq; & cum terebinth. Venet. reduc. in massam*, pro quibus dosis à scrup. ij. ad ij. quolibet mane.

Si tabes à liene, sivè scorbuti signa se manifestaverint, deobstruentibus, & diureticis curatio tentanda est, purgato prius corpore, quam ità consequeris: *R. Seri lactis capr. lib. j. —, fervcat in igne, & dum fervere incipit, injce sen. orient. unc. —, cinnam. contus. drach. ij. vas illicò cooperiatur, & auferatur ab igne, frige factum serum coletur, & infirmo exhibeatur per 4. dies eadem dosi. Hoc levissimo purgante corpus à crassis humoribus liberetur, tunc R. Vtriol. martis, salis absynth. & tart. vitriolat. an. drach. j. in pulu. redacta misceantur, hujus misturæ: R. scrup. j. infirmo exhibe quolibet mane per 40. dies.*

Si lien durus, & turgidus apparuerit tribus continuis diebus illum sequenti cataplasmate dissolve: *R. Farinæ hord. unc. iv. verbenæ contusæ m. ij. misce, cum albumine ovi, & f. cataplasma*, quod turgido lienì imponatur, nam resudabit extra cutim, cruenta lienis sanies; corroborabis demùm lienis substantiã hac inunctione: *R. Ol. laterini q. s. cum quo quolibet mane per 30. dies lienis locum inunge*, & hæc est omnium affectionum lienis efficacissima curatio, ità ut obstinatas quartanas etiam vincat:

Scirrhosum etiam hepar suam affert tabem cum
pro-

propriis signis , ut suprà , quam diarrhœa cruenta semper comitatur, hanc tabem hepatis tutò curabis solo sero caprino absque ulla additione , nisi solius syrupi violarum: *℞. Seri lactis lib. iij. syr. viol. unc. ij. exhibe per xv. dies quolibet mane, nec te exterreat cruentus fluxus à feri usu, quippè fluxus causam lenem abstergit cum partium integra mundificatione. Post feri usum liquore absynth. per mensem hepatis substantiam roborabis , quem ita parabis : ℞. Absynth. fol. & summitates , quæ contundantur crasso modo, iniiciantur in vas vitreum amplum absque ulla additione , quod optimè obstruatur , ne exhalet, & bulliat in M B. per 24. h. refrigeretur tunc vas , & aperiatur , liquoremque pretiosum absynth. à foliis separatim remove leni foliorum expressione , & serva ; cujus liquoris ℞. drach. ij. & infirmo exhibe in unc. ij. vini alb. generosi per mensis spatium. Intereà hepatis regionem ung. ex fantalis fovebis .*

Corroboranda demùm est hepatis substantia rhabbari essentia, quam ita parabis: *℞. Rhabbari opt. unc. j. f. pulu. cui in vase vitreo affunde spiritus vini ardentis lib. . $\frac{1}{2}$, sine , ut simul maneant per 12. dies , post quos spiritum vini intense coloratum. à rhabbaro separa per inclinationem . Spiritum hunc tinctum retortæ vitreæ inde , & lenissimo calore fac , ut vini spiritus pro tertiâ parte destilletur. Quod remanet in retortâ serva, est rhabbari genuina tinctura, quæ balsamum est hepatis. Dosis ejus est unius scrupuli quolibet die per mensem .*

At si marasimum ex Pulmone signa affirmaverint, & tussis assidua , & spirandi difficultas , vigilem faciat,

ciat, agroto somnum pro quiete tussis cynoglossæ usu concilia: *R. Pilul. de cynogloss. gr. xij. & infirmo exhibe post cœnam quarto quolibet die.* Verùm si ex sanguinis eiectione periculum immineat sequenti vttere arcano, quod nunquam te deferet in sanguinis ex pulmone deiectione: *R. Ranas palustres integras, uti sunt, atque viuentes in calidissimum furnum in vase positas immitte, ibique exsiccentur, usque dùm in pulverem redigi possint, fiat earum pulvis, cuius infirmo exhibe drach. j. in syr. de papavere: cessabit illicò sanguinis eiection, induciturque lacerato vasi cicatrix, ita ut novâ laceratione opus sit ad novi sanguinis eiectionem. Pulmonem deindè elixire proprietatis robor: R. Elixiris propriet. destill. unc. —; syr. de papavere unc. j. —; m. Hæc dosi per 24. h. agro sufficiat per vices ad modum lambitivi.*

Porro si tabes ex corde tibi signa apparuerint, potiùs mortis prædictionem, quam salutem ex medicamenti proponere poteris; incipienti tibi ex corde lac perlarum mederi tantùm poterit, quod absque industria, & artificio haberi non potest, aliquod tamen perlæ promittunt, si aceto stillatio solvantur, oleo tart. præcipitentur, a sale abluantur, & residuus earum pulvis per 60. dies infirmo exhibeatur quolibet mane pondere unius scrupuli. Multùm enim præstat tabidis ex corde cinis cancrorum fluvialium loco, & tempore haustus pondere drach. —; . Denùm liquore ex cornu cervino tanquam magno remedio in tabe ex corde utere, quem ita parabis: *R. limaturæ corn. cervi unc. j. bull. in lib. j. —; aque com. ad consumpt. duarum partium aq., quod remanet aq. à lima-*

maturâ separa, & serva, cujus aq. ℞. unc.j. magist. perl. supra descripti scrup.j. agro propina per 40. dies.

Hanc etiam curationem adhibere poteris tibi ex cerebro, quæ unquàm fieri invenitur auxiliis capax, & hæc de curatione marasmodorum, qui ex læsione substantiæ principalium membrorum ducunt originem.

Verum si ab externa causa liquores corporis contagium susceperint, ac propterea tabidum produxerit habitum, prudenti medico ut plurimum salutis spem relinquunt, ac primò si ex ulcere ab externa causa producto tabes aliquem invasit, hoc modo illum curabis.

Solutiva sunt fugienda, ut etiam vomitum cientia, corpus, si opus fuerit, aloe, vel rhabbarbaro tantum leniendum, deindè tota spes in vulnerariis reponenda, inter quæ hoc, quod trado, efficacissimum experfus sum: *℞. Limaturæ eboris, c. c. & lign. guaiaci an. drach. ij. ponatur in pipatellâ, deindè recipe betonica, sampsuc. santal. rubr. ros. incomplet. an. drach. j. ÷, aq. font. lib. j. ÷, ponantur hæc omnia simul cum pipatellâ in vas vitreum altum, quod opt. obstrue, ne exhalet, & bull. in M.B. per 4. h. sine deindè, ut omnia frigida fiant, ac à pulveribus, & pipatellâ decot. exprime, cuius ℞. unc. v. infirmo exhibe mane, & vespere duabus horis ante cibum, quo vulnerario utere per 40. dies; nam paulatim æger bonum habitum adipiscetur cum ulceris curatione.*

Subdam hîc jura consumpta ex viperis, quæ tabidos, ex quavis causa summopere instaurent, ac præcipue ex causa externa; vires enim ita sublevant, ut infirmo difficile non sit medicamentis validioribus uti,

uti , quæ alioquin tolerare non posset: R. Uiperas ij. à senectâ denudatas , abscissis capitibus , & caudis , minutissimè contere , ac in vitrum amplum , iniice, quibus adde vinigenerosi unc. j. aq. card. bened. unc. j. santal. rubr. & cinnam. contusor. ana. drach. j. Vas opt. claudet, & bulliat in MB. trium horarum spatio . Post refrigerationem vasis f. juris expressio , quod propinetur infirmo bis in die per 40. dies , nam magni hujus remedii effectus admirabimini .

Nunc pro hujus tractatûs complemento curationem marasmi a contagio Luis Venereæ exorti , quâ proposuimus, instituemus, ac promittimus sequentium remediorû recta administratione semper tabis ex Lue Venerea curationem assequi posse, dummodò ab ipsius Luis virulentia substantia alicujus membri principalis non sit læsa, vel vas aliquod conspicuum sanguinem continens corrosum , ad apertumvè sit : his enim impressionibus à Lue Venerea factis, certa promitti non potest marasmi curatio , cum licet contagiû venereum ex integro eradicare valeamus, vasorum tamen corrosionem, & substantiarum læsionem restituere promittere non licet.

Tabem ex Venereo fermento productam vulgares tentare curant juribus consumptis , quæ Ludovicus Septalius animadvers. lib. 7. num. 214. proponit, ut R. Salsæ parill. minut. incis. unc. vi. Infundantur horis 24. in lib. xv. aq. calidæ, in loco calido. vase clauso . Deinde bull. lento igne ad consumpt. tertiæ partis . Hinc cochleari perforato extrahatur salsa parilla , & contundatur in mortario . Contusa eidem aq. iniiciatur adtendo carnis vitul. macræ lib. ij. sem. coriand. præparat. unc. j.

unc. j. Et vase operto iterum lento, igne bulliant, donec remaneant lib. v. & in fine aromatizentur cinnam. el. drach. ij. Hinc f. colatura cum forti express. quæ usui servetur in vase vitreo, vel vitreato. De qua æger mane horis 4. ante cibum capiat unc. vj. vesperi autem horis 3. ante cœnam unc. iv. vel v. Quod si æstas sit, aut si conjuncta febris hæctica, addit hord. excorticati vnc. iv. atque in usu medicamenti plurimis diebus perseverat, quandoque etiam ad centesimum usque diem.

Si tabes his juribus non cesserit, tanquam ad facram anchoram recursum habent ad lactis asini exhibitionem, inito tamen prius consilio: Asina debet esse nigra, & omni mane pexa, eam in otio degerere sinunt, nutriuntque herbis refrigerantibus admista ligni guajaci scobe, & salsa parilla minutim incisa. Verum hæc vulgarium præsidia pro tollenda tabe venerea insufficientia sunt experta, nec ipsa tollere sunt idonea.

Itaque tabis Venereæ curationem ita instituimus. Corpus leniter purgandum hoc modo: R. *Pilul. de tribus scrup. j. merc. dulc. gr. x. m.* exhibe ante cœnam. Deindè decoctum vulnerarium paulò supra descriptum bis in die infirmo propina, cui adde elixiris propriet. destill. drach. ij. optimumque erit, si simul cum pulveribus vulnerariis carnem duarum viperarum commisceatis; nam vis vulneraria additione viperarum summoperè augetur. Hoc vulnerarium cum viperis per 10. dies ægroto exhibete absque ullò alio medicamēto, ut vires restaurentur, & natura sublevetur. Post 10. dies infirmum ad suffumigia cin-

Cap. IV. De Indicatione curativa tabis &c. 273
cinnabaris disponetis , eo modo , quo suprà tradidimus, adhibitis omnibus circumstantiis, quas ibidem adnotavimus . Dosis cinnabaris drach. j. pondus non excedat, & non quolibet die, sed alternis diebus suffumigationem adhibete , ac pro ægri viribus . Si in remedii cursu Diarrhœa cruenta apparverit , vel grumefactum sanguinem per os infirmus ejiciat sine vomitu , & tussi , non solum aliquid mali timere, non debetis , sed proximam curationem expectate , si æger præscriptam servabit regulam, infra duorum mensium spatium non solum bonum acquirere habitum, sed præter modum pinguescet .

Verùm nec medicamentum secundum , aut quicquam simile viget aquæ nostræ Anti-Veneræ , nec ipse Mercurius sive in suffumigiorum , sive inunctionis formâ , tam exaltatus, quam præcipitatus in tabidâ Venere persanandâ est comparandus; hæc enim tam mitis, tuta, & jucunda est, ut nunquam aliquem læserit, omnesque sanârit , & id nos jurejurando affirmare possumus.

Denique arcanum metallicum patefaciemus, quod omnes Luis Veneræ species curat, ac præcipuè tabe restitutione læsionis substantiæ membrorum principalium, hoc tantum remedio obtinere poteris, si illa sit remedii capax : fixum est hoc remedium, ac cum cibo assumitur, nullam causat sensilem evacuationem, & indolem habet universalem, ejus præparatio exercitatum requirit spagyricum , & talis est : R. Merc. ter cum aqua forti semper recenti, & qualibet vice ad rubedinem præcipitati unc. j. ÷ , Butyri antimonii

S

unc.

D. Carolus Musitanus de lue venerea .

unc.). ea simul in urinali vitreo coniunge, & adde aquæ regis unc. iv. urinali supponatur cooperculum cum suo rostro, aquam regis lento igne à mercuriis destilla, quam iterum deinde super ipsos mercurios repete quinquies, in fine destillationis augendo parum ignis gradus; post quintam aquæ regis cohobationem remanebunt in fundo urinalis ambo mercurii fixi, qui fusionis ignem ferè sustinebunt: reduc materiam in pulverem, ac retortæ vitreæ iniice addendo spiritus vini ardentis unc. iv. quem lento igne à pulvere destillabis, deinde eandem quantitatem recentis spiritus vini iniice, & eodem modo destillabis, & hoc duodecies repetes, nam pulvis remanebit dulcis, ut mel, nullam acridinem præferens, estque mercurius diaphoreticus visulphuris antimonialis ad summam perfectionem euectus. Dosis est granorum iij. usque ad vj. cum cibo prandii, vel cœnæ, nullam promovet sensibilem evacuationem, ac triginta dierum usu omnem curabilem tabem radicitus curat absq; metu recidivæ. Si hoc arcanum aliis applicueris morbis, usus te plura docebit.

CAPUT ULTIMUM.

De Præservatione à Lue Venereâ.

Estet hîc pro coronide de Luis Venereâ præservatione agendum, quia multum gloriosius esset hanc Luem præcavere, quam eandem curare; Siquidem postquam homo hac fuerit conspurcatus, non nisi post multum tempus improbo cum labore, & gravissimis incommodis ab hac dirâ eripitur Lue, omni proinde nixu movendus esset hic lapis,

lapis, licet ponderosissimus: Verum enim verò tuta conscientia ista antidota doceri non posse credimus, quæ tot homines ad libidinem liberius accenderent, quos ab ea forsitan morbi metus avertere poterat. Eapropter multi monent authores (& reverà est efficacissimum præsidium), ut Veneris palæstra omnino vitetur, quia sic evitantur pericula: sanum sanè consilium, quod nemo, vel saltim unus observabit, cum caro fragilis, & infirma ad carnem semper anhelat, quò circa esset tollere, non solvere, quod quaeritur, ac proinde non defuere scelesti authores, qui hæc descripserunt antidota, quibus tanquam clypeo muniti ganeones confidunt se posse meretrices maximè infectas penetrare, omnesque ganeas liberè peragrarè. Hujus farinæ authores fuere Hercules Saxonia, Aurelius Minadous, Eustachius Rudius, Iulius Palmarius, & præ cæteris Gabriel Falloppius, qui de Luis Venereæ præservatione cap. 89. tractat, scribitque: *Ego nihil fecisse videor, nisi doceam vos, quomodo quis videns pulchram sirenem, & coiens cum ea, etiam infecta à carie, & lue gallica præservetur.* Paulò infra proponens antidotum inquit: *Ego feci experimentum in centum, & mille hominibus, & Deum testor immortalem nullum eorum infectum fuisse.*

Pro Luis præservatione his utuntur medicamentis authores, in primis mulier, cum qua Venus exercenda sit, nùm infecta, investigandum, quod cognoscitur ex superius propositis signis, quæ cum dubia, ut plurimum sint, & coeuntes non sunt semper medici, ideo ad alia confugiendum magis veridica, vel aliorum sectanda sententia; nam videndum, an madi-

da, & humecta sint muliebria, an aliqua sordities in eâdem parte resideat, an dolor, & ardor in, & post coitum persentiat, tunc etenim clara sunt Luis vestigia, & tunc abstergendus proinde fortiter panno lineo, mox pluries abluendus erit priapus propria urina, vel vini efficacior erit ablutio, præcipue si in eo fuerint incocta myrti folia, rosæ rubræ, alumen, absynthium, aristolochia, & limitura guajaci ad ana.

Falloppius tanquam præsentaneum suum extollit antidotum, quod ita paratur: *R. Radicis gentiane, aristoloch. longæ, aristoloch. rotund. dictam. alb. an. drach. ij. pulver. santal. alb. rub. ligni aloes an. scrup. ij. pulu. corall. rub. spodii ex ebure, c. c. usti an. drach. —, fol. scord. sonchi, beton. scabiosæ, tormentill. an. m. j. ros. m. j. —, scobis guajaci unc. ij. squamæ eris drach. ij. —, præcipitati prep. drach. j. —, vini malvatici optimi potentis lib. j. —, aq. sonchi, aq. scabiosæ lib. ij. Assumitur vinum, & aqua, & in his infunditur scobs guajaci per 24. h. deinde adduntur reliqua omnia, & bulliunt simul ad consumptionem medietatis, deinde colatur decoctum, & exprimuntur medicamenta ista diligentissime, in hoc decocto perturbato maceratur per noctem pannus lineus purissimus, deinde siccatur in umbra, & hoc fit tribus vicibus, ter enim maceramus, ter etiam siccamus. Postea paramus frustra ad proportionem propriæ glandis, & semper habeantur in marsupio. Quoties ergo quis coiverit, abluat pudendum, vel panno detergat, postea habeat linteolum ad mensuram glandis præparatum, quo post coitum obvolvatur glans, & præputium recurat, horâ transacta, nova linteoli portione obvolvatur, prima reiecta, &*

fic

sic repetatur quater, vel quinquies.

Si timetis, nè caries oriatur in medio canali, habeatis ejusdem linteoli portionem in modum turundæ, sive penicilli, & in glandis foramen iniicite, eodem modo repetendo; ejus namque beneficio, si contracta fuerit virulenta materia, facilitè extrahitur.

Verùm si pruritus in pudendo sentiatur, expertum medicamen est illud suffumigare suffitu ex cinnabari, & thure ana.

Opportunum quoque nonnulli censent glandem, fovere spongia madefacta in guajaci decoctione in æqualibus partibus vini, & aceti facta. Valere quoque credunt hanc decoctionem, ut R. *Ligni guajaci limati unc. v. infundantur in lib. ix. aq. font. per 24. h. deindè bulliant lento igne ad consumptionem tertię partis, addendo radicem cucumeris agrestis, malv. & alth. an unc. j. Radices contundantur, & f. ebullitio ad medietatem, qua colatura abluantur pudenda, & foveantur linteis in eadem madefactis.*

Quo facto si adhuc dubitet scortator de aliquo contagio, jubent assumendos syropos ligni guajaci, pro quo; R. *Lign. sanct. limat. unc. x. infundantur per 24. h. in lib. xij. aq. font. in vase benè clauso super calidos cineres, deindè bulliant in Balneo vaporoso ad medietatis consumptionem, ex qua colaturâ cum sacch. f. syr. Dosis unc. j. vel j. 1/2, manè sub aurora ad plures dies.*

Ad majorem præcautionem ulterius laudant, ut ante coitum abluantur genitalia roborante, & astringenti aliqua decoctione, cujus vis resistat lui, si qua timeatur, ut R. *Cortic. myrobalan. unc. j. nucum cupress. num. xv. ros. rubr. p. ij. absynth. pontic. m. ij. gal-
lar.*

lar. granat. myrtill. & semin. sumach. an. unc. j. contundantur, & macerentur omnia in vino rubr. austero, deinde destillentur per alembicum, de quo liquore f. ablutio ante coitum.

Iisdem præfidiis utuntur mulieres, quas in marii gratiam tantum præservari convenit, nam ex alio capite nulla essent pietate dignæ, cum ab ipsis omne malum originem ducat; sollicitæ idcirco multum esse debent, ut à coitu muliebria emundent, & receptum semen infectionis suspectum illicò expurgent lotionibus, & artificiis propositis, postmodum panno lineo frequenter exsiccando.

Verum decipiuntur, & decipiunt vulgares, credentes hanc lucem in occulta qualitate consistere, & in hepate sibi præfigere thronum, postmodumque in externis partibus linteolis, suffitu, lotionibusque illam præcavere. Sunt hæc medicamenta vanida, valida lenocinia, ac irritamenta malorum, licet hæc lues per minima corpuscula saniosa communicetur, quæ si abstergantur, extrahantur, dissipentur, hanc avertere possint, tamen nec fomitem in externis pudendorum partibus abstergere queunt, quia nullam vim anti-veneream habent, nec internas à concepta lue eripiunt partes, cum contagium corpus per porositates permeet. Eapropter ablutiones, quæ solum externas attingunt partes, & alia medicamenta extraposita certam præcautionem, & incolumitatem minimè polliceri possunt, ac proinde his non valdè fidendum. Præterea non solum per pudenda in coitu, verum per os, papillas, podicem, omnesque partes perfecta cute carentes hæc dira lues
cūm

Cap. Vlt. Ne Præſervatione à Lue Venerea. 279
cùm contrahi poſſit, arduum nimis erit illam præ-
cavere, cùm non omnibus occurrere poſſimus parti-
ous, & ignoremus, quenam primò illam contraxe-
runt.

Habemus nos nobile, & expertum antidotum ad
uis Venereę præcautionem, quo ſiquis, poſtquam
cum infecta cojerit, facilè à puſtulis, cariebus, ul-
ceribus gonorrhœa, & bubone præcavetur, illudque
ſuperius communicavimus; nolumus tamen locum,
ubi extet, cuique digito demonſtrare, ſed emunctio-
ribus ſelegendum relinquimus, nè hujusmodi reme-
dium tantummodò in abuſum trahatur, & citò ſcor-
tationem repetant, ac nos libidinum fautores videamur.
Unum tantummodò hæc tutiſſimum, & infal-
libile docebimus antidotum, quo qui uſi ſunt, nun-
quam hac correpti fuère lue, quod eſt à ſcortis abſti-
nere, & perpetuò præ oculis habere, quòd juſtus Deus
ſcortatores caſtigabit, qui etiam in hac Vita iſto fœ-
diſſimo morbo eos afficere ſolet.

Sed jam ad calcem pervenimus eorum, quæ nobis
hoc præſenti libello ſcribere, atq; poſteritati tradere
inſtituimus; Itaque manum de tabula moveamus, ipſa
monet res. Certè ſcripſimus hæc non inviti, qualia-
cumque eſſent, namque cùm ferè omnes oras perer-
taverit dira lues, miſerèque hominum genus afflicta-
verit, hæud fuit difficile ad hæc edenda animum in-
ducere, firmiterq; nobis videri omnibus accepta fo-
re, quæ aliorum commodo inſudavimus, atque votis
expetere, & unde quaque conquirere ea, unde aliqua
ſalus ſperetur; Itaq; præter expectationem non erunt,
quæ nobis ab initio hujus operis fuère propoſita.

Solent authores in libri calce singula Typographi errata in iudicium vocare, id nobis non contigisse ob accuratum non tam nostrum, quàm amicorum limæ usum. opinabamur; verùm hic inevitabiles sunt Typi errores: ideòque hos non paucos animadvertere potuimus, quos subscribimus in vulgarium gratiam, nè nostrum forsàn legentes libellum, ex latino in barbarum vertant.

Errata sic			Corrige.
Pag. 4	vers 11	fuisseut	fuisseut
26	19	intellixere	intellekere
30	30	venerea	venerea
33	18	omnibus	omnibus
54	6	infesto	infestos
60	11	vuius	unius
60	18	exerno	externo
79	18	berbatos	barbatos;
85	5	sepe	sæpe
85	8	composicua	compositum
817	7	iniunt	ineunt
835	6	trivials	triviales;
839	31	augia	arungia
139	15	nàmin	nàm in
144	25	duerles	durities
164	6	postulaca	portulaca
174	18	cotus.	contus.
186	4	habet	habent
189	18	spicitus	spicitus
202	27	paratu	paratu
203	17	credibile	credibile
206	7	perniocissimum	perniciosissimum
212	30	Laurentium	Laurentius
230	17	qua	quas
256	20	affectioneta	affectione
Valim			Soleem

423,814

423814

L. 2-

L

4

3

20

